Lucian Dan
TEODOROVICI

Matei Brunul

Lucian Dan Teodorovici

Matei Brunul

Roman

Editura Polirom
2011

© 2011 by Editura POLIROM

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN eBOOK: 978-973-46-2191-0
ISBN: 978-973-46-2288-7

Redactor: Bianca Burța-Cernat
Coperta: Radu Răileanu

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Lucian Dan Teodorovici (n. 17 iunie 1975, Rădăuți, Suceava) este coordonator al colecției „Ego. Proză" a Editurii Polirom şi senior editor al săptămânalului *Suplimentul de cultură*. Între 2002 şi 2006, a fost redactor-şef al Editurii Polirom. Între 2005 şi 2008 a fost coscenarist, alături de Florin Lăzărescu, al serialului TV *Animat Planet Show*, difuzat de Antena 1. A scris scenarii pentru trei lungmetraje cinematografice, trei scurtmetraje şi un film documentar, toate premiate şi finanțate de Centrul Național al Cinematografiei. Volume publicate: *Cu puțin timp înaintea coborârii extratereştrilor printre noi* (roman, OuTopos, 1999; ed. a II-a, Polirom, 2005); *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana* (povestiri, Editura Fundației „Constantin Brâncuşi", 2000); *Circul nostru vă prezintă:* (roman, Polirom, 2002, 2007); *Atunci i-am ars două palme* (povestiri, Polirom, 2004); *Celelalte poveşti de dragoste* (povestiri, Polirom, 2009). Coautor, împreună cu Dan Lungu şi Cătălin Mihuleac, al volumului de teatru *Antologia DramatIS* (Cartea Românească, 2008). Coordonator, împreună cu Dan Lungu, al volumului *Str. Revoluției nr. 89* (Polirom, 2009). Coautor, împreună cu Florin Lăzărescu şi Dan Lungu, al volumului de povestiri *Pas question de Dracula*, apărut în Franța (Editions Non Lieu, 2007) şi în curs de apariție în Spania (El Nadir, 2012). Volumul *Atunci i-*

am ars două palme a apărut în Germania (Pop Verlag, 2009); romanul *Circul nostru vă prezintă:* a fost tradus şi publicat în S.U.A. (Dalkey Archive, 2009), Ungaria (L'Harmattan Könyvkiadó, 2009), Italia (Aìsara Edizioni, 2011) şi Spania (El Nadir, 2011); de asemenea, volumul *Celelalte poveşti de dragoste* este în curs de apariție în Italia (Aìsara Edizioni, 2012). Prozele sale au fost publicate în numeroase reviste şi antologii din România, Ungaria, Polonia, Croația, Franța, Germania, Marea Britanie, S.U.A. etc. Cea mai recentă apariție, în *Best European Fiction 2011* (S.U.A.), a atras semnalări elogioase în publicații importante, precum *The New York Times* sau *The Guardian*. Mai multe detalii, pe site-ul autorului: www.teodorovici.ro.

Nota autorului

Se cuvine să adresez de la bun început mulțumiri unor oameni ce au avut amabilitatea de a-mi oferi diverse informații, atât de utile acestui roman. Pentru răbdarea cu care au acceptat să-i bat la cap cu tot felul de întrebări, dintre care unele trebuie să li se fi părut măcar ciudate, le rămân în continuare dator, fiind convins că o serie de fraze în care-mi exprim această recunoştință nu sunt nicidecum de ajuns. Dar sunt, în mod cert, necesare.

Încep deci prin a-i mulțumi şi aici excelentei traducătoare Ileana M. Pop, care m-a ajutat să creionez perioada din Italia a protagonistului. Traducerile pasajelor în limba italiană îi aparțin, de asemenea. Îi sunt în egală măsură recunoscător doamnei profesoare Anca Ciobotaru, de la Universitatea de Arte „George Enescu" din Iaşi, a cărei pasiune pentru teatrul de păpuşi s-a transferat în paginile cărții. Istoricii Andrei Muraru şi Dumitru Lăcătuşu, cercetători în cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, m-au ajutat

să depăşesc, apoi, probleme pe care recursul la diverse surse bibliografice nu le rezolvase – le rămân dator pentru efortul lor şi promptitudinea cu care mi-au oferit datele necesare. Un sprijin deosebit întru o corectă dezvoltare a protagonistului din punct de vedere medical mi-a fost oferit de Dr. Bogdan O. Popescu, unul dintre cei mai pasionaţi şi mai apreciaţi medici neurologi din România, Secretar General al Societăţii de Neurologie din România şi membru al Comitetului Ştiinţific pentru Demenţă al Federaţiei Europene a Societăţilor de Neurologie. Norocul a făcut ca Bogdan să fie, totodată, şi un cunoscut şi foarte talentat scriitor, astfel încât a înţeles foarte bine necesităţile romanului.

Fără a mai trece aici numele tuturor, se impune totuşi o notă aparte pentru a le mulţumi acelor prieteni care mi-au citit manuscrisul şi mi-au oferit observaţii folositoare. Tot pentru asemenea observaţii, îi mulţumesc soţiei mele, Adela. Ei îi sunt în plus recunoscător că mi-a suportat lecturile parţiale de-a lungul scrierii acestei cărţi, dar şi, trebuie să recunosc, deloc simpaticele schimbări de dispoziţie, în funcţie de evoluţia personajelor mele.

Nu pot încheia fără o precizare: necesităţile naraţiunii m-au obligat, uneori, să părăsesc strictеţea documentării, asumându-mi anumite forţări ale cadrului istoric şi transformându-l, atunci când a fost cazul, într-unul fictiv. Pentru toate acestea, responsabilitatea îmi revine mie, exclusiv, nicidecum celor care mi-au însoţit cartea cu sprijinul lor, fie el direct sau bibliografic. Altfel spus, expertiza a fost excelentă, decizia de a mă abate de la ea în unele locuri mi-a aparţinut.

Capitolul 1

Clădirile apăreau strălucitoare de-aici, de pe Podul Trancu. Înspre grupul de blocuri noi, până şi zăpada asta sleită, de la jumătatea lui martie, se vedea continuă şi albă, acoperind noroiul, străzile, aleile. Acoperind un oraş ale cărui construcţii erau atât de diferite, măcar în zona asta, de acea clădire gri în care adunase amintiri vreme de câteva luni, aproape un an, şi pe care-o descoperise în tabloul ei exterior, uimit, abia la ieşire. În faţa imaginii din afară a acelei clădiri, Brunul rămăsese atunci crucit, cu Vasilache atârnându-i inert pe braţul drept, timp îndelungat.

Vasilache se clătina acum uşor sub bolta podului.

Acum, ca şi atunci – înţepenit de privelişte, cu gândurile aiurea, fără a aduna o frază, o idee. Şi-apoi, o mână pe umăr. Se întoarse, iar Vasilache prinse a se mişca haotic sub pod, urcă apoi câţiva centimetri, mai mulţi, poate chiar jumătate de metru. Miliţianul se aplecă peste balustradă, privi către marioneta tremurândă, apoi din nou către Brun:

— Te-am întrebat ce faci aici.

Ştia că trebuie să-i răspundă. Nu frigul, frica îl făcea să tremure acum. Ştia că trebuie să-i spună ceva, altfel amuţirea asta prelungă avea să-l enerveze pe celălalt. Dar gândurile din momentul ăsta, toate, refuzau să se transforme-n cuvinte.

Se întoarse spre balustradă şi arătă, ca un fel de explicaţie, spre Vasilache. Tăcere, miliţianul privi şi el în josul podului, apoi din nou către Brun. Care, după alte câteva clipe stânjenitoare, deschise gura. În sfârşit. O deschise însă pentru a spune ceva ce n-ar fi trebuit să spună.

— Am ieşit cu el la plimbare.

— La plimbare, pufni miliţianul. Eşti nebun sau...? Cu păpuşa la plimbare?!

— E duminică, adăugă imediat Brunul, ca şi cum asta ar fi explicat totul.

În fiecare duminică ieşea cu Vasilache, asta ar fi vrut să spună. Nu-l deranjau ceilalţi, oamenii de pe stradă care-l credeau nebun, se obişnuise. Raiul nu era perfect, dar dacă ştiai cum să trăieşti în el, nici nu-ţi punea mari probleme. Învăţase să nu dea atenţie celor care chicoteau, râdeau, nici măcar copiilor care uneori îl înjurau sau chiar aruncau cu câte ceva după el. Cu miliţienii era însă mai greu.

În urmă cu câteva luni, doi îl opriseră chiar în faţa Teatrului de Păpuşi de Stat, unde li-l arăta pe Vasilache copiilor ce ieşiseră din sala de spectacol. Duminică el era liber, numai actorii aveau spectacol. Pe-atunci, încă se temea să se aventureze prin oraş, venea în ziua lui liberă în faţa clădirii teatrului din curtea bisericii catolice şi aştepta ieşirea copiilor de la spectacol. Apoi li-l arăta pe Vasilache. Mai târziu, după ce tot mai mulţi copii începuseră a-i reproşa că păpuşa lui nu se mişcă şi nu vorbeşte, asemenea celorlalte, celor de pe scenă adică, pe care ei tocmai le văzuseră, Brunul renunţase la obiceiul lui. Dar atunci, în duminica aceea, încă n-apucase să se simtă jignit şi inutil, nici să plângă-n garsoniera lui, discutându-şi amarul cu un Vasilache care-l asculta tăcut şi inexpresiv din pat, sprijinit de-o pernă. Atunci Brunul încă spera să-i cucerească pe copii. Când apăruseră primele nemulţumiri, când începuseră să comenteze că o păpuşă adevărată se mişcă singură, fără ca vreun om s-o ţină de picioare şi să i le mişte, nu ştiuse ce să le răspundă, aşa că înţepenise-n poziţia aceea aplecată, cu Vasilache uşor ridicat şi cu picioarele atârnându-i în gol, strângându-l de mijloc cu mâna dreaptă, privind ţintă către figurile mirate, poate chiar dezamăgite, ale celor trei-patru copii şi ale părinţilor. Apoi, când unul dintre ei o apucase de mână pe maică-sa, cerându-i să plece, pentru că păpuşa asta nu ştie să

vorbească, nu ştie să dea din mâini, nu ştie să dea din picioare, e doar o bucată de lemn şi-atât, Brunul, panicat, începuse să vorbească, brusc, oferind buzelor nişte gânduri venite parcă de nicăieri, ca şi cum le-ar fi recitat, gânduri fără viaţă, fără intonaţie, atât de nepotrivite într-o discuţie cu nişte copii. Gânduri despre sufletul marionetei. Mecanic, nelăsând pauze, de parcă se temea să nu fie întrerupt sau contrazis. Le vorbise cumva ca o scuză, ca o explicaţie. Sau, pur şi simplu, le vorbise pentru că simţise nevoia să spună ceva, să umple golul pe care lipsa de coordonări a marionetei îl crease.

„Orice marionetă are suflet", aşa-şi începuse el atunci, în faţa Teatrului de Păpuşi de Stat, discursul. „Doar că trebuie să ştii să i-l descoperi. Se găseşte, poate la fel ca la oameni, în interior. Cu siguranţă însă că unii vor dori să-i dea un alt nume, aşa că îl vom numi centru de greutate. Orice mişcare a marionetei se bazează pe un centru de greutate. Dacă e mânuit cum se cuvine, dacă marionetistul îl cunoaşte, îl simte până la identificarea cu el, celelalte părţi ale corpului, care sunt doar nişte pârghii, pendule, se mişcă pe linia dorită de el. Forţa gravitaţiei îşi face datoria. La om, sufletul e o necunoscută. Sufletul marionetei e însă uşor de găsit, e tocmai acel centru de greutate. Şi el dictează mişcarea, acţiunea, îi dictează practic viaţa. Viaţa marionetei stă în mâinile marionetistului. Niciodată nu poţi manipula păpuşa, niciodată n-o poţi face să trăiască aşa cum vrei tu, dacă nu înveţi să-i controlezi în profunzime sufletul, indiferent de locul în care se află. Sufletul sau centrul de greutate..."

Se oprise atunci nu pentru că i-ar fi zărit pe cei doi miliţieni care se apropiaseră de grup, nici pentru că acele vorbe prea preţioase, artificiale, i se păruseră în fine şi lui nepotrivite în faţa unui asemenea public, se oprise pentru că, pur şi simplu, nu ştiuse cum să continue. O tăcere

bruscă – şi-abia atunci bărbaţii în uniformă veniseră către el. Unul dintre ei, care părea a fi şef, îl luase pe Vasilache în mână, îl studiase puţin, apoi i-l întinsese celuilalt şi-i ceruse Brunului documentele. Nu le-avea la el. Le spusese că lucrează la Teatrul de Păpuşi de Stat, ca îngrijitor. „Ca îngrijitor de ce?" „De păpuşi." Nu-l crezuseră sau poate nu înţeleseseră ce meserie mai poate fi şi asta. „Deci nu eşti actor", se încruntase miliţianul care părea a fi şef. „Şi faci speculă aici? Le iei bani copiilor pe-un spectacol în afara incintei instituţiei?"

Deşi actorii-mânuitori ai trupei semnaseră, în aceeaşi zi, nu doar câte o declaraţie personală, dar chiar şi o petiţie prin care garantau că Brunul nu ţinea spectacole în interes propriu şi nu urmărea câştiguri băneşti, deşi însuşi directorul teatrului îi invitase în biroul său pe miliţieni, dându-le mai întâi reţeta cafelei cu rom pe care le-o servise, două ceşti de licoare brună la trei de cafea, la care adaugi cel mult patru linguri de zahăr, iar apoi explicându-le, vreme de jumătate de oră sau poate chiar mai mult, întreaga situaţie a Brunului, până la urmă lucrurile se rezolvaseră doar în parte. Adică miliţienii se lăsaseră convinşi să nu-l ia la secţie decât pe Vasilache, până la clarificarea situaţiei. Clarificare ce s-a produs două zile mai târziu, când Brunul, care nu mai ieşise din casă după ce-şi pierduse păpuşa, a fost chemat să semneze nişte foi pe care n-a putut să le citească, marioneta fiindu-i apoi înmânată fără alte vorbe. Ba chiar fără nicio atenţionare. Dar, deşi lucrurile se rezolvaseră în felul ăsta, fără alte consecinţe, întâmplarea l-a speriat atunci pe Brun. Iar amintirea ei îl speria şi-acum, în faţa miliţianului bondoc, gras, roşu la faţă, care aştepta un răspuns.

— Documentele la control, repetă omul, iar încruntarea nu i se curmă odată cu zâmbetul scurt, disprețuitor, care-i

însoți mormăiala. Auzi, ai ieşit cu păpuşa la plimbare, pufni. O fi câine, ce să zic...

Brunul privi în lungul podului, apoi îndărătul lui. Se aflau doar ei acolo. Ei doi şi Vasilache. Începu să învârtă sforile pe cruce, iar când capul marionetei apăru după balustradă, o trase la piept, un gest protector pe care nu mintea, ci instinctul i-l dictă. După care începu, la fel de nepotrivit ca şi atunci, în faţa copiilor, cu aceeaşi voce fără intonaţie, ca şi cum ar fi recitat, cu capul plecat, privind spre Vasilache, nu spre miliţian:

— Marioneta are suflet. Doar că trebuie să ştii să i-l descoperi. Se găseşte, poate la fel ca şi la oameni, în interior. Cu siguranţă însă că unii...

— Am zis că vreau să-ţi văd documentele, ridică vocea omul în uniformă, întrerupându-l. Poate vrei să-ţi găsesc eu centrul de greutate, ce zici? – îi arătă miliţianul pumnul.

Brunul ridică mâna dreaptă, împăciuitor. Cu cealaltă îl strânse pe Vasilache şi mai tare la piept.

— Aş vrea doar să nu vă supăraţi.

Trase aer adânc, privi în lungul podului, apoi picioarele-i făcură ceea ce mintea le şoptise încă de la bun început – singura idee coerentă, care sufocase toate celelalte şoapte ale gândului de când miliţianul apăruse lângă el. Picioarele-l smulseră din frica aceea care-l făcea să tremure mai rău decât tremurase întreaga zi de frig. Şi, strângându-l la piept pe Vasilache, se lăsă purtat de goana lor pe toată lungimea micului pod, apoi pe strada încă îngheţată ce străjuia Bahluiul, apoi pe aleile dintre blocuri... Alergă în neştire, fără să privească înapoi, trăgându-şi doar, din când în când, fulgarinul. Şi-abia după ce-ncepu să-şi simtă gâtlejul, să-i simtă durerea, îşi încetini galopul, închise gura şi porni să tragă aer adânc pe nări.

Se uită în urmă numai după ce se adăposti în scara unui bloc. Miliţianul nu se vedea. Poate nici nu-l urmărise.

Sau poate că galopul lui lăsase la un moment dat undeva în spate, mult mai în spate, galopul milițianului gras, care, în mod sigur, avusese o singură intenție: să i-l confişte pe Vasilache.

Privi marioneta de la pieptul lui. Îi îndepărtă chiciura de pe cârlții cusuți în creştet. Zâmbi. Apoi deschise gura şi trase adânc aer în piept.

*

Era deja după-amiază spre seară şi mai trebuia să aştepte. Ştia că Eliza n-avea să iasă de la serviciu mai repede, dar gândul de-a sta acasă în timpul ăsta nu-i plăcu. Ce-ar fi putut face acasă? Întâmplarea cu milițianul o ştia şi Vasilache, asistase la întreaga scenă, ba chiar fusese responsabil în mare măsură pentru ea, aşa că n-avea cum să-şi umple timpul povestindu-i-o. Ar fi stat două ore în camera aceea cu un pat, o masă, două scaune şi-un dulap, poate ar fi adormit, aşa cum i se întâmpla deseori, încercând să adune de undeva o fărâmă de amintire, pornind apoi pe urma ei, fără rezultat, ca întotdeauna, lăsând-o într-un final copleşită de amintiri mai noi, lipsite de haz, complet inutile. Ar fi adormit poate. Şi ar fi ratat întâlnirea.

Începu să se plimbe prin Piața Unirii, aproape pustie la ora aceea, pentru a-şi dezmorți picioarele pe care şoşonii nu le feriseră întru totul de îngheț. Mai întâi, pe desenul de beton, pe care zăpada lăsase doar urme vagi. Apoi, după vreo oră, în care se oprise de câteva ori, parcă încercând să grăbească timpul, lăsă punga lui Vasilache jos şi intră în perimetrul peteculuialtădată verde, acoperit acum de zăpadă, din spatele Pieței.

Traversă dreptunghiul de zăpadă, numărându-şi atent paşii, către casa cărămizie din capăt. Ajuns acolo, se întoarse, privi. Cele şaptezeci şi patru de urme ale paşilor lui marcau doar albul zăpezii, nederanjate de vreo altă pată pe

desen. Şaptezeci şi patru, de exact atâția paşi avusese nevoie pentru a traversa micul parc, până la capăt. Iar acum, înapoi, n-ar fi trebuit să fie mai mulți sau mai puțini.

Pe la jumătatea drumului, cum calculă din priviri, ajunse deja la patruzeci. Se uită mirat înapoi. Călcase pe vreo urmă lăsată la prima trecere? Continuă mai atent. Piciorul drept lângă urma din față, uşor înaintea ei. Piciorul stâng, la fel, pas ceva mai mare. Uşor mai mare. Imperceptibil pentru alții, clar pentru el. Uşor mai mare, cât să acopere jumătatea rămasă cu numai treizeci şi patru de paşi. Se apropie de trotuar. Îi rămăseseră zece, numără urmele de la prima trecere. Nu era în regulă. Mai avea loc de cinci paşi. Poate şase, dacă ar fi păcălit urmele anterioare. Greşise undeva. După câteva clipe, renunță. Călcă de şase ori pe zăpada nebătătorită, fără a mai urmări golurile. Şaptezeci de paşi.

N-are importanță până la urmă, gândi Brunul. Nu numărul paşilor contează. Oricum, la această a treia trecere, nu prea mai avea cum să se ghideze după urmele anterioare. Şaptezeci şi patru prima dată, şaptezeci a doua oară. În total... N-are importanță până la urmă, îşi spuse din nou. Scopul lui era cărarea, nu paşii. De câte treceri prin zăpadă e nevoie pentru a te alege cu o cărare bătătorită, numai bună de străbătut, o cărare lină, netedă, poate chiar sticloasă? Porni pentru a treia oară pe urmele paşilor, fără a le mai număra. Se concentră doar asupra zăpezii, asupra acelor porțiuni de zăpadă afânată dintre urmele de paşi.

La a patra trecere, nu prea mai găsi zone afânate. Doar o cărare plină de bulgări. În următoarea oră, trecu încă de paisprezece ori înainte şi înapoi. Optsprezece treceri în total. Optsprezece. Ridică privirea. Cărarea nu arăta mult mai bine decât la a patra trecere. Prea multă zăpadă în neorânduială.

De câte treceri e nevoie pentru a avea o cărare de zăpadă bătătorită, lină, poate chiar sticloasă? Peste douăzeci de treceri. Sigur peste douăzeci. Porni înapoi pe cărarea lui, uşor enervat. N-avea să ştie exact numărul trecerilor. N-are importanţă până la urmă, îşi zise printre dinţi.

Poate încă o oră, poate mai mult. Cam atât îi luă până când, obosit, înghețat, clătină din cap oarecum mulțumit, privindu-şi cărarea. Era suficient de bătătorită. Poate încă nu lină, netedă. Sigur nu sticloasă. Dar o cărare făcută numai şi numai de el. Una pe care se putea merge. Una pe care inclusiv Vasilache, cu picioarele lui micuțe, de lemn, putea călca fără a se umple de zăpadă până la brâu. Fără a-şi uda până la brâu pantalonii.

Îl scoase pe Vasilache din punga de pe trotuar, în care-l lăsase încă dinaintea primei treceri prin parc. Îşi trecu pe după gât crucea de care atârnau sforile, îl apucă de piciorul drept cu mâna dreaptă, de piciorul stâng cu mâna stângă, se aplecă şi începu să-l mişte pe cărarea lui. Un pas, doi, trei...

Vasilache înainta greu, drumul părea mult mai lung. Pe la jumătate, Brunul fu aproape de a renunța. Se îndreptă, duse mâna spre mijlocul şirei spinării, acolo unde un sloi ascuțit de gheață părea a-şi face loc între vertebre, apoi strânse din dinți, se aplecă la loc, continuă. Mai încolo, ruşinat, după ce la un moment dat îl ajută pe Vasilache să facă un pas uriaş, săltându-l prin aer, se întoarse în locul din care pornise nefireasca săritură şi reluă spăşit mersul pitic pe cărare, oftând din când în când.

Până la capătul celălalt al parcului, Vasilache făcu două sute nouăzeci şi patru de paşi pe cărare. Iar acolo, după ce-şi îndreptă spatele cu alte suspine, Brunul îl ridică în fața ochilor, îl cercetă cu de-amănuntul şi zâmbi, mulțumit că nu-i erau ude decât labele de lemn ale

picioarelor. Se întoarse pe cărarea din parc, de astă dată păşind lejer.

La capăt, îşi l-uă de jos punga şi-l vârî pe Vasilache în ea. Abia apoi îşi privi ceasul primit în dar, cu aproape un an în urmă, de la tovarăşul Bojin. Făcu ochii mari şi se repezi spre dreapta, încercând, în semiîntunericul ce deja se aşezase peste Piaţa Unirii, să recunoască una dintre umbrele din faţa uşii Hotelului Victoria.

Se întâlneau o dată la două săptămâni, duminica, în acele duminici în care ea lucra. Iar asta pentru că nu îndrăznise niciodată s-o caute acasă şi nici ea nu-i dăduse de înţeles că ar putea s-o facă. O aştepta întotdeauna numai la ieşirea de la serviciu – deşi ştia unde locuieşte, întotdeauna o conducea până în faţa blocului. În timpul săptămânii se întâlniseră rareori, programul ei era unul destul de neregulat, dar Brunul l-ar fi ţinut minte pe dinafară chiar şi-aşa dacă i-ar fi cerut asta. Fie şi văzându-se la asemenea răstimpuri, îşi închipuia uneori, mai ales în ultima vreme, că ea îi era cel mai apropiat prieten, căci nici actorii de la Teatrul de Păpuşi de Stat, nici pictoriţa de păpuşi, nici maistra de croitorie, nici electricianul montator de decoruri, cu atât mai puţin directorul teatrului, cu care de altfel n-avusese de-a lungul vremii mai mult de două-trei conversaţii, nu puteau fi numiţi prieteni, deşi mai toţi îi plăceau, cu mai toţi şi-ar fi petrecut ore întregi, zile întregi, era sigur, fără a se plictisi. Cu niciunul nu se întâlnea însă în afara unui cadru oficial. Poate, pe lângă Eliza, şi tovarăşul Bojin îi era totuşi prieten. Nici n-avea cum să nu-l privească astfel, la cât de mult îl ajutase acesta în ultimul an şi jumătate. Dar până şi el, singurul om care-i intra, o dată la câteva zile, uneori săptămâni, în garsonieră, aducând întotdeauna o sticlă de vin pe care-o goleau împreună, timp de două-trei ore, povestind câte-n lună şi-n stele, până şi tovarăşul Bojin, Brunul simţea asta fără să i

se spună direct niciodată, îi călca pragul tot dintr-un fel de interes de serviciu. Într-un fel pe care nu-l înțelegea pe deplin – dar simțea că era vorba de întâlniri de serviciu. Nu pentru el, bineînțeles, ci pentru tovarăşul Bojin.

Femeia îi strânse uşor brațul, Brunul îi răspunse trăgând mâna către piept, ridicând-o uşor. Şi-apoi, aproape nelăsând alte clipe să se scurgă, îi zise nerăbdător:

— Ştii, azi am fugit de-un miliţian.

Se opri din mers, ochii ei mari îl țintuiră, îşi scoase mâna de la subrațul lui.

— Nu-i nimic grav, o linişti. Mi-a cerut doar documentele.

— Şi nu le-ai avut la tine?

— Ba da. Dar mi l-ar fi luat pe Vasilache.

— De ce să ți-l ia?

— Încercam să...

Zâmbi, plecă privirea şi dădu din umeri. Îngrijorarea nu i se şterse femeii de pe chip, dar clătină din cap a înțelegere, îl apucă din nou de braț, un frison o făcu chiar să-l apuce mai strâns şi să-şi apropie capul de umărul lui. Reîncepu să meargă, trăgându-l uşor pe Brun după ea.

— Şi cum s-a întâmplat?

— Am fugit, dădu el iarăşi din umeri. Dacă o să mi se mai întâmple asta, o să fug din nou. Aşa-i cel mai bine. Alerg foarte repede, spuse pe un ton din care nu lipsea o undă de mândrie. Era gras, n-ar fi putut să se țină după mine.

— N-ai apucat să-i arăți documentele?

Brunul dădu din cap.

Îşi continuară drumul, iar până la Râpa Galbenă îi povesti toată întâmplarea. Ea îl ascultă în tăcere, până ajunseră în josul Râpei nu-i mai puse nicio întrebare, nu-l întrerupse nici măcar cu un sunet. Acolo se opri însă, pentru a treia oară în drumul lor. Se opri după ce el păru a-

şi fi încheiat povestirea, îşi duse mâna la gură, parcă gândindu-se la ceva, apoi se încruntă.

— Ascultă, îi zise, coborând mâna, vrei atât de mult să-nveți să mânuieşti marioneta asta. Eu n-am priceput niciodată: cum de nimeni din teatru nu te învață? De ce nu le ceri asta, în loc să te duci pe poduri, să te chinui de unul singur să descâlceşti sforile şi să... S-ajungi să fugi de milițieni, poftim.

— Pentru că ăia din teatru nu ştiu. Au păpuşi pe mână, nu lucrează cu marionete.

— Cum să nu ştie? Păi, ce fel de teatru de păpuşi ar fi ăsta? Cred că tu nu ştii, de fapt, cum să întrebi. Sau pe cine să întrebi, adăugă ea, apoi colțul din dreapta al buzelor i se ridică spre obraz, un gest de alint, dar care, fiind urmat de o nouă alipire a obrazului de braț, putea să însemne la fel de bine că Eliza nu-şi mai dorea să continue discuția, cel puțin nu aici, în josul Râpei Galbene, țintuiți în loc, pradă frigului.

Se încruntă, îşi trecu mâna prin păr. N-ar fi ştiut cum s-o contrazică. Nici el n-avea o explicație pe care s-o poată formula, iar asta nu pentru că n-ar fi vrut. Încă de când tovarăşul Bojin îl adusese la Teatrul de Păpuşi de Stat pentru a-l angaja, în luna mai a anului trecut, i se păruse ciudat că păpuşile de pe afişele lipite în curtea largă a bisericii catolice în care şi teatrul îşi avea sediul n-arătau deloc asemenea lui Vasilache, n-aveau sfori, n-aveau cruce. Erau şi ele păpuşi vii, e adevărat, mai târziu le văzuse mişcările, ba chiar îşi închipuise că poate la rându-i să le învețe, şi încă destul de uşor. Cu toate astea, erau altfel. Vasilache n-avea cum să fie trecut pe mână, Vasilache n-avea brațe din câlți, n-avea brațe din paie, Vasilache avea mâini de lemn, care se îndoiau din coate, ca la om, Vasilache n-avea tije cu care să fie împins, Vasilache avea picioare cu care putea păşi, Vasilache avea sfori, Vasilache era diferit. Şi era al lui. Aşa cum i se spusese, al lui încă din

viața anterioară, cea din perioada mare, de peste douăzeci de ani, pe care n-o mai regăsea în amintirile sale. Iar dacă era al lui, în mod cert fusese cândva viu, la fel cum el însuşi fusese cândva viu, într-un alt mod decât acum, trăind o altă viață decât cea de-acum. Şi numai amintirile sale, lipsa lor mai degrabă, îl împiedicau să-l aibă din nou alături pe Vasilache cel viu, cel din viața anterioară, asta era concluzia la care ajunsese singur.

Dar despre viața anterioară a lui Vasilache ştia acum la fel de puține lucruri ca şi despre cele peste două decenii blestemate din viața lui anterioară. Mai exact, nu ştia mai nimic. Primise o explicație cu privire la diferența dintre păpuşa lui şi celelalte, a lui era o marionetă, aşa i se spusese, iar el ştia foarte bine cuvântul „marionetă", celelalte erau păpuşi de mână. Apoi, mai târziu, poate într-o duminică la fel ca asta, după vreo încercare de spectacol în fața copiilor ce ieşeau din teatru, unul dintre tinerii actori-mânuitori îl luase deoparte, îl rugase să facă împreună câțiva paşi în jurul bisericii în a cărei curte se aflau şi-i povestise despre el. Despre cum se angajase aici în urmă cu aproape opt ani, în toamna lui '52, despre primul său spectacol, cel în care păpuşa mânuită fusese un țar rus, un animal de personaj, rău până-n vârful câlților proprii, aşa glumise actorul-mânuitor, despre ce înseamnă să-ți iubeşti păpuşa chiar şi atunci când e atât de rea precum țarul şi s-o cucereşti de-acolo, din străfundul existenței ei, din trapa în care se cufundă mânuitorii, s-o cucereşti în aşa fel încât ea să se-arate plină de viață şi de sentimente, pentru a le putea transmite copiilor viață şi sentimente. Brunul îl ascultase atunci fără a spune o vorbă, fericit că unul dintre actori îl trata cu atenția la care tânjise de la bun început. Îl ascultase fascinat, fără a-şi pune întrebări, fără a se mira că omul îl luase în această plimbare în jurul bisericii doar pentru a-i vorbi despre el, despre pasiunea sa pentru

păpuşi. Şi-abia când, aflaţi pe partea din care intrarea în teatru nu se mai vedea, tânărul coborâse vocea, spunându-i că Vasilache al lui nu poate fi Vasilache, căci acela era o păpuşă românească de bâlci cu care marioneta lui, îmbrăcată în alb şi cu nas mare, cu o mască neagră pe jumătate de faţă şi cu o pălărie înaltă şi ţuguiată în vârful capului, nu aducea nici vag. Deşi vorbele pe care le auzise îl supăraseră, ba chiar îl înfuriaseră, se dumirise totuşi că scopul actorului fusese altul, nu acela de a-i relata, cu vorbe mari, povestea vieţii sale. Scopul lui fusese de a-i transmite un mesaj pe care nu-l voia auzit de altcineva. Iar furia lăsase locul curiozităţii. Îl întrebase pe tânăr dacă ştie mai multe despre trecutul lui, acel trecut pe care nu-l putea regăsi în amintirile proprii. Iar actorul dăduse cumva amărât din cap, spunându-i că nu ştie, n-ar fi avut de unde să ştie. Un singur lucru mai ştia, în afara faptului că pe Vasilache nu-l putea chema Vasilache: anume că nici Brunul nu putea fi cu adevărat magazioner sau, cum se prezenta el însuşi, îngrijitor de păpuşi. Căci o asemenea „meserie" nici nu exista de fapt – sau exista, dar nu aici, la Teatrul de Păpuşi de Stat, unde fiecare actor îşi îngrijea singur păpuşile. Funcţia asta, îi spusese actorul, apăruse aici odată cu Brunul, nu existase nicicând înainte, fusese creată special pentru el. Magazioner? Îngrijitor? De ce-ar fi avut nevoie păpuşile să fie îngrijite, de vreme ce exista o pictoriţă care le reînvia oricând culorile, de vreme ce hainele le erau cusute sau, la nevoie, cârpite de-o maistră de croitorie?

Brunul se supărase atunci pentru a doua oară, chiar se înfuriase pentru a doua oară. Dar după discuţia aceea, întreruptă brusc în momentul în care, ajunşi din nou spre partea din faţă a bisericii, întâlniseră alţi trei actori, începuse să-şi pună anumite întrebări. Dintre care cea mai importantă rămăsese totuşi prima: de ce Vasilache nu putea

fi Vasilache? Ce viață anterioară avusese Vasilache al său de vreme ce trecutul lui nu putea fi povestit în fața tuturor, ci doar pe-ascuns, în spatele bisericii catolice, cu o voce aproape şoptită?

În timp, încercase să afle mai multe. Numai că nu primise niciun alt răspuns, actorii pe care-i întreba ridicau din umeri, nici măcar tânărul care-i vorbise în spatele bisericii nu mai vrusese să adauge nimic, ba chiar părea a regreta ceea ce deja-i spusese, iar într-o seară, într-o discuție cu tovarăşul Bojin, începută după ce jumătate din sticla de vin se golise deja, Brunul nu primi drept răspuns decât o încruntare severă, aşa că până la ultima picătură de vin se văzu nevoit să refuze în mai multe rânduri să-i dezvăluie tovarăşului Bojin de unde veneau „informațiile astea", cum se exprimase el. Nu înțelegea exact de ce trebuie să se abțină în fața omului care-l vizita, cu sticla lui de vin la subraț, o dată la câteva zile, uneori săptămâni, însă tonul coborât, secretos, al actorului care-i povestise toate acele lucruri despre el şi despre Vasilache îl făcuse să înțeleagă că despre aşa ceva nu se putea vorbi cu oricine, oricând. Nici măcar cu tovarăşul Bojin sau, poate, era doar o şoaptă a minții sale apărută după reacția încruntată a partenerului de discuție, poate în niciun caz cu tovarăşul Bojin. Aşa că, după ce se strădui să-l convingă pe acesta că erau întrebări pe care şi le pusese el singur, părându-i-se stranii atât munca proprie, de vreme ce existau şi alți angajați care aveau grijă de păpuşi, cât şi numele lui Vasilache, de vreme ce găsise printre păpuşile din teatru un Vasilache din câlți (aceasta din urmă fiind o minciună pe care şi-o asumase pe loc, bucurându-se chiar că-i venise ca explicație), Brunul renunță la a mai căuta răspunsuri. Mai mult, pentru că i-ar fi fost dificil să se despartă de numele cu care se obişnuise deja, îl lăsă pe Vasilache să fie pe mai departe Vasilache.

Iar în timp, în lunile care urmară, nevoia de a descoperi de ce era atât de diferit Vasilache de alte păpuşi se estompă, fiind înlocuită de preocuparea de a descoperi mişcările potrivite pentru marioneta sa şi de grija de a nu întârzia la întâlnirile cu Eliza. Cea care acum, doar printr-o întrebare, îi turnase un vălmăşag de amintiri recente în minte, însoţite de îndoieli pe care se străduise o vreme să le lase în seama trecutului.

Se opriră în faţa blocului în care locuia ea, în locul unde, în ultimele luni, Brunul îşi luase întotdeauna la revedere, uneori de-a dreptul ceremonios, alteori doar printr-un simplu salut, continuându-şi apoi, vreme de încă jumătate de oră, drumul spre propria garsonieră. Se apucă şi-acum, ca şi-n alte duminici din iarna asta, să verifice punga în care se afla Vasilache, de parcă s-ar fi îngrijorat să nu-l fi pierdut pe drum, să-şi vâre fularul spre mâneci, să-şi strângă fulgarinul spre piept, negăsind alte gesturi, fireşti, de despărţire.

De astă dată însă, Eliza, deşi se-ndepărtă uşor, ca de obicei, nu-i mai dădu drumul la braţ. Îl privi fix, poate puţin amuzată, preţ de câteva secunde, apoi zise:

— De obicei nu te invit sus.

— Niciodată, dădu din cap Brunul, fără urmă de reproş sau de dorinţă.

— Dar azi ai fost fugărit de-un miliţian.

— Am fost, acceptă el, în timp ce obrajii, înţelegând parcă mai repede decât mintea că urmează o invitaţie, i se-nroşiră.

— Şi cred că, după ziua asta grea, nu m-ai refuza dacă te-aş ruga să bei un ceai cu mine, încheie femeia.

Brunul nu-i răspunse. Buzele i se atinseră însă de câteva ori, aşa cum se ating buzele unui peşte, fără a fi obligate de vreun gând. Abia după câteva clipe capul i se înclină un pic, temător, în semn de accept. Însă atunci când

capul lui făcu această uşoară coborâre, uşa de la intrarea blocului era deja deschisă, picioarele lui se aflau deja în mişcare, păşind peste pragul de metal vârât în cimentul holului, iar mâna dreaptă i se ridicase deja puțin spre piept, strângând uşor brațul femeii.

Capitolul 2

Anchetatorul avea în jur de patruzeci şi cinci de ani şi o figură pe care părea a nu şi-o dori blajină, făcând eforturi s-o corecteze prin încruntări succesive, fără a reuşi să şi le păstreze însă de-a lungul discuției. Îi ştia toată istoria personală. N-avea rost să-l contrazică nici măcar pe micile amănunte ce lui i se păreau greşite.

Încercase. Nu, tatăl său n-a fost trădător, îşi iubea țara – dar o nouă încruntare a omului i-a retezat elanul. Nu, nu voia să-l inducă în eroare, a simțit iarăşi nevoia să explice, e adevărat că n-a fost nicicând înscris în partid, dar în tinerețe fusese un simpatizant al comunismului, tocmai de asta îşi trimisese fiul aici, în România. Da, e adevărat, a acceptat el contraargumentul, în ‘45, democrația nu se instalase încă pe deplin în România, dar guvernul lui Petru Groza conducea deja de câteva luni, semnele bune apăruseră.

Aceste schimburi de replici nu i-au fost însă deloc folositoare. De fiecare dată când a încercat nu să-l contrazică, dar măcar să completeze o informație, s-o ajute să devină mai clară, cel din spatele biroului din scânduri negeluite, singura bucată de mobilier din încăpere în afara celor două scaune şi a lămpii, a mormăit, a aruncat câte-o privire scurtă prin dosarul din față, apoi l-a readus la ceea ce îl interesa pe el, pe anchetator.

— Şi totuşi, aţi plecat în ‘37. Nu v-a mai plăcut România?

— Mama era italiancă.

— Nu asta v-am întrebat.

— Chiar dacă nu mi-ar fi plăcut, care-ar fi fost problema? În România încă nu era... Pe-atunci, nu era democraţia de-acum.

— Nu asta v-am întrebat.

— Aveam abia şaisprezece ani. Eu n-am vrut să plec, n-am vrut cu niciun chip să plec. Până atunci trăisem numai aici, aici îmi aveam prietenii... Tatăl meu a hotărât asta.

— Tatălui dumneavoastră nu i-a mai plăcut România?

— Familia mamei a insistat. S-a dus să preia afacerea lor.

— Conform declaraţiei lui din 1945, de la data de...

Aici, dialogul rapid, aproape sufocant, s-a oprit. Anchetatorul l-a oprit, pentru câteva clipe doar, avea nevoie de ele spre a răsfoi dosarul. Şi-apoi, acelaşi ton tăios.

— Conform unei declaraţii pe care a dat-o în 1945, a părăsit ţara pentru că a vrut ca dumneavoastră să vă faceţi studiile acolo.

— Nu, n-a dat de fapt o declaraţie, a fost vorba de-o scrisoare pe care-o ceruse domnul...

Buzele i s-au oprit din mişcare, fraza s-a poticnit brusc. Nu, nu era bine, deloc bine să aducă discuţia în zona asta. Deşi, a gândit Brunul, cu siguranţă că anchetatorul ştia deja. Dar era mai bine să-l lase pe acela să vină cu întrebările, era mai bine să nu deschidă el discuţii pe care n-avea niciun interes să le poarte. Apoi, bărbatul din faţa lui i-a confirmat temerile. Ştia foarte bine despre ce e vorba.

— Nu asta v-am întrebat. Despre declaraţia, mă rog, scrisoarea către Lucreţiu Pătrăşcanu avem tot timpul din lume să vorbim. Un zâmbet, poate o jumătate de rânjet. N-aveţi nicio grijă, pe toate le vorbim – iar jumătatea de rânjet

s-a transformat într-unul întreg, forțat amenințător, deşi figura sa blajină nu se potrivea deloc cu mimica pe care părea a se strădui din răsputeri să şi-o compună. O să vorbim. Acum suntem însă la capitolul patriotism. Al dumneavoastră, al tatălui dumneavoastră. Aşa că vă spun din nou: el declara că de-asta a plecat, că a vrut să vă faceți studiile acolo. E adevărat?

— Nu ştiu.

— Cum să nu ştiți?

— Aveam şaisprezece ani. Tatăl meu voia să urmez avocatura, eu încă nu ştiam exact ce vreau să fac. Aşa că nu ştiu. Dar nu cred că s-a gândit pe-atunci la studiile mele.

— Şi totuşi, aşa a scris.

Un oftat din partea lui Bruno, un moment de cedare, apoi o licărire în ochi, o explicație.

— Cred că... V-am spus, simpatiza comunismul. Dar a fost nevoit să preia afacerile familiei după mamă. Cred că n-a vrut să vorbească despre afacerile sale, poate... Poate că i-a fost ruşine.

— Îmi ziceți deci că a mințit.

Din nou scăpase nişte vorbe pe care nu le-ar fi vrut rostite. Deşi, a încercat iarăşi să se liniştească Bruno, deşi omul din spatele biroului sigur ştia cu siguranță şi despre afacerile tatălui său. Chiar şi aşa, nu era bine, deloc bine, ca el însuşi să aducă în discuție amănuntele astea. Dar anchetatorul, cu toată mimica lui artificială, cu toată bunătatea pe care aproape că i-o putea citi dincolo de grimase, mă rog, poate nu bunătate, cu toată disponibilitatea de înțelegere pe care-o ascundea după încruntări, după ridicări ale buzelor în semn de dispreț, după insinuări amenințătoare în voce, cu toată această disponibilitate, avea ceva ce-l făcea să spună lucruri care, altfel, era mai bine să nu fie spuse.

— Nu. Adică nu ştiu. Nu ştiu ce a spus atunci. Nici nu ştiu de ce a fost nevoie să declare ceva despre plecarea lui din România.

— Nu asta v-am întrebat.

— Ştiu, dar... Toate întrebările astea... Înțelegeți, tatăl meu a murit anul trecut. Nici dacă aş încerca să aflu care i-au fost intențiile, n-aş mai putea acum.

— Mda, a dat din cap anchetatorul.

După care a luat o nouă pauză. Muşcându-şi buza de jos, clătinând din cap nemulțumit. Nici Bruno n-a mai spus nimic. Cu greu ar mai fi găsit ceva de spus.

— El nu mai e, deci totul se şterge, aşa credeți. Dacă nu mai e, şi-a luat trecutul cu el, aşa credeți, a mormăit omul după un timp, mai mult pentru sine.

Apoi, brusc, încruntându-se, schimbând subiectul, ducând firul discuției câțiva ani mai târziu şi luându-l prin surprindere pe Bruno:

— Atunci spuneți-mi ce ştiți despre... – şi-a lăsat în jos privirea, citind iarăşi în dosar şi silabisind numele străin, rostindu-l exact aşa cum se scria – Heinrich von Kleist.

Fusese adus acolo de dimineață, lăsat singur câteva ore. În doar câteva ore puseseră mâna pe manuscris, îl citiseră deja? Era unica explicație. În manuscrisul lui, doar acolo din câte-şi amintea, îl pomenea şi pe Kleist, cu scurtul său eseu, atât de important însă, *Über das Marionettentheater* – se referea la el aşa cum se referise la atâți alți dramaturgi sau teoreticieni, aşa cum se referise şi la cele mai vechi scrieri ale lumii, la *Ramayana*, spre exemplu. Pentru un marionetist era imposibil să nu se oprească la ea. Avea să fie întrebat şi despre *Ramayana*?

— Am scris ceva despre Kleist, a acceptat, cu ochii spre podea, Bruno Matei.

— Serios? Ați scris?

— Da.

— Unde? La ziar? În vreun almanah?

— În manuscrisul meu.

— Ce fel de manuscris?

— Un... eseu. Sau un fel de... Un fel de curs. Ceva personal.

A accentuat ultimul cuvânt.

— Un curs... Anchetatorul şi-a dus mâna la barbă, gânditor. Un curs nu e ceva personal, domnule Matei Bruno, un curs se predă la şcoală, la universitate. S-a ridicat brusc, a venit în faţa lui şi s-a aşezat cu fundul pe tăblia biroului. Un curs se predă la şcoală ! a repetat omul, rostind rar şi apăsat fiecare cuvânt în parte şi apropiindu-se de astă dată de chipul lui, cumva ameninţător. Dumneata la ce şcoală voiai să-l predai?

O ridicare din umeri, Bruno. O grimasă deranjată, anchetatorul. Apoi, omul a pufnit, a început să umble prin camera aceea întunecată, aproape goală, din sediul Ministerului de Interne. Nu s-a oprit din mers când şi-a început tirada, învârtindu-se practic în jurul scaunului pe care stătea Bruno Matei, punând din când în când mâna pe spătar, plecând iarăşi spre pereţii încăperii, revenind, obligându-l pe tânăr să se răsucească practic după el pentru a-i arăta că este atent la ceea ce spune.

Iar în timpul acestei tirade, Bruno a simţit, treptat, cum respiraţia i se accelerează, cum privirea îi oboseşte, iar ochii i se măresc în căutarea unui punct de odihnă. Nu pentru că spaima sa abia acum îşi găsea o explicaţie, în cuvintele bărbatului care se învârtea în jurul lui, nu pentru că ameninţarea de care devenise conştient de câteva luni se concretiza acum, în gesturile omului cu care se afla închis într-o cameră întunecoasă, murdară, cu mobilier sărac. Ci pentru că abia acum, în timpul discursului, a simţit că e singur aici, aici însemnând nu doar locul unde se afla de câteva ceasuri, ci spaţiul ăsta larg, pe care în Italia îl

considerase întotdeauna al lui, străin cum nu se mai simțise nicicând, străin, într-un fel ciudat, până şi de limba pe care-o auzea în camera asta rece şi întunecată, cu miros de lemn jilav, limba natală, limba în care continuase să gândească pe toată perioada şederii sale în Italia. Străin întru totul şi, prin asta, lipsit întru totul de orice posibilitate de apărare.

— Eu ştiu, aşa a început anchetatorul, apoi, accentuând, s-a corectat, noi ştim că dumneata ai fost invitat aici, în țara care te-a crescut până la vârsta de şaisprezece ani, pentru că puteai să dai o mână de ajutor la crearea unei instituții de care România, într-o nouă eră, avea nevoie. Noi ştim că ai revenit în România, pe banii statului român, accentuă iarăşi omul, în calitate de aşa-zis specialist, la Teatrul de Păpuşi şi Marionete, în anul 1945. Noi ştim că ai avut o treabă pe care, cum-necum, ai dus-o la capăt, asta poate şi pentru că nu s-a găsit nimeni să te controleze mai din vreme. Noi ştim că, de curând, ți s-a mulțumit pentru treaba făcută şi-ai fost trimis să-ți găseşti un alt loc în câmpul muncii, aşa cum se cuvine să aibă un cetățean cinstit. Noi nu ştiam – şi a ridicat vocea, apăsând pe „nu” – că dumneata ai de gând să strângi aici, în România, un grup de derbedei, de legionari, de bandiți, cu care să lucrezi în defavoarea statului, în defavoarea poporului din care te tragi. Mai exact, n-am ştiut, dar am aflat. Aşa că, aici omul lăsă o pauză mai lungă, aşezându-se din nou cu fundul pe tăblia din scânduri a biroului şi privindu-l fix în ochi pe Bruno Matei, vreau şi eu să-mi explici: de ce mama dracului, mă boule, în loc să-ți cauți de treabă, te-ai apucat să dai în poporul tău, poporul care te-a crescut?! Vii tu, mare căcat de specialist din Italia, şi-mi spui mie, care-am trăit şi-am muncit pentru țara asta, că eşti mai deştept? Vii şi-mi scrii tu mie un căcat de curs, nişte prostii în care-mi bagi idei reacționare scrise de-un neamț, de Kleist ăsta, şi zici că le predai unor studenți?! Ce

studenți, mă animalule? Trebuie eu să cred că nişte legionari nenorociți, pe care i-ai adunat în jurul tău, au venit la tine să se joace cu păpuşile, după ce în aceleaşi mâini au ținut puşti şi pistoale?! Zi, mă dobitocule, asta vrei să cred eu?!

Nu i-a răspuns. Însă, până ce bărbatul din fața lui să sfârşească ce avea de spus, toată empatia de care-l crezuse capabil până atunci, toată acea atmosferă indusă de chipul ce părea a ascunde sub grimase o expresie blajină, tot acel aer, până cu câteva clipe în urmă oarecum respirabil, a pătruns, în timpul suspinului profund de la capătul acestui discurs al anchetatorului, în plămânii lui Bruno Matei, blocând alte suspine, aproape sufocându-l.

N-a răspuns, a dat doar din cap, mecanic, de la stânga la dreapta. O mână i s-a ridicat apoi, vrând parcă să vorbească în locul lui, dar, după câteva clipe, a căzut la loc, într-un gest de renunțare, în josul spătarului scaunului. Umerii i s-au lăsat, corpul întreg i-a însoțit în mişcarea lor, gâtul i s-a curbat moale, lăsând capul în voia gravitației, până când bărbia i-a atins pieptul.

Nici anchetatorul n-a mai zis nimic. Sprâncenele i s-au ridicat puțin, înlocuind încruntarea cu o mirare sinceră. Privirea i-a rămas țintuită pe creştetul tânărului de pe scaun. Apoi, când într-un sfârşit mirarea i s-a transformat în curiozitate, anchetatorul a coborât de pe birou, săltându-se cu ajutorul mâinilor, şi s-a aplecat pentru a-i vedea chipul lui Bruno.

*

La nici douăzeci şi doi de ani, cu proaspăta diplomă de actor în buzunar, fără grija directă a unui război pe care, nefiind italian în acte, n-avea de ce să-l poarte alături de italieni şi, nelocuind în România, n-avea de ce să se întoarcă pentru a-l purta alături de români, Bruno s-a încăpățânat în

a-şi vedea de viaţa lui aşa cum a considerat de cuviinţă, trecând peste dorinţa familiei, cea care, dincolo de ştiinţa lui, se ocupase până la urmă de formalităţile ce-l scăpaseră de chemarea pe front. Pentru autorităţile române, care s-au interesat totuşi de soarta sa, tânărul Bruno era incapabil să lupte pe vreun front, orice fel de front, din pricina unui beteşug la spate, o boală pompos numită Marie-Strümpell, care-i îndurera cumplit umerii, braţele, picioarele şi care, conform familiei copleşite de necaz, urma să-l transforme, peste câţiva ani, prin înţepenirea umerilor şi a articulaţiilor, într-un adevărat *burattino* uman.

În pofida acestei boli recunoscute de medici italieni în diverse hârtii trimise la Bucureşti, medici care-i recomandau deplasări scurte şi şederi lungi în casă, Bruno nu a renunţat la pasiunea pe care-o descoperise în Italia. Şi n-a cedat nici măcar în faţa rugăminţilor familiei sau a ţipetelor tatălui său. Pur şi simplu, nu-şi vedea în niciun fel viitorul într-un birou de conducere din sediul central al „Macellerie Pignatelli", o *azienda* care luase fiinţă în urmă cu mai bine de jumătate de veac, prin strădaniile bunicului din partea mamei, Antonio Pignatelli, şi care dezvoltase o întreagă reţea de măcelării mult dincolo de Salerno, în sud.

Niciun *burattino* uman n-avea să ajungă, pentru că boala Marie-Strümpell se dezvolta, în cazul lui, numai pe hârtiile trimise la Bucureşti, nicidecum acolo, în Italia. Iar după ce-a aflat despre acele hârtii, pe care familia, cu ajutorul unor prieteni medici, le trimisese fără ştiinţa sa, lui Bruno povestea i s-a părut aproape comică, într-o anumită măsură considerând-o un semn al destinului, căci de la *burattino* la *marionetta* era un singur pas, unul mic, pe care el deja îl făcuse.

În fapt, nu neapărat destinul îi impusese familiei sale opţiunea pentru o asemenea boală, ci tocmai alegerea pe care Bruno o făcuse în urmă cu ceva timp, când tot

încăpățânarea lui, ajutată de-un fond pe care bogații săi bunici se înduplecaseră în cele din urmă să-l lase spre folosință singurului lor nepot, îl trimisese la Accademia Nazionale d'Arte Drammatica „Silvio D'Amico", în locul studiilor preferate în special de tatăl său, care-l vedea absolvind avocatura. Actoria nu se împăca deloc cu o funcție de conducere în întreprinderea „Macellerie Pignatelli" cu sediul central în Salerno, dar, în cele din urmă, inclusiv inflexibilul său tată, George Matei, sau Giorgio Matei, cum semna pe acte începând cu 1937, se văzuse nevoit să renunțe, consolându-se cu gândul că, mai încolo, fiul său își va recăpăta judecata tulburată de-o adolescență târzie, iar atunci o diplomă de actor nu va fi chiar o piedică pentru un post într-un birou, cu atât mai mult cu cât biroul urma să fie unul din cadrul companiei conduse de el.

Însă nici simpla actorie nu l-a mulțumit întru totul pe Bruno, deşi pornise cu gândul entuziast că viața asta-l va aduce, într-un viitor nu foarte îndepărtat, alături de artişti ce-i înflăcăraseră copilăria şi adolescența, precum Warner Baxter, Wallace Beery sau Clark Gable. În timpul celor trei ani de studii, mult mai mecanice, mai puțin pasionante decât şi le imaginase, studii pe care şi le-a dus la capăt cu o tot mai firavă tragere de inimă, a descoperit păpuşile. Se îndrăgostise de-o marionetistă. Povestea petrecută alături de ea se terminase repede, rămăsese însă în urma acesteia cu o dragoste pe termen lung – față de arătările acelea cu sfori pe care tânăra le adusese în viața lui. Iar după ce a părăsit Academia „Silvio D'Amico", a coborât spre sud, e drept, nu însă în Salerno, unde era aşteptat de familia sa, ci mai jos, mult mai jos, până-n Sicilia, acolo unde o altă familie, cu care corespondase de-a lungul ultimului an al învățăturilor actoriceşti, îl acceptase în rândurile ei. O familie de păpuşari excentrici, dar chiar prin asta cunoscuți şi apreciați, care, tocmai în patria *Operei dei pupi*, cu palatinii ei

supradimensionați, încercau să nu piardă tradiția unui *teatro delle marionette* cu păpuşi mai mici, mai vechi, născute în Antichitatea orientală şi ajunse, pe calea războaielor, la romani, care le lăsaseră apoi moştenire întregii Europe a Evului Mediu şi în special Italiei.

Despre această nouă pasiune, ce-l făcuse să ocolească Salerno în drumul către Sicilia, îşi înştiințase părinții printr-o simplă scrisoare, fără alte amănunte. Era tocmai perioada în care din țară începuseră să apară acele semnale conform cărora românul Bruno Matei era căutat spre a fi înrolat în armata națională. Când, într-o seară, pe terasa vilei din Salerno a familiei Pignatelli, după ce goliseră câteva pahare cu vin şi fumaseră câteva trabucuri, un prieten medic îi prezentase tatălui său, George Matei, zis şi Giorgio Matei, câteva variante de boli ce-aveau să garanteze că Bruno nu va fi înrolat, acesta se oprise, mai degrabă amuzat decât decis, asupra maladiei Marie-Strümpell. Îi atrăsese atenția cuvântul *burattino* – cu ale cărui mişcări sacadate, înțepenite, comparase medicul urmările acestei boli. George Matei tocmai citise scrisoarea fiului său, aşa încât vorbele medicului îl trimiseseră către ideea unei pedepse ironice pentru Bruno. Măcar atât putea face şi el, de vreme ce încăpățânarea tânărului nu-i oferea alternative. După alte câteva pahare cu vin, boala Marie-Strümpell câştigase definitiv concursul cu celelalte boli eliberatoare.

Semnul divin întrezărit inclusiv de Bruno în acea simptomatologie a bolii ce-i fusese oferită cadou de familie nu s-a concretizat însă în destinul ulterior perioadei de ucenicie. Una, e adevărat, destul de scurtă, dar suficientă pentru a deprinde arta mânuirii marionetei şi pentru a deveni totodată un mult prea învățat, cel puțin asta fusese senzația sa, în istoria acestui gen de teatru. Sau măcar în partea de istorie căreia îi dădeau o mare importanță membrii familiei de păpuşari şi pe care reuşise să şi-o

asume în perioada petrecută alături de ei, cea a spațiului oriental adică, locul de origine al tuturor păpuşilor lumii. Fusese obligat să citească sau să asculte nenumărate poveşti indiene, egiptene, chineze ori persane, traduse în italiană de multe ori pe nişte foi de hârtie scrise de mână, lucru care, la drept vorbind, nu i se păruse totuşi nici pe sfert atât de chinuitor precum studiul la Academie, căci pasiunea pentru poveşti nu-i lipsise niciodată. Iar în cadrul acelor lumi vechi, mitice, renăscute de metodica răbdare a maeştrilor săi, începuse să-şi însufleţească marionetele, fir cu fir, pas cu pas, mişcare cu mişcare. Evoluția lui spre o desăvârşire a însufleţirii păpuşilor şi spre o învățare aplicată a istoriei ceva mai recente alături de păpuşari, deşi mulțumitoare, a întâmpinat însă un obstacol după ceva mai mult de jumătate de an, la începutul lui '43. Abia începuse să înțeleagă, pe baza celor învățate de-a lungul studiului artei Antichității, jocul marionetelor tradiționale italiene, ce-şi aveau originea în Commedia dell'Arte, când familia de artişti-păpuşari, intrată într-un conflict cu autoritățile, care nu gustaseră defel anumite reprezentații ce făceau trimiteri nu foarte subtile către Sua Eccellenza il Duce, s-a văzut nevoită să se retragă spre nord. Bruno nu intrase în planurile lor de fugă, la fel cum, din fericire pentru el, nu fusese acceptat în cadrul acelor incriminatorii reprezentații, întrucât nu era încă îndeajuns de pregătit pentru asemenea încercare. Totuşi, pentru a-l răsplăti pe sârguinciosul ucenic Bruno Matei, capul familiei de păpuşari i-a oferit, înainte de inevitabila despărțire, un înscris care putea ține loc de diplomă, un înscris ce nu-i conferea vreun titlu de maestru, dar îi atesta perioada petrecută alături de maeştri. Fie ei şi nişte maeştri excentrici, căzuți la acel moment în dizgrație.

Cu diploma obținută la Accademia Nazionale d'Arte Drammatica „Silvio D'Amico" şi cu înscrisul oferit de capul vechii familii de păpuşari, tânărul s-a întors în Salerno. Nu

neapărat pentru că şi-ar fi văzut viitorul acolo, dar pentru că începuse el însuşi să simtă vremurile grele de care se plângeau toţi ceilalţi, astfel încât o apropiere de familia sa bogată nu era, în asemenea momente, deloc de lepădat. Şi-a adus cu sine şi-o mulţime de speranţe, aşa încât nu l-au descurajat eşecurile din primele luni în a-şi găsi de muncă pe măsura calificărilor. Însă, odată cu trecerea timpului şi cu înmulţirea eşecurilor, biroul ce-l aştepta la sediul central al lanţului „Macellerie Pignatelli" devenea, tot mai clar, o ameninţare.

Momentul pe care, nici măcar el însuşi nu ştia exact de ce, poate pentru că înscrisul de fost ucenic al unor păpuşari în dizgraţie căpăta o altă valoare, poate pentru că se alăturase unor speranţe mai ample, ale celor din jur, l-a considerat hotărâtor în viaţa lui, anume revolta din cadrul Marelui Consiliu Fascist, nu-i ajută de fapt la nimic. Istoria mare, oricât de entuziasmantă, n-are întotdeauna efecte asupra istoriei mici, a gândit atunci, dezamăgit, Bruno. Mai mult, fapt pe care nu l-a prevăzut, *Opera Nazionale Dopolavoro*, deja slăbită considerabil de război, după mazilirea lui Mussolini părea a-şi fi pierdut definitiv suflul, aşa că artele, inclusiv cea de care Bruno se îndrăgostise, nu prea mai interesau pe nimeni. În lunile ce urmaseră, nicio încercare de a se angaja undeva nu primi măcar iluzia unei şanse, astfel încât, în afara căutărilor unui loc de muncă, lui Bruno nu-i rămăseseră decât lecturile, tot mai multe, tot mai acaparatoare, şi-o permanentă dorinţă de perfecţionare, de astă dată de unul singur, a ştiinţei de mânuire a marionetei pe care şi-o însuşise alături de păpuşarii din Sicilia.

Dar, deşi n-are întotdeauna efecte, sunt totuşi momente în care istoria mare poate interveni decisiv asupra istoriei mici. Aşa a gândit Bruno după ce, într-un mod dramatic, istoria sa personală s-a schimbat. Pentru micul

imperiu construit din carne de porc şi de vită al familiei Pignatelli, a cărui existenţă se întinsese de-a lungul a mai bine de jumătate de veac, toamna care a urmat a însemnat şi începutul unor probleme cu care nu se confruntase niciodată. Când sediul central din Salerno a devenit o ruină, în septembrie 1943, în urma luptelor dintre nemţii ce ocupau oraşul şi armata a cincea americană, membrii familiei Pignatelli s-au refugiat la Roma, unde au închiriat o casă din banii puşi deoparte pentru zile negre precum cele pe care le trăiau atunci, lăsând măcelăriile din sudul ţării închise şi fără posibilitatea de a mai fi controlate.

Pentru românul George Matei, ţara de origine a devenit din nou o soluţie, deşi, la drept vorbind, niciodată nu dispăruse dintre preocupările sale. Însă încercările de a-şi convinge soţia să-şi părăsească familia pentru a se întoarce în România, acolo unde, odată cu plecarea lor din '37, lăsaseră în urmă doar câţiva prieteni, câteva rude foarte îndepărtate şi nici măcar o locuinţă şi unde, conform socrilor săi, americanii urmau să intre curând, la fel ca-n Italia, ştergând de pe faţa pământului armata nemţească, au eşuat, în ciuda insistenţelor.

După 23 August 1944, citind în ziarele libere din Roma ştiri despre România, George Matei l-a descoperit ca ministru Secretar de Stat pe fostul său coleg de la Facultatea de Drept din Bucureşti, Lucreţiu Pătrăşcanu. Îl lega de acesta nu doar prietenia anilor de studii, o prietenie în urma căreia, fără a se înscrie în partid, ajunsese să cunoască şi chiar să fie de-acord cu unele principii comuniste, dar şi câteva întâlniri din ultimii doi ani dinaintea plecării sale din ţară, întâlniri sporadice, cărora le păstra însă amintiri frumoase, căci indezirabilul comunist, abia întors de la Moscova, îşi păstrase pasiunea, patima chiar, antrenându-l şi pe el, pe apoliticul, dar pe-atunci încă entuziastul George Matei, în proiectele sale de viitor.

Proiecte nefinalizate în vreun fel, dat fiind că şefia unor măcelării italiene îl atrăsese în cele din urmă mai mult. Însă datorită lor, datorită acelor discuții şi acelor proiecte, speranțele lui George Matei cel din 1944, afacerist fără afacere, responsabil pentru o familie formată din socri, soție şi un fiu care nu lucrase niciodată în viața lui, au căpătat un nou contur. Chiar dacă unul slab, care-l viza, într-o primă fază, doar pe fiul cu vise de artist-păpuşar.

A reuşit, prin intermediari, să ia legătura cu fostul său coleg. Nu chiar imediat, după câteva luni bune, când deja Lucrețiu Pătrăşcanu nu mai ocupa postul de ministru Secretar de Stat, ci pe cel de ministru al Justiției în noul Guvern Petru Groza, instalat în martie 1945. Într-un târziu, George Matei a primit o scrisoare amicală, ba chiar entuziastă din punctul lui de vedere, de la ministrul român, cu un număr de telefon la care Lucrețiu îl invita să-l sune, cu mențiunea zilelor şi-a orelor la care poate fi în general găsit. Apoi, la începutul lui mai 1945, la câteva zile după ce ieşise şi el în stradă, alături de nenumărați cetățeni ai Romei, pentru a-şi arunca pălăria în aer, sărbătorind măcar sfârşitul războiului, dacă alte lucruri nu prea mai erau de sărbătorit în Italia, George Matei l-a sunat pe Lucrețiu Pătrăşcanu la Bucureşti. Şi, după ce s-au felicitat reciproc pentru ieşirea din război, după ce şi-au amintit, scurt, câteva momente petrecute împreună, după ce George a pus câteva întrebări, mai degrabă de complezență, despre munca de ministru, iar Lucrețiu i-a răspuns poate cu tot atâta complezență, în discuția celor doi a apărut în fine şi tânărul Bruno Matei, al cărui vis, conform tatălui său, era acela de a reveni în țara natală. Situația devenise prea încurcată pentru capul întregii familii ca să mai țină cont de-o posibilă împotrivire a fiului.

Interesându-se cu privire la calitățile, dar şi la studiile tânărului, exprimându-şi apoi uşoara dezamăgire că, în

asemenea condiții, era greu de crezut că ar putea găsi pentru el un loc în minister, Lucrețiu Pătrăşcanu l-a asigurat totuşi pe vechiul său amic din Italia că se va gândi la ceva. Apoi discuția s-a încheiat, căci alte treburi, de astă dată cu implicare națională, îl solicitau pe ministrul de Justiție al României.

Iar până spre sfârşitul anului, dar şi al banilor rămaşi de pe urma afacerii familiei Pignatelli, George Matei n-a mai primit niciun semn de la amicul său vechi, ajuns ministru. Abia pe la mijlocul lui noiembrie pe adresa lui a sosit din țară un plic, fără vreun însemn oficial. L-a desfăcut, nebănuind cine e expeditorul. Iar ochii i-au fugit mai întâi spre semnătura de la finalul scrisorii, o semnătură simplă, din partea unui fost coleg şi amic, nimic mai mult. O semnătură sub un text care-l îndemna să-şi trimită fiul la Bucureşti, unde Lucrețiu îi găsise un post de consilier la Teatrul de Păpuşi şi Marionete „Țăndărică". De fapt, a ținut ministrul să sublinieze în scrisoare, nici măcar nu el îi găsise acest post, ci soția sa, Elena, care era scenografă la acel teatru şi care, într-una dintre puținele seri liniştite de care aveau parte, auzind povestea vechiului amic al soțului său, pocnise din degete, uluită de coincidență, căci teatrul, proaspăt înființat, avea mare nevoie de-un om priceput la marionete. Tot ceea ce îi cerea ministrul lui George era să-şi trimită fiul specialist în Bucureşti cât mai urgent. Avea totuşi, în ultimul paragraf, şi-o rugăminte: aceea ca fiul să aibă asupra lui, pe lângă documentele ce-i justificau studiile, şi o scrisoare explicativă din partea tatălui, căci plecarea acestuia din România, în urmă cu opt ani, deşi nu era gravă, putea provoca anumite întrebări. Îi promitea că acea scrisoare nu va avea niciun fel de urmări, ci doar va intra într-un dosar, după ce el însuşi, ministrul Lucrețiu Pătrăşcanu, va garanta cu propria semnătură că cele scrise de George Matei sunt întru totul conforme cu adevărul.

O săptămână mai târziu, cărând după el un geamantan voluminos în care vârâse şi-o marionetă Pulcinella, cumpărată încă din vremea când, după despărțirea de familia siciliană, se străduise să se perfecționeze singur în arta italiană a marionetelor, Bruno Matei a coborât pe peronul înghețat al Gării de Nord. Nu doar că nu se împotrivise soluției, dar o acceptase cu o bucurie întrecută doar de uimirea că o asemenea propunere venise din partea tatălui său. Pentru întâia oară în viață, bătrânul ținuse cont de dorințele sale şi, de parcă acest lucru n-ar fi fost în sine un eveniment, îi mai şi obținuse un post. Unul pe măsura viselor proprii, ajunse într-un moment în care abia se mai întrezăreau prin mulțimea de neîmpliniri.

În drum spre apartamentul ce-i fusese alocat, urmând să-şi plătească singur chiria din viitorul salariu, s-a lipit cu obrazul de geamul maşinii care-l aşteptase în fața gării, iar entuziasmul i s-a topit într-un soi de mirare, poate chiar de tristețe, căci regăsea locuri pe care o memorie îndepărtată, de copil, le pictase cu totul diferit, în tonuri mult mai puțin mohorâte decât le descoperea acum, după un război ce acoperise culorile sub moloz, sub praf, aducând parcă şi cerul mai jos, făcându-l mai plumburiu decât şi-l amintea.

Dar nu numai Bucureştiul trecuse prin acest dezastru.

Pe prietenul tatălui său, ministrul, nu l-a întâlnit în zilele, săptămânile, lunile următoare. Nu l-a întâlnit nicicând. Nici nu şi-a dorit prea mult asta, munca la Teatrul de Păpuşi şi Marionete îi ocupa timpul şi-i era suficientă. Scrisoarea din partea părintelui său i-o dăduse, chiar în ziua în care intrase pentru prima oară în clădirea noului teatru bucureştean, soției ministrului, scenografa Elena Pătrăşcanu, o femeie de treizeci de ani, volubilă, poate un pic cam afectată, cam prea stăpână pe sine şi, într-un fel nu tocmai plăcut, pe cei din jur – însă pentru Bruno aceste amănunte n-au contat prea mult, mai cu seamă că femeia îi

arătase de la bun început, în mod straniu, un soi de recunoştinţă, de parcă favoarea angajării în teatru venise din partea lui, ca specialist în marionete. De parcă nu ea fusese cea care îl ajutase, în fapt, să-şi găsească un post, fie şi la asemenea depărtare de părinţi, pe un tânăr ce n-apucase, până la cei douăzeci şi patru de ani împliniţi, să facă altceva decât să viseze.

Apoi a descoperit munca. Acea muncă aşteptată de suficientă vreme deja, de care se temuse oarecum, dar de la care nu se dădu deloc înapoi în lunile următoare, luni ce se scurseră fără prea multe schimbări, dar cu destule satisfacţii personale şi ale grupului de marionetişti din care simţea că face parte, luni ce se transformară într-un an, în doi ani...

Entuziasmul, în loc să se epuizeze, i-a sporit de-a lungul vremii. Poate şi pentru că muncii de la teatru, provocatoare în sine, căci, deşi consilier, învăţa alături de colegii săi, construia alături de ei, se emoţiona alături de ei pentru fiecare reuşită a secţiei de marionete, i s-a adăugat, încă de la începutul lui ‘47, o satisfacţie la care nu se gândise vreodată înainte. Atunci, la rugămintea unui coleg, a acceptat să-i dea ore particulare unui nepot al acestuia care, deşi student la actorie, fusese atras de marionete, sub evidenta influenţă a unchiului. Nu doar propriile nostalgii, iscate de destinul asemănător al tânărului, îl făcuseră să accepte provocarea, ci şi mândria că, în sfârşit, el, ucenicul din urmă cu numai patru ani al unor păpuşari italieni, trecea oficial la statutul de învăţător, de profesor, de maestru. Iar spre sfârşitul lui ‘47, orele particulare au început chiar să-i ocupe mai mult timp, căci numărul ucenicilor săi, al studenţilor săi, crescuse între timp la patru şi, odată cu el, crescuse şi respectul de sine al proaspătului profesor de marionete.

Şi-apoi, anul 1948 a venit cu schimbări radicale în viaţa lui Bruno. Nu cele politice, învăţase să treacă tăcut pe lângă ele, neavând pentru prezent decât o vagă curiozitate, suficientă doar să-l facă să cumpere, poate o dată la două săptămâni, poate uneori mai des de-atât, un ziar bucureştean. Rubricile politice, a căror lăbărţare crescândă în spaţiul tipografic o remarcase totuşi în cei doi ani şi mai bine de când se reîntorsese în ţară, erau chiar şi-atunci citite la final, după ce răsfoia agendele culturale, bucurându-se de cea mai mică trimitere la Teatrul „Ţăndărică”.

O primă schimbare pe plan personal a apărut la sfârşitul primăverii – şi era una tragică. Tatăl său murise la Salerno, acolo unde se întorsese-n 1946 pentru a încerca să dea o nouă şansă întreprinderii „Macellerie Pignatelli”. Un infarct, neanunţat de vreun semn anterior. Iar drama lui Bruno a sporit în momentul când nu a primit de la autorităţile române permisiunea de a pleca în Italia pentru a-şi înmormânta părintele. Nu i s-a dat niciun motiv oficial, singura explicaţie a unui funcţionar încruntat fiind aceea că oricum nu va mai prinde înmormântarea, trenurile neavând cum să-l ducă atât de repede în sudul Italiei. Lucru pe care Bruno îl ştia, de altfel, însă datoria i-ar fi cerut să petreacă măcar câteva zile alături de mama şi bunicii lui, pe care nu şi-i putea închipui altfel decât devastaţi în urma unui asemenea eveniment.

A fost însă nevoit să răspundă tot cu o telegramă, una în care a trebuit să-şi caute cuvintele cu atenţie, căci un alt funcţionar, de astă dată de la poştă, i-a refuzat primul bilet, găsind că explicaţia cu privire la neputinţa sa de a părăsi ţara nu era necesară, cu atât mai mult cu cât învinuia autorităţile române.

A doua schimbare a venit înaintea Crăciunului lui 1948. N-ar fi trebuit să fie neaşteptată. Diversele întâmplări

ale anului ce se-apropia de sfârşit, peste care Bruno a încercat să treacă cufundându-se în muncă şi păcălindu-şi în felul acesta neliniştile ce se alăturaseră neliniştilor generale, ar fi trebuit să-l pregătească. Mazilirea din guvern a lui Lucreţiu Pătrăşcanu, în februarie. Apoi, arestarea lui şi a Elenei Pătrăşcanu, la al cărei nume colegii din teatru n-aveau cum să nu reacţioneze, la al cărei nume mai ales el, Bruno, n-avea cum să rămână insensibil. Şi totuşi, a primit chiar şi-această a doua lovitură ca şi cum ar fi venit de nicăieri. În decembrie, într-un birou care nu era al şefei şi în care nu ea îl aştepta, i s-a mulţumit mai întâi pentru contribuţia adusă la dezvoltarea secţiei artistice a Teatrului „Ţăndărică", apoi i s-a comunicat, fără vreo încercare de menajare, fără vreo privire vinovată, fără măcar o minimă schimbare a tonului, că ajutorul lui nu mai era necesar. Cel din faţa sa nu ocupa un post de conducere, nu era nici măcar un angajat, era doar un bărbat ale cărui vizite în teatru, nu pentru spectacole, ci pentru discuţii întâmplătoare cu diverşi colegi, începuseră încă din vară, un bărbat căruia simpla rostire, cu o anume incantaţie, e adevărat, a numelui instituţiei de care aparţinea de fapt, Ministerul de Interne, îi fusese suficientă pentru a primi un birou în clădirea Teatrului „Ţăndărică". Iar omul folosise acest birou pentru a transforma discuţiile întâmplătoare în unele mai lungi, departe de ochii şi urechile celorlalţi, discuţii despre care, odată ieşiţi din încăperea respectivă, colegii nu pomeneau nimic. Cei care n-apucaseră să intre în birou îşi dădeau coate şi-şi trimiteau şoapte, uneori vesele, şoapte care dăduseră un nume camerei cu pricina, camera spovedaniei, căci toţi cei ce ieşeau de-acolo arătau ca nişte oameni eliberaţi de-o povară pe care-o purtaseră până atunci pe umeri, altfel nu se putea explica de ce umerii deveneau atât de uşori, atât de eliberaţi, încât se ridicau instantaneu, ba chiar de câteva ori la rând, dacă-l întrebai

pe vreunul din vizitatorii biroului despre cele discutate în interior. Camera eliberării de povară.

Deşi Bruno Matei intrase în birou cu gândul că i-a venit rândul să poarte o asemenea discuție, în momentul când, în câteva fraze scurte, i s-a comunicat altceva, nu s-a lăsat copleşit, n-a pus nicio întrebare, nu a ripostat în niciun fel. Prin niciun cuvânt. A clătinat doar din cap, cumva aprobator, sau poate doar vrând să sugereze astfel că a înțeles tot ce era de înțeles, s-a întors cu spatele şi a ieşit.

Şi-a strâns apoi lucrurile, tăcut, nemaiaşteptând, nemaidorind o altă confirmare a demiterii sale. Apoi, cu două plase pline cu materiale pe care le cumpărase în timp, ținând la subsuoară marioneta înveşmântată-n alb cu care venise aici din Italia, a plecat spre locuința din apropierea Muzeului Simu – clădire ce semăna cu Hephaesteionul de la poalele dealului Acropole vizitat în copilărie şi care-i fusese reper încă din prima zi a revenirii în țară, reper unic, distinct, suficient pentru a nu se încurca pe străzile unui Bucureşti unde, la început, orice cotitură reprezenta o posibilitate de rătăcire.

Acolo şi-a petrecut sărbătorile, nemaiieşind din apartament decât pentru a-şi cumpăra câte o pâine sau un litru de lapte. Înainte de această însingurare autoimpusă, Bruno şi-a cumpărat însă toate ziarele pe care le-a găsit pe tarabe. Pentru că abia atunci, în iarna dintre 1948 şi 1949, a început să înțeleagă că istoria mare avea întotdeauna o putere covârşitoare asupra istoriei mici, personale. Chiar dacă nu întotdeauna aveai şi şansa de-a înțelege asta la timp. Iar istoria mare se scria, în zilele acelea, printre rânduri din ziare.

După ce-a trecut Anul Nou, Bruno n-a mai citit ziarele. A început, în schimb, să scrie. Să scrie nu pentru istoria mare, căci o masă şi câteva foi întinse pe ea, într-un apartament oarecare al Bucureştiului, nu-i erau acesteia

suficiente, ci poate pentru istoria lui mică, personală. Sau poate doar pentru prezentul lui mic, înghesuit în spațiul acestui apartament închiriat, de la fereastra căruia se vedeau o stradă largă, cenuşie şi câteva capete de coloane ale unui muzeu ce semăna cu Hephaesteionul de la poalele dealului Acropole.

A început să scrie despre o pasiune pentru care renunțase la o carieră într-un birou din Salerno, pentru care renunțase la Italia, pentru care, iată, renunțase până şi la părinți. O istorie a marionetelor, aşa cum le descoperise el, o istorie care, pe măsură ce se scria, semăna tot mai mult cu un eseu amplu, poate chiar cu un curs despre marionete, deşi nu spera cu-adevărat că experiența lui pusă pe hârtie ar fi putut ajunge cândva să fie predată în fața unor studenți.

Publicul căruia i se adresa Bruno Matei era unul dintr-o altă istorie, unul dispus să-l asculte, dispus să-l înțeleagă, dispus chiar să-i adreseze întrebări. Iar el căuta răspunsuri pentru aceste presupuse întrebări, le dădea mai întâi în gând, iar apoi le transforma în fraze atente, adresate direct acestui public atât de receptiv, pe care, altfel, nu-l vedea nicăieri în jur, pe care nu-l descoperea când privea pe fereastră trecătorii, un public de care însă, în acele zile înghețate, avea mare nevoie. În acel public închipuit îi vedea uneori pe studenții săi, patru repere reale, cărora renunțase însă să le mai predea la începutul lui ‘48, odată cu moartea tatălui. Era un public pe care şi-l dorea, dar pe care ştia că-i va fi greu să-l regăsească vreodată.

Şi-apoi, o dimineață din luna martie a anului 1949. Abia trezit după încă o seară târzie petrecută la masa de scris. Mulțumit oarecum, întristat în aceeaşi măsură că ideile sale se apropiau de epuizare, iar manuscrisului îi vedea deja concret, în foile de pe masă, forma finală. Numărându-şi ultimii bani din rezervă. Constatând, cu

amărăciune, că abia de-i ajungeau pentru plata încă unei luni de chirie. Ridicându-se la un moment dat, poate uşor mirat, mai degrabă însă deranjat de bătăile repetate în uşa de la intrare.

O dimineaţă oarecare din luna martie a anului 1949. La uşă, doi bărbaţi în uniforme l-au invitat să-i însoţească, pentru a da o declaraţie. Bruno n-a întrebat ce fel de declaraţie. Nici măcar nu şi-a schimbat hainele, n-avea de ce, adormise în cele de oraş, cele pe care le îmbrăcase în după-amiaza precedentă pentru a ieşi să-şi ia lapte, pâine. Nu şi le-a mai schimbat, a cerut timp doar cât să-şi tragă bocancii în picioare, căci altfel bălţile de-afară, aşa le-a spus el oamenilor în uniforme, încercând chiar şi un zâmbet, altfel gheţurile alea nenorocite ce se topeau pe străzi n-aveau să fie prea ocrotitoare cu picioarele sale încălţate în papuci de casă.

Capitolul 3

Era trecut de opt şi jumătate când Brunul intră, înfrigurat, în garsonieră. Iar când aprinse lumina, îl văzu încă de pe hol, aşezat pe pat, cu nelipsita sticlă de vin în mână, pe tovarăşul Bojin. Încruntarea acestuia îi aminti brusc Brunului de biletul primit, ca de fiecare dată, la poarta teatrului, unul care-l anunţa că azi, duminică, va trebui să fie acasă cel târziu la opt. Nu-i vorbă, de obicei tovarăşul Bojin întârzia, uneori chiar mai bine de jumătate de oră, o oră întreagă. Dar nu obişnuita lui întârziere îl făcuse pe Brun să n-ajungă acasă la ora stabilită, ci întâmplarea neaşteptată de astă seară, invitaţia la ceai venită din partea Elizei, care-l bulversase într-atât încât, ca niciodată, uitase complet de tovarăşul Bojin.

— Chiar aşa? îl întrebă acesta, fără să se ridice. Am ajuns să fiu eu nevoit să te-aştept pe tine? N-ai primit biletul sau ce?

Bâigui un „ba da”, apoi vru să-i spună că a condus-o pe Eliza acasă, dar se opri, oarecum ruşinat, ştiind că povestea va trebui continuată, explicația ar fi ajuns poate şi la unele amănunte pe care le simțea ale lui, doar ale lui, cel puțin acum, în seara asta. Cum avea să-i spună că, după ce băuse ceaiul fierbinte, după ce Eliza îi zisese, privindu-l fix în ochi, că e un om bun, femeia se apropiase de el, îi prinsese în mâini obrajii înfierbântați, apoi îl sărutase? Mai întâi, chiar deasupra sprâncenelor, într-un loc pe care încă îl simțea mai rece decât restul frunții, dar rece într-un fel plăcut, uşor arzător, o senzație ce păstra şi-acum forma buzelor femeii, apoi, coborându-şi mâna dreaptă, Eliza îşi înclinase capul şi-l sărutase pe obraz, curmându-i jena de moment, nu şi emoția, cu un surâs cum Bruno nu mai văzuse poate nicicând, unul ce răsplătea multe seri, inclusiv pe cele friguroase, în care o aşteptase pe femeie să iasă de la serviciu, o condusese până la intrarea în bloc, apoi plecase, la fel de singur ca întotdeauna, spre garsoniera lui. Toate astea nu i le-ar fi putut spune acum tovarăşului Bojin, deşi în alte dăți îi povestise întâlnirile cu Eliza fără niciun fel de reținere, ba chiar cu o anume plăcere. Aşa că, în loc să continue, după bâiguiala inițială, Brunul dădu doar din umeri, în semn de scuză. Şi-apoi se dezbrăcă în tăcere, îşi puse fulgarinul în cuier, iar dedesubt aşează punga în care se afla Vasilache.

Abia după golirea primelor două pahare, tensiunii îi luă locul amiciția ce se crease între ei în ultimul an şi jumătate. Iar schimbarea atmosferei i se datoră tovarăşului Bojin care, după muştruluiala de început, ce dură minute bune, şi după ce obținu promisiunea fermă a Brunului că un

asemenea incident n-avea să se repete, dădu din mână a cedare, împăciuitor, apoi spuse:

— Am ceva pentru tine. De-asta era important să ne vedem acum. Dar tu ai alte treburi, reluă el, pentru ultima oară, reproşul. Nu-i nimic. Trecem. M-am zbătut să-ţi fac rost de cadoul ăsta, e important pentru tine, aşa că uit de restul.

Duse mâna la buzunarul de la piept, scoase o hârtie veche, verzuie, nu mai mare decât un bilet de loterie, şi i-o întinse Brunului. Iar acesta privi mai întâi desenele: în dreapta, un grup de trei bărbaţi şi trei femei, având în faţă câte un ziar deschis şi citindu-l cu interes vădit, iar deasupra imaginii, o stemă cu secera şi ciocanul, între spicele de grâu scriind, mare, „RPR”; în stânga, un şantier desenat sub diverse înscrisuri. După ce studie aceste desene, care nu-i spuneau nimic, Bruno începu să citească de sus în jos: „Seria D – LEI 20 LEI – douăzeci pentru – Casa Scânteii”. Şi-abia după ce, întrebându-se din care motiv îi dăduse amicul său o asemenea hârtie, ridicând privirea întrebătoare spre el, iar acesta îi spuse să citească în dreapta, jos, pe Brun îl cuprinse emoţia. Căci acolo, într-un colţ, scria mai întâi cu litere de tipar: „Depus de”, apoi, cu creionul, abia se vedea un nume. Numele lui, aşa cum era trecut în actul de identitate.

— E din urmă cu nouă ani, zise tovarăşul Bojin. A fost pe-atunci o subscripţie naţională, în care s-au strâns voluntar fonduri pentru Casa Scânteii din Bucureşti. O clădire frumoasă, poate-o s-o vezi cândva. Şi uite c-ai dat şi tu bani pentru ea, douăzeci de lei. Nu era chiar puţin, să ştii. Ai fost generos, care va să zică. Om al muncii prima clasă, zâmbi bărbatul.

— Am revenit deci în Bucureşti, nu aici...

Emoţia i se-ncolăcise în jurul corzilor vocale, abia reuşi să articuleze şoptit vorbele. Iar tovarăşul Bojin făcu ochii

mari, ezită câteva secunde, părând surprins. Apoi clătină din cap, îşi regăsi aerul acela de om sigur pe sine.

— Stai puțin... De unde? Subscripție națională, n-auzi? Puteai fi de oriunde. Ți-am mai zis asta, te-ai întors din Italia în Iaşi, după ce ți-au murit părinții într-un bombardament. Nu ştiu de ce-ai venit aici, asta chiar nu ştiu. Dar am găsit-o în arhive. Şi-ncă numai din noroc, omule. I-am povestit unui prieten despre tine şi, când i-am zis numele, l-am şi auzit: „Cunosc numele ăsta, tovarăşe, l-am văzut pe-un tichet de subscripție națională pentru Casa Scânteii din 1950". Aici în Iaşi, omule. Nu la Bucureşti.

Deducția celuilalt nu-i picase deloc bine tovarăşului Bojin, fusese clar încă din primul moment. Iar dacă Brunul ar fi fost mai atent, şi-ar fi pus întrebări când l-ar fi auzit pe amicul său turuind rapid povestea tichetului de subscripție națională, de parcă o învățase pe de rost. Însă pe el alte întrebări, o sumedenie, îl măcinau acum.

— E semnătura mea?

— A ta.

— Şi cum se dădeau banii?

— La locul de muncă.

— Deci munceam?

— Erai în câmpul muncii, da. Cum adică, încă te-ntrebi asta? Ce, la noi poți rămâne în afara câmpului muncii?

— Unde munceam?

— Da' de unde să ştiu eu, omule? Nu vezi că nu scrie nimica acolo?

Brunul îşi îngustă ochii, privi în altă parte, cumva nemulțumit.

— Uită-te la el. Ce nu-ți convine? Eu credeam că-ți fac o bucurie, îți arăt ceva din trecutul tău, pe când tu...

— Nu-mi spune nimic, clătină din cap Brunul. Nu zice unde-am lucrat, nici măcar despre oraşul în care eram nu-mi zice.

— Aici erai, ce naiba.

— Nu ştiu la ce-mi foloseşte.

— Tu chiar nu pricepi? Arată că încă de pe-atunci, dinainte, erai corect, contribuiai la societate, aveai dorința asta de mai bine. Cum la ce-ți ajută? Îți arată clar că măcar intențiile tale erau bune, că voiai să-ți ajuți poporul, țara. Ce s-a întâmplat mai apoi nu ştiu. Dar, până la urmă, intențiile contează cel mai mult.

— Mda, acceptă Brunul.

— Mda, auzi! făcu tovarăşul Bojin. Mai cu viață, omule. Bucură-te de ce-ai aflat despre tine.

— Mă bucur.

Tichetul rămase pe masă, între cele două pahare, în care tovarăşul Bojin turnă din nou vin. Apoi ciocniră.

— Parc-ai fi copil, zise Bojin, după ce plescăi din buze. Eu mă dau peste cap să-ți fac un cadou, iar tu-i cauți nod în papură. Nu-ți convine. Ce-ți trebuie? În timp, încetul cu încetul, o să mai primeşti câte o informație, o să mai afli câte ceva... Mai bine zi-mi ce-ai mai făcut azi, schimbă el brusc vorba.

— M-a fugărit un milițian, răspunse Brunul, oarecum absent.

— Poftim?!

Cu ochii măriți, lăsă paharul pe masă, deşi tocmai îl ridicase pentru a-l duce iarăşi spre gură. Brunul dădu din umeri, fără să-l privească.

— Ce-ai, mă, tu eşti dus cu pluta? Tocmai te-am lăudat c-ai fost bun cetățean şi uite cu ce-mi vii. Pfuu, făcu bărbatul, dându-şi apoi ochii peste cap. Ce naiba ai mai făcut?

— Nimic, chiar nimic. Eram pe-un pod, cu Vasilache.

Tovarăşul Bojin lovi cu palmele în masă şi se ridică, enervat. Se duse spre perete, se sprijini de el cu ambele mâini, cu spatele la Brun. Apoi se întoarse către gazda lui

din seara asta, ridică un deget şi, clătinându-l dojenitor, începu:

— Eu ți-am zis doar: nu mai ieşi naibii cu păpuşa aia tâmpită după tine, c-or să zică oamenii că eşti nebun. Tâmpitul ăla de medic, trebuia el să-ți dea păpuşa! mormăi mai mult pentru sine, apoi reveni spre Bruno. Şi ce-ai făcut? Te-a dus iarăşi la secție? O să am iar de umblat pentru tine?

— Dar când ai mai umblat pentru mine? se miră Brunul, ridicând ochii spre celălalt.

— Lasă-mă, omule, cu prostiile. Zi-mi ce s-a întâmplat.

— Adică tu ai vorbit cu milițienii data trecută să mi-l dea pe Vasilache înapoi?

Veni şi se aşeză pe scaun, ridicând ambele mâini cu palmele spre Brun, clătinându-le, căutând prin gestul ăsta mai mult să se liniştească pe sine decât să-l tempereze pe celălalt. Brunul, pe de altă parte, nemişcat în scaunul lui, simți brusc un val de recunoştință față de amicul său. Nu făcuse niciodată legătura, iar acum se întreba cum de-i scăpase un lucru atât de evident. De la bun început, de la prima întâlnire cu tovarăşul Bojin, când încă nici măcar nu-ndrăznea să-l privească, darmite să-i vorbească, acesta îi spusese că fusese desemnat „de partid” să-l aibă în grijă, să-i ofere toate cele necesare, să-l ajute oricând are nevoie. Şi-apoi, toate se întâmplaseră pe măsura promisiunii. Garsoniera în care se aflau chiar acum i-o datora tot lui, alături de el intrase prima oară aici, tovarăşul Bojin îi înmânase apoi cheia, păstrându-şi una şi pentru sine, în cazul în care Brunul o va pierde pe-a lui. Şi-apoi, acelaşi tovarăş Bojin îl dusese în curtea Teatrului de Păpuşi de Stat, el vorbise mai întâi cu directorul pentru angajarea Brunului. Cum nu se gândise oare că tot el fusese cel care, după primele probleme cu milițienii, intervenise pentru eliberarea lui Vasilache?

— Povesteşte-mi, îi zise tovarăşul Bojin după ce se aşează înapoi pe scaun, de astă dată pe un ton blând.

— Nu-i cine ştie ce. Am fugit.

Celălalt făcu iarăşi ochii mari, apoi îşi duse mâna la frunte şi se lăsă, sprijinindu-şi astfel capul, cu cotul pe masă.

— Omule...

— Nu, stai, nu te speria. Era gras, n-a putut să se ţină după mine, îl linişti, cu un fel de mândrie în glas, Brunul.

— Ah, deci ai scăpat. Nu ţi-a luat documentele...

— Nu.

— Şi nu te-a ajuns, n-ai mai avut nicio treabă cu el?

— M-am ascuns într-un bloc, pân-am fost sigur că am scăpat de el. Şi-apoi am plecat. Nu s-a întâmplat nimic, îţi spun. Era doar aşa, o poveste. N-ai de ce să-ţi faci griji.

Tovarăşul Bojin răsuflă uşurat, apoi dădu din cap şi-şi întinse mâna după paharul cu vin.

— N-ai altceva de făcut, n-ai cu cine să-ţi petreci vremea aşa cum se cuvine, ca oamenii normali? Lasă naibii păpuşa aia, n-o mai căra după tine, mai zise.

Apoi arcuirea sprâncenelor i se îmblânzi, printr-un gest al mâinii drepte păru să-şi alunge gândurile neplăcute, ochii i se îngustară a curiozitate, ajutaţi şi de-un zâmbet abia schiţat, iar tonul îi redeveni prietenos.

— Că tot veni vorba de păpuşi... Ce mai e pe la teatrul ăla al vostru?

— *Sânziana şi Pepelea*.

— P-ăsta l-am văzut.

— O să fie şi *Iepurii împăratului*, se lucrează la el, dar nu ştiu când e gata.

— Repetiţii?

— Da. Aproape în fiecare dimineaţă.

— Dimineaţă? se strâmbă Bojin. Dimineaţa lucrez.

— Sigur e o repetiție şi duminică, spectacolele sunt abia după-amiază.

— Sunt şi animale? Adică, mă rog, tot păpuşi, dar animale, înțelegi?

— E ceva istoric în primul rând. Dar sunt şi animale. Doar se numeşte *Iepurii împăratului*.

— Istoric... Asta-i bine, dădu din cap tovarăşul Bojin, devenind brusc serios, dregându-şi chiar glasul. Istoria e bună. Aşa, în general, din istorie înveți câte ceva. Da' istoria cea mai bună e tot aia care se face azi. Uite cometa interplanetară sovietică. Asta nu-i istorie?

Brunul aprobă din priviri, fără a părea însă că ştie prea bine despre ce-i vorba.

— Pfuu, făcu celălalt, dându-şi ochii peste cap. Vezi? Eu îți tot spun: ia şi citeşte. Doar pentru tine faci asta. Ți-am tot adus ziare, omule, dar mai cumpără-ți şi tu. Un fleac, un ziar e 20 de bani. Cum vrei să poți citi din nou ca lumea, ca mine, dacă nu faci exerciții? Şi dacă citeşti, afli. E puțin lucru să ştii că pe deasupra noastră zboară o rachetă interplanetară, construită de sovietici? E prima planetă artificială, omule, se-nvârte-n jurul Soarelui. Au scris toate ziarele la-nceputul anului, dar tu nu citeşti, tu stai şi te joci cu păpuşa, ce-ți pasă ție de istorie... Iar asta-i istorie adevărată! ridică din nou degetul, clătinându-l spre el, tovarăşul Bojin. Şi de asta-i bună istoria când se-mbină cu arta. Că şi arta-i bună, dacă-i făcută cu cap. Ce, să construieşti o rachetă nu-i tot artă?

Dădu din cap nemulțumit, dar, dacă Brunul ar fi fost atent, ar fi găsit în acea nemulțumire a amicului său ceva la fel de artificial precum pretențiile de nouă planetă pusă să se-nvârtă în jurul Soarelui ale rachetei sovietice. Însă tovarăşul Bojin nu-i lăsă timp pentru o asemenea observație, căci se ridică în picioare, gata de plecare, şi spuse fără nicio legătură cu vorbele anterioare:

— Duminică?

— Poftim? ridică privirea spre el Brunul.

— Repetiția la spectacolul ăla cu iepurii. E duminica viitoare?

— Duminica asta a trecut deja, zâmbi celălalt.

Dar zâmbetul nu-i mai era deja adresat tovarăşului Bojin. La drept vorbind, nici nu mai era de-o vreme foarte implicat în discuția cu el, încă de când îl întrebase dacă n-avea cu cine altcineva să-şi petreacă vremea. Zâmbetul care-i scăpă venea din amintirea orelor petrecute alături de Eliza. Duminica asta, în ciuda spaimei pe care-o trăise în timpul fugii de milițian, se-ncheiase mai bine decât oricare dintre duminicile pe care şi le amintea.

Iar acum, odată cu golirea sticlei de vin de pe masă, şi partea de duminică petrecută alături de tovarăşul Bojin se sfârşise, ceea ce Brunului îi făcea de astă dată plăcere. Şi asta pentru că încă din timpul drumului spre casă îşi imaginase, cu o nerăbdare care-i grăbise paşii mai mult ca oricând, seara de astăzi. O seară petrecută-n pat, cu lumina stinsă, cu Vasilache alături, cu gândurile ce-aveau să-i umple orele de dinainte de somn, întrucât era sigur că înainte de a adormi nu vor trece de astă dată minute, ci ore întregi.

— Nu mai lua păpuşa cu tine peste tot, îi zise tovarăşul Bojin din uşă, înainte de a-şi pune pălăria pe cap. Treburile astea nu se rezolvă cu fuga, omule. Azi ai avut noroc, dar nu se ştie niciodată.

Iar Brunul îi dădu dreptate.

După ce închise uşa în urma tovarăşului Bojin, îl scoase din pungă pe Vasilache, îi aranjă pălăria, merse către pat, se aşeză, îi prinse capul în mâini şi-l privi lung. Îşi apropie gura de fruntea lui, trăgând în jos masca neagră şi lăsându-şi pentru câteva secunde buzele lipite de lemnul geluit al marionetei, după care coborî una dintre mâini, pe

cea dreaptă, îşi înclină uşor capul şi-l sărută pe Vasilache chiar lângă urechea sculptată, pe sub câlţii ce-i coborau spre obraz.

Îşi păstră surâsul în timp ce aşeză cu grijă marioneta alături de pernă, se duse să se schimbe-n pijama, stinse apoi lumina şi, odată vârât în pat, se întoarse cu spatele la Vasilache. Era o seară în care nici măcar prietenului său de lemn n-avea să-i povestească nimic despre Eliza. Cu toate că acesta şi-ar fi dorit să afle ce se întâmplase în apartamentul femeii, de vreme ce acolo Brunul nu-l scosese nici măcar pentru un singur moment din pungă.

*

Zăpada se subţia în fiecare zi, lăsând loc bălţilor şi noroaielor, sfârşită de-un val de căldură încă prea firav totuşi pentru a doua parte a lunii martie. Brunul îşi ocupă săptămâna, pe lângă lucrurile obişnuite de la serviciu, cu tichetul de subscripţie naţională. Nu-l trăgea inima cine ştie ce, pe tichet nu apărea niciun fel de dată, nu-i oferea, în fapt, aproape nicio informaţie despre el. Sigur, după ce-i trecuse dezamăgirea iniţială, atunci când se trezise şi-l găsi pe masă, între cele două pahare goale, îşi aminti de spusele tovarăşului Bojin şi se lăsă, pentru câteva clipe, în voia căldurii ce-i umpluse corpul dinspre creştet spre picioare. Era bine să ştie că în trecutul lui, cel despre care cunoştea atât de puţine lucruri, fusese acelaşi om, îşi iubise ţara la fel de mult cum o iubea acum, văzuse cu aceiaşi ochi raiul care se construia lângă el şi contribuise, cât de puţin, la această construcţie. Poate contribuise chiar mai mult, de ce nu?, căci dacă se găsise doar un singur tichet nu însemna că nu mai existaseră şi altele. Dar bucuria asta, care merita trăită, simţită, nu i-a fost de-ajuns. Aşa că, după scurtă vreme, în loc să-l ajute, tichetul începu să-l poarte spre alte întrebări, agasante, chinuitoare, pentru că-şi dădea seama cât de

departe e de răspunsuri. Se linişti abia spre seară, când hotărî să fie mulțumit de acea unică informație pe care bucata de hârtie verzuie i-o oferea, semnătura lui sub cei douăzeci de lei oferiți pentru ridicarea Casei Scânteii.

N-ar fi căutat deci şi alte amănunte, din simplul motiv că-şi putea da seama şi singur cât de inutilă era această căutare. Avea însă un motiv să-şi țină mintea ocupată, iar tichetul era un bun pretext. Altfel, mintea lui, îmboldită uneori de o surescitare ce se sfârşea cu senzația de înăbuşire, i-ar fi îndrumat paşii spre Hotel Victoria, locul de muncă al Elizei. Ar fi găsit-o acolo, da, şi n-ar fi făcut nimic neobişnuit, căci uneori, e adevărat, rar, o mai căutase şi-n timpul săptămânii, nu doar în duminicile în care era de serviciu, o căutase în unele zile ce i se păruseră prea lungi şi prea lipsite de întâmplări, iar venirea lui părea să-i facă femeii plăcere de fiecare dată. Acum însă Brunul simțea altceva. Deşi ar fi vrut, deşi mintea împinsă de nerăbdare l-ar fi trimis către Piața Unirii, o emoție puternică, una care-i făcea inima, de fiecare dată când era pe punctul de-a se lăsa dus într-acolo, să treacă rapid de la bătăi de orologiu la zbateri asemenea aripilor unui hulub, îi transmitea minții să se liniştească, să se lase în voia altor preocupări, să aştepte seara obişnuită, aceea de duminică, una în care, probabil, emoția va fi la fel de copleşitoare, poate şi mai şi, dar măcar nu şi-o va crea singur. Căci serile de duminică, chiar dacă veneau o dată la două săptămâni, atunci când Eliza era de serviciu, îi erau dedicate ei parcă dintotdeauna, erau obligatorii, n-avea cum să le ocolească nici măcar acum, când dorința de-a se ascunde undeva, într-un loc în care ea n-avea să-l mai găsească vreodată, era exact la fel de mare ca dorința de-a o revedea, de-a se lăsa din nou sărutat. Pe frunte. Pe obraz. Chiar pe buze.

Niciunul dintre colegii chestionați nu-i putu spune absolut nimic despre tichetul de subscripție națională. Nici

măcar actorii. Deloc surprinzător până la urmă, mai toți erau tineri, cei mai mulți n-ajunseseră încă în câmpul muncii în anul 1950, cel în care, aşa-i spusese tovarăşul Bojin, acel tichet fusese eliberat şi semnat de el, cu numele din buletinul de identitate.

În după-amiaza de vineri însă, când se pregătea să încuie magazia păpuşilor pentru a pleca spre casă, femeia de serviciu, pe care nici măcar nu ajunsese s-o întrebe, se apropie de el şi-i zise:

— Am auzit că v-ați interesat de-un tichet de subscripție. Nu mi-l dați să-l văd şi eu?

Brunul îl scoase din buzunarul pantalonilor şi i-l arătă.

— Mda, făcu femeia, muşcându-şi buzele. Aşa cum credeam. Cunoaştem! Am dat şi eu, şi bărbată-miu. Tot câte douăzeci de lei. Lucram amândoi la „Țesătura", dacă ştiți. Eu tot cu curățenia mă ocupam. El încă lucrează acolo, e maistru, eu m-am transferat aicea pe caz de boală acu' nici doi ani, în aprilie '57. Că aicea e mai uşor, aşa m-am gândit eu la început. Dar ştiți ce? Nu-i deloc mai uşor, dădu din mână a lehamite femeia. Da' nu-i nimica, adăugă ea, că doar ş-aşa mai am trei ani pân' la pensie, dacă nu m-a omorât până acuma, n-o să mă mai omoare de-acuma-ncolo.

— Şi tichetul? întrebă Brunul.

— A, da. Păi, ne-a chemat direcțiunea într-o zi şi cică la ei că e subscripție voluntară. Voluntară să fie, dacă asta înseamnă că te obligă să dai bani. Am dat, că ce era să facem, nu mergea după noi. Şi eu, şi bărbată-miu. Acuma, nu-i mare problemă, că doar n-am făcut foamea din cauza asta, că nu erau cine ştie ce bani douăzeci de lei. Da' numai aşa, vroiam să vă zic dacă am auzit că întrebați. Că ziceau de Casa Scânteii, d-apăi eu nici n-am călcat în viața mea în Bucureşti, ce folos să am din ea? Poate doar că-i mai frumoasă țara cu ea acolo, că am văzut poze. Da' putea să

ne spună: fraților, tovarăşilor, haideți să facem țara mai frumoasă, dați şi voi douăzeci de lei. Şi dădeam, zău că dădeam. Da' numa' ne-a chemat direcțiunea şi-a zis: haide de dați cu subsemnatu'. Şi-am dat şi ne-a reținut la salar. Da' nu-mi pare rău, numa' am vrut să vă povestesc că am auzit c-ați întrebat.

Fruntea Brunului se încreți. Îi mulțumi femeii, apoi ieşi în curtea largă a bisericii catolice, privi încă o dată hârtia verzuie, după care, nervos, o mototoli în palmă şi o aruncă dincolo de-un morman de zăpadă înghețată, care supraviețuise încălzirii din ultimele zile. Nici măcar bucuria dintâi nu-i mai rămăsese.

După câteva zeci de metri, se întoarse. Căută tichetul, îl luă din zăpada murdară, îl şterse şi-l îndreptă, cu palma, pe genunchi, apoi îl vârî la loc în buzunar. Nu-i adusese niciun câştig, nici cel mai mic câştig. Doar încă o dezamăgire acum, la sfârşitul unei săptămâni în care-l mângâiase măcar gândul că a aflat ce fel de om fusese în urmă cu nouă ani. Însă era totuşi un cadou din partea tovarăşului Bojin, iar când îşi amintise asta, cu câteva clipe mai înainte, se simțise suficient de vinovat pentru a face drumul înapoi. Până la urmă, deşi nu-i era defel folositor, nici n-avea cu ce să-l încurce.

*

La sfârşitul repetițiilor pentru spectacolul *Iepurii împăratului*, pe care le urmărise din culise alături de Brun în dimineața duminicii care urmă, tovarăşul Bojin nu-şi reținu deloc aplauzele, ba dimpotrivă. Iar în clipa aceea, dacă ar fi fost întrebat de Brun cum i s-a părut ceea ce tocmai văzuse, dintr-un motiv pe care cu greu şi l-ar fi putut explica, i-ar fi spus adevărul.

La drept vorbind, tovarăşul Bojin nu mințea niciodată. Nu era cine ştie ce filosofie la mijloc, dar, atâta câtă era, îi

fusese folositoare în viață. Iar în ultimii ani îl ajutase chiar foarte mult, atât de mult încât ajunsese s-o aplice oricând, în orice împrejurare, inclusiv în discuțiile cu soția.

Pur şi simplu, începuse prin a crede că, pe lângă minciună, exista nu un singur adevăr, ci două adevăruri mari şi late. Un adevăr din mintea proprie, care de cele mai multe ori era mai bine să rămână acolo. Iar celălalt adevăr, tot mai important în viața lui, era adevărul rostit, oficial. Nu era nicio ipocrizie la mijloc. Pentru tovarăşul Bojin, adevărul oficial era exact la fel de important ca şi cel neoficial, cel din minte. Credea cu exact aceeaşi fermitate în amândouă şi faptul că, de cele mai multe ori, se contraziceau unul pe altul nu-l deranja câtuşi de puțin, de vreme ce doar unul era rostit, pe când al doilea era țintuit acolo, într-un colț al minții, păzit cu străşnicie de experiența pe care bărbatul ce se-apropia acum de patruzeci şi şase de ani o căpătase de-a lungul vieții.

Cu timpul, consecvența acestor două tipuri de adevăr ajunsese să i se pară întru totul firească, guvernându-i mai toate mişcările, astfel încât la un moment dat până şi ideea de minciună i se ştersese complet din minte, nemaideranjându-i în vreun fel conştiința. Cine ar mai fi avut nevoie de minciună când simplul adevăr, simplele adevăruri în acest caz, rezolvau absolut toate lucrurile, îl scoteau pe tovarăşul Bojin din orice încurcătură? Sau, mai bine zis, îl protejau pe tovarăşul Bojin de orice încurcătură?

Când, în urmă cu o săptămână, spre exemplu, îi spusese Brunului că istoria e bună, exact la fel de bună ca şi arta, tovarăşul Bojin aplicase, cu toată credința, cel de-al doilea tip de adevăr. Şi cuvintele îi ieşiseră pe gură uşor, lin, curat, fără a întâlni în cale cea mai mică oprelişte. Pentru că, în acel moment, bărbatul nu se îndoia nicio clipă de cele spuse.

Conform adevărului din mintea lui, pe de altă parte, pe tovarăşul Bojin arta îl plictisea teribil. Dar gândul ăsta nu trebuia exprimat. Era un gând bun, sănătos, nimic de zis, era un adevăr adevărat, dar numai atâta vreme cât rămânea acolo unde-i era locul. Ar fi fost o prostie uriaşă să-l lase să fie auzit de alţii, mai ales atunci când arta însemna, de pildă, un spectacol de teatru pe care-l văzuse cu ani în urmă, spectacol cu vreo doi chiaburi puşi cu botul pe labe de-un ţăran erou, membru de partid. Sau când, spre altă pildă, tot artă fuseseră numite nişte picturi, unele cu chipul tovarăşului Iosif Visarionovici Stalin, pentru care se prezentase la datorie la inaugurarea unei secţii, galerii de tablouri ori ceva de genul ăsta, nu-şi mai amintea exact cum se numea, dintr-un muzeu proaspăt deschis în oraş. Or, pe tovarăşul Bojin experienţa nu-l lăsa, în ruptul capului, să facă asemenea prostii. Astfel încât, cum era normal, de fiecare dată în asemenea cazuri cuvintele îi fuseseră coordonate de celălalt tip de adevăr. Şi ieşiseră frumoase, lăudând de fiecare dată cele văzute, fără a se împotmoli în vreun fel, căci vorbele adevărate n-au cum să fie ezitante, n-au cum să-şi întrerupă cursul firesc.

Adevărul din mintea tovarăşului Bojin legat de istorie era la fel de simplu: o ura. Şi încă nu de ieri, de azi, ci din vremea şcolii, când se văzuse obligat să reţină date şi nume pe care niciodată n-avea să le mai folosească în viaţă. Cât despre istoria nouă, care până-n urmă cu câţiva ani îi era predată inclusiv la serviciu, la cursurile obligatorii unde se citea ziarul *Scânteia* şi se discuta pe marginea unor articole, aici nici nu mai încăpea discuţie asupra tipului de adevăr ce-l împingea să aplaude de fiecare dată la finalul acelor cursuri, apoi să discute înflăcărat cu colegii despre învăţămintele extrase în urma lor.

În dimineaţa asta, nimic nu-l obligase pe tovarăşul Bojin să-şi activeze al doilea tip de adevăr în care credea. Şi

totuşi, se afla în culisele Teatrului de Păpuşi de Stat, urmărind, cu o plăcere pe care numai un om ce i-ar fi cunoscut filosofia de viaţă ar fi găsit-o ciudată, un spectacol de păpuşi. Un spectacol în care arta se îmbina cu istoria. Un spectacol intitulat *Iepurii împăratului*.

Adevărul, de orice tip ar fi fost el, era că, în urmă cu câteva săptămâni, tovarăşul Bojin mai văzuse un asemenea spectacol. Sau, mă rog, tot o repetiţie dinaintea spectacolului propriu-zis. Venise atunci să-l întâlnească pe Brun, avea să-i comunice ceva. Iar aici, în teatru, se repeta pentru un spectacol numit *Sânziana şi Pepelea*. Unul căruia, la început, nu-i dăduse niciun fel de atenţie, dar pentru care, încetul cu încetul, începuse să neglijeze discuţia cu Brunul, motivul prezenţei sale în teatru, lăsându-se atras de ceea ce se întâmpla pe scenă. Nu de poveste, n-aveau cum să-l prindă pe el asemenea prostioare pentru copii. Îşi pierduse însă atenţia pentru discuţia cu Brunul din cauza actriţelor care, dând glas personajelor, păreau a se alinta, ţuguindu-şi buzele, vorbind copilăreşte, scoţând limba printre dinţi şi suflând cuvinte stâlcite, ceea ce bărbatului i se păruse mai întâi enervant, apoi ciudat, iar într-un final, irezistibil de atrăgător. Făcuse atunci ochii mari, oprindu-l la un moment dat pe Brun din vorbă, printr-un gest al mâinii, şi vreme de douăzeci de minute nu-şi îndepărtase privirea de la mişcările femeilor, nu-i permise auzului să fie atent la alte sunete în afara celor scoase pe gură de actriţe. Plecase apoi, preocupat, fără a mai relua discuţia cu Brunul, asigurându-se doar că acesta înţelesese ceea ce avusese să-i transmită. Încă de-atunci, căutase un prilej de a reveni în teatru. Serviciul îi ocupa însă tot timpul, iar întâlnirea de duminica trecută cu Brunul fu prima după acea întâmplare.

Dacă Brunul l-ar fi întrebat acum, în dimineaţa asta târzie de martie 1959, imediat după sfârşitul repetiţiei

pentru *Iepurii împăratului*, cum i s-a părut ceea ce tocmai văzuse, tovarăşul Bojin n-ar fi putut să-i povestească nimic. Dar, din pricina unei emoţii pe care încă nu şi-o putea explica întru totul, ar fi lăsat un al treilea tip de adevăr, unul pe care încă nu-l descoperise niciodată până atunci, să se transforme în cuvinte. De fapt, tocmai pentru că nu avusese de-a face cu acest fel de adevăr niciodată până atunci, tovarăşul Bojin nici n-ar fi ştiut cum să-i pună stavilă. Pentru că acesta nu i se adunase nici în minte, nici în vorbe. Era un adevăr care i se ghemuise în coşul pieptului şi îl făcea să creadă, cel puţin în acele momente, că era îndrăgostit. Nu de teatrul de păpuşi, nu de spectacol în sine. Ci de-acele voci şi de-acele trupuri de femei care se mişcau după paravan. De toate la un loc, de fiecare în parte.

Brunul însă, pentru că nu-l mai văzuse nicicând pe amicul său dând o asemenea atenţie păpuşilor, ba chiar închipuindu-şi că le urăşte, dat fiind comportamentul pe care-l avea faţă de Vasilache, nu-l întrebă nimic – de teamă că un răspuns, orice răspuns, ar putea să curme momentul frumos pe care, tocmai datorită reacţiei neaşteptate a celui ce-l însoţise aici, îl trăise şi el.

Astfel încât, odată ieşit la aer, tovarăşul Bojin reuşi să alunge din coşul pieptului, urmând să se gândească altcândva la cele întâmplate, acest tip de adevăr straniu, pe care, neputându-l controla, îl găsi periculos, poate cel mai periculos lucru ce i se întâmplase în ultimii ani. Iar în momentul când se despărţi de Brun, nu mai mult de-o sută de metri mai încolo, îşi recâştigă pe deplin controlul asupra singurelor tipuri de adevăr pe care le cunoştea în viaţa asta şi-şi promise să nu mai calce niciodată pragul Teatrului de Păpuşi de Stat din curtea bisericii catolice. Desigur, în afară de cazul în care prezenţa lui acolo ar fi fost o obligaţie de serviciu.

Capitolul 4

Pe 17 martie 1950, în clădirea tribunalului de pe strada Negru Vodă nr. 3 din Bucureşti se desfăşura, cu uşile închise, procesul a cinci bandiţi, în frunte cu Bruno Matei, tânăr român întors din Italia cu scopuri duşmănoase – consecinţă a unei educaţii fasciste pe care organele de anchetă o dovediseră fără urmă de dubiu.

Acuzaţiile nu mai erau de mult surprinzătoare pentru Bruno. Le cunoştea încă din ziua primului interogatoriu, cel din sediul Ministerului de Interne. Anchetatorul cu faţă blândă, cum i se păruse la început, i le adusese la cunoştinţă rând pe rând. Acuzaţii mult mai numeroase şi mai înspăimântătoare chiar decât cele cu care avea să se confrunte la proces, căci între timp, după mai bine de-un an petrecut în fosta Închisoare militară nr. 1 din Dealul Arsenalului, de pe strada Uranus, multe dintre învinuirile de la început se şterseseră. Sau măcar ar fi trebuit să se şteargă, de vreme ce răspunsurile inocente, complet naive deseori, ale lui Bruno reuşiseră să-i scoată din sărite până şi pe anchetatori, care se lămuriseră, uneori cu voce tare, chiar în faţa lui, că tânărul venit din Italia n-avea habar de lucrurile pe care ei se străduiau să-l convingă că le comisese.

Înainte de proces, Bruno acceptase totuşi învinuirea de complot împotriva statului. Acţionase alături de cei patru foşti studenţi ai săi, dintre care doi, Mihai Rotaru şi Octavian Padina, fuseseră dovediţi ca membri ai Frăţiilor de Cruce. Şi măcar despre aceştia n-ar fi crezut nimeni, niciodată, că din bandiţi se transformaseră, preţ de câteva întâlniri întinse pe durata a mai bine de şase luni, în nişte iubitori şi mânuitori de păpuşi. După perioada de anchetă, nici măcar Bruno nu mai credea sau nu mai voia să creadă asta. Şi, pentru că nu mai credea sau nu mai voia să

creadă, semnase la un moment dat, acceptând să scrie cuvânt cu cuvânt, după dictare, o declarație din care reieşea că organizația pe care-o crease în apartamentul său închiriat viza, dacă nu răsturnarea regimului, măcar şubrezirea lui, prin răspândirea de idei contrarevoluționare cu ajutorul unor manifeste, scrieri şi al altor materiale reacționare.

Era un compromis mic, aşa i se păruse, în comparație cu alte declarații ce i se puseseră în față de-a lungul vremii, foi gata scrise în care apăreau multe nume necunoscute, dar şi altele pe care le cunoştea din anii petrecuți în teatru, precum Lena Constante, Harry Brauner, Elena şi Lucrețiu Pătrăşcanu. Chiar bătut şi amenințat, nu putuse semna acele foi. Mai întâi pentru că, în timpul interogatoriilor, nu ştiuse ce să răspundă. Ar fi fost gata, în câteva rânduri, să şi inventeze lucruri, numai pentru a scăpa, numai pentru a se întoarce în celulă. Dar până şi lucrurile inventate trebuiau să aibă o bază de pornire, una reală, pe care Bruno n-o putuse găsi în amintirile sale de după întoarcerea în țară. Un al doilea motiv pentru care nu semnase foile, apoi, era recunoştința păstrată Elenei Pătrăşcanu şi, deşi nu-l întâlnise niciodată, soțului ei. Îşi dăduse seama că orice ar fi recunoscut prin propria semnătură s-ar fi adăugat la acuzele aduse binefăcătorilor lui, pe care îi bănuia în continuare arestați. Aşa că, dincolo de propria inocență, avusese grijă să se ferească de orice trimitere la familia Pătrăşcanu, oricât de nevinovată ar fi putut părea.

În dimineața de după primul interogatoriu, în timp ce era transportat cu un Jeep către un alt centru, aşa cum îl informase bărbatul de la Ministerul de Interne, Bruno a încercat să-şi mute gândurile de la ceea ce avea să urmeze, concentrându-se asupra drumului. Îşi închipuise că va fi dus, aşa cum auzise înainte că se întâmplase cu alții, în una dintre închisorile din apropierea Bucureştiului, poate

Văcăreşti, poate Jilava, poate chiar Târgşor, nume pe care le auzise şoptite în ultimele luni şi care, probabil tocmai din cauza tonului pe care erau rostite, îl îngrozeau. Când însă, în faţa clădirii noului Teatru Municipal, Jeep-ul a cotit-o pe Podul Izvor de peste Dâmboviţa, trecând apoi pe lângă construcţia aceea impozantă, frumoasă, ce adăpostea Arhivele Statului, pentru a urca pe Dealul Arsenalului, Bruno a răsuflat cumva uşurat. Ştia deja că se îndreptau spre cazărmile Armatei, acolo trebuia să fie „centrul" care-l înspăimântase într-atât – iar faptul că era situat tot în Bucureşti, încă într-un loc destul de familiar lui, l-a făcut să se simtă oarecum protejat. Nu se putea întâmpla nimic rău aici, aşa a gândit sau măcar aşa a simţit, nimic dramatic, nimic înfricoşător.

În primele zile, siguranţa căpătată pe drumul către închisoarea de cărămidă nu i-a fost tulburată nici măcar de colegul său de celulă, un bărbat de treizeci şi patru de ani din Târgovişte, fost legionar, cum avea să afle mai apoi, care, imediat după deschiderea uşii, se pusese cu faţa la perete, cu spatele către el şi gardian, neîndrăznind să privească înspre ei. Abia după ieşirea gardianului, omul s-a întors, cu o privire încă speriată, rugându-l, înainte de orice altceva, să-i spună ce închisoare e asta. I-a povestit apoi, în orele ce au urmat, cum fusese băgat într-o maşină, legat la ochi şi transportat până aici – bănuise de la bun început că era o închisoare din Bucureşti, mai întâi pentru că drumul cu maşina nu fusese foarte lung, şi apoi pentru că auzise zgomotul oraşului, iar într-una din zilele trecute, când îl scoseseră pentru o jumătate de oră într-un ţarc, la aer, deşi n-avea voie să vorbească şi nici măcar să ridice ochii, privise pe sub sprâncene şi văzuse turlele unei biserici.

Abia după o săptămână, timp în care Bruno s-a obişnuit să respecte indicaţiile primite de la bun început, anume ca în timpul zilei să stea permanent pe taburet sau

în picioare, cu fața la vizetă pentru a putea fi văzut de gardian în cazul în care acesta se interesa de cei din celulă, unul dintre paznicii săi, altul decât cel care-l adusese aici, l-a scos din încăperea aceea care, aşa cum era ea, începuse totuşi să contribuie la sentimentul său de siguranță, tocmai prin faptul că, în afara privirilor aruncate prin vizetă, a orelor de masă şi a celor două vizite pe zi, dimineața şi seara, când atât el, cât şi colegul de celulă erau duşi la toaletă, cu ochelari negri pe ochi, nimeni nu-i deranja. Bruno a început să creadă chiar că avea să stea aici, în celulă, poate câteva săptămâni, poate în cel mai rău caz câteva luni, iar apoi cineva, unul dintre gardieni ori chiar anchetatorul din clădirea Ministerului de Interne, avea să intre, să-i rostească numele, să-i comunice că ancheta a ajuns la final, iar nevinovăția lui a fost dovedită şi să-l elibereze. Eventual chiar cu nişte scuze.

Deşi abia trecuse ora prânzului, în acea a opta zi a şederii sale la Uranus, pentru că din privirile gardianului şi-a dat seama că nu era asta ziua eliberării visate, Bruno şi-a închipuit că urma să-l ducă la toaletă, cu atât mai mult cu cât îi acoperise ochii cu acei ochelari negri, cu sticlă mată, pe care-i cunoştea deja atât de bine. Din celulă a fost scos însă numai el, ceea ce l-a făcut, fie şi pentru câteva clipe, să se gândească din nou la eliberare. Numai că, după câțiva paşi pe diverse culoare, au intrat într-o altă încăpere unde, după ce ochelarii i-au fost îndepărtați, s-a trezit în fața unui bărbat fără uniformă, dar pe care gardianul l-a salutat cu mult respect înainte de a ieşi.

După două ore poate, care lui i s-au părut însă fără sfârşit, Bruno Matei s-a întors în celulă tremurând, cu ochii înlăcrimați încă ieşiți din orbite, cu sentimentul de siguranță spulberat până la ultima rămăşiță, cu disperarea adunată din nou în gât, până la sufocare, simțindu-şi oasele spatelui şi ale pieptului încălecate precum crengile unui

copac răvăşit de furtună, încâlcite, rupte, agăţate între ele. Căci discuţia cu acest al doilea anchetator din viaţa lui se sfârşise după primele câteva minute, după primele câteva împotriviri, după primele câteva negări. Se sfârşise sub pumnii grei ai omului, care-l trântiseră la podea, urmaţi apoi de picioare, de lovituri date cu sete, cu ură, lovituri sporite de fiecare oftat, geamăt sau ţipăt pe care Bruno nu şi-l putuse reprima. Iar când începuse să plângă, când durerea se transformase-n rugăminţi, anchetatorul îl întorsese cu faţa-n sus şi, urcându-i-se cu genunchii pe coşul pieptului, îl întrebase, aproape firesc, aproape omenesc, dacă totuşi nu simte acum nevoia de a-şi mărturisi crimele. Asigurându-l totodată că, dacă n-o va face acum, o va face mâine, poimâine, răspoimâine, într-o zi de-acum şi până la sfârşitul veşniciei sau până la sfârşitul lui, al lui Bruno Matei, bandit care se gândise că-şi poate bate joc de un întreg popor şi de regimul democratic ce eliberase ţara de nenorociţi ca el.

În serile următoare, după fiecare revenire din camera de interogatoriu în celula lui, se ruga lui Dumnezeu. Acelui Dumnezeu de care nu mai fusese interesat din copilărie, de-atunci când, în casa bunicilor, cei care-l crescuseră până la gimnaziu, doica lui, fată bătrână din sat, îl punea de multe ori să se aşeze în genunchi alături de ea, în rugăciuni fierbinţi, pentru a cere ajutor, într-un cor şoptit, femeie şi copil, împotriva Babei Samca şi a oştirii sale de moroi, care, în spaimele doicii, erau vinovaţi de toate morţile celor tineri din satul bunicilor, venind în nopţile cu lună mare din podurile unor case sau de prin negurile păduricii de la hotar. Pentru Bruno, nici măcar atunci Dumnezeu nu căpătase chip, fusese complet subjugat de Baba Samca – şi numai ochii ei roşii, mişcându-se precum două felinare bătute de vânt, şi părul rar şi lung, până la pământ, îl făceau să bolborosească în cor rugăminţile către singura

ființă, fie ea şi nevăzută, fără trăsături, care putea alunga amenințarea.

Baba Samca, pe care bunicii lui o alungaseră la un moment dat, alături de doică, atunci când spaimele copilului nu mai putuseră fi ținute-n frâu de fata bătrână din casa lor, apăruse însă, sub chip diferit, căci tot de la doică învățase despre puterea acelei vietăți mai aspre decât diavolul însuşi de a-şi schimba înfățişarea după dorință, aici, în Penitenciarul Uranus. Chiar dacă anii de până acum o trecuseră, în mintea lui Bruno, pe tărâmurile unor legende prosteşti, zidurile aspre ale celulei o reînviaseră. Poate fără ochi roşii, ca nişte felinare, poate fără păr despletit, curgând până la pământ. Dar, în mod clar, marcându-şi prezența printr-o spaimă la fel de mare ca în copilărie, trimițându-şi răsuflarea amenințătoare dincolo de uşa grea a celulei, pentru a-l înconjura pe Bruno, pentru a-l otrăvi.

Şi, odată cu Baba Samca, îi reînviase nevoia de-a se adresa acelei ființe necunoscute, dar în stare să alunge duhurile. O comunicare purtată mai degrabă în gând, în pat, cu buze abia mişcate. Cu rugăminți precise. Bruno îi cerea lui Dumnezeu ca anchetatorul să-i pună întrebări cărora să le poată da răspuns. Îi cerea ca anchetatorul să-l chestioneze despre tatăl lui, despre fuga acestuia din România – putea să recunoască până şi că acesta nu fusese patriot. Îi cerea să fie întrebat despre mama lui, deşi nu prea avea ce să spună despre ea, sau să fie întrebat despre bunicii din partea mamei, era pregătit să admită că fuseseră exploatatori, nu s-ar fi ferit acum nici să-i povestească anchetatorului cum, în Salerno, aceştia-l sfătuiseră pe tatăl său să le ofere mici daruri soldaților germani, naziştilor germani, adică pachete cu carne de vită, cu carne de porc, cu alte produse pe care „Macellerie Pignatelli” le comercializau în sudul Italiei. Ar fi recunoscut, dacă întrebările ar fi mers într-acolo, că el însuşi, întors în

România, nu cumpărase niciodată, absolut niciodată înainte de ziua în care fusese dat afară de la Teatrul „Țăndărică”, ziarul *Scânteia*. N-ar fi şovăit nici chiar să mintă despre el însuşi, dar să mintă puțin, să mintă, de pildă, că a plâns în urmă cu mai bine de-un an, atunci când Regele Mihai şi-a anunțat abdicarea, deşi în realitate pe el lucrul ăsta nu-l prea afectase, nu-l interesa mai deloc politica şi nici nu ştia atât de multe despre rege încât să sufere cu adevărat, ar fi putut să mintă, şi era sigur că ar fi jucat bine minciuna, că înainte de a pleca în Italia simpatizase cu țărăniştii sau cu liberalii, deşi pe-atunci era încă un copil.

Ar fi putut să spună asemenea lucruri. Dar anchetatorul, acelaşi zi de zi, săptămână de săptămână, indiferent la forța cu care Dumnezeul invocat de Bruno încerca să-i schimbe întrebările, se încăpățâna în încercările de a afla de la el cu totul altceva. Voia să ştie în ce fel l-ar fi putut ajuta Bruno Matei pe Lucrețiu Pătrăşcanu să fugă din țară. Voia să ştie apoi ce legături erau între grupul legionar pe care-l crease în propriul apartament şi familia Pătrăşcanu. Voia să i se spună cu cât îl plătise tatăl lui, burghez trădător, pe fostul ministru pentru a-i înlesni angajarea fiului său spion în România. Toate întrebările pe care i le adresa erau legate fie de Pătrăşcanu, fie de studenții legionari Mihai Rotaru şi Octavian Padina, care deja îl recunoscuseră pe el, Bruno Matei, drept cap al organizației, fie erau întrebări în care cele două idei fixe ale bărbatului ce-l interoga se împleteau. Iar tânărul marionetist nu ştia, pur şi simplu, ce să răspundă. Căci niciodată n-auzise despre intențiile lui Lucrețiu Pătrăşcanu de a părăsi țara, nici măcar despre ale soției acestuia, deşi aceasta îi fusese colegă. Niciodată nu-i întrebase pe studenții săi despre trecutul lor politic, pentru simplul motiv că nici nu-i trecuse prin minte că ar fi putut să fie legionari. Niciodată nu se gândise măcar că tatăl lui ar fi putut să-l

plătească pe fostul ministru pentru angajarea sa în România, la Teatrul „Țăndărică”. Niciuna dintre aceste întrebări ale anchetatorului nu-şi găsea un răspuns în mintea lui, cu atât mai puțin un răspuns pe care l-ar fi putut rosti.

După două luni şi mai bine, adus la rându-i de la interogatoriu, colegul de celulă s-a aşezat pe taburet, cu fața la vizetă, şi-a început să plângă în hohote, bolborosind despre fratele său şi făcându-l pe Bruno să înțeleagă abia după multe minute că a cedat şi a semnat o declarație. Una în care fratele cu nume greu inteligibil din pricina vorbelor bâiguite printre lacrimi devenea şef al unui cuib legionar din care, în realitate, nu făcuse niciodată parte. În afara compătimirii, în afara plânsetelor înfundate ale colegului de celulă, plânsete prelungite până târziu în noapte, nu aceea a fost ziua hotărâtoare pentru Bruno, ci următoarea. Mai exact, dimineața următoare, cea în care gardianul l-a scos din celulă pe târgovişte an şi, în locul său, doar câteva clipe mai târziu, a fost împins un alt anchetat. Iar înainte de-a ieşi, gardianul i-a făcut cu ochiul lui Bruno, a rânjit şi i-a spus:

— Vezi? Cei care-şi mărturisesc păcatele scapă de necaz. Nu scrie-n Biblia voastră, ‘tu-vă muma-n cur de legionari, că adevărul vă va face liberi?

În acea zi, Bruno s-a închis în sine, n-a schimbat nici măcar un cuvânt cu noul coleg de celulă. Târziu în noapte, lungit în pat, cu mâinile la vedere şi cu fața spre uşa celulei, aşa cum adormea de obicei, de astă dată însă fără a putea să adoarmă, s-a simțit altfel. Plin de forță, cu speranțe pe care de multă vreme le uitase. A doua zi, la interogatoriu, minciunile mici pe care le-ar fi putut spune, dar n-avusese încă ocazia, aveau să se transforme în minciuni mari, care să se constituie în răspunsuri fără dubii la întrebările anchetatorului. Până la urmă, şi-a spus Bruno în noaptea

aceea, şi ei, studenţii săi, recunoscuseră că erau legionari, mai mult, declaraseră că el, profesorul lor, crease acel grup tocmai pentru a lupta împotriva regimului. Deci ce alt rău ar fi putut să le facă? Dacă minciuna oferită drept adevăr avea să-l facă liber, atunci preţul era extrem de mic.

Cu acest gând în minte, transformat în adevărate spectacole de teatru pe care şi le imagină, îmbogăţindu-le, creând diverse scene, şi-a petrecut Bruno următoarele săptămâni. Căci, în mod straniu, ieşirile din celulă care urmară au ocolit camera interogatoriului. La început, în unul dintre drumurile cu ochelari negri pe ochi, Bruno schimbase instinctiv direcţia atunci când, după numărul paşilor, corpul lui, mânat de gândul ce-l stăpânea, îi indicase s-o ia spre dreapta, pe holul spre camera de anchetă. Însă înjurăturile gardianului, apoi o lovitură de baston l-au îndreptat imediat spre toaletă.

După încă cinci săptămâni, timp în care schimbase doi colegi de celulă, a fost condus în sfârşit în camera unde-l aştepta anchetatorul. Şi-acolo, înainte de-a permite pumnilor celui din faţă să se ridice iarăşi spre el, Bruno a mărturisit. A mărturisit scurt, fără a răspunde vreunei întrebări, fără a-l aştepta pe celălalt măcar să deschidă gura. Da, ştiuse de la bun început că are drept studenţi doi legionari. Da, îl bănuise pe cel cu care începuse de altfel meditaţiile, Octavian, şi-apoi şi pe prietenul său Mihai că vor să se folosească de acest grup pentru a-şi propaga ideile duşmănoase, contrarevoluţionare. Chiar în faţa sa, uneori, cei doi aduceau vorba despre ideile Căpitanului, încercând să-l atragă de partea lor pe el, dar şi pe ceilalţi doi studenţi. Şi da, era şi el, Bruno Matei, într-o anumită măsură vinovat, căci nu se împotrivise acestor idei, ba poate chiar, din dorinţa de a-şi păstra studenţii, le dăduse senzaţia că ar fi dispus să meargă pe linia lor, în acest fel explicându-şi declaraţiile celor doi legionari, care ajunseseră la cunoştinţa

lui prin intermediul domnului anchetator, cum că el însuşi ar fi fost capul întregii organizaţii. Concluzie îndreptăţită poate şi de faptul că, fiind mai în vârstă, având o experienţă superioară, le dădea încredere prin cuvinte altfel inocente, dar care, n-avea cum să nu admită, puteau fi interpretate şi altfel. Era deci vinovat, îşi recunoştea propria vină, îşi cerea iertare pentru această vină, contribuise fără să vrea la întreţinerea ideii de organizaţie, dar putea spune în apărarea lui că, după moartea tatălui, pretextând că e îndurerat, curmase el însuşi activitatea grupului, încetase aşa-zisele ore particulare, tocmai pentru că se speriase de direcţia în care se îndreptau lucrurile.

Dimineaţa următoare, după încă o noapte nedormită, de astă dată din cauza nerăbdării pe care nu şi-o putuse stăpâni, Bruno a tremurat în picioare, în faţa uşii, până când aceasta s-a deschis şi în celulă a păşit gardianul. A acceptat şi ochelarii fără a-şi pune întrebări, deşi primul său coleg, târgovişteanul, fusese scos fără a i se mai acoperi ochii. Şi nici măcar când a auzit uşa de la toaletă nu şi-a pierdut speranţa, gândindu-se că poate aşa e normal, poate urmează să semneze diverse acte, poate eliberarea va dura jumătate de zi, o zi întreagă, aşa că era de dorit să se uşureze mai întâi.

Când a auzit zăvorul de la celulă şi-a dat seama că lucrurile merg altfel în cazul lui decât în cel al fostului său coleg. Însă în zilele următoare nu şi-a pierdut toată nădejdea. Mai ales că nimeni nu l-a mai dus în camera de anchetă. După câteva săptămâni, a reuşit chiar să se convingă că ancheta în cazul său curge anevoios, probabil oamenii trebuie să se documenteze bine, o simplă declaraţie nu era suficientă. Iniţial, şi-a făcut griji – tocmai din cauza acestei presupuse documentări, întrucât era posibil ca de-a lungul ei anchetatorii să-şi dea seama de minciună. Şi-a reamintit însă repede că inclusiv cei doi foşti studenţi

recunoscuseră acelaşi lucru, cel puţin asta i se spusese, aşa că şi-a temperat îngrijorarea, agăţându-se doar de speranţă.

O speranţă care, tot mai firavă, e drept, i-a dat forţă de-a lungul întregii veri a anului 1949 şi-apoi de-a lungul întregii toamne. Zile scurse în exact acelaşi fel. Dimineaţa, scularea la ora 5. Pe taburet sau în picioare, cu faţa spre vizetă. Apoi, uşa se deschidea, el şi colegul de celulă se întorceau cu faţa la perete, cu spatele la gardian. Erau duşi la toaletă, erau aduşi de la toaletă. Faţa spre vizetă. Uşa, faţa la perete. Prima porţie de mâncare, o bucată de pâine şi-un ceai de sfeclă. Ore petrecute pe taburet sau în picioare, cu faţa la vizetă. Şi pe urmă uşa se deschidea din nou, faţa la perete. A doua porţie de mâncare, o zeamă de varză, pe care în primele zile n-o mâncase, i se făcuse rău de la mirosul de stricat, dar cu care se obişnuise între timp. În aşa-zisa supă, câteva bucăţi de arpacaş. Alte ore petrecute apoi pe taburet sau în picioare, cu faţa la vizetă. Din nou uşa. Din nou faţa la perete. A treia porţie de mâncare. Aceeaşi zeamă de varză, din când în când, în loc de arpacaş, câteva boabe de mazăre. Faţa la vizetă. Uşa. Faţa la perete. Toaleta. Culcarea la ora 22. Cu faţa spre uşă, cu mâinile la vedere, pe pătură. Din când în când, uşa se deschidea şi pentru altceva. O dată pe săptămână, uneori mai rar, spre a fi scoşi în ţarc, la aer, pentru o jumătate de oră. Sau, în câteva rânduri de-a lungul verii şi al toamnei, pentru ca un coleg să părăsească definitiv celula, iar altul nou să-i ia locul. Zile scurse în acelaşi fel, săptămâni, luni, dar nicio zi, în toată această perioadă, din care să lipsească gândul că undeva, într-un viitor foarte apropiat, atunci când poate că aşteptarea însăşi avea să-i slăbească, uşa se va deschide pentru cu totul altceva. Pentru cu totul altceva, în fine.

Îngheţul ce a venit, de-ajuns prin el însuşi, căci erau rare momentele când tremurul celor doi oameni din celulă se oprea, când zgomotul taburetelor de sub ei, mişcându-se

pe podea în ritmul tremurului, înceta, a adus cu el şi sfârşitul definitiv al gândurilor îndrăzneţe ale lui Bruno. Nu doar chinul frigului, nu doar lungile momente din celulă când sufla aer cald, călduţ, aproape rece în palme, peste umeri, uneori peste degetele de la picioare pe care le trăgea spre gură i-au epuizat aşteptările.

Undeva pe la începutul lui decembrie, gardianul l-a trezit din pat după ora unu dimineaţa. Iar primul interogatoriu de noapte al lui Bruno, deşi nu s-a încheiat cu nicio lovitură primită, cu nicio durere fizică, un interogatoriu al cărui scop fusese doar acela de-a face cunoştinţă cu noul anchetator, un tip de vreo patruzeci de ani, înalt, cu spate lat, cu sprâncenele unite deasupra nasului, acest prim interogatoriu de noapte i-a curmat nu doar visele, nu doar aşteptările, ci şi naivitatea care, în diferite feluri, îi fusese folositoare până atunci. Printre dezacorduri, cuvinte vulgare, hohote ameninţătoare, a aflat de la noul anchetator că declaraţia lui din primăvară era bună, trebuincioasă, chiar interesantă, dar nicidecum de ajuns. Declaraţia aceea era un început, i-a spus, un început care trebuie însă continuat cu nişte spovedanii „ca la carte”, iar în acele spovedanii el, anchetatorul, care era un fel de preot până la urmă, se aştepta s-o audă pe oaia pierdută de turmă, aşa i-a spus, s-o audă cum „behăie despre Pătrăşcanu”, s-o audă cum „behăie despre grupul de legionari nenorociţi” pe care ea, oaia, şi nu altcineva l-a format. Şi după ce i-a spus asta, noul anchetator a râs, i-a zis că poate să se-ntoarcă la huzurul în care-a stat în ultimele luni, dar să fie pregătit, căci noaptea asta „e numa’ cea dintâi”, dar urmează altele, şi-apoi altele, până la ultima vorbuliţă scoasă pe gură, căci doar nu era prost să piardă în felul ăsta nopţile fără să obţină nimic.

Iar nopţile promise nu s-au lăsat mult aşteptate. Şi, dincolo de dezacorduri, de înjurături, odată cu aceste nopţi

au venit altfel de chinuri, care l-au făcut pe Bruno să-şi amintească aproape cu nostalgie de celelalte anchete. Căci bătăile cu pumnii şi picioarele, avea să înveţe în iarna dinspre ‘49 spre ‘50, nu erau nici pe departe atât de dureroase precum noile torturi.

Baba Samca îşi schimbase încă o dată înfăţişarea şi, sub acest nou chip, trecuse la o altă etapă, mai ingenioasă, mai chinuitoare, a asupririi lui Bruno.

În primul şir de nopţi promise, bătaia la tălpi. Cu o rangă de fier, peste încălţăminte. Iar apoi, atunci când ranga nu i-a mai lovit călcâiele şi degetele, atunci când şi-a închipuit că totul s-a sfârşit şi a reuşit să-şi oprească lacrimile, Bruno a fost ridicat şi obligat să alerge prin încăpere, dinspre un perete spre celălalt. De douăzeci de ori, de treizeci de ori, de patruzeci de ori. Iar în timpul alergării tortura s-a dovedit mai cumplită chiar decât loviturile de rangă. Şi-apoi, întors în celulă, pus în pat, gerul a continuat treaba începută de anchetator, trimiţând durerea dinspre picioare înspre gât, în tot corpul, o durere ca un şarpe ce se-ncolăceşte de organe, muşcând din ele, sfâşiindu-le, lipindu-i ficatul de plămâni, plămânii de inimă, inima de splină, astfel încât Bruno a simţit cum toate organele i-au devenit unul singur, unul mare, unul care-i ardea pe interior trupul, sufocându-l.

Dar anchetatorul nu s-a mulţumit cu atât. Noaptea de întâi spre doi ianuarie, Bruno şi-a petrecut-o în camera de chin, agăţat de-un fel de cuier, plasat însă mai sus decât în mod obişnuit. Legat la mâini, lăsat să atârne spre podea. Şi dacă în primele momente, după ieşirea anchetatorului, a avut puterea să-şi imagineze cum îşi petrecuse acesta sărbătorile, ciocnind un pahar cu familia, mergând apoi în cămară, culegând o bucată de şuncă dintr-un cârlig, oprindu-se brusc, înfiorat de plăcerea ideii care-i venise, întorcându-se în cameră şi povestind familiei cum avea să-i

pedepsească el de-acum pe bandiți, atârnându-i în cârlig aşa cum atârni bucățile de porc, primind felicitări, poate chiar un sărut cald din partea soției, ciocnind un alt pahar, un altul, un altul, apoi culcându-se mulțumit în pat, dacă primele momente deci au fost suportabile, într-atât de suportabile încât mintea lui Bruno şi-a permis chiar să creeze un alt spectacol de teatru, în care scena era casa anchetatorului, după o jumătate de oră, poate chiar mai puțin, încercările disperate de-a atinge cu picioarele podeaua au început să-i lungească oasele brațelor, iar şarpele care-i sfâşiase în alte nopți organele s-a mutat în umeri, a trecut prin gât în creier, şi-a făcut loc acolo, mâncându-i nu trupul, ci mintea, trimițând săgeți de venin spre ochi, spre urechi, spre ceafă, înnebunindu-l, sfârşindu-l. Iar când, într-un final, anchetatorul l-a dezlegat, chemând doi gardieni pentru a-l căra pe aproape leşinatul Bruno înapoi în celulă, toate gândurile acestuia, speriate de şarpele ce-şi făcuse culcuş în cutia craniană, s-au strâns într-un cotlon al minții, un singur cotlon, un singur mare gând, care i-a strigat să mărturisească orice, absolut orice, numai să scape.

Şi poate că acel gând, fugărit de şarpe alte câteva nopți prin cotloanele minții, ar fi trimis în cele din urmă către gură mărturisirea finală, ar fi vorbit despre legăturile dintre organizația sa legionară şi familia Pătrăşcanu, dacă, într-un mod inexplicabil, la începutul lui februarie în camera de chin n-ar fi apărut, în locul brutei, fostul său anchetator, cel pe care Bruno l-a privit, de astă dată, ca pe-un vechi prieten. Iar când acesta i-a cerut să-şi actualizeze declarația, să-şi recunoască în ea şi propriile simpatii legionare, simpatii apărute în tinerețea cea mai fragedă, în România, şi sporite apoi de cele fasciste, de care se contaminase în Italia, să recunoască inclusiv faptul, susținut cu tărie nu doar de cei doi legionari, dar între timp inclusiv de ceilalți

doi foşti studenţi ai săi, că el a fost iniţiatorul şi şeful grupului contrarevoluţionar, Bruno a dat din cap, a confirmat că acesta e adevărul, întregul şi ruşinosul adevăr, a şoptit că regretă, îşi regretă din tot sufletul rătăcirile. Apoi l-a rugat pe anchetator să-i dicteze el noua declaraţie, căci gândurile lui erau obosite, memoria îi era obosită. Iar el o va scrie. O va scrie şi o va semna fără nicio ezitare.

În dimineaţa de 17 martie 1950, când a fost scos din Penitenciarul Uranus şi dus către maşina ce-avea să-l transporte la proces, Bruno Matei nu s-a mai bucurat de nimic. Naivitatea îi rămăsese undeva în camera de anchetă, lipită de ranga ce-i zdrobise tălpile, agăţată de cuierul ce-i lungise braţele. Aşa încât, în drum spre tribunal, mintea nu i-a mai creat niciun spectacol de teatru, în ea nu mai era spaţiu pentru nicio scenă. Abia de-şi mai găsea loc acolo o firimitură de curiozitate cu privire la un viitor în care doar celulele aveau, poate, să se schimbe.

*

Procesul n-a durat mult. Lucrurile păreau de altfel decise pentru fiecare dintre cei cinci acuzaţi. Încă dinainte de intrarea în sală a tribunalului poporului, adică a completului de judecată şi a preşedintelui, procurorul le-a spus să se aştepte la pedepse grele. Iar avocatul, numit din oficiu, a confirmat cu un fel de surâs neputincios, cu o uşoară clătinare a capului. Apoi tot el, avocatul mic de statură, pirpiriu, care n-avea mai mult de douăzeci şi cinci de ani şi care părea mai speriat chiar decât ei, cei acuzaţi, le-a spus pe-un ton rugător, aproape în şoaptă, că ar fi bine să nu vorbească decât întrebaţi, adică după ce grefiera le va citi propriile declaraţii din dosar şi preşedintele va vrea să afle dacă şi le menţin, iar în acel moment ar fi foarte bine ca fiecare dintre ei să „răspundă afirmativ”, pentru că altfel lucrurile puteau deveni urâte.

Astfel încât pentru Bruno, nerămânându-i loc de speranțe, principala preocupare a fost aceea de a privi, pe cât se putea, chipurile foştilor săi studenți aflați alături de el în boxă şi de a încerca să descifreze măsura în care fiecare îşi acceptase partea de vinovăție. Însă toți cei patru tineri, în momentul în care întâlneau privirile aruncate pe ascuns de Bruno, fie întorceau capul, fie-l aplecau. De parcă le-ar fi fost ruşine. O ruşine pe care o simțea, la rându-i, şi fostul lor profesor marionetist, o ruşine pe care însă tocmai chipurile celorlalți o temperau, căci lui Bruno i-a devenit clar, în scurtă vreme, că anchetatorii săi nu-l minţiseră, că fiecare dintre foştii studenți cedase la fel ca el, aruncând vina unii asupra altora şi, foarte probabil, toți asupra lui. Pe măsură ce înțelegea asta, Bruno se simțea, în mod straniu, tot mai apropiat de ei, tot mai înțelegător față de ce se întâmplase şi cumva tot mai liniştit față de ce avea să se întâmple mai departe.

A ascultat apoi, fără a se emoționa în vreun fel, lunga expunere a procurorului, un bărbat de treizeci şi cinci de ani, poate ceva mai mult, la a cărui bărbie despicată oarecum dizgrațios Bruno a fost, de altfel, mai atent de-a lungul rechizitoriului decât chiar la vorbele acestuia. A reținut totuşi furia lui, pigmentată cu apelative cu care se obişnuise deja de-a lungul anchetei, „bandiți”, „elemente duşmănoase”, „criminali”. Şi-a mai reținut, căci era pentru întâia oară când afla acest lucru, că intrase în atenția „organelor” în prima jumătate a anului 1948, anul său blestemat, iar motivul inițial nu fusese nicidecum, asta se înțelegea din rechizitoriu, grupul de studenți pe care-i adunase în jurul său, ci „asocierea dubioasă de-a lungul a trei ani, începând cu 1945, cu un fost ministru şi cu familia acestuia, deviaționişti care au trădat interesele partidului şi ale clasei muncitoare”. În acel moment, ceva din sentimentul de vină de care credea că scăpase i-a revenit, şi-

a dat seama că, deşi în acea perioadă renunţase la orele particulare, cercetările asupra lui îi conduseseră mai apoi pe securişti către cei patru tineri care-i erau acum colegi de boxă. Însă asta era mai degrabă o vină a sorţii, s-a liniştit Bruno, a unei sorţi negre, nebune, căreia îi căzuse şi el victimă alături de foştii săi discipoli.

După rechizitoriu, când s-a auzit vocea grefierei, atenţia lui Bruno a crescut, întrucât declaraţiile celor patru care-i stăteau alături îl priveau direct. Iar la finele declaraţiilor, întrerupte doar de momentul în care, rând pe rând, fiecare acuzat răspundea întrebării preşedintelui, recunoscând că cele citite îi aparţineau, la fel ca şi semnăturile de pe foi, Bruno i-a privit mulţumit pe foştii discipoli. Îşi putea asculta şi recunoaşte acum, fără griji în plus, propria declaraţie, căci chipurile vinovate pe care le observase de la bun început nu-l înşelaseră.

Când a venit rândul avocatului, un alt tip de curiozitate l-a încercat pe Bruno. Era într-un fel nerăbdător să audă ce putea spune tinerelul mic şi speriat din faţa lui, care nici măcar nu îndrăznea să ridice ochii spre preşedintele completului de judecată. Curiozitatea i s-a transformat însă rapid în dezamăgire. Nu faţă de aşa-zisa apărare de care avuseseră parte, nici nu se aşteptase la altceva, nu-şi închipuise că cel care le fusese desemnat drept avocat va contrazice vreuna dintre acuzaţii. L-a dezamăgit însă scurtimea discursului, limitat la câteva fraze. Avocatul din oficiu recunoştea că în faţa tribunalului poporului se aflau cinci elemente declasate, cinci revizionişti, cinci bandiţi care avuseseră de gând să facă mare rău poporului român, însă cerea „o anume clemenţă, dacă este posibil”, ţinându-se cont de faptul că mai ales patru dintre ei erau încă tineri la vremea activităţilor contrarevoluţionare, astfel încât nu ştiau prea bine ce fac. Şi-atât. Niciun cuvânt în plus, nimic care

să arate că undeva în el, în cel mai ascuns colț al inimii, şi-ar fi păstrat măcar o fărâmă de curaj.

Abia în momentul citirii sentințelor emoția l-a copleşit pe Bruno. Nu atunci când cei doi foşti studenți care n-avuseseră nicio legătură dovedită cu Mişcarea Legionară au fost condamnați la câte trei ani de închisoare, pentru „delict de uneltire contra orânduirii sociale", ba chiar în acel moment, văzându-le chipurile, şi-a dat seama că ei înşişi se aşteptaseră la mai rău. Nici în momentul în care a aflat de schimbarea încadrării în privința sa şi a celorlalți doi studenți, din „delict" în „crimă de uneltire", conform articolului 209 din Codul Penal, ceea ce însemna, în mod evident, pedepse mai mari. Nu s-a emoționat, poate tocmai pentru că era deja pregătit, nici atunci când a auzit pedeapsa lui Octavian Padina, opt ani de temniță grea. Şi, pentru că era vorba de aceeaşi pedeapsă, nu s-ar fi emoționat poate nici atunci când ar fi auzit-o pe cea a lui Mihai Rotaru, dacă acesta n-ar fi scos, în acel moment, un urlet şi n-ar fi strigat apoi spre completul de judecată că declarația i-a fost luată cu forța, că nimic din ea nu era real, că toți cei de față, nişte câini, ar fi declarat poate mult mai multe decât a făcut-o el de-ar fi fost schingiuiți asemenea lui, vreme de-un an şi mai bine. Iar când tânărul şi-a rupt hainele de deținut de pe el, în dreptul pieptului, şi a urlat: „Aveam 80 de kilograme când m-ați luat de-acasă, acum am 50 şi-mi puteți număra coastele!", buzele fostului său profesor au început să tremure, ochii i s-au strâns, ferindu-se parcă de acea imagine, iar umerii i s-au ghemuit în față, căutând să se elibereze de povara care iarăşi începuse să-i apese.

Bruno şi-a aflat pedeapsa numai după ce Mihai Rotaru a fost târât afară din sală de către gardieni. Aceeaşi încadrare ca şi foştii studenți legionari. Însă pe el

circumstanțele agravante trebuiau să-l pregătească pentru zece ani de muncă silnică.

Capitolul 5

Îi părea rău acum că nu-l putuse lua şi pe Vasilache la cinematograful „Maxim Gorki”. Acceptase, ba chiar se obişnuise să-l lase acasă, în urma rugăminților Elizei. Îi era şi ei drag Vasilache, însă aveau nevoie de-un timp doar al lor. Prietenia li se transformase în altceva, aşa-i spusese, fără a dezvolta, iar atunci când doi oameni simt că prietenia li se transformă în altceva, e bine să-şi facă, măcar din când în când, un timp numai al lor. Unul care să nu mai țină cont de duminici lucrătoare, de zilele săptămânii, un timp care să nu se supună calendarului, să nu se supună nici măcar trecutului, prezentului sau viitorului, căci e un timp separat, înlăuntrul căruia orice altceva există numai dacă cei doi care-l compun îşi doresc să existe.

Aşa că se obişnuise să iasă fără Vasilache. Pe undeva, începuse chiar să-i placă să vină acasă, să-l găsească în pat, aşezat pe pernă, şi să-i povestească întâmplările la care el nu asistase. Dar astă-seară, în timp ce-o conducea pe Eliza spre apartamentul ei şi mormăia doar câte un răspuns vag, incapabil altfel să lege o idee, să-şi exprime la rându-i încântarea, asemenea femeii de lângă el, de la brațul lui, Brunul regreta că nu-l luase pe Vasilache. Ştia deja că, dacă acum nu găsea cuvinte pentru a povesti cele văzute, pentru a se alătura entuziasmului Elizei, n-avea să reuşească nici în fața prietenului său de lemn.

Îi era oricum dificil să discute cu Eliza. Chiar dacă, în ultimele două săptămâni şi mai bine, întâlnirile dintre ei deveniseră nu doar mult mai dese, dar şi cu totul altfel, săruturile pe obraz, mângâierile, îmbrățişările luând locul

atingerilor timide şi respectuoase, pentru Brun fiecare pas spre el făcut de femeie, fiecare schimbare venise cu o altă sumă de emoţii. Şi de sentimente. Emoţii şi sentimente diferite de tot ceea ce simţise până atunci, de tot ceea ce-şi amintea că simţise. Prietena pe care atâtea luni o privise în ochi se transforma, încetul cu încetul, într-o femeie la care îndrăznea să se uite doar din când în când, pe sub sprâncene, o femeie ale cărei vorbe îi încălzeau obrajii, indiferent dacă se aflau afară, în vreo seară friguroasă, ori în căldura apartamentului ei, o femeie în faţa căreia propriile cuvinte sufereau, oprindu-se în gâtlej uneori, abia suflate printre buze întredeschise alteori.

Şi invitaţia la film se încheiase la fel, fără prea multe vorbe, doar cu o acceptare. Ea îl întrebase apoi dacă mai văzuse alte filme. Da, în copilărie, de fapt în a doua copilărie, după ce ajunsese-n Bucureşti. Văzuse multe, îşi amintea acum, deşi nu prea se mai gândise la asta. Fusese chiar fascinat de cinematograf, era un mod de a se apăra de apăsătoarele, iritantele tăceri ale mamei, de asprimea tatălui. Îşi amintea bine asta. Îşi amintea bine bucuria cu care mergea la cinematograf, de cele mai multe ori singur, rareori cu câte un prieten care accepta să-şi piardă timpul alături de el, în loc să stea împreună cu ceilalţi copii în parc, împărţiţi în două echipe, nemţi şi români în Marele Război, împuşcându-se cu pistoale de lemn, luându-se prizonieri sau omorându-se. Omorându-se într-o veselie. Îşi amintea şi asta. Ce nu-şi mai amintea erau poveştile din filmele alea. Uimitor însă, remarca abia acum, în seara asta, pornind de la întrebarea Elizei, îşi amintea bine chipuri şi nume văzute pe ecran, îi erau atât de familiare încât părea că le purtase cu el şi-n perioada de negură: Wallace Beery, Emil Jannings, Katharine Hepburn, Clark Gable, Warner Baxter, Norma Shearer, Bette Davis – erau actori de care se apropiase nici nu ştia când, fiecare dintre aceste nume

părea a-i spune ceva, se aflau acolo, în interior, îi comunicau ceva, fără însă ca el să poată auzi ce au de spus. Nume, poveşti însă nu. Vag doar, o poveste dintr-un desen filmat, unul românesc, cu Haplea mergând cu traista-n băţ şi ajungând în satul Hăpleşti, apoi, după o trecere peste ani, copiii acestui personaj, Hăplina şi Hăplişor. Nimic concret, dar singurul film din care păstra totuşi mai mult decât chipuri. De fapt, de-acolo nici nu avea ce chipuri să păstreze, erau doar desene, poate tocmai de asta i se agăţaseră de memorie şi frânturi din poveste.

Dar toate aceste nume nu i le mai pomeni Elizei. Îi răspunse doar că mai văzuse filme, dar nu-şi amintea mai nimic. Şi, din nou, că ar vrea să vadă unul alături de ea, da, sigur că da. Şi-apoi, ziarul. Eliza citindu-i pe-un ton oficial, mimând seriozitatea, invitându-l să aleagă.

— La „Maxim Gorki”, chiar vizavi de serviciul meu, e *Omul meu drag*. La „Ilie Pintilie”, trebuie să fie bun, *Căi greşite*. După titlu, cred că-i un film revoluţionar. Sună bine şi *Fata cu chitara*, la „Puşkin”, ce zici? Sau, uite, la „Tineretului” e *Ne-am împrietenit la Moscova*. N-am fost niciodată la „Ion Creangă”, e *Jocul cu viaţa*, dacă vrei mergem acum...

El o asculta, o privea pe sub sprâncene, dădea din umeri, zâmbea.

— Ah, uite ce văd aici, *Omul meu drag* e cu Alexei Batalov. Trebuie să-l ştii pe Alexei Batalov, a jucat în *Zboară cocorii*.

Nu-l ştia.

— Aiurită mai sunt. Normal că nu-l ştii, a apărut acum doi ani... Păcat că nu-i la niciun cinematograf acum, e ceva nemaipomenit. Dar îl avem pe Batalov în *Omul meu drag*, ce zici?

O ridicare din umeri, zâmbetul, o înclinare a capului – n-avea nimic de zis în afara acestor gesturi.

— O să-ți placă.

Dar acum, după ce ieşiseră din cinematograful „Maxim Gorki”, nu lipsa de cuvinte, nu emoția față de Eliza îl oprea să vorbească. Ci, dimpotrivă, prea multele cuvinte care i se învălătuceau în minte, prea multele gânduri din spatele acestora. Pe toate ar fi vrut să le rostească, o mulțime de cuvinte care să însoțească vorbele însuflețite ale Elizei, dar toate se blocau undeva, poate în coşul pieptului sau mai sus, acolo unde imaginile din film creaseră parcă un ghem de senzații care abia de-i permiteau să respire.

Cum avea să-i povestească lui Vasilache aceste emoții create de imagini? Cât de puternice puteau fi nişte cuvinte despre eroismul de pe front al doctorului Vladimir Ustinenko, luptător în linia întâi, despre modestia care-l făcuse să refuze postul la un spital central doar de dragul omului simplu, al omului de la țară, cerând să fie transferat într-un sătuc uitat de lume? Cum ar fi putut să exprime ceea ce simțise atunci când, în locul repartiției la oraş, cerută de Varvara, iubita lui din tinerețe, doctorul îşi sacrificase dragostea, neacceptând compromisul şi despărțindu-se de femeia pentru care suferea? Cum ar fi putut fi povestite lacrimile ce-i umpluseră ochii în acea scenă teribilă în care chirurgul Ustinenko îi salvează viața încă îndrăgostitei Varvara, tratând-o apoi cu o răceală transmisă dureros dincolo de ecran? O răceală poate nedreaptă, dar de înțeles, căci doctorul n-avea de unde să ştie adevărul, n-avea de unde să ştie că femeia îi rămăsese credincioasă lui, numai lui, în tot acest răstimp.

Nimic din toate astea, simțea Brunul, nu putea fi povestit de fapt. Sigur, cu un anume efort, toate puteau fi puse în cuvinte. Dar nu povestite în mod real, povestite astfel încât senzațiile din timpul vizionării să renască, să fie la fel de vii, de puternice. La fel ca-n teatrul de păpuşi. Încercase la un moment dat, cu multă vreme în urmă,

imediat după angajarea sa, să-i povestească tovarăşului Bojin despre un spectacol pe care noii lui colegi încercaseră să-l reia, după ce nu mai fusese pus în scenă de mult, şi repetaseră timp de câteva săptămâni. Era primul spectacol la care asistase, primele repetiţii de fapt. *Nichita, viteazul rus*. Îl plictisise însă pe amicul lui, deşi Brunul se ridicase de la masă, începuse să se mişte, imitându-i ba pe Împăratul Mărilor, ba pe boier Ignaţie, ascuţindu-şi vocea când se străduia să vorbească precum Zâna Mărilor sau precum servitoarea Marfa, îngroşându-şi-o înapoi când Nichita însuşi vorbea prin gura lui. „Mda, iar ai dat în damblale", asta fusese concluzia tovarăşului Bojin. Asemenea lucruri nu se puteau povesti, trebuiau văzute.

După despărţirea de Eliza, în patul său, întors cu spatele la Vasilache, îşi lăsă doar gândurile, copleşite încă de acele imagini, să-l înlocuiască pe scena din mintea lui pe actorul Alexei Batalov cu el însuşi. El, Brunul, luptând în război în locul doctorului Ustinenko, operând în locul doctorului Ustinenko, sacrificându-se în locul doctorului Ustinenko. Şi-apoi, după o oră şi mai bine de nesomn, după peripeţii, după toate suferinţele provocate de dragostea lui pentru Varvara, cea care pe scena sa căpătă chipul Elizei, un gând nu-l mai lăsă să doarmă întreaga noapte. Dacă înainte, în acei ani ascunşi din care amintirile refuzau să apară, fusese el însuşi chirurg? Poate nu atât de bun precum doctorul Ustinenko, medicina sovietică era cu un pas mare în faţa celei româneşti, „am avea atâtea de învăţat de la ei", îi spusese chiar Eliza, în faţa cinematografului, apropiindu-şi obrazul de umărul lui. Dar dacă şi el, Brunul, fusese un chirurg bun? Dacă el însuşi salvase vieţi?

Gândurile astea îi aduseră un zâmbet mai întâi, un zâmbet larg. Pentru prima oară în viaţă, întunericul, golul acela din trecut, pe care îl resimţise mereu până atunci ca pe-o boală, îi făcea chiar plăcere sub ocrotirea unor astfel de

gânduri. Tocmai pentru că nu ştia nimic despre perioada dinainte, ar fi putut fi orice, ar fi putut fi oricine atunci. Inclusiv un „om printre oameni”, aşa cum aceeaşi Eliza îl numise, după ieşirea de la film, pe doctorul Ustinenko.

Numai că gândurile astea bune, gândurile care se străduiau să umple golul, se dovediră curând prea slabe, prea nepricepute, prea puţin hotărâte. Şi se lăsară înhăţate de întuneric, de astă dată un alt tip de întuneric, al unei celule de închisoare. Iar zâmbetul larg se crispă, buzele i se strânseră în îngrijorare, una pe care încercase s-o dea deoparte atâta vreme, însă pe care acum, când relaţia cu Eliza se transformase în altceva, n-o mai putea ocoli. Doctorul Ustinenko n-ar fi ajuns nicicând în închisoare – şi în niciun caz dintr-un motiv politic. Iar dacă ar fi ajuns totuşi, din cine ştie ce eroare de care, la urma urmei, poate că nici n-ar fi fost el întru totul vinovat, doctorul Ustinenko n-ar fi minţit-o pe Varvara luni întregi, un an întreg aproape, cu privire la acest trecut al său, n-ar fi încercat să i-l ascundă, i l-ar fi recunoscut franc în faţă, cu privirea aceea bună, dârză totodată, s-ar fi lăsat în voia judecăţii ei.

Cu atât mai mult într-un moment în care doctorul Ustinenko ar fi simţit la rându-i, şi l-ar fi bucurat enorm acest sentiment, că relaţia lui cu Varvara se transformase în altceva.

*

După ce sorbi din nelipsitul şi, ca de fiecare dată până acum, plăcutul ceai oferit de Eliza, Brunul o rugă să-l aducă la zi cu povestea grecului Manolis Glezos. Până acum, niciodată n-o făcuse el, întotdeauna Eliza era cea care, când poveştile lor de peste zi se epuizau, iar liniştea serii devenea prea moleşitoare, deschidea ziarul şi-i citea despre evoluţia procesului, apoi comentau noutăţile, se revoltau împreună de ticăloşia poliţiei politice Asfalia, de ticăloşia procurorilor,

a întregii justiții elene, capabilă să se comporte într-un asemenea mod banditesc, frustrant nu numai pentru cei din jurul patriotului care, în urmă cu optsprezece ani, smulsese de pe Acropole steagul fascismului, luptând pentru independența şi libertatea țării sale, ci pentru o întreagă lume ce urmărea cu sufletul la gură, prin intermediul presei, şedințele tribunalului militar din Atena.

În seara asta însă nu doar curiozitatea îl împingea pe Brun să grăbească discuția despre Manolis Glezos.

Frica e asemenea unui păianjen, stă ascunsă într-un colț de tavan, într-o umbră, după o plasă mică pe care n-o iei în seamă, apoi, într-o noapte, când picioarele i s-au lungit suficient, când corpul i s-a întărit, trece dincolo de plasă, începe să păşească pe tavan, coboară pe perete până acolo, lângă tine, ți se-arată în toată hidoşenia ei. Doar că e şi mai rea decât un păianjen obişnuit, mult mai rea, e ca un păianjen ce nu poate fi strivit cu nimic, nu poate fi transformat rapid, printr-un singur gest provocat de repulsie, într-o amintire neplăcută, o urmă vagă pe-un perete, e ca un păianjen care coboară până deasupra ta, țesând o plasă uriaşă de astă dată, care te ține prizonier acolo noapte după noapte, fără s-o poți rupe, fără să poți adormi, căci eşti încontinuu conştient că e acolo, că eşti acolo, la cheremul atât de dizgrațioasei insecte.

Un asemenea păianjen, o asemenea frică nu-l lăsase pe Brun să doarmă în ultimele nopți.

De ce nu-i spusese Elizei atunci, la început, în urmă cu aproape un an, despre ceea ce-şi amintea din trecutul lui matur, cel de după accident? Se învinuia, pe de-o parte. Ştia, pe de altă parte, că pe-atunci Eliza îi fusese doar o străină binevoitoare, asemenea atâtor alți străini binevoitori. Iar pentru toți străinii, oricât de binevoitori ar fi fost, povestea lui era scurtă şi clară: ieşise din spital cu boala asta, urmare a unui accident, boala asta atât de rară care se

manifesta prin pierderea completă a amintirilor. Mai multe nici n-avea de ce să povestească nimănui. Tocmai boala îl scutea de orice alte amănunte. În ce domeniu lucrase înainte? Ce accident îi ținea acum prizonier trecutul? Avusese o familie? Avusese prieteni? Locuise în Iaşi sau în altă parte? Nu, astea nu erau lucruri ce puteau fi spuse, Brunul însuşi n-avea niciun răspuns la asemenea întrebări. Avea în schimb câteva răspunsuri la alte întrebări, răspunsuri pe care le construise de-a lungul vremii împreună cu tovarăşul Bojin şi-n care adevărul ce putea fi spus se împletea cu adevărul ce era mai bine să nu fie spus. Era necesar ca, în afara directorului, altcineva din teatru, spre exemplu, să ştie că accidentul se petrecuse într-o închisoare? Nu. Şi-atunci, adevărul putea să rămână între puținii oameni care chiar aveau nevoie de el. Era necesar să explice cine-l ajutase să-şi reia viața după ieşirea din spital? Da. Şi-atunci, adevărul devenea simplu, putea fi rostit, căci partidul tocmai schimbarea asta o adusese în viața oamenilor în ultimul deceniu, nu lăsa niciun suflet să se piardă, intervenea şi-ți oferea şansa unui viitor. Pentru orice străin, oricât de binevoitor, aşa-i spusese în multe rânduri, hotărât, tovarăşul Bojin, asemenea explicații erau suficiente. Şi lui, Brunului, i se păruseră atunci suficiente.

Numai că Eliza nu era acum, în zilele astea, doar un străin binevoitor. E adevărat, nu mai era de mult aşa, nenumărate seri de duminică în care o aşteptase în fața Hotelului Victoria schimbaseră pas cu pas asta, însă, după explicațiile de început, prietenia lor n-avusese nevoie de alte amănunte. Acum însă acea prietenie, devenită altceva, chiar dacă nu cerea nimic prin vocea Elizei, îi cerea Brunului, printr-o voce nouă, intrată în propria-i minte odată cu exemplul emoționant oferit de doctorul Ustinenko, să se elibereze de-un adevăr care altcândva nu se dovedise necesar.

Iar întâmplările dramatice prin care trecea Manolis Glezos chiar în acele clipe îi puteau uşura cumva drumul către această eliberare proprie. Sau măcar îl puteau ajuta să deschidă un subiect spre care, altfel, nu găsea nicio cale. Cum ar fi putut veni o asemenea mărturisire din senin, după o gură de ceai, după o îmbrăţişare, după un surâs al Elizei?

Din Atena nu mai veneau noutăţi. Tribunalul militar nu se întrunise încă la un nou termen. Doar obişnuitul istoric al infamului proces, începând cu acea noapte de anul trecut, dinspre 16 spre 17 august, când în casa surorii sale, Vasilikia Dolianitis, şi a soţului ei, Glezos s-ar fi întâlnit cu aşa-zisul „reprezentant al aparatului de spionaj" al Partidului Comunist, Colianis. O minciună nenorocită, un patriot precum Glezos, un comunist precum Colianis nu puteau avea nimic în comun cu spionajul, însă în sălbatica Grecie lucrurile erau posibile. Confirmarea, transpusă într-o declaraţie semnată de soţii Dolianitis, era în mod cert smulsă, prin metode specifice, de Asfalia. Totul pentru un singur scop final mai mult decât transparent: condamnarea aspră a eroului care se opunea guvernului ticălos, încurcându-i treburile murdare – poate chiar sentinţa supremă, moartea.

Noutăţi veneau însă din afara Greciei. Proteste ale oamenilor muncii din Uniunea Sovietică, din Ungaria, din Cehoslovacia, ba chiar şi din Danemarca şi Italia. Proteste publice ieşene, semnate de colective din fabrici şi uzine, semnate de profesori universitari, semnate de reprezentanţi ai Crucii Roşii locale. Manolis Glezos, prin uriaşa sa forţă, prin exemplul pe care-l oferea, mobilizase energii pozitive de peste tot, iar dincolo de speranţele celor ce protestau se simţeau pumnii strânşi, dinţii scrâşniţi, braţele încordate, toate dintr-o justificată ură faţă de ticăloşia ce-şi făcea loc într-o lume în care dorinţa de mai bine, de progres, căpătase

forme concrete în câteva țări ce-şi hotărau singure destinul, în rândurile câtorva popoare care se scuturaseră de umilință, de tiranie, de exploatare, alegându-şi prin voință proprie singura cale de urmat, calea dreaptă. Mai ales aceste popoare aveau o voce, una răsunătoare, care aduna vocile distincte ale membrilor lor într-un strigăt înspăimântător pentru ultimii tirani ai lumii. Iar această voce nu mai avea cum să fie ignorată. Destinul lui Manolis Glezos nu putea fi curmat, nu putea fi sufocat după gratii, căci în cele din urmă această voce avea să se facă auzită şi acolo, în sala mârşavului tribunal militar din Atena.

— Şi dacă totuşi va fi încarcerat? întrebă la finalul lecturii Brunul.

— A mai făcut închisoare, o să reziste. Dar nu se-ajunge la asta, se arătă sigură pe ea Eliza, nu se pot preface că-s surzi până la capăt.

Fricii cu care Brunul intrase în casa Elizei i se adăugă brusc o teamă de moment. Subiectul de care se agățase părea să-i scape, deodată nu mai găsea argumente să compare trecutul lui în închisoare cu arestarea şi posibila condamnare a patriotului grec, deşi fusese convins că discuțiile cu femeia care-i devenise atât de dragă, pornind de la acest cuvânt, „închisoare", care-l lega de Glezos, aveau să curgă în direcția pe care şi-o pregătise. Problema la care nu se gândise nicio clipă înainte era însă aceea că respectivul cuvânt se constituia, din păcate, în singura legătură ce se putea face între el şi patriotul grec.

— Nu toți oamenii ajung în închisoare vinovați, îndrăzni totuşi Brunul să mai încerce, iar cuvintele astea le aruncă pur şi simplu, extrem de grăbit, temându-se ca orice altă vorbă a Elizei să nu pună o nouă piedică mărturisirii pe care o pregătise.

— Ce spui? Sigur că Manolis nu-i vinovat, ripostă, uşor mirată, Eliza.

Apoi, după câteva clipe şi după ce Brunul plecă privirea, învins, negăsind nimic altceva care să-i susţină curajul, palma femeii mângâindu-i obrazul îi readuse o vagă speranţă, în aşteptarea unor vorbe din partea ei care să le înlesnească pe-ale lui. Iar acele vorbe, rostite parcă de-un destin binevoitor, veniră.

— Ce-i cu tine? Ce te tulbură atât? Am mai vorbit de-atâtea ori despre Manolis, ţi-am mai citit din ziare... S-a întâmplat ceva în seara asta?

— Nu, nu în seara asta.

Şi-apoi, oftând şi neprivind-o nici măcar o clipă pe Eliza, începu să-i povestească ceea ce tovarăşul Bojin îi ceruse să nu povestească nici unui străin, fie el oricât de binevoitor. Începu să-i vorbească Elizei despre cum, în urmă cu nici doi ani, se trezise într-un spital. Neştiind unde se află, neştiind cum ajunsese acolo, neştiind la început nici măcar cine este. Până aici nu-i oferea noutăţi, mai vorbiseră, evident, despre pierderea memoriei sale. Însă acum se îndrepta spre mai mult de-atât, acum n-avea să mai treacă superficial peste subiect. Aşa că-i povesti şi despre doctorul Petrovici, cel care se străduise să-i redea amintirile, să-i redea trecutul. Îi zise apoi despre acel petec de hârtie răsărit din trecutul lui, petec pe care, la părăsirea spitalului, tot medicul i-l dăduse şi pe care mai apoi, după ce se reobişnuise cât de cât cu literele, îl silabisise într-atât, încât îl învăţase pe dinafară. „Orice marionetă are suflet, doar că trebuie să ştii să i-l descoperi...” – îl învăţase ca pe un exerciţiu de memorie, ca pe unul de vorbire, deşi nu pricepuse mai nimic din acele cuvinte, chiar dacă medicul îl asigurase că erau ale lui, că acea hârtie fusese scrisă de el însuşi. N-ar fi ştiut la vremea aceea nici măcar ce înseamnă o marionetă, dacă, tot atunci, la ieşirea din spital, doctorul Petrovici nu i l-ar fi oferit şi pe Vasilache. Sigur, pe-atunci Vasilache n-avea nume, urma să i-l descopere mai târziu, în

discuțiile cu tovarăşul Bojin, dar se bucurase, păpuşa venea tot din trecutul pe care nu şi-l putea aminti deloc.

Pe măsură ce înainta în poveste şi se apropia de momentul de care-i era atâta frică, Brunul aştepta ca Eliza să-l întrerupă, să-i dea măcar o şansă în plus, prin vorbele ei, o şansă care nu ştia cum trebuie să arate, dar de care simțea că are mare nevoie.

Însă această şansă nu veni. Aşa că, trăgând puternic aer în piept, Brunul trecu apoi la tovarăşul Bojin, reprezentantul partidului şi, în afara medicului care-l mai vizitase de câteva ori, singurul său ajutor după ieşirea din spital, omul despre care îi mai pomenise Elizei din când în când, fără însă a-i vorbi despre locul unde-l întâlnise cel dintâi. Iar când nu mai rămase nimic altceva de spus în afara acelei părți de poveste care-l îngrozea, când tovarăşul Bojin trebui să devină mai concret, să capete chip şi să intre într-o celulă de închisoare, în celula lui de închisoare, Brunul ridică privirea, aşa cum era convins că doctorul Ustinenko ar fi ridicat privirea într-un asemenea moment, aşa cum era convins că Manolis Glezos ar fi ridicat privirea într-un asemenea moment, şi spuse apăsat ceea ce trebuia spus. Făcuse puşcărie. Accidentul se petrecuse în puşcărie. După ieşirea din spital intrase din nou, pentru aproape încă un an, în puşcărie. Nu ştia exact de ce, dar... În acest moment cutezanța, chiar dacă nu-l părăsi de tot, nici nu-l ajută într-atât încât să nu le permită lacrimilor să-i umple ochii. Nu ştia exact de ce, dar aflase de la tovarăşul Bojin că fusese vorba de motive politice.

Emoția care-l copleşi îi refuză orice altă senzație în afara ruşinii. O ruşine ce porni din adâncul sufletului şi-i năvăli, prin piept, spre afară, ridicându-se ca un balon spre lustră, explodând şi coborând ca o pulbere roşie pe masă, pe fotoliu, pe pat, pe covor, pe cana ce-i scăpase parcă prea brusc Elizei din mâini, pe pata de ceai ce se-ntindea prin

desenul covorului, pe picioarele femeii, pe mâinile ei, pe chipul ei, pe buze, pe ochii măriți, pe pletele şatene, aşternându-se apoi pe pieptul lui, pătrunzându-i prin haine, prin piele, invadând adâncul din care izvorâse.

*

De câteva zile, actorii Teatrului de Păpuşi de Stat fuseseră convocați, în calitatea lor de profesionişti, spre a da o mână de ajutor brigăzilor artistice din două unități industriale – câțiva la Atelierele CFR „Ilie Pintilie", alți câțiva la fabrica „Țesătura". Oamenii muncii din aceste întreprinderi aveau nevoie de spectacol cu prilejul zilei de 1 Mai, ba încă de unul de calitate, astfel încât ajutorul profesioniştilor din teatre oferit artiştilor totuşi amatori din respectivele instituții era neprețuit.

În curtea bisericii catolice nu prea mai ieşea nimeni nici măcar la câte o țigară, doar pictorița de păpuşi, maistra de croitorie şi electricianul montator de decoruri îşi mai aruncau unul altuia câte-o vorbă, uneori hâtră, alteori banală, când ieşeau pe câte-o uşă, întâlnindu-se întâmplător, în timpul totuşi obligatoriilor ore de program.

De când plecaseră actorii, Brunul petrecea ore întregi în magazia lui, închis acolo pentru că n-avea niciun motiv să iasă spre scenă, de vreme ce repetiții nu se făceau, de vreme ce atmosfera era atât de neasemănătoare cu cea din zilele obişnuite. Nu-i vorbă, oamenii care rămăseseră la lucru în teatru în acele zile îi erau, pe undeva, cei mai apropiați. Mai bine zis, cu ei colabora direct cel mai des, cu ei discuta cel mai mult, deşi, de când se angajase aici, nu putea spune că avusese cine ştie ce discuții. Îşi vedea de treaba lui, învăța şi, cel mai des, aproba. Dar, fie şi dacă era vorba de aprobat, pe ei, cei trei, îi aproba cel mai des. El era cel care mergea uneori la pictoriță pentru a o anunța că ochiul vreunei păpuşi-leoaice curgea şi se decolora, că buzele vreunei

păpuşi-prinţese îşi pierdeau rujul, că obrajii vreunei păpuşi-servitoare crăpau în magazia lui, având nevoie de-o reparaţie a tenului. Tot el îi atrăgea atenţia maistrei de croitorie că s-a pierdut vreun nasture de la pieptul unei păpuşi, că alteia i s-a desprins o mânecă ori chiar o mână. Cu electricianul n-ar fi avut, în mod normal, prea multă treabă, însă pentru că acesta ocupa şi funcţia de montator al decorurilor, iar Brunul nu se-ngrijea doar de curăţenia păpuşilor, ci şi a locurilor în care ele se mişcau, era mai mereu în preajma lui, un fel de mână dreaptă chiar, ajutându-l de fiecare dată când aranja vreo scenă.

Cu toate astea, în ultimele zile, Brunul preferă să nu dea ochii cu niciunul dintre ei. Preferă să se închidă în magazia teatrului şi să-şi petreacă vremea citind şi recitind, pentru o oră-două, catastiful cu nume de păpuşi pe care-l avea la îndemână, unul ce păstra ordinea tuturor chipurilor mute îngrijite de el, dând seamă totodată despre caracteristicile fiecărei păpuşi în parte – cum trebuia mânuită, ce voce îi era necesară pe scenă, ce haine avea voie să îmbrace şi aşa mai departe. Şi-apoi, după timpul dedicat cititului, în magazia unde păpuşile începeniseră în lumea lor fadă, când era convins că ceilalţi rămaşi în teatru se prinseseră deja-n treburile lor, nemaifiind preocupaţi de ce face el, Brunul începea să şi vorbească – în şoaptă, fireşte, n-ar fi avut niciun motiv să ridice glasul spre a fi auzit din afara magaziei. Iar acele şoapte se refereau, cel mai des, la întâmplările din ultima vreme din viaţa lui.

Nu le povestea păpuşilor ceea ce simţea, nu le povestea nici măcar întâmplările propriu-zise. Însă, atunci când se asigura că nu-l ascultă nimeni, că nu-l aude nimeni din afara magaziei, îşi trecea pe mână o păpuşă cu câlţi maro cusuţi în creştet, una ai cărei ochi mari i se părea că seamănă cu cei ai Elizei, una căreia îndrăznise să-i facă în partea dreapta a feţei, chiar deasupra buzelor, o mică

zgârietură, nimic decisiv, nimic ce pictorița teatrului n-ar fi reparat dintr-o simplă mişcare de pensulă, o mică zgârietură în pielea de vopsea ce aducea cu alunița de deasupra buzelor Elizei. Îşi trecea această păpuşă-Eliza pe mâna dreaptă, apoi îşi vâra mâna stângă printre faldurile albe, nu foarte curate, e adevărat, ale altei păpuşi, de astă dată cu câlți negri lucioşi, una ale cărei trăsături masculine îl convinseseră de asemănarea cu el însuşi. Şi-apoi, şoaptele sale treceau pe buzele lor, pe buzele Elizei din mâna dreaptă, pe buzele Brunului din mâna stângă.

Între cele două întruchipări de pe mâini începea, de fiecare dată, în fiecare dintre aceste zile premergătoare întâiului de mai, o poveste emoționantă, o poveste în care păpuşa brunetă se aşeza de cele mai multe ori defensiv, iar degetul mare şi cel arătător, ajutându-i mâinile, se apropiau uneori rugător, se ridicau alteori speriate, din când în când degetul mare se oprea pe pieptul păpuşii, iar arătătorul mergea către obrazul ei, semn de ruşine şi de căință. Cuvintele aproape că nici nu mai contau, ele abia erau şoptite, erau cuvinte de iertare, de speranță. În tot acest timp păpuşa de pe mâna dreaptă se folosea de degetele Brunului pentru a-şi arăta spaima, arătătorul şi degetul mare apropiindu-se în acele momente de obraji, dar neatingându-i, încremenind acolo în timp ce glasul subțire răbufnea: „Nu înțeleg de ce mi-ai ascuns toate astea, nu înțeleg de ce m-ai mințit”. Şi-apoi, arătătorul poposea pe câlții şateni, mângâindu-i, mângâind capul plecat, arătând în felul acesta că păpuşa era copleşită de gânduri, de sentimente pe care nu ştia cum să le exprime, arătând că păpuşa cugeta la toate cele auzite.

Uneori, aici Brunul se oprea. Se oprea întrucât, oricât ar fi vrut să nu anticipeze momentul, mintea i-l extrăgea din trecutul foarte apropiat, din trecutul de acum câteva zile, din seara în care-i mărturisise Elizei adevărul despre sine, şi

i-l oferea înainte ca păpuşile să-i recreeze emoţia. Se oprea şi cele două mâini coborau treptat pe lângă trup, ieşind aproape trist din atenţia omului a cărui privire înţepenea pentru câteva clipe, uneori pentru câteva clipe lungi, spre fereastra magaziei, într-o direcţie nedefinită, dar la capătul căreia ajungeau totuşi în apartamentul Elizei din josul Râpei Galbene, dinspre gară. Păpuşile atârnau fără viaţă în acele momente, ca o prelungire a unor mâini inutile, despărţite de trupul Brunului, de şoldurile şi de picioarele lui, deşi ar fi trebuit să-şi trăiască momentul culminant. Abia apoi, ca după o necesară pauză dramatică, când privirea omului se desprindea brusc de apartamentul Elizei, de fereastră, coborând asupra lor, îşi recăpătau freamătul, se ridicau şi, străduindu-se din greu să refacă emoţia, uneori reluând dialogul, păpuşa din mâna dreaptă spunând, ca şi cum n-ar fi făcut-o deja, „Nu înţeleg de ce mi-ai ascuns toate astea, nu înţeleg de ce m-ai minţit”, iar cea din mâna stângă răspunzând „Mi-a fost frică”, mâinile se apropiau una de cealaltă, timid, încet, ca şi cum distanţa dintre ele ar fi fost kilometrică, iar când apropierea era suficientă, păpuşa cu câlţi şateni mângâia, cu ajutorul degetului arătător, câlţii negri şi, pe neaşteptate, surprinzându-l chiar pe Brun, se arunca într-o îmbrăţişare. Una lungă, tremurătoare. Iar când îmbrăţişarea se încheia în cele din urmă, se întâmpla un lucru nemaipomenit, acelaşi în fiecare dintre zilele scurse de când actorii de la Teatrul de Păpuşi de Stat plecaseră pentru a-i ajuta pe colegii amatori de la „Ţesătura” sau de la Atelierele CFR „Ilie Pintilie”, în fiecare dintre zilele în care pictoriţa de păpuşi, maistra de croitorie şi electricianul montator de decoruri, rămaşi la lucru, se întâlneau doar întâmplător, pe holuri, deschizând câte-o uşă, aruncându-şi câte-o vorbă hâtră sau banală, în timpul totuşi obligatoriilor ore de program.

După îmbrățișarea tremurândă, păpușile se mișcau poate la doi centimetri, poate la trei centimetri una de cealaltă. Se depărtau ușor și rămâneau așa, față în față, susținute de două mâini încremenite în așteptare, se priveau câteva momente, ca și cum abia atunci s-ar fi cunoscut, apoi păpușa cu câlți maro recupera rapid centimetrii care o despărțeau de cealaltă. Iar buzele ei se opreau pe buzele celeilalte păpuși, într-un sărut atât de așteptat, care oferea mult mai mult decât o iertare, care se transmitea prin mâini, prin umeri, prin gât, până la obrajii Brunului, făcându-i să zvâcnească, parcă invadați de-o arșiță pe care n-o mai simțise până atunci.

În ziua în care actorii reveniră în clădirea din curtea bisericii catolice, ascunzând sub glasurile lor, sub hohotele lor, pustiul din zilele anterioare, Brunul nu mai ridică de pe rafturi păpușa cu câlți negri și păpușa cu câlți șateni. Dimpotrivă, ca niciodată până atunci, lăsă chiar uitării pentru câteva ore magazia și se alătură cu mare plăcere, chiar dacă de cele mai multe ori doar ca ascultător, discuțiilor despre cum decurseseră spectacolele de 1 Mai. Singurul său regret din acel timp petrecut la serviciu fu acela că n-are niciun prieten apropiat, printre colegii săi, căruia să-i povestească și el felul în care-și petrecuse prima zi a lunii, ziua liberă. Căci ar fi avut multe de povestit. O făcuse, îi povestise lui Vasilache cu o seară înainte. Dar simțea pe undeva, iar sentimentul ăsta îl încerca pentru prima oară, că nu era de-ajuns. Vasilache nu-i era suficient. Vasilache nu știa să reacționeze nici măcar cât începuseră să știe păpușile din magazia lui. Vasilache rămânea complet nepăsător, așa i se păruse cu o seară înainte, lângă perna lui, de parcă toată povestea pe care Brunul se străduia s-o spună n-ar fi avut nimic, absolut nimic care să-l emoționeze.

Cât despre ele, despre păpuşile celelalte, tot pentru prima oară în acea zi realiză că, oricât de implicate ar fi fost, oricât de cumințI s-ar fi lăsat purtate de mâinile lui, n-ar mai fi reuşit să redea, cu acelaşi farmec, întâmplările din ziua de 1 Mai. Căci sărutul iertător din seara mărturisirii se transformase, în ziua liberă petrecută cu Eliza, în mai multe săruturi, în mult mai multe săruturi. Acel altceva în care se transformase relația lor, după spusele femeii, îi deveni clar Brunului, îl înțelese în toată importanța lui. Iar două păpuşi pe două mâini nu mai aveau cum să cuprindă această importanță. Ceea ce trăia era mai mult decât un spectacol pe care l-ar fi putut crea el, poate mai mult decât un spectacol pe care l-ar fi putut crea chiar actorii profesionişti ai Teatrului de Păpuşi de Stat.

Ascultându-le poveştile, bucurându-se de glumele actorilor, râzând laolaltă cu ei, pe Brun îl încercă, în acelaşi timp, şi o anume tristețe. Şi gândi că ar fi avut nevoie şi el, măcar în acea zi, de-un prieten. Unul în carne şi oase. Şi, chiar dacă nu era foarte sigur că tovarăşul Bojin îi era acel prieten, chiar dacă nu era sigur că tovarăşului Bojin i-ar fi putut povesti totul, iar acesta ar fi înțeles totul, Brunul fu uşor dezamăgit când, la terminarea programului, căutând la poartă un bilet din partea acestuia, unul care să-i anunțe o apropiată întâlnire, primi din partea bărbatului ce se afla acolo doar o ridicare plictisită din umeri.

Capitolul 6

Porthos, cum îl numise la un moment dat cineva, iar porecla îi era oarecum îndreptățită de umerii lați, de trăncăneala pe care o încerca de fiecare dată când i se dădea posibilitatea, era enervant pentru mulți mai ales prin permanenta lui foame. Tuturor le era foame, în fond, dar se

plângeau mai puțin. Şi nu doar faptul că se plângea îi deranja atât de mult pe ceilalți, ci mai ales veşnica revenire la trecutul lui de sportiv, indiferent de subiectul aflat în discuție. Iar când începea să vorbească despre mâncărurile de care avusese parte altădată, cele care-i întăriseră musculatura, cum îi plăcea să se laude, încercând din când în când să-i convingă şi pe alții că sub pielea deja îmbătrânită de zidurile închisorilor prin care trecuse, atârnândă pe-alocuri, se găseau aceiaşi muşchi care-l ajutaseră să obțină locul cinci, împreună cu echipa, la Jocurile Olimpice de la Berlin, din '36, când începea să dea rețetele mâncărurilor, în acele momente chiar nimeni nu mai voia să-l asculte.

Nimeni, în afara lui Bruno Matei. Şi pătura din dormitorul mare, în care erau înghesuite două brigăzi, adică peste optzeci de oameni, o avea alături de Porthos, iar uneori, în ciuda interdicției şi, mai cu seamă, a oboselii de peste zi, îi asculta acestuia şoaptele până când, complet istovit, cădea în somnul acela scurt, din care avea să fie trezit curând, încă înainte de ivirea zorilor, de nenorocita de trompetă. Îl asculta şi, uneori, vorbea şi el. Tocmai în poveştile nesfârşite ale lui Porthos despre sportul lui găsise Bruno calea de comunicare, căci totul se rezuma la pasiune. Despre pasiune şi din pasiune, de astă dată pentru marionete, erau răspunsurile lui, nişte răspunsuri pe care, e adevărat, reuşea să le strecoare cu greu printre poveştile nemaipomenite ale celuilalt.

Cel mai mult vorbeau, atunci când niciun gardian nu era îndeajuns de aproape să-i audă, când erau scoşi la muncă la Taşaul, înspre lac, în timp ce doborau bucăți de mal în platformele de încărcare sau în timp ce săpau cu târnăcoapele în zidul de pământ vertical, negru-lucios, creând, pas cu pas, târnăcop cu târnăcop, nişte adâncituri ca nişte rigole verticale, în care, la nevoie, se puteau şi

adăposti – şi nu de puține ori o făceau atunci când ploile erau prea puternice pentru a mai permite continuarea lucrului.

Bruno descoperea, în fiecare zi, o lume în care trăise altcândva, în copilărie, în prima tinerețe, dar pe care n-o cunoscuse în niciun fel. Pentru el, sport însemna tenisul pe care tatăl său îl juca deseori în compania unor prieteni, sport însemna poate şi football-ul despre care auzise, fără să prindă în vreun fel microbul, ştiind doar că se juca în unsprezece, cu o minge în care se dădea cu piciorul. Nu auzise până la Porthos de handball, de „Grossfeld Handball", cum îi subliniase noul lui prieten, „care e cu totul altceva decât Hallen Handball sau Česká Házená", de parcă Bruno ar fi avut măcar vreo vagă idee despre acele variante ale jocului atât de drag lui Porthos. Handball-ul în unsprezece, pe teren mare, adică specific football-ului, urma, după ispăşirea pedepsei, să-i aducă lui Porthos un viitor, chiar dacă vârsta nu-i mai permitea practicarea lui. Experiența sa însă, în mod sigur, avea să-i fie folositoare în vreun fel sau altul peste trei ani, cât mai avea din pedeapsa a cărei executare o începuse în '48, în urma unei încercări de a trece frontiera spre Ungaria.

Lui Bruno Matei, numele pe care prietenul său le tot repeta, asociindu-le unor poveşti, începuseră să-i devină nu doar familiare, dar prinseseră a avea chipuri, ba chiar staturi eroice, nu atât pentru locul cinci obținut la Berlin, acesta nu era neapărat foarte onorabil, de vreme ce participaseră doar şase echipe şi singura pe care reuşiseră românii s-o învingă fusese cea a S.U.A., cu un scor de 10 la 3 la care, din păcate pentru el, Porthos nu contribuise decisiv, fiind introdus foarte puțin în joc, ci pentru simplul fapt că păşiseră pe acel stadion imens, de 120.000 de locuri, *Olympiastadion*-ul ridicat special la ordinul lui Hitler spre faima Germaniei pe care pusese deja stăpânire.

Bruno în schimb, în vorbele pe care le strecura în timpul discuțiilor, n-avea cum să evoce o asemenea măreție. Astfel încât, în compensație, începuse să construiască o lume mitică, din care el nu făcea parte direct, dar pe care-o cunoştea, măcar din cărți şi din poveştile culese din memoria sa, atât de îmbogățită de-a lungul vremii şi mai cu seamă în perioada petrecută alături de familia siciliană de păpuşari, tot atât de bine precum o cunoştea Porthos pe-a lui, din amintiri proprii. În schimbul lui Halmen, Fresci, Kazemierschi sau Orendi, colegi ai sportivului alături de care acesta defilase pe *Olympiastadion*, Bruno Matei îi oferea nume de poveste, din literatura şi din istoria teatrului de păpuşi oriental, precum Vatapi şi Ilvala, spre exemplu, cei doi frați-demoni care, în legenda prințului Rama, îşi făcuseră un obicei din a-i înşela pe învățați, atrăgându-i într-o cursă fără scăpare.

Prima oară când i-a spus această poveste, în timpul unei furtuni de la începutul toamnei, la adăpostul şi-n semiîntunericul unei adâncituri în malul vertical pe care o săpaseră, lui Bruno i-a făcut plăcere să redevină actor pentru câteva minute, reconstruind dialoguri învățate cândva, rostindu-le curajos, sperând ca vocea să-i fie acoperită de răpăială, de tunetele de-afară. Vatapi, al cărui har, permis de zeii din înalturi sau de demonii pădurilor, era acela de a reînvia întotdeauna, indiferent în câte bucăți îi era tăiat trupul, a luat în acea după-amiază chipul lui Bruno, s-a îmbrăcat în hainele lui zdrențăluite, a lăsat jos târnăcopul şi-a început să-şi mişte înfricoşător mâinile, arătându-şi chipul de demon, încercând să-l înspăimânte pe Porthos. Apoi, hainele vechi, fără culoare, l-au îmbrăcat pe Ilvala, iar acesta, abia mişcându-se în acel mic spațiu săpat în malul de pământ, a început să caute-n stânga şi-n dreapta bieți *rişi.* Când i-a găsit, a căpătat de nicăieri o voce blândă, mieroasă, invitând pe oricine întâlnea în „umila lui

casă” spre a-i oferi „hrană sfințită pentru duhurile strămoşilor”. Şi când, în fine, un asemenea înţelept al vechilor timpuri indiene, un asemenea *riş* imaginar a acceptat invitația, Ilvala, după ce s-a îndreptat înspre „umila casă” cu paşi minusculi, abia mişcați prin noroiul în care i se cufundau picioarele, i-a oferit o mâncare extrem de gustoasă, gătită însă din bucățile blestematului de Vatapi. Care, odată ajuns în burta nefericitului, şi-a folosit puterea şi s-a întrupat, țâşnind printre organele acestuia, prin pielea acestuia, rupându-i trupul şi reapărând, roşu ca sângele, în forma inițială. Aici, nici spațiul îngust, nici gesturile nu l-au mai ajutat pe Bruno să-şi întregească spectacolul oferit unui singur privitor. Dar nici n-a mai fost nevoie. Căci gesturile, privirile, vorbele apăsate acolo unde trebuiau apăsate, toate acestea i-au fost de-ajuns celuilalt pentru a ieşi din simpla poveste şi a o împlini cu sensuri largi, mult mai adaptate situației pe care ei, aici, dar şi o întreagă țară, în afara coloniei, o trăiau de câțiva ani. Iar uneori, în alte zile la Taşaul, în alte seri în dormitor, prietenul său îi ceruse reluarea poveştii, chiar dacă nu întotdeauna în forma actoricească în care-i fusese oferită prima oară. Erau foarte puținele momente când Porthos îşi reținea amintirile glorioase, ba uita chiar şi de foame, mulțumindu-se să asculte în tăcere.

Şi istorisirile nostalgice ale lui Porthos, şi cele mitice ale lui Bruno erau însă rare, țineau de acele momente în care schimbul de vorbe între deținuți putea avea loc. Uneori, o asemenea poveste începea într-o zi şi se sfârşea poate abia în a treia zi. În rest, în timpul zilei, la muncă, gardienii cereau tăcere, urlându-şi ordinul; iar noaptea, în dormitor, angoasele celorlalți puşcăriaşi, transformate de multe ori în nervi, curmau cel mai adesea şoaptele.

Singurul dialog permis acolo, în colonia Peninsula, era unul de grup. Unul care se petrecea dimineața, de-a lungul

drumului spre locul de muncă, sau seara, la întoarcerea către barăci. Era însă un dialog care nu putea face plăcere nimănui în afara celor care-i păzeau – el începea cu un cor al unei singure brigăzi, cea din față, formată din patruzeci-cincizeci de oameni, un cor care trebuia să curme liniştea drumului cu nişte note aproape vesele, aproape soldăţeşti, aproape eroice, un cântec de ispăşire în fapt:

La canal, să ştergem pata
Negrelor greşeli trecute,
Drum deschidem cu lopata,
Cu elanuri renăscute.

Iar în urma acestei brigăzi care dădea tonul, o alta trebuia să se sincronizeze, artistic, sub privirile gardienilor ce promiteau pericole pe care nimeni n-ar fi vrut să şi le asume, continuând cântecul, transmiţându-l în felul ăsta mai departe:

Un colonist, om liber mâine,
Vom fi cu toţii, într-un gând,
De preţ Republicii Române.
Vom sparge norma, rând pe rând.

Şi-n fine, cântecul era preluat de alte patruzeci-cincizeci de voci, pentru o promisiune finală, care nu ştergea păcatele deţinuţilor, dar măcar le oferea spre folosinţă unui întreg popor:

Şi în curând vor duce vestea

Apele din val în val,
C-am dat țării noastre scumpe
Viață nouă şi-un canal.

Un dialog cântat, care sfârşea uneori într-un vacarm, ajutat şi de urletele şi înjurăturile gardienilor, şi care era reluat apoi, până-n momentul când în fața coloanei apăreau, dimineața, platourile de lucru sau, seara, gardurile de sârmă ghimpată ce înconjurau spațiul barăcilor.

*

La sfârşitul lui iunie, când Bruno Matei ajunsese în colonia Peninsula, baracamentul nu era încă nici pe departe terminat. Cele câteva clădiri în formă de H, ridicate din scânduri şi panouri de stufit şi acoperite cu carton gudronat, gemeau de deținuți, aşa că prima însărcinare a brigăzii proaspăt constituite, din care făcea şi el parte, a fost aceea de a-şi construi propriul adăpost. Avusese noroc încă de la început, căci în acele zile, cât se ocupaseră de construirea barăcii, pe cer nu se-nsoțiseră niciodată mai mult de doi-trei nori, în niciun caz nori de ploaie, aşa că nopțile petrecute în aer liber, dormind pe-o rogojină aruncată direct pe pământ, nu-l chinuiseră prea mult.

Toată munca aceea sub cerul liber, după mai bine de-un an petrecut în celulă, era un fel de noroc, sau măcar aşa considera Bruno. Încă de când părăsise sala tribunalului, însoțit până spre maşină de avocatul acela mărunt, care-şi freca mâinile cumva bucuros în timp ce se lăuda că doar datorită pledoariei lui obținuse o pedeapsă atât de mică pentru toți, căci încadrarea, îi strigase el lui Bruno chiar înainte ca acesta să fie vârât în maşină, încadrarea prevedea altfel pedepse mult mai mari, încă de când ieşise din acea sală de pe Negru Vodă nr. 3, nu se putuse gândi la altceva

decât la locul în care avea să-şi execute munca silnică, iar spaima lui cea mare era că urma să fie dus la minerit, în nişte găuri ascunse-n munţi, acolo unde aveau să-i fie ascunse apoi şi osemintele. Lunile de aşteptare, mai întâi în celula din Uranus, unde-l vârâseră din nou după proces, apoi la Jilava, închisoare în care încercase zadarnic să afle, de la puşcăriaşi aflaţi într-o situaţie asemănătoare, care i-ar putea fi destinaţia finală, fuseseră în alt fel chinuitoare. În ziua-n care un autobuz îi transportă în sudul ţării, spre Canalul care nu-i era total străin, căci între timp, în dificilele, totuşi posibilele comunicări cu alţi arestaţi aflase despre mai multe penitenciare sau colonii de muncă deschise-n ţară, fusese aproape vesel. Canalul nu era mină – gândul ăsta simplu îi revenise de câteva ori, întărindu-l, de-a lungul întregului drum, iar anii de pedeapsă puteau trece acolo altfel, puteau fi scurtaţi de muncă.

Acele prime zile cu soare din colonie, întrerupte de nopţi blânde, le privise ca pe un semn menit a-i confirma speranţele. Un soi de Dumnezeu, de care n-avusese nevoie niciodată în Italia, pe care-l descoperise doar pentru puţină vreme în celula din Uranus, îndepărtându-l însă violent după ce văzuse că nu-i ascultă în niciun fel rugăminţile, începuse să-şi facă loc din nou în mintea lui, câte puţin chiar şi-n inima lui.

Tot atunci, în primele zile, începuse prietenia lui cu Porthos, care încă nu-şi câştigase porecla la vremea aceea. Nu pentru că fusese atras în vreun mod de povestirile sale despre „Grossfeld Handball”, ci pentru că se nimeriseră amândoi pe-o rogojină, o împărţiseră de nevoie în câteva nopţi. Iar după aceea, când adăpostul fusese terminat, reuşiseră să-şi aşeze păturile unul lângă celălalt. Acesta fusese al doilea noroc – nu că se aşezaseră unul lângă altul în adăpost, ci că brigada lor primise pături. Un noroc de care au devenit conştienţi abia prin noiembrie, când

vântoasele şi ploile reci ce anunțau iarna începuseră să-i chinuie pe alți deținuți, care dormeau în continuare pe pământul gol, protejați doar de acoperiş şi de pereții subțiri, în adăposturi cărora încă nu li se fixaseră geamuri. E adevărat, nici baraca lor, deşi deja de mult construită, n-avea geamuri, şi-acolo şuiera vântul, însă păturile primite încă din vară păcăleau cât de cât frigul, te puteai înveli în ele ca într-un cocon, iar şuierul părea atunci a se auzi doar de dincolo de pereți.

În afară de Porthos, nu s-a apropiat de nimeni. Ar fi vrut s-o facă, însă în una dintre primele ieşiri, nu la Taşaul, acolo fuseseră duşi o lună mai târziu, ci la rambleu, la viitoarea cale ferată, în timp ce căra o roabă, a încercat să intre în vorbă cu un tânăr firav, ce împingea din greu la altă roabă plină cu pământ, alături, pe-un drumeag de şaizeci-şaptezeci de metri lungime. Printre dinți, abia reuşind să-i vorbească în timp ce-şi căra roaba şi fără a-şi îndrepta niciun moment privirea către el, tânărul i-a zis: „Nu vorbi cu mine. Sunt student, vin de la Piteşti”. N-a ştiut atunci cum să-nțeleagă cuvintele acelea rostite cu greu, Piteştiul nu-i spunea nimic, aşa că tonul uşor amenințător pe care i s-a părut că-l simte l-a făcut mai degrabă să se mire decât să se sperie. I-a vorbit în continuare tânărului, cerându-i să-şi explice lipsa de politețe. Răspunsul acestuia, după ce a lăsat roaba din mâini şi s-a sprijinit, cu ochii plecați, de pământul cu care era umplută, l-a făcut să devină apoi mult mai atent la ceilalți deținuți, să se teamă de unii dintre ei poate în aceeaşi măsură, uneori într-o măsură chiar mai mare, decât se temea de gardieni.

— Nu ştii nimic? l-a întrebat tânărul. Eşti norocos. Dar, spre binele tău, fereşte-te să vorbeşti cu mine. Fereşte-te să vorbeşti cu vreun student din brigăzile noastre, pentru că orice spui o să ajungă mai departe, poți fi sigur. Şi dacă nu ştii ce se-ntâmplă, e mai bine să nu afli niciodată.

A aflat însă, nu mult după aceea. Mai întâi de la Porthos, cel care i-a şi indicat brigăzile cu pricina – treisprezece şi paisprezece. Apoi din alte şoapte. Formate în mare parte din deținuți studenți aduşi din Penitenciarul Piteşti, acolo unde, spuneau şoaptele, se remarcaseră prin zelul reeducator, prin torturile prin care trecuseră, dar şi la care, într-un sistem piramidal, îi supuseseră mai apoi pe alții, chiar pe colegii lor de detenție. Brigăzile acestea ocupaseră încă dinaintea venirii sale în colonie barăcile ciudate, înconjurate la rându-le într-un țarc de sârmă ghimpată, clar delimitate astfel de celelalte. Iar mai apoi vorbele pe care le auzea despre ceea ce deținuții începuseră să numească, temători, „treişpe-paişpe", de parcă era vorba de-un întreg, au început să fie acoperite de fapte. În iarna dinspre '50 spre '51, au fost deținuți ce-au dispărut pentru o vreme, câteva zile, uneori câte două săptămâni, în acel perimetru ocupat de brigăzile de studenți. Iar când s-au întors, evident chinuiți, bătuți, deținuții cu pricina au început să fie ocoliți de ceilalți, chiar dacă tuturor le era milă. „Treişpe-paişpe" s-a transformat treptat, în şoaptele tuturor, într-o sperietoare mai aspră decât gardienii, iar numele brigadierului-şef, brăileanul Bogdănescu, prizonier şi el, dar mai zelos chiar decât directorul coloniei, a început să fie rostit cu o ură egală cu groaza. El era responsabilul cu reeducarea – nu doar față de studenții din brigăzile peste care pusese stăpânire, mulți dintre ei deja trecuți prin demascări şi reeducați, ci față de toți cei din colonia Peninsula, din toate cele şaptezeci de H-uri care, treptat, au început să nu mai ofere niciun fel de adăpost, cel puțin nu unul care să facă față neîncrederii ce se instala, pas cu pas, în fiecare dormitor.

Şi-apoi, acordeonul. În prima noapte când l-a auzit, răzbătând dinspre barăcile celor din „treişpe-paişpe", Bruno s-a bucurat, la fel cum s-au bucurat mai toți cei din

adăpost, deşi sunetele îi făceau să nu poată dormi, iar o altă zi de muncă istovitoare era aproape. Însă cântecele acelea vesele, uneori îndrăcite, erau o minune în toată regula, aşa că în baraca Brunului, prin diverse colțuri, s-au auzit atunci chiar îngânări vesele ale cântecelor, acolo unde câte unul regăsea versuri de-acasă, dintr-un trecut diferit şi nu foarte îndepărtat, pe care să le suprapună notelor ce-ajungeau la ei.

Acordeonul a cântat câteva nopți la rând. Iar apoi, zvonurile i-au făcut pe deținuți să-şi acopere urechile, să urască acele sunete care încercau să se aşeze vesel peste tăcerea din baracament. Căci, după a treia sau a patra noapte, rostul real al muzicii a ajuns să fie cunoscut de toți. Acordeonistul nu aştepta pe nimeni să cânte alături de el, nu chema nicio voce, de prin celelalte barăci, să-i însoțească veselia. El era cel care acompania, de fapt. Acompania, cu unica preocupare de a le sufoca sub muzică, gemetele celor bătuți de Bogdănescu şi de însoțitorii lui, țipetele celor ce treceau prin reeducarea despre care, spre sfârşitul verii, un student venit din Piteşti, la rându-i membru al brigăzilor „treişpe-paişpe”, îi dorise lui Bruno să nu afle niciodată.

*

De-a lungul primăverii lui ‘51, nu doar Bruno Matei, dar până şi guralivul său prieten, Porthos, învățase să tacă. Chiar şi între ei doi, fără a le slăbi totuşi prietenia, tăcerile au devenit mai lungi, erau multe momente în care, deşi niciun gardian nu se afla în apropiere, comunicau mai degrabă prin priviri, prin gesturi.

Uneori, rar, chiar şi prin zâmbete. Cum s-a întâmplat în acea după-amiază de martie, pe platoul de la Taşaul, când o pisică şi o pasăre i-au făcut pe bărbații din aproape o jumătate de brigadă să uite pentru câteva momente unde se aflau, de ce se aflau aici, unde aveau să se întoarcă după

încheierea zilei de muncă. O pisică jigărită, ajunsă prin miracol acolo, în câmpul aflat destul de departe de orice sat, care vreme de câteva minute, sub un arbust ce nu căzuse încă sub săpături, a început prin a mieuna spre o vrabie ce se aşezase indiferentă pe crengi, după care a trecut la tertipuri dintre cele mai caraghioase, rostogolindu-se prin praf, tupilându-se cu ochii măriți sub frunze, stârnind amuzamentul general în clipa-n care, din senin, a renunțat la miorlăituri, tremurându-şi colții şi croncănind precum o zburătoare, într-o ultimă încercare disperată de-a atrage atenția păsării dintre crengi. N-a încercat niciun moment să se cațăre, i-a fost probabil clar şi ei că, până să ajungă spre vrabie, pe crengile subțiri, aceasta îşi va lua zborul. Aşa că s-a limitat la o încercare de cucerire, una aproape languroasă pe-alocuri, iar bărbații din brigadă, inclusiv Bruno şi Porthos, au încetat pe tot parcursul scenei să bată cu târnăcoapele în pământ, prefăcându-se doar că lucrează, pentru gardienii aflați la o oarecare depărtare, mişcându-se ca nişte jucării mecanice în ritmul târnăcoapelor, fără a scoate însă niciun zgomot, privind cu toții, pe furiş, către pisică şi către pasăre. Apropierea unui gardian a pus însă capăt scenei, transformând zâmbetele în priviri preocupate, iar când târnăcoapele au început să lovească din nou pământul, vrabia şi-a luat zborul, şi pisica, zbughind-o pe urmele ei, s-a pierdut undeva, în adâncul câmpului, spre un orizont către care nimeni n-avea de ce să mai privească.

Pentru Bruno, prietenia cu Porthos, cerul, poveştile, micile ascunzişuri săpate în malul de la Taşaul, mulțimea de oameni, câmpia întinsă, verdele de vară, ploile toamnei, strălucirea zăpezii, mirosul de primăvară, o pisică şi-o pasăre, toate acestea făceau suportabile lucrurile celelalte, care nu-l lăsau totuşi nicio clipă să uite că e în continuare doar un bandit, un element declasat. Celelalte lucruri... Munca istovitoare, patru metri cubi de pământ pe zi,

încărcați în roabă, cărați pe poteci înguste, descărcați, iarna pământ înghețat, toamna şi primăvara pământ mocirlos, foamea care începea odată cu micul dejun, un fel de cafea, un colț de pâine şi-o bucățică de marmeladă, continua la vremea unui prânz sălciu, apă-n care pluteau frunze uscate pe post de supă, mâncare de varză murată puturoasă sau aşa-zisul stufat, trântit cu polonicul în gamelă, imposibil de mâncat mai ales după ce, o dată, văzuse cum din polonic se scurg mici şerpi fierți, foamea care nu dispărea nici noaptea, după cina cu mazăre sau fasole, o porție cât o lingură, înjurăturile ivite din senin, gerul de peste iarnă, căci abia la începutul lui februarie cadrul ferestrelor fusese acoperit cu geamuri, iar în adăpostul lung de douăzeci de metri, pe latura îngustă din fund, fusese încropită o sobă, acordeonul din „treişpe-paişpe" care urla în locul deținuților... Şi totuşi, pentru Bruno, primele nouă-zece luni petrecute astfel în colonia Peninsula, căreia mulți puşcăriaşi îi mai spuneau şi Valea Neagră, după numele satului aflat în apropiere, fuseseră îndeajuns de diferite de şi mai numeroasele luni petrecute-n celula lui din Uranus, perioadă care-i provoca încă destule coşmaruri cu anchetele de zi şi, mai cu seamă, cu cele de noapte, încât să fie, în tăcerea lui, mulțumit că putea să supraviețuiască, că pericolele cele mai mari trecuseră.

O mulțumire tăcută, care-i înfrângea orice alte porniri fireşti, ce s-a clătinat pentru prima oară la începutul lui aprilie 1951. Într-o seară când, în coloana care-i aducea de la muncă, după ce din piepturile lor au răsunat, în sincron, poate pentru a mia oară versurile: „Am dat țării noastre scumpe/ Viață nouă şi-un canal", după ce au trecut de poartă, de clădirea administrației, de barăcile soldaților care-i păzeau, ajungând în centrul baracamentului, unde se făcea de obicei apelul deținuților, unde se țineau adunările în fața comandantului coloniei, brigada a fost oprită, iar

brigadierul-şef, după o discuţie cu gardienii, le-a ordonat tuturor să-l scuipe pe trădătorul legat acolo de-un stâlp. Un trădător care abia mai mişca, cu faţa vânătă, cu sânge închegat ce se vedea prin hainele zdrenţuite, legat de stâlp cu lanţuri grele la picioare. Încercase să evadeze, aşa le-a zis brigadierul-şef. Şi-apoi, unul după altul, prizonierii din brigada lui l-au scuipat. Unii au închis ochii în timp ce-au făcut asta, alţii au căutat să rateze ţinta, câţiva l-au scuipat pur şi simplu. Bruno a scuipat aşa cum scuipa doica sa din copilărie împotriva deochiului, atunci când, trecând pe străzile satului în zi de sărbătoare, îmbrăcat în costumaşul său bleumarin cu papillon albastru-deschis la gât, cineva îl admira. A scuipat doar din buze, de trei ori, ritualic. Nu împotriva deochiului de astă dată, ci pentru a alunga răul care-l potopise pe bietul om legat de stâlp, pentru a-i alunga pe Baba Samca şi pe moroii ei pe care, pentru prima oară de când se afla în colonie, nu doar îi bănuia, ci chiar îi simţea ajunşi aici şi lăsaţi în libertate, după ce luni întregi fuseseră ascunşi în cântec de acordeon.

A doua zi, la lucru, informaţiile au trecut din şoaptă în şoaptă, pentru a întregi povestea omului pus la stâlpul infamiei. Era un deţinut de-acolo, din zonă, care căpătase oarecum încrederea administraţiei coloniei, fiind uneori trimis chiar să cumpere anumite materiale, un fel de libertate pe care nimeni nu ştia cum şi-o câştigase, dar de care avea parte de ceva vreme. La una dintre ieşirile lui, uitase să se mai întoarcă însă. Îl prinseseră, îl aduseseră ei înapoi. Iar după ce scăpase din mâinile gardienilor, încăpuse pe cele ale reeducatorilor. Şi sfârşise sub scuipatul tuturor, plătind astfel pentru trădarea lui.

Plata era însă mai mare decât crezuseră cu toţii, decât îşi închipuise şi Bruno. În a doua seară, omul zăcea, parcă şi mai slăbit, parcă şi mai bătut, în acelaşi loc. Ritualul scuipatului, reluat la ordinul şefilor tuturor brigăzilor care

treceau pe-acolo, nu l-a mai afectat însă pe cel legat de stâlp. N-a mai încercat să se ferească, nici măcar să privească spre cei care-l scuipau. A rămas nemişcat, abia respirând, dând semne vagi de viaţă, de parcă nimic nu mai putea să-l atingă.

Iar în a treia zi de când stâlpul fusese ridicat întru pedepsirea exemplară a trădătorului, Bruno Matei s-a convins că Baba Samca şi moroii ei găsiseră într-adevăr drumul dinspre Uranus spre colonia Peninsula, aciuându-se aici, luând alte chipuri, punând stăpânire pe loc, dărâmând cu ură construcţia pe care şi-o făcuse-n minte şi-n care-şi pusese spre păstrare câţiva ani de muncă silită cărora, ajutându-se de lucrurile mărunte, credea că le-ar fi putut supravieţui.

În dimineaţa celei de-a treia zile a pedepsei publice, trădătorul nu mai zăcea lângă stâlpul infamiei, ci încolo, lângă gardurile ghimpate, cu faţa întoarsă spre cer, înţepenit de-un glonte care-i curmase chinul. Tuturor li s-a spus că încercase să evadeze, să-şi dubleze astfel trădarea, iar glontele nu fusese altceva decât o ultimă plată pentru caracterul său josnic. Bruno ar fi crezut poate şi o asemenea explicaţie, ar fi putut să se folosească de ea ca ultimă speranţă că moroii de care-i era groază rătăciseră totuşi drumul, dacă de picioarele mortului n-ar fi atârnat, chiar şi atunci, lângă sârmele cu ghimpi, lanţurile grele pe care le purtase lângă stâlp. Căci nimeni, în niciun fel de disperare, oricâte forţe şi-ar fi adunat, n-ar fi încercat să evadeze peste gardul acela ucigaş cu nişte lanţuri grele la picioare, lanţuri care nu l-ar fi lăsat să facă nici măcar câţiva paşi.

Câteva zile de linişte apoi. Linişte în timpul lucrului, linişte seara, la întoarcere, linişte noaptea. O linişte în care însă, acum, Bruno nu mai vedea nimic bun. Ştia că, odată ajunse aici, acele forţe pe care le spera închise pentru totdeauna între zidurile de la Uranus nu se vor retrage

decât, eventual, pentru a se regrupa. În liniştea din jur, Bruno căuta semnele răului, pe care, de astă dată, îl aştepta nu doar în preajmă, ci venind direct asupra lui.

Fără a contrazice aşteptările lui Bruno, Baba Samca şi moroii ei şi-au făcut însă propriul program. Şi abia după o lună au năvălit, pe neaşteptate, în adăpostul lui. L-au luat însă prin învăluire, atacându-l mai întâi pe Porthos, în seara primei zile în care brigada lor se întorcea, frântă, din noul sector de muncă la care fusese desemnată, la spartul pietrei, la încărcatul în vagoneți. Gardienii l-au ridicat, tocmai atunci când toți se pregăteau de culcare. Iar locul de-alături a rămas gol.

În timpul zilei, printre stânci, fără adâncimi săpate-n mal în care să se-ascundă, fără câmpuri înverzite, fără pisici care să vâneze păsări, cu vagoneți care scrâşneau pe linii sub greutatea pietrei sfărâmate, lui Bruno îi lipsea mai puțin Porthos. Aşa încât uneori gândurile-i dădeau voie să creadă că acesta fusese transferat în altă brigadă, lucrând poate tot la lut, poate tot la Taşaul. Doar noaptea, pentru că acordeonul începuse iarăşi să cânte, lui Bruno îi părea că aude, sub notele ticălos de vesele, gemetele celui care-i stătuse alături în ultima vreme.

Zile, nopți, o săptămână, două. Şi-apoi, într-un sfârşit, când s-a întors într-o seară de la muncă, l-a regăsit pe Porthos în baracă, tocmai când o a treia posibilitate se ivise în mintea lui Bruno, anume aceea că prietenul său părăsise colonia, fusese transferat în vreun alt penitenciar din țară. În seara aceea, l-a găsit însă acolo. Întors cu spatele spre el, închis într-o tăcere ce n-avea nimic a face cu firea lui, într-o muțenie pe care n-a reuşit să i-o curme în niciun fel până la miezul nopții.

Iar când a doua zi, la vagoneți, Porthos i-a cerut unui gardian să-i mute poziția de lucru, într-un loc îndepărtat de cel în care săpa în stâncă prietenul său, abia atunci pe

Bruno l-a apucat o disperare pe care n-o mai simțise de la venirea în colonie, una plină de întrebări. Muțenia celuilalt nu era una adresată tuturor, îl privea direct pe el, pe Bruno. Cele două săptămâni aduseseră nu numai atât de neplăcuta schimbare a locului în care erau forțați să muncească, ci şi o schimbare neaşteptată, lipsită de explicații, a prietenului său față de el.

La prânz, a reuşit să se apropie din nou de fostul sportiv. A avut timp să-şi şoptească mirările. De ce nu voia să-i vorbească? Se făcuse vinovat cu ceva în ochii prietenului său? A avut timp să insiste. Şi a avut timp să primească, înainte ca un gardian să le ceară linişte, şi-un răspuns ca un reproş vinovat, pe care Porthos n-a reuşit să-l păstreze între şoapte:

— De ce naiba mi-ai povestit prostiile alea cu cei doi draci?! Cine te-a pus să nu le ții pentru tine?!

N-a înțeles din primul moment sensul reproşului. Abia când, după scurtul repaus al prânzului, începuse să sfărâme din nou piatră cu târnăcopul în partea opusă celei în care săpa în stâncă Porthos, gândurile sale au făcut legăturile. Şi-a amintit cum toți cei întorşi din încăperea cu acordeon erau ocoliți de foştii lor tovarăşi, priviți cu suspiciune, înconjurați de tăceri. Muzica celor din „treişpe-paişpe”, auzise despre asta, dar nu voise niciun moment să creadă că lucrurile s-ar fi putut petrece în acelaşi fel şi cu prietenul său, nu acoperea doar gemete, ci şi mărturisiri, spovedanii. Muzica acoperea o reeducare complicată, al cărei punct de pornire era denumit, simplu, demascare.

Acolo, în „treişpe-paişpe”, şi-a dat seama Bruno, demascații demoni Ilvala şi Vatapi, trecând din povestea lui în cea chinuită a lui Porthos, se întâlniseră, însoțiți de cântecele vesele ale unui acordeon, cu Baba Samca şi moroii ei. O luptă pe care, oricât de puternice ar fi fost făpturile reînviate de povestea Prințului Rama, n-aveau cum s-o

câştige aici, între nişte garduri de sârmă ghimpată, într-un colţ de România în care nici cei mai curajoşi *rişi* n-ar fi îndrăznit vreodată să se aventureze.

Capitolul 7

Pe Brun, imediat după ce ieşi din clădirea teatrului, aproape îl orbi strălucirea bisericii catolice, asupra căreia se concentraseră parcă toate razele acestui soare de sfârşit de mai. Apoi, după numai câțiva paşi, simți nevoia să rămână doar în flanel, să-şi dea jos fulgarinul bej, subțire, pe care-l purtase întreaga toamnă, întreaga iarnă, întreaga primăvară.

Afară din curtea bisericii, îl văzu, sprijinit de-un stâlp şi trăgând dintr-o țigară, pe tovarăşul Bojin. În fața lui, directorul teatrului. Amicul său, cumva indiferent, detaşat, spunând ceva. Directorul, dând din cap, aprobându-l. După o scurtă ezitare, căci niciunul nu părea a-l fi văzut încă, se îndreptă către ei. Ştia foarte bine că legătura dintre cei doi nu putea fi alta decât el, aşa încât curiozitatea îi grăbi paşii. Tovarăşul Bojin îi zâmbi când îl văzu, în cele din urmă, la nici zece paşi depărtare. Îi făcu din ochi şi ridică scurt mâna, în semn de salut. Se întoarse şi directorul. Pe chipul acestuia n-apăru însă niciun zâmbet, dimpotrivă, o privire încruntată, parcă rece, deranjată, jenată. Sau poate doar aşa i se păru Brunului.

Directorul întinse mâna spre celălalt, apoi, înainte ca Brunul să ajungă lângă ei, se îndepărtă fără niciun cuvânt.

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic. Am avut o discuție.

Şi tovarăşul Bojin aruncă țigara, strivind-o atent cu călcâiul bocancului.

— Hai să mergem. Mai vorbim una-alta. Sunt în timpul programului, aşa că te duc la o cofetărie, râse, după ce ridică privirea spre Brun. Un râs cumva neplăcut.

Îi puse mâna pe după umeri, aşa cum era firesc între amici, conducându-l pe strada largă, conversând despre nimicuri. Sau nu neapărat despre nimicuri, căci pentru tovarăşul Bojin era, foarte probabil, important că-şi cumpărase un televizor Record, în douăşpe rate lunare, de la „magazinul O.C.L. de pe Republicii", se simţea asta din mândria cu care apăsa cuvintele, parcă pentru a-l impresiona pe celălalt. Însă Brunul ştia despre televizor doar din vagi discuţii auzite pe la serviciu, neputându-şi imagina în fapt cum arată acea minune a tehnicii sovietice, aşa că nu simţi deloc nevoia să răspundă în vreun fel. La fel de tăcut rămase şi când însoţitorul lui schimbă subiectul, vorbindu-i de-o altă minunăţie, despre care de astă dată doar citise, adică radiofonul inventat de-un inginer din Moscova, nu-i mai reţinea numele, deşi evident că era vorba de-un om important. Un aparat de jumătate de kilogram, cam de dimensiunile unui pachet de ţigări, iar aici tovarăşul Bojin se opri, scoţând pachetul de ţigări din buzunar şi fluturându-l în faţa celuilalt, care era ceva de nu-ţi venea să crezi: n-avea fir, era adică portabil, dar cu toate astea putea să-ţi facă oricând legătura cu orice alt telefon, puteai să vorbeşti umblând fără griji pe stradă. Şi măcar tonul pe care-i povestea Bojin ar fi trebuit să-l impresioneze pe Brun, dacă nu realizarea în sine. Însă gândurile îi rămăseseră la chipul directorului teatrului, la plecarea acestuia înainte ca Brunul să ajungă lângă ei, fără măcar un salut.

Intrară în cofetăria de la colţul străzii. Tovarăşul Bojin se aşează la rând, lăsându-l pe Brun la una dintre mese. Reveni după vreo cinci minute, pe care Brunul aproape că le numără secundă cu secundă, stând cu ochii ţintă la ceasul Pobeda dăruit cândva chiar de prietenul lui.

— Suntem cuminți, aşa-i zise, aşezând pe masă două farfuriuțe cu prăjituri şi două sticle de suc. Nu bem în timpul slujbei!

Şi iarăşi râsul acela, la fel de scurt şi la fel de neplăcut precum cel din momentul invitației, unul care-i reteză Brunului orice chef de-a se apropia de prăjitură. Duse doar sticla de suc la gură, limba i se atingea uscată de interiorul obrajilor, bău puțin, o lăsă pe masă.

— Ce s-a întâmplat? căută iarăşi să-şi astâmpere îngrijorarea.

Celălalt se încruntă.

— Ce-i cu tine? Nu s-a întâmplat nimic, ce să se-ntâmple? Voiam doar să mai vorbim una-alta.

Luă apoi în linguriță aproape jumătate din prăjitură şi începu să mestece, fără a-l privi pe Brun. Rămase însă la fel de încruntat, gustul prăjiturii nu-l ajută să-şi schimbe starea. După ce înghiți, puse lingurița înapoi pe masă, însă cu zgomot, cu un gest repezit.

— Ştii ce? se strâmbă. E numai vina ta, cu păpuşa aia. Trebuia tu să te duci peste tot cu ea, s-o arăți tuturor. Ce, eşti nebun? A, că ai o problemă aici – bătu uşor cu degetul arătător în tâmplă. Mda, dar asta-i altceva. Nu eşti chiar nebun, adică nebun-nebun, te cunosc doar. Ce-ți trebuie păpuşa aia?

— Îmi spui ce s-a întâmplat? întrebă pentru a treia oară Brunul.

Amicul lui dădu din umeri, apoi începu să-şi clatine capul nemulțumit. Încerca să se liniştească, să-şi ascundă enervarea.

— Mare lucru nu s-a întâmplat, coborî el tonul, întorcându-şi uşor capul într-o parte. Nu s-a întâmplat mare lucru, zise iarăşi, de astă dată cu un soi de amărăciune, dând din mână. Apoi îşi îndreptă din nou privirea spre el, se încruntă, respiră adânc, tonul îi reveni la

normal. Dar uite ce te-ntreb eu: ce slujbă-i asta pe care-o ai? Nu te-ai săturat de ea? Magazioner la păpuşi... Cine are nevoie în țara noastră de magazioneri la un teatru de păpuşi? Ți-am spus doar ce se întâmplă dincolo, în Uniunea Sovietică. Oamenii construiesc ceva, clădesc o țară mare, un... un viitor, ceva. Televizor, radiofon, cine ştie ce alte drăcovenii de nici măcar cu visul nu le visăm. Trimit rachete în spațiul cosmic. Asta înseamnă să construieşti, vezi? Şi-apoi, nici noi nu stăm degeaba. Uită-te în jur. Ce, e puțin lucru ce se face aici, la noi? Acolo un şantier, aici alt şantier. Oraşul devine tot mai nou, mai modern pe zi ce trece. Peste tot apar drumuri, blocuri, tot felul de clădiri, uită-te şi tu...

Prins de vălmăşagul propriilor vorbe, tovarăşul Bojin arată cu mâna prin geamul mare de sticlă, peste care nu cădea niciun fel de draperie, urmărind abia câteva clipe mai târziu direcția indicată – singura clădire ce se arăta dincolo de sticlă, abia întrezărindu-se şi ea printre copaci, era cea a teatrului, cu o istorie de peste jumătate de veac, al cărei singur element proaspăt era numele de „Vasile Alecsandri", primit în urmă cu doi-trei ani. Coborî mâna şi curmă momentul mai întâi cu un rictus nemulțumit, apoi cu un ton ceva mai ridicat, întorcând astfel privirile Brunului înapoi către el:

— Şi tu ce faci în timpul ăsta? Ce faci tu, omule? Îngrijeşti păpuşi! Cine-a mai auzit de-o asemenea slujbă?

Scurtul moment în care, dacă starea de spirit i-ar fi permis, s-ar fi amuzat poate de nepotrivirea dintre cele spuse şi cele arătate de amicul său nu-i fu însă acum în niciun fel folositor Brunului. Ultimele vorbe ale celuilalt îi coborâră şi mai mult umerii, iar printre buze răspunsul abia se strecură.

— Tu m-ai dus acolo.

Ca un fel de scuză, deşi niciodată până acum nu simțise nevoia, nici măcar nu-i trecuse prin minte că ar avea vreun motiv să se scuze pentru serviciul său.

— Nu pentru c-aş fi vrut, mormăi tovarăşul Bojin. Aşa trebuia, aşa mi s-a cerut. Dar era numai pentru început, aşa, ca să te adaptezi şi tu la lume. Mai ştergi o păpuşă, mai sufli praful de pe alta, naiba ştie ce faci tu acolo. Pentru o vreme, merge să faci şi-aşa ceva. Dar poate oamenii s-au gândit că pe urmă o să vrei chiar tu singur să devii mai folositor societății. C-o să ceri tu să faci altceva, c-o să te inspiri din ce fac oamenii muncii. Oamenii care muncesc cu adevărat, nu ăia de şterg praful de pe nişte păpuşi ce nu interesează pe nimeni. Ştii cum se numesc oamenii ca tine? Lipitori. Îți convine, îți place? Li-pi-tori!... Nu vrei să devii şi tu important pentru poporul ăsta?

Tovarăşului Bojin nu-i plăceau deloc vorbele pe care le spunea. Da, dacă n-ar fi ajuns să-l cunoască atât de bine pe Brun, i-ar fi fost uşor să-i spună acum toate astea, să-i spună chiar mult mai multe. Până la urmă, şi asta făcea parte din slujba sa. Iar cel de-al doilea tip de adevăr în care credea îi permitea să fie uneori mai dur, mult mai dur chiar. Atunci când era cazul. De omul ăsta care stătea dincolo de masă se apropiase însă. Într-un fel. Se apropiase poate pentru că, în alte situații, nu era trimis să poarte diverse discuții cu diverşi oameni în fața unui pahar de vin, a mai multor pahare de vin. Se apropiase poate pentru că alți oameni nu erau atât de copilăroşi precum cel din fața sa, cu toți cei treizeci şi opt de ani ai lui, un copil abia ieşit din faşă, care nu-şi mai amintea nimic din viața ailaltă, cea din burta mamei sau de dinainte de ea. Nu era mulțumit tovarăşul Bojin de comparația asta care-i veni în minte şi-acum, mai întâi pentru că a asemui burta mamei cu o închisoare era parcă prea mult, iar apoi pentru că o folosise cândva într-o discuție cu nevastă-sa, Toriția, o discuție ce se

transformase apoi într-una mult mai aprinsă şi fără legătură cu subiectul, căci femeia, pornind de la comparaţia lui, începuse să fabuleze, întrebându-se cu voce tare dacă există o viaţă a sufletului şi înainte de naştere, iar pe el asemenea întrebări, la care soţia sa din păcate ajungea destul de des, uneori chiar în public, îl enervau. Veneau din educaţia ei ţărănească, acea educaţie dintr-o casă plină de icoane, de care el încercase s-o scape, fără sorţi de izbândă însă. Îl enervase. Tovarăşul Bojin intenţionase doar să-i spună cum îl vede pe Brun, deşi rareori îi povestea despre slujba lui, dar în seara aceea era şi uşor băut, iar lipsa de memorie a Brunului exact aşa i se păruse, ca a unui copilaş care nu-şi aminteşte nimic din cele întâmplate în burta mamei sau chiar înainte de a ajunge acolo. Mai exact, i se făcuse milă. Dar nu voia să-i spună nevestei că i se făcuse milă. Mai ales că nu era prima oară când avea sentimentele, senzaţiile astea faţă de Brun. Un fel de milă existase chiar de la bun început, în acele discuţii din celula de închisoare în care-l cunoscuse, după accident, căci reacţia prizonierului de-atunci la adevărurile de al doilea tip pe care i le spunea, reacţii entuziaste, ce transmiteau o imensă fericire uneori, îl făcuseră să se întrebe la un moment dat dacă n-ar fi mai bine să-şi tempereze propriile poveşti. Apoi, după eliberarea din închisoare, acel fel de milă se transformase, treptat, într-o milă reală, tot mai mare. Uneori îşi închipuia chiar, dar asta doar în momentele când se mulţumea să-şi asculte în totală tăcere gândurile, acele gânduri capabile să ţească între ele primul tip de adevăr în care credea, uneori tovarăşul Bojin îşi închipuia că Dumnezeu, dac-ar ieşi din fantasmagoriile preoţilor şi s-ar hotărî să existe cu adevărat, ar avea cam multe de recuperat nu doar în războiul cu oamenii, în general, ci până şi în războiul ăla mai mic, cu superiorii săi la o adică, în războiul al cărui subiect devenise amărâtul ăsta de Brun, cu a cărui minte sărmană, cu a

cărui viață de fapt, existau oameni care ştiau să se descurce mult mai bine decât orice zeitate din poveşti mai vechi sau mai noi. Aşa îşi închipuia din când în când tovarăşul Bojin, atunci când i se făcea milă de Brun. Iar în după-amiaza asta de mai, la o masă, într-o cofetărie, trăia unul dintre momentele alea de milă, cu atât mai mult cu cât nu prea era de-acord cu toate ordinele pe care le primea în privința Brunului, îi creau cel puțin nişte mirări, deşi după insistențe primise câteva explicații vagi pe care se văzuse nevoit să le accepte. Mai întâi, îi lăsaseră păpuşa, apoi n-ar mai fi vrut să i-o lase. Până la urmă, cedaseră ei, căci Brunul se ataşase prea mult de bucata aceea de lemn – şi încă într-un mod nevinovat, într-unul nepericulos. Apoi, i se dăduse ordin să-l angajeze la Teatrul de Păpuşi de Stat, iar acum, tot la ordinele lor, ale superiorilor, se vedea nevoit să-l îndepărteze de toate cele cu care se obişnuise, să-l smulgă din ale lui şi să-l trimită în cu totul alte direcții. Chiar dacă primise explicații, pentru el toate acestea nu se prea legau. Se legau însă undeva în înalturi. Nu în înalturile Dumnezeului ieşit din fantasmagoriile preoților, ci în înalturile dinspre care răzbăteau către el acele ordine. Pe care însă, până la urmă, pentru nimic în lume n-ar fi trebuit şi, oricât de milă i-ar fi fost, nici nu şi-ar fi propus să le încalce.

Brunului nu-i plăceau deloc vorbele pe care le auzea. Nu-i găsea totuşi nicio vină amicului său pentru aceste vorbe, îl înțelegea întru totul. De altfel, nici nu trebuia să-i spună asta altcineva, el însuşi îşi dorea enorm, mai mult decât orice, să devină important pentru popor în general, pentru partid în special, iar pentru omul aflat de cealaltă parte a mesei într-un mod care-i umplea acum ochii de lacrimi. Faptul că ieşise dintr-o închisoare înainte ca partidul să-i arate, prin tovarăşul Bojin, atâta înțelegere, să-i ofere atâta sprijin îl făcuse deseori să viseze că va veni

momentul în care va reuşi să răsplătească încrederea arătată. Îi era ruşine de trecutul său, iar bunătatea cu care fusese înconjurat îi sporea acea ruşine. Pentru ce ajunsese în nenorocita aia de închisoare? Memoria nu-l ajuta. Încercase să afle. Mai întâi de la doctorul Petrovici, cel căruia-i purta atâta recunoştinţă. De la gardienii din închisoare apoi, care însă refuzaseră să-i vorbească. „Trebuie să fi făcut tu ceva" – era tot ce obţinuse de la tovarăşul Bojin, încă din prima zi când îi intrase în celulă. Şi-atât. Nimeni nu-i oferise niciodată mai mult. Abia mult mai târziu, într-una din primele seri petrecute-n garsonieră, după ce golise o sticlă întreagă de vin cu amicul său, acesta îi spusese că, din câte aflase, fusese arestat politic. Iar pe Brun vestea îl dărâmase. Pe moment, apoi în zilele următoare, îşi urâse din tot sufletul trecutul pe care nu şi-l putea aminti. Ruşinea asta avea s-o poarte cu el până la moarte, ştia asta, iar uneori se temea chiar de revenirea memoriei, îşi dorea cu disperare să afle că greşeala lui fusese una mică, să afle că în afara acesteia se purtase ca un bun român, ca un bun comunist chiar, că realizase lucruri de care putea fi mândru. Însă, în afara recentului tichet de subscripţie, care-i oferise, din păcate, doar câteva zile de mândrie, nimic altceva nu-l ajutase în sensul ăsta.

— Ei, poftim. Îndată-mi începi iar să te căinezi ca Dona Siminică, auzi, din partea cealaltă a mesei, vocea tovarăşului Bojin.

Dona Siminică era un lăutar despre care Brunul nu ştia mai nimic în afară de faptul că tovarăşul Bojin, de fiecare dată când avea să-i reproşeze vreo slăbiciune, îi spunea acelaşi lucru, că se căinează precum acela. Îl întrebase cândva, aşa aflase că-i vorba despre un lăutar care cânta tânguitor, ca şi cum pe lumea asta n-ar mai fi rămas niciun motiv pentru care să trăieşti. Dar el nu-l ascultase niciodată.

Îşi duse mâna la faţă, obrajii îi erau uzi. Îşi şterse ochii, apoi obrajii cu dosul palmei.

— Eşti bărbat sau ce? De ce să plângi, omule? Se mai pot face lucruri, stai liniştit. Numai să vrei. Uite, se-ntâmplă să ştiu...

Tovarăşul Bojin se opri, plescăi nemulţumit. Îşi duse mâna la frunte, apoi prin păr, îndepărtându-şi uşor cu palma broboanele de pe chelia care se iţise de câţiva ani în creştet şi care-şi făcea tot mai mult loc în ultima vreme, înghiţindu-i pas cu pas firele de păr.

— Hai, omule, gata cu lacrimile. Linişteşte-te, să nu te-apuce iar damblalele. Gata, mănâncă şi prăjitura, bea-ţi sucul... Şi-apoi să stăm de vorbă ca doi bărbaţi.

Brunul ridică privirea, duse mecanic mâna spre linguriţă, luă o bucată de prăjitură şi-şi înghiţi, odată cu ea, nodul din gât.

— Uite ce-ţi ziceam, reîncepu tovarăşul Bojin, după un alt moment de respiraţie profundă, care-l ajută să se regăsească. Am aflat că au nevoie de oameni pentru amenajarea unei magistrale, pe splaiul Bahluiului. Gândeşte-te la asta: poţi face ceva care rămâne. Pui pietre, torni ciment. Pe pietrele alea, pe cimentul ăla o să treacă mii, sute de mii de oameni, de-acum în vecii vecilor. Şi tu, dacă vrei, o să contribui la asta. Oamenii o să se-oprească din promenadă, o să se bucure de cum arată locul, o să-i pomenească pe cei care l-au făcut să fie aşa. Şi tu o să fii printre cei care fac posibil viitorul ăsta... Ei, ce spui?

— Şi cu programul de la teatru? întrebă Brunul aproape şoptit, iar celălalt îşi dădu ochii peste cap.

— Nu, tu nu înţelegi şi pace. Ce program de la teatru? Uită-l. Vrei s-o iau de la capăt? Ce faci aici? Îngrijeşti păpuşi. Acolo o să te îngrijeşti de viitorul nostru, al tuturor. Eu îţi vorbesc despre alt serviciu, omule. Despre unul în care chiar faci ceva bun, ceva important...

Iarăşi nodul în gât, încercă să se ajute cu o altă bucată de prăjitură. Dar limba, obrajii, cerul gurii se împotriveau prăjiturii, aşa cum, mai sus, în creier, gândurile sale se-mpotriveau vorbelor amicului său. O gură de suc, o gură mare de suc răcoritor, până la golirea sticlei. Şi-apoi, tot ca un fel de licoare, un gând răcoritor. Cel al sacrificiului. Indiferent de ce voia el, lucrurile trebuiau făcute. Binele propriu nu era mai presus de binele celorlalţi. Păpuşile nu erau mai presus de oameni. Sacrificiu, exemplul lui Manolis Glezos, chipul doctorului Ustinenko, devenit de-o vreme şi omul lui drag, cel pentru care datoria faţă de alţii sugrumase propriile dorinţe. Iar acum lui, Brunului, nu i se cerea să renunţe la ceva atât de important, nu i se cerea să renunţe la Eliza, de exemplu. Nu i se cerea nici măcar, tovarăşul Bojin nu-i spusese aşa ceva, să renunţe la Vasilache. Ci doar la o muncă, una care, dacă se gândea bine, într-adevăr n-avea cine ştie ce importanţă.

Într-un final, capul i se înclină repetat, de sus în jos, şi buzele nu mai înfrânară vorbele aşteptate de tovarăşul Bojin. Iar acesta, fără a zâmbi, fără a plescăi mulţumit, fără niciunul din rictusurile obişnuite, care să-i redea starea în vreun fel sau altul, întinse mâna şi-o puse deasupra mâinii Brunului.

*

Prima schimbare. Plecarea din satul bunicilor, pentru a urma şcoala în Bucureşti, acolo unde îi erau stabiliţi părinţii. Casa mare, cu salonul imens unde trona, întotdeauna în penumbră, un pian nefolosit la care îţi atrăgea atenţia inscripţia mare, aurie, „Thék Endre – Budapest”. Tăcuta lui mamă, cea care nu-nvăţase niciodată româna, nici măcar atât cât să aibă ce discuta cu fiul ei. Lecţii de italiană. Nici cu ajutorul lor n-o scosese din muţenie. Nu-şi mai amintea chipul mamei, iar pentru asta

vina n-o purta boala, aceasta-i răpise numai anii de după adolescență. Pentru asta vina o purta ea, o umbră în casa mare, rece, o umbră căreia doar tatăl lui şi servitoarea în casă îi dădeau nume: Clara. Dar nu era numele ei, numele adevărat al mamei avea să-l afle mai târziu, când îl văzuse trecut pe primul său act, numele real al mamei era Chiara. Clara în română, Chiara în italiană. O umbră căreia nu-i mai putea vedea acum, oricâte eforturi ar fi făcut, chipul.

Tatăl, ajungând doar în seri târzii acasă. George. Chipul lui îl vedea şi-acum în faţa ochilor, aspru, niciodată zâmbind. Doar cerându-i, pe un ton la fel de aspru, să studieze. Viitorul îi era bătut în cuie din punctul de vedere al tatălui. Avocat. Ajunsese oare avocat? Siguranţa tatălui îl îndreptăţea să creadă asta, gândurile lui de mai încolo, de la începutul adolescenţei, gânduri pe care şi le amintea cu claritate, îi ridicau însă întrebări. Pe-atunci îşi pregătea înfruntarea, marea înfruntare. Cândva, într-o zi, una hotărâtoare, avea să-i spună că nu vrea, că nu va accepta în niciun caz să devină avocat. Nu era o meserie pentru el. Alta? Asta era problema. Din motivul ăsta înfruntarea încă nu se putea produce, încă nu se gândise la o altă meserie. Dar în niciun caz avocat. Venise oare cândva înfruntarea? O amintire vagă, o imagine ce se pierdea într-un nor alb, undeva la întâlnirea cu negura celor douăzeci de ani, îi spunea că a existat totuşi o ceartă, un scandal, o înfruntare. Nimic mai mult. Dacă ea avusese loc, întunericul ulterior îi acoperea urmările. Dacă ea avusese loc, nu mai ştia cum reacţionase taică-su.

Cea dintâi schimbare, cea dintâi imensă tristeţe. La şcoală, satul copilăriei lăsat printre amintiri. Primele zile, salutându-i pe toţi oamenii pe lângă care trecea, neprimind însă niciun răspuns. Primele săptămâni, luni. Alţi oameni în jur, un Bucureşti sufocant, ganguri şi clădiri, străzi largi, maşini. Orele de italiană cu o doamnă bătrână şi acră.

Refugiul în cărțile care umpleau bibliotecile casei părinților, o a doua lume nouă, a basmelor, paralelă cu cea reală, în care însă îi plăcea enorm să se ascundă. Ceva mai târziu, o a treia lume, şi mai fascinantă, populată cu alt tip de personaje, întruchipate de oameni ca toți oamenii, născuți însă dintr-un fascicul de lumină ce-i trecea pe deasupra capului – cinematograful. Toți aceştia, oamenii din cărți, oamenii din filme, înlocuindu-i, în primii ani, pe prietenii lăsați, de nevoie, în satul copilăriei dintâi.

Apoi, câțiva prieteni reali. Fără a-l face să renunțe la prietenii din singurătate, cei de pe hârtie sau de pe ecran, ajutându-l însă să se mişte, să respire tot mai firesc, ajutându-l să uite schimbarea. Gimnaziul, jocurile, complicitățile ascunse de ochii părinților. Anii trecând tot mai uşor. Oraşul devenind tot mai de înțeles, tot mai aproape de el. Începutul adolescenței l-a găsit bucureştean în toată regula, cu o viață a lui, alta decât cea rece din casa părinților.

A doua schimbare. Anunțată poate, mai întâi, de moartea bunicului. Apoi, la numai câteva luni, de moartea bunicii. Iarna dinspre ‘36 spre ‘37, în cimitir, după înmormântarea celei care-l crescuse. Păşind pe alee, încă neputându-şi reține lacrimile, un semn de întrebare: l-a auzit pe tatăl lui, în timp ce se îndepărtau cu toții de mormântul pe care groparii îl închideau, vorbindu-i mamei. „Le cose hanno preso la piega che volevi. Adesso ce ne possiamo andare. Non c’è più niente che mi trattenga qui.”[1] N-a înțeles atunci despre ce e vorba, a priceput abia mai târziu, câteva luni mai târziu. În primăvara ce a urmat. Când tatăl lui l-a chemat la o discuție în salon. Pe un fotoliu, ținându-şi genunchii lipiți cu grijă, cu o privire ce

[1] „Lucrurile s-au aranjat aşa cum ai vrut. Acum putem să plecăm. Nimic nu mă mai reține aici” (n.a.).

plutea undeva deasupra lui, deasupra tatălui lui, de parcă n-ar mai fi fost nimeni acolo în afară de ea, de parcă n-ar fi fost acolo nici măcar ea, Clara. Chiara. Mama. Şi-a urmat o oră la capătul căreia s-a produs o mică înfruntare. Mai bine zis, o izbucnire. O izbucnire oarecum laşă, o pendulare între firea de copil, pe care se străduia s-o lase în urmă, şi cea de bărbat, pe care se străduia să şi-o asume. Nişte ţipete revoltate. Câteva cuvinte grele, primele din viaţă pe care îndrăznea să i le adreseze tatălui, apoi hohote de plâns. Multe hohote, copilul din el refuza categoric noua schimbare. Italia. Nu fusese niciodată acolo. Bunicii din partea mamei. Da, îi cunoscuse, îi întâlnise de două ori în viaţă, o dată în copilărie, în satul bunicilor, a doua oară la Bucureşti. Dar până şi mama era o umbră. Cum puteau nişte oameni pe care-i cunoscuse în total două săptămâni să însemne ceva?

Începutul călătoriei cu trenul şi-l amintea. Acolo, de-a lungul acestei călătorii, se rupsese ceva. Îi mărturisise oare atunci, în tren, tatălui cât de mult ura modul în care el îi controla viaţa? Poate. Altfel n-ar fi simţit acum că asta se întâmplase. Poate-i mărturisise. Şi-apoi, poate trenul cu totul sau poate doar el intrase într-un tunel. Dinaintea intrării în tunel îşi amintea acum doar disperarea imensă. Era în tren, de-acum nu se mai putea face nimic. Plecarea era inevitabilă. Asta-şi mai amintea, o durere covârşitoare. Îşi lăsa în urmă, pentru a doua oară, viaţa pe care reuşise să şi-o creeze, pentru o alta în care nu-l putea aştepta nimic bun. Nici măcar limba italiană nu o ştia aşa cum se cuvine. Bătrâna acră care i-o predase vreme de doi ani nu-i stârnise în niciun fel respectul pentru această limbă. Discuţiile cu mama-umbră oricum n-aveau profunzimi, nu cereau o bună cunoaştere a limbii italiene. Nici măcar limba n-o cunoştea cum se cuvine, iar ei voiau să-l arunce într-o cu totul altă

lume, pe care o ura, cu toată forța, înainte de a o cunoaşte. Tunelul...

Despre a treia schimbare nu putea vorbi. Un spital. Un chip îmbătrânit, văzut într-o oglindă la câteva zile după ce se trezise la viață. Apoi, după o scurtă, şocantă explicație, trebuise să accepte un gând: că e în spital temporar, că de-acolo va reveni în închisoare. Nu ştia de ce, n-avea nici cea mai vagă idee. Doar disperarea dinainte de tunel. Şi mai nimeni în afara doctorului care se îngrijea de el nu-l credea. Nu, despre a treia schimbare nu putea vorbi. Pentru că ea venea după mai bine de douăzeci de ani fără amintiri. Şi totul în jur îi spunea că nu putea fi numai a treia. În anii pierduți, în anii pe care mintea lui, sleită, nu-i găsea, cu siguranță se produseseră multe alte schimbări. Altfel, nu putea ajunge acolo. N-avea cum să ajungă acolo.

Schimbările din viața lui nu mai puteau fi numerotate. Nu mai avea rost. Când îți lipsesc două decenii de viață, când ai pierdut acei ani fără să ştii cum s-a întâmplat asta, de ce s-a întâmplat asta, nu mai poți vorbi despre o schimbare. Pentru că totul e altceva.

*

Schimbarea serviciului, pe care tovarăşul Bojin o hotărâse în locul său, îi provoca Brunului o spaimă asemănătoare celei din adolescență, din trenul care-l ducea spre Italia, alături de părinți. De astă dată însă, îl ajută să nu se-afunde în tunel, în zilele care urmară întâlnirii din cofetărie, gândul că schimbarea îşi avea totuşi un rost.

„Gândeşte-te la asta: poți face ceva care rămâne", aşa-i spusese tovarăşul Bojin. Şi avea dreptate. Teatrul era trecător, cu atât mai trecător teatrul de păpuşi. O zi. Premiera. Apoi, săptămânal, vreme de câteva luni, poate un an, poate cinci, alte spectacole, spre bucuria copiilor. După care, păpuşile se retrag în magazia lor, zgâriate, obosite de-

atâtea reprezentații. Copiii cresc, uită. Alte texte, alte spectacole. Muncă murind, odată cu fiecare reprezentație. „Gândește-te la asta: poți face ceva care rămâne. Pui pietre, torni ciment. Pe pietrele alea, pe cimentul ăla o să treacă mii, sute de mii de oameni, de-acum în vecii vecilor.” Tovarășul Bojin avea dreptate.

În vinerea ultimă a lucrului său la Teatrul de Păpuși de Stat, la începutul lunii iunie, Brunul nu se putu folosi însă prea mult de gândurile cu care se îmbărbătase în ultima vreme. Erau gânduri bune, erau gânduri de care avea nevoie, dar, ieșind pentru a și le aduna în curtea bisericii catolice, cu Vasilache alături, adus și el pentru a se despărți cum se cuvine de celelalte păpuși, atât de diferite, dar nu mai puțin asemănătoare, ieșit acolo și așezat pe-o bordură, cu o oră înainte de încheierea programului, Brunul nu reuși să-și rețină gândurile astea. Apăreau în mintea lui, rotunde, împlinite de zilele în care se mângâiase cu ele, păreau a se înstăpâni acolo, apoi, când încerca să se folosească de ele pentru a-și alunga sufocarea și lacrimile, Brunul le pierdea, ca și cum nici n-ar fi fost, ca și cum ar fi pocnit, în rotunjimea lor, ca niște baloane de săpun și s-ar fi răspândit prin aer fără urmă.

Îl privi pe Vasilache, îi mișcă ușor brațele de lemn, fără ajutorul sforilor. Îi îndreptă mâinile spre el, ca-ntr-un fel de îmbrățișare, apoi, fără să-și dea seama de unde, pieptul i se înecă într-un hohot. Un hohot pe jumătate de râs, pe jumătate de plâns. Și, odată cu hohotul, altfel de gânduri. Vasilache e o păpușă, o amărâtă de arătare de lemn. Primul. Vasilache nu simte, n-a simțit niciodată nimic. Al doilea. Vasilache trăiește doar dacă-l pot face eu să trăiască. Al treilea. Urmate brusc de altele, multe, incapabile să se unească în propoziții, în fraze, în idei. O avalanșă.

Se ridică odată cu gândurile de felul acesta, gândurile incoerente venite-n avalanșă, se ridică deodată, iar mâinile,

ca nişte pendule ce-şi pierd linia, îl aruncară pe Vasilache în faţă, mâinile i se eliberară de arătarea aceea de lemn. În chiar clipa următoare, picioarele Brunului făcură doi paşi, trei, patru, până lângă păpuşa ce zăcea pe ciment, iar acolo un picior, dreptul, se ridică şi, imediat, coborî violent pe grumazul păpuşii. La fel celălalt picior, stângul. Şi-apoi, ambele picioare, purtate de acea forţă a pendulului ce nu-şi mai urmează linia, începură un dans pe trupul tare, începură să-i strivească lui Vasilache grumazul, chipul urât, acoperit de mască, începură să strivească braţele păpuşii ca nişte vreascuri, picioarele păpuşii ca nişte butuci tineri de vie. Linia răzvrătită a pendulului îi cuprinse apoi Brunului mijlocul, trunchiul i se aplecă, mâinile îl apucară din nou pe Vasilache, îl învârtiră prin aer şi-l aruncară spre zidul clădirii Teatrului de Păpuşi de Stat. Iar privirea lui nu se opri mai mult de-o clipă asupra trupului marionetei, căzut la încheietura zidului cu cimentul. Privirea îl conduse pe Brun spre uşa de intrare, îi trase după ea, grăbită, paşii, nelăsându-se oprită nici de scena goală, la care moşmondea, ca de obicei, electricianul montator de decoruri, nici de pictoriţa care se ocupa acum de decor, alături de montator, nici măcar de maistra de croitorie, pe care o ocoli în ultima clipă, salvând astfel mormanul de material, frumos împăturit, aflat în braţele ei. Privirea Brunului alergă, trăgându-l pe acesta după ea, până spre biroul directorul Teatrului de Păpuşi de Stat, şi tot privirea, ajutată poate de mâini, poate de picioare, poate de trunchiul Brunului, deschise uşa aceea masivă, avântându-se în birou şi cuprinzându-l întru totul, încercând să-l prăbuşească parcă asupra omului de dincolo de masă, ai cărui ochi mari, speriaţi, nu reuşiră s-o potolească în niciun fel. Doar cuvintele, venite din altă parte decât din zona în care încă se învălmăşeau gândurile Brunului, doar acele cuvinte răcnite îi potoliră privirea.

— Ştiu de ce n-aţi vrut să-mi vorbiţi acolo, lângă stâlp! Ştiu că v-a fost ruşine!

Abia după eliberarea de aceste vorbe, Brunul îşi observă tremurul, îşi dădu seama că fruntea îi e acoperită de sudoare, una care-i coborâse pe spate, lipindu-i hainele de piele. Abia după ce le rosti, simţi că avalanşa de gânduri i se potoleşte, la fel de brusc cum apăruse. Şi, simţind toate astea, îşi regăsi liniile pierdute, îşi recăpătă controlul pendulelor, aşa încât putu în sfârşit să-şi plece privirea, să ridice ambele mâini, cu palmele spre director, spre deja fostul lui director, într-un gest care cerea iertare sau poate, în acelaşi timp, oferea iertare. Apoi, nemaiaşteptând vorbele aceluia, încă oprite-n gâtlej de ochii măriţi, uimiţi, speriaţi, îşi luă la revedere, pe un ton coborât, se-ntoarse cu spatele şi închise uşa după el. Tot aşa, fără a se mai uita la cei pe lângă care trecea, simţindu-se în acelaşi timp urmărit de privirile lor, îşi luă la revedere de la toţi, pe acelaşi ton coborât. Ieşi din clădirea Teatrului de Păpuşi de Stat, se opri doar pentru o clipă, ridicându-l de lângă zid pe Vasilache, scuturându-l de praf, învârtind sforile în jurul trupului său murdar. După care se îndreptă spre ieşirea din curtea bisericii catolice.

Se sprijini de stâlp, trăgând puternic aer în piept. Iar în următoarea jumătate de oră, poate mai mult de-atât, cât îl aşteptă acolo pe tovarăşul Bojin, îşi regăsi, încetul cu încetul, toate gândurile construite în ultimele zile, îşi regăsi încrederea în ceea ce avea să se întâmple. El, Brunul, Bruno Matei pe numele său din acte, avea de-abia de-acum încolo să fie cu adevărat folositor unei societăţi pe care-o iubea, faţă de care rămăsese dator multă vreme, pe care, într-un fel necunoscut, o trădase cândva. Undeva, în alt colţ al oraşului, îl aşteptau zeci, sute, mii de oameni. Milioane de oameni îl aşteptau, cei mai mulţi dintre ei încă nenăscuţi, dar care, cândva, vor trece pe cimentul turnat de el, în

plimbările lor pe malul râului Bahlui, fără a şti vreodată că, începând cu vara anului 1959, un om contribuise la plimbările lor atât de plăcute, plătindu-şi în felul acesta datorii mai vechi, datorii mai noi.

Tovarăşul Bojin îl găsi zâmbind.

— Ei, cum a fost în ultima zi? îl întrebă.

— Bine, îi zise Brunul.

Şi-apoi se îndepărtară amândoi, agale, pe drumul de ciment, construit de alți oameni necunoscuți, care-şi plătiseră poate în felul acesta propriile datorii. Iar pe drum, tovarăşul Bojin îi povesti din nou despre televizorul marca Record, cumpărat în douăsprezece rate lunare de la magazinul O.C.L. de pe strada Republicii. Şi-i promise că, într-o zi, îl va invita la el acasă, să vadă cu ochii lui minunăția.

Capitolul 8

Pentru că zilele treceau fără a aduce nimic nou, lăsând doar amenințarea acordeonului să-l macine, iar vechiul său amic, Porthos, păstrase acea muțenie care făcea şi mai dificilă munca la vagoneți, după un timp, Bruno îndrăznise să se-apropie de alt deținut. Un tânăr ogârjit, amintindu-i cumva de imaginea ultimă pe care i-o păstrase unuia dintre studenții lui, Mihai Rotaru, cel care, la finalul procesului, îşi strigase revolta în fața completului de judecată.

Era din Maramureş, el fusese cel care-i înveselise, în prima noapte în care se auzise acordeonul, pe mulți dintre colegii săi de brigadă, însoțind muzica ce răzbătea dinspre barăcile celor din „treişpe-paişpe” cu versuri de pe-acasă. Avea o condamnare de trei ani, iar pe măsură ce apropierea dintre ei, prilejuită de faptul că lucrau unul lângă altul la vagoneți, acceptase stropul de încredere atât de necesar

după întâmplările din ultima vreme, Bruno aflase că, în afara înfăţişării, mai era un lucru care-l apropia pe acest tânăr de fostul lui student. Şi el fusese, ca şi Mihai Rotaru, membru al Frăţiilor, „da' asta numa' aşe, ca să ies şi eu din budigăi şi să mă dau techergheu, că tăţi ăi' mai feciori din sat s-or vârât la legionari", se justificase maramureşeanul, cumva cu regretul că se lăsase luat de val. Iar în momentul când simţise adulmecarea comuniştilor, fugise în munţi, acolo unde căutase, vreme de vreo două luni, un grup de luptători căruia să i se alăture. Nu pentru c-ar fi fost împins de gânduri eroice, ci pentru că era singura cale de a-şi procura mâncare fără a-i crăpa inima de spaimă, căci de unul singur făcuse o foame cumplită, numai în momentele de disperare îndrăznind să intre-n vreun sat şi să bată, la miez de noapte, la câte-o uşă, cerşind vreun colţ de pâine sau vreun „dărab de clisă". Îl prinseseră tocmai într-o asemenea încercare solitară de a-şi potoli chinul stomacului, înainte de a-şi găsi tovarăşi şi de-a reuşi să pună mâna pe vreo puşcă, iar acum îşi spunea că ăsta-i fusese norocul, căci altfel condamnarea i-ar fi fost mult mai grea. Poate nici nu s-ar fi ajuns la vreo condamnare, cine ştie, zâmbea maramureşeanul, „po'te putrezam pân v'un temeteu amu ori înhâit în v'un şanţ, de hrană păntru bodii".

Asta-i plăcuse în primul rând la maramureşean, vorba lui moale, cuvintele care veneau parcă dintr-o altă limbă, trebuind să ceară mai tot timpul explicaţii pentru ele. Îi părea coborât dintr-un spectacol de marionete, vorbele lui aduceau cu ale unui personaj sau, mai degrabă, păreau tocmai potrivite pentru a fi vârâte în gura unui personaj. Era cumva nenatural aici, între stâncile fărâmiţate cu târnăcopul, dar, tocmai prin asta, proaspăt, atrăgător. Cu vorbele lui, rostite serios, dar atât de caraghioase în fond, îl făcea pe Bruno să mai uite de ameninţarea care-l pândea mai ales seara, când orice paşi auziţi afară îi sporeau bătăile

inimii şi-l făceau să se chircească pe pătura lui, închizând ochii şi aşteptând dintr-un moment în altul să fie înhăţat şi scos din baracă.

Şi-a luat inima-n dinţi într-o după-amiază, în timpul lucrului. Şi, sub zgomotul târnăcoapelor, Bruno i-a povestit noului prieten despre Ilvala şi Vatapi, aşteptând cu destule temeri reacţia acestuia. Hohotul de râs l-a liniştit întru câtva. Dacă el nu vedea nimic ascuns în istoria celor doi demoni, dacă lui nu i se păruse nimic periculos, poate nici celor din „treişpe-paişpe" o simplă legendă nu le spusese nimic, poate totul era doar în închipuirea înfricoşată a lui Porthos. Tocmai pentru că nu voia să vorbească despre ceea ce se întâmplase acolo, în cele două săptămâni, Porthos îi transmisese o parte din spaima pe care o simţise el în timpul anchetei. Poate că povestea aceea pe care-o destăinuise puşcăriaşilor transformaţi în reeducatori căpătase în mintea lui înţelesuri mult mai profunde decât intenţionase chiar Bruno să transmită, iar odată cu aceste înţelesuri se instalase şi frica. Şi ruşinea. Şi regretele. Dincolo de aceste sentimente, pentru înfruntarea cărora Porthos se cufundase într-o autoizolare pe care, treptat, Bruno începea s-o înţeleagă tot mai bine, probabil că nu mai era nimic.

Iar reacţia detaşată a maramureşeanului a venit, o dată în plus, cu o confirmare în sensul ăsta. Şi-ar fi rămas aşa dacă, în drumul de întoarcere spre colonie, acoperit de zgomotul cântecelor, tânărul nu s-ar fi apropiat de Bruno şi nu i-ar fi spus:

— Ştii care-i baiu'? Am stat să cujet şi ui' ce m-o trecut: de ţâi să rămâi ipene, să nu mai zâci la nimenea ce mi-ai zâs mie, aia cu dracii care se dau buni cu oamenii. C-aicea şi pietrele te-aud. Şi numa' dacă s-o gândi cine-o auzi, aşe cum m-am gândit eu, că dracii îs ca comuniştii care te momesc şi-ţi dau merinde, după care te dărălesc, apăi ţi-i

bugăt cu-atâta. Or zâce că faci contrarevoluții şi-aicea. Şi nu ți-o fi bine p-ormă.

A doua zi i-a povestit maramureşeanului despre Porthos. Ştiau toți din brigadă că încăpuse pe mâinile reeducatorilor, nimeni nu ştia însă că-n timpul autodemascării acesta scăpase şi povestea lui. Iar după ce l-a ascultat, noul său amic a clătinat din cap, îngândurat.

— Să te păzască Dumnezău, dar po'te nu-i chiar aşe grav cum crezi. Că-i doară o poveste. Ş-apoi mi-ai zâs că treaba ta-i asta cu păpuşile. No, asta le zâci şi lor, c-atâta ai spus, o poveste pentru păpuşile tale. Taci şi numa' asta le zâci.

Iar după încă un moment de gândire, tânărul a dat din mână, a încercat un zâmbet şi a încheiat:

— D-apoi po'te nici nu te-or lua.

Apoi, cu o undă de îngrijorare pe chip, care nu i-a scăpat lui Bruno, s-a întors cu spatele la el, continuându-şi munca în tăcere.

Speranța din cuvintele cu care păruse a încerca să-l îmbărbăteze pe Bruno nu-i era adresată doar acestuia. Pentru că, în ultimele zile, în urma apropierii lor, povestise nu doar despre viața sa dinainte, nu doar despre cum să deosebeşti hribii sau ghebele de ciupercile otrăvitoare, dar şi despre propriul parcurs din închisori, până la a ajunge aici, în colonie. Iar una dintre aceste istorii proprii începea cu haz şi merita spusă, căci vreme de patru săptămâni el, țăranul din colțul nordic al țării, fusese confundat cu un student. „Cred că mi-or cetit mintenaş pe față că tare mi-o mai plăcut învățătura", hohotise tânărul, mărturisindu-i apoi că terminase cu greu patru clase. El, care abia de recunoştea literele, fusese confundat în acte cu un student şi ajunsese în închisoarea Piteşti. Numai că povestea nu se-ncheia aici, nu se-ncheiase cu atât nici în fața lui Bruno, cel

despre care maramureşeanul aflase prea târziu că ajunsese în atenția celor din „treişpe-paişpe”.

Povestea celor patru săptămâni de încurcătură, înainte ca actele sale adevărate să-l scoată dintre zidurile acelei închisori şi să-l trimită mai departe, spre colonia Peninsula, îşi pierdea definitiv hazul pe parcurs, odată ce în ea apărea ca personaj un anume Eugen Țurcanu, „un deținut bolund care-o iscălit un pact, ceva, mai sus de el, de era lăsat să-şi facă de cap cum vroia cu ăilalți”. Era unul care, auzise maramureşeanul, lăsase acasă „o hăbdiță de nevastă, de-o prins-o că se hârjonea chiar cu frate-su”, ceea ce-l înrăise şi mai mult, dincolo de laşitatea ce-l făcuse să accepte orice pentru „a se prețălui singur” în fața autorităților.

Demascările despre care Bruno auzise aici, în Peninsula, apăreau în vorbele noului său amic în nişte forme pe care nu şi le putuse imagina nicicând, într-atât de înspăimântătoare încât ar fi vrut să le-ascundă undeva, în vreun colț întunecat de minte, din care să nu mai poată răzbate nicicând. Spusele maramureşeanului, cu toate cuvintele lor ciudate, care alteori îi provocau zâmbete, se transformau repede în imagini în mintea lui Bruno, în tablouri cu nenorociți încăpuți pe mâinile reeducatorilor cărora li se ardeau brațele şi picioarele cu țigări, până le cădea carnea, cu alții care erau obligați să-şi mănânce propriile fecale, tablouri mişcate, sumbre, în care foşti studenți la teologie erau trecuți printr-un nou botez, spre „convertire”, prin scufundarea capului în hârdăul cu urină, în timp ce alții erau puşi să recite versete rupte din Biblie şi siluite cu alte vorbe, după cerințele noii religii pe care trebuiau să şi-o asume.

Maramureşeanul nu asistase direct la toate acestea, dar patru săptămâni acolo, la Piteşti, îi fuseseră suficiente pentru a le cunoaşte. În ciuda tuturor restricțiilor şi amenințărilor, zvonurile intrau în închisori pe-un fir pe care

nimeni n-avea cum să-l rupă, compus din spaimele oamenilor, ale deținuților, adunate într-un aliaj mai puternic decât orice alt material. Aflând despre toate astea, Bruno nu se gândise însă niciodată la un alt lanț cu care și aici, în Peninsula, deținuții începuseră a fi legați unul de celălalt – cel al poveștilor ce n-ar fi trebuit niciodată spuse.

Devenise, și-a dat seama imediat ce l-a auzit pe noul său prieten încercând să-l liniștească, dar părând a încerca mai mult să se liniștească pe sine, o verigă a acestui lanț. Bruno, cu povestea proprie, legat deja de Porthos. Maramureșeanul, cu povestea proprie, legat de Bruno. Dincolo de ei, niște oameni care puneau cap la cap verigile, creând asemenea legături. Iar câteva zile după aceea, Bruno a trebuit să facă față celor două feluri de tăceri care-l înconjuraseră. Cea a lui Porthos, vechiul său amic – o tăcere deja vinovată. Cea a maramureșeanului, noul său amic – o tăcere ce arunca asupra lui o vină viitoare.

În acea zi din vara lui 1951 când gardienii au intrat în baracă și l-au luat, Bruno n-a protestat în niciun fel. A apucat să strângă însă din ochi în fața tăcerii speriate a lui Porthos, încercând să-i transmită astfel un semn de iertare. A apucat să facă același gest și-n fața tăcerii speriate a maramureșeanului, de astă dată încercând să-i transmită încredere. Era convins, în timp ce se lăsa purtat spre barăcile celor din „treișpe-paișpe”, că lanțul unor povești care, la urma urmei, n-aveau alt rost decât acela de a da un sens, fie și mărunt, unor zile urâte se va rupe la el.

*

Două nopți și ziua dintre ele. Două chipuri. Două încercări diferite de a-l convinge.

Prima încercare, aproape politicoasă. În alte circumstanțe, poate că ar fi râs în fața unei astfel de abordări. Matahala care încerca să-i smulgă alte mărturisiri,

pornind de la ceea ce obținuse de la Porthos, nu reținuse nimic din povestea lui. Atâtea îngrijorări inutile, atâtea alte poveşti suprapuse primeia, doar pentru a-i ascunde sub ele pe demonii din legenda prințului Rama. Iar matahala fals politicoasă nu reținuse nimic. Doar atât:

— Am fost informați că instigi oamenii la revolte. Că le dai pilde din Biblie, cu nişte draci pe care-i asemuieşti cu gardienii noştri.

Pilde din Biblie. Ar fi râs, da, dacă nu şi-ar fi amintit de cealaltă poveste, pe care trebuia s-o țină ascunsă indiferent ce s-ar fi întâmplat, cea a maramureşeanului, în care cei ce făcuseră greşeala de a vorbi din Biblie ajunseseră să fie rebotezați în hârdău.

— Uite, noi suntem aici ca să-ți facem un bine. Eşti pe-un drum greşit, dar noi ştim să-ndrumăm oamenii pe drumul cel drept. Poți merge cu noi pe drumul ăsta. Nu trebuie decât să ne spui cu cine altcineva te-ai întovărăşit pe calea aia greşită, ca să-i putem reabilita, să-i putem aduce şi pe ei alături de noi, pe drumul drept. Nu-ți cerem mult. Doar nişte nume. Noi îți facem ție un bine, tu le faci lor un bine. Împreună, putem să ne curățim de greşelile de altădată, putem începe o viață nouă. Nu vrei şansa asta? Nu vrei să le dai şi altora şansa asta? Cu toții trebuie să ne regăsim nevinovăția, nu crezi?

A doua încercare, venită după ce Bruno a refuzat să-şi dea sieşi, să dea şi altora şansa de a păşi pe noul drum. Matahala politicoasă s-a retras după mai puțin de-o oră, nu înainte de a-i mulțumi lui Bruno pentru conversație. Al doilea chip, apoi. Unul aproape plăcut, la prima vedere. Unul care şi-a pierdut însă orice urmă de omenesc în clipa când a şters violent politicoasele vorbe ale celuilalt cu înjurături, cu lovituri de pumni, cu lovituri de picioare. Şi-apoi, gâfâind, cel de-al doilea reeducator, obosit, s-a aşezat pe-un prici.

— Ai treizeci de secunde până să-ncepi să vorbeşti.

Şi a început să numere. Unu. Doi. Trei. Patru. Cinci. Şase. Şapte s-a auzit numai în gândul lui Bruno, care-o luase înaintea vorbelui celuilalt. S-a auzit în aceeaşi clipă cu trosnitura unui ciomag, pe care nu-l văzuse pe prici, pe spatele lui. Iar după aceea, s-au auzit şi alte numere. Zece, în momentul în care ciomagul i-a lovit muşchii picioarelor. Doisprezece, când coşul pieptului i-a trosnit sub lovitură. Şaisprezece, când ciomagul i-a frânt umărul, atingându-l fierbinte şi peste urechea dreaptă. Douăzeci, când rotulele i-au trimis o durere infernală, ca un urlet de fiară rănită, până-n gâtlej.

Şi-a amintit, imediat după intervenția celui de-al doilea chip, de Kleist. Acela pe care-l uitase între paginile manuscrisului său din mâinile primului anchetator. Acela la care refuzase să se mai gândească, asociindu-l cu momentul arestării sale. În urma celor două abordări atât de diferite însă, Heinrich von Kleist s-a strecurat din nou în gândurile sale, cu al său *Über das Marionettentheater* pe care-l citise tradus în italiană şi pentru care altcândva îl iubise într-atât. Şi-a amintit cele citite cuvânt cu cuvânt, se folosise de ele de-atâtea ori, se folosise în discuțiile cu studenții, se folosise în propriul lui manuscris. Aşa cum imaginea unei oglinzi concave, spunea Kleist, după ce s-a îndepărtat în infinit, revine dinaintea noastră deodată mărită, tot aşa reapare şi grația, după ce cunoaşterea a trecut prin infinit. Şi-a amintit, n-avea cum să uite, chiar dacă se forțase s-o facă. Iar grația, o spunea Kleist, grația apare în starea ei cea mai pură în acel corp care fie n-are deloc conştiință, fie are o conştiință infinită. Adică fie în marionetă, fie în zeu. Aşa încât nu ne rămâne decât să mâncăm din nou din Pomul Cunoaşterii pentru a regăsi starea de inocență originară.

Cum ar fi putut Kleist să se gândească vreodată că, la un veac şi jumătate distanță, pentru regăsirea inocenței nu

mai era nevoie de vreun Pom al Cunoaşterii, nu mai era necesară trecerea prin infinit? Pentru regăsirea inocenței, se găsiseră oameni care reduseseră totul la treizeci de secunde. Simplu, uşor de numărat. Infinitul nu mai era o opțiune, treizeci de secunde erau de-ajuns. Primele douăzeci, pentru ca durerile corpului să supună mintea; următoarele zece, pentru ca mintea să poată trimite spre gură mărturisiri – singura cerință pentru ca inocența să poată fi din nou atinsă.

După două nopți şi ziua dintre ele petrecute-n „treişpe-paişpe", dacă l-ar fi ascultat cineva şi dac-ar fi simțit nevoia, Bruno ar fi avut multe de povestit. Despre un singur lucru n-ar fi putut spune nimic. N-ar fi putut, în ruptul capului, să spună dacă, măcar pentru o secundă, a auzit acordeonul cântând. Şi-ar fi pariat cu oricine că niciunul dintre deținuții ce ajunseseră acolo n-ar fi putut spune asta. Muzica acordeonului putea fi auzită numai în restul coloniei. Celui pentru care cânta îi era imposibil s-o audă. Poate din cauză că urechile-i erau asurzite de urletele celui ce-l bătea. Poate din cauză că urechile-i erau asurzite de propriile urlete.

În dimineața când a fost retrimis în baraca lui, Bruno n-a simțit însă nevoia să vorbească despre nimic. Şi nimeni n-a simțit nevoia să-i ceară să vorbească. Iar asta nu pentru că intrase-n lanțul acela în care niciun deținut nu se dorea verigă – cele treizeci de secunde repetate-n câteva rânduri îl împinseseră, într-adevăr, spre mărturisiri, dar unele în care-şi recunoscuse propriile vini, nu ale altora. Ci pentru că întreaga colonie vorbea deja despre altceva. Despre altcineva. Întreaga colonie vorbea despre moartea doctorului Simionescu, care zăcea încovrigat, cu ochii uscați privind încă înspre barăci, lângă gardurile ghimpate, aşa cum cu câteva luni în urmă zăcuse acel deținut care reuşise să

evadeze. Pe doctor însă nici gardienii, care-l împuşcaseră, nici brigadierii n-au îndrăznit să-l numească trădător.

Ioan Simionescu, care făcuse altădată parte dintr-un guvern, nu mai putuse suporta torturile la care fusese supus în „treişpe-paişpe". Iar gestul său disperat, acela de-a ieşi din coloană, în seara precedentă, şi de-a se repezi spre gardurile de sârmă ghimpată, ignorând somaţiile furibunde ale gardianului, până când un glonte îi retezase goana, acest gest fusese, fără ca el să ştie, al treilea noroc al lui Bruno de când ajunsese în colonia Peninsula. De astă dată un noroc în toată regula, căci, prin sacrificiul său, doctorul Simionescu îl eliberase pe Bruno din mâinile reeducatorilor, permiţându-i să revină în baraca lui înainte ca mărturisirile sale să dea o continuare lanţului.

*

Uneori, oricât de greu ar fi de crezut, iar Bruno a înţeles asta aşa cum au înţeles-o, în perioada ce a urmat, toţi deţinuţii din colonia Peninsula, istoria mare se lasă târâtă de istoria mică pe drumuri pe care n-ar fi pornit, altfel, nicicând. Moartea doctorului Simionescu, la început doar una dintre toate acele morţi tăcute pe lângă care istoria mare trece fără a întoarce privirea, a aruncat, dinspre gardurile de sârmă ghimpată până înspre cele din urmă T-uri ale baracamentului, temeri şi freamăte. Şi toate aceste temeri şi freamăte s-ar fi oprit în colonie dacă în istoria mare, pe care Bruno o crezuse până atunci atotstăpânitoare, n-ar fi existat o breşă.

Poate că vântul acela uscat şi fierbinte pe care locuitorii din zonă îl numeau Kara-yel, Vântul Negru, şi care chinuise mulţi puşcăriaşi, în zile cu praf de stâncă ce le ardea gâtlejurile, se înduplecase într-un sfârşit şi luase cu sine vestea nenorocitului final de poveste al doctorului Simionescu, o purtase tăcut peste Bărăgan, până înspre

Bucureşti. Poate că acolo i-o încredinţase Foehnului pentru a o duce mai departe, iar acesta, trecând Carpaţii, o lăsase-n grija Austrului, spre a o sufla dincolo de nişte frontiere pe care doar ele, vânturile, le puteau trece fără frica de a fi ochite de vreun grănicer. Poate această conjuraţie a vânturilor, poate doar neputinţa oamenilor în lupta cu şoaptele a dus vestea la mii de kilometri de România, peste Canalul Mânecii, fiind apoi răspândită-n întreaga lume de Radio Londra şi întorcându-se la Bucureşti odată cu diverse proteste internaţionale. Cert e că, începând cu finalul lunii iulie, din barăcile „treişpe-paişpe" n-au mai răzbătut spre ceilalţi în nicio noapte cântece de acordeon. Istoria mică îşi arătase şi ea, măcar o dată, puterea în faţa istoriei mari.

Fără a cunoaşte însă conspiraţia vânturilor şi încă înainte ca aceasta să ducă la schimbările importante din barăcile studenţilor, deţinuţii din colonie au reacţionat şi ei la moartea doctorului Simionescu. Împinşi de frică, de gândul că, dacă i se putuse întâmpla aşa ceva unui fost membru de guvern, om semnificativ nu doar prin ceea ce făcuse în politică, dar mai cu seamă prin ceea ce făcuse ca medic, atunci nimeni n-avea puterea să-i ferească de urgie pe ei, necunoscuţii. Prin barăci, prin şantierele de lucru, glasurile nemulţumite, fie ele şi răzleţe, au căpătat o notă în plus; într-o zi, o brigadă întreagă a refuzat să meargă la lucru, oamenii aşezându-se în genunchi chiar înainte de-a ieşi pe poartă, în dreptul clădirii administraţiei şi al barăcilor soldaţilor-gardieni, rezistând acolo până când, mulţi dintre ei loviţi cu paturile puştilor, cu pumnii, cu picioarele, au trebuit să fie căraţi de ceilalţi, sub ameninţarea armelor, înapoi în baraca lor; oamenii dintr-o altă brigadă au refuzat mâncarea timp de trei zile, protestând în felul acesta faţă de ceea ce li se întâmpla. Niciuna dintre aceste revolte nu s-a extins însă.

Pentru Bruno, totul a venit de undeva din interior, nu din exemplul oferit de ceilalți revoltați. Imediat după cele două nopți chinuitoare din „treişpe-paişpe”, şi-a regăsit, poate chiar pe drumul scurt care-l ducea înapoi către adăpostul lui, centrul de greutate. L-a redescoperit, ca şi cum abia atunci s-ar fi gândit prima oară la învățăturile familiei de păpuşari lângă care trăise cândva, vreme de jumătate de an, ca şi cum abia atunci şi-ar fi amintit cărțile pe care le citise din plăcere, în locul celor obligatorii, cerute la Accademia Nazionale d'Arte Drammatica „Silvio D'Amico”, ca şi cum abia atunci s-ar fi grăbit spre el, dintr-un neant în care se prăbuşiseră, anii de învățătură şi de experiență de la Teatrul „Țăndărică”, alături de prieteni ascunşi de-o ceață pe care nicicând nu încercase s-o îndepărteze. Totul a venit din interior, ca o regăsire.

Şi, odată cu redescoperirea acelui centru de greutate, rătăcit până atunci printre durerile trupului, pe chipul lui şi-a făcut loc, tot mai des, un zâmbet, unul care-i însoțea nişte vorbe nereținute acum de vreo teamă. Revolta sa, fără suficientă forță exemplară, dar având puterea de a-i spori, zilnic, doza de curaj care izvora din centrul său de greutate, se manifesta prin poveşti. Prin alte poveşti care să se adauge celei despre Ilvala şi Vatapi, de astă dată căutându-le anume miezul, sperând să fie înțeles, poveşti rostite cu voce tare nu doar în prezența altor deținuți, fie că aceştia îl ascultau sau nu, ci chiar şi în preajma gardienilor, cât timp îi permiteau să vorbească. Poveşti adunate din cărțile citite, poveşti scrise şi-apoi lăsate, fără voia lui, la îndemâna sorții în acel manuscris căruia-i dăduse cândva valoare de curs. Poveşti ce încropeau o istorie a păpuşilor încă din timpurile vechi, cărora niciun *dalang* hindus, niciun *morshed* persan, povestitori şi mânuitori de odinioară, nu le menise, în nicio scenă imaginată de ei, un viitor „contrarevoluționar”, într-un lagăr de muncă din apropierea Mării Negre. În ele, în

poveştile cu sens ale lui Bruno, personaje precum egipteanul Aragoz sau indianul Viduşaca, persanul Pahlavan Kachal, ba chiar şi prinţesa Joruri, născută tocmai la capătul lumii, în Japonia, figuri ce se lăsaseră mânuite încă din urmă cu sute sau cu mii de ani spre bucuria gloatelor murdare, dar dornice de divertisment ale Orientului, căpătau trăsături şi vorbe ale prezentului, luptau cu duşmani prezenţi în jurul lor. Iar acestora li se adăugau mai tinerii Pulcinella şi Punch, Guignol şi Lafleur, Hanswurst şi Kasperle, KaĽˇpárek şi Petruşca, toţi porniţi, cot la cot, în această luptă la care-i convocase, din amintiri mai mult sau mai puţin clare, Bruno Matei.

Baba Samca şi moroii ei se-ascunseseră însă. Nimeni nu ştia de ce, nimeni nu înţelegea exact tăcerea acordeonului. Doar câteva vorbe răzleţe, nici ele precise, despre nişte controale venite de la Bucureşti, ca urmare a morţii doctorului Simionescu, se grupau într-o explicaţie, una însoţită şi de câteva speranţe. Pentru Bruno însă, care-şi regăsise centrul de greutate, toate acestea nu însemnau nimic. Dimpotrivă, pe măsură ce poveştile sale se însoţeau cu un tot mai mare curaj, lipsa răspunsului aşteptat din partea gardienilor sau a celor care-i îngroziseră nopţile, a celor din „treişpe-paişpe”, a început, zi după zi, să-l dezamăgească. Revolta lui căuta înfruntare. Faptul că reuşise să rupă o dată lanţul, că nu devenise la rându-i verigă îl întărea, îi cerea să nu se oprească aici. După doi ani de spaime şi speranţe irosite rând pe rând, în care-şi adunase durerile într-o răbdare pe care-o crezuse infinită, avea acum nevoie să lovească la rându-i, iar loviturile să-i fie simţite. Şi începuse să lovească, poveştile sale, aruncate uneori printre dinţi, pe sub priviri îndârjite, echivalau în mintea lui cu loviturile primite în stomac, peste picioare, peste faţă, peste umeri, aveau forţa de a compensa

umilințele îndurate până acum. Însă ele ar fi trebuit simțite de ceilalți, altfel erau doar nişte lovituri aruncate în gol...

L-a găsit atunci, printre rândurile sale scrise la începutul lui 1949 şi culese acum din amintire, pe Ghatotkacha. N-ar fi vrut să apeleze la el – Ghatotkacha, cu toată istoria lui milenară, era un semizeu care, adus în prezent şi reînsuflețit de el, amintea într-un fel de acuzația care-l aruncase după garduri de sârmă ghimpată, aceea de-a fi condus un grup legionar. Şi, cu tot dezinteresul său față de politică, Bruno avusese timp să-şi facă o părere despre legionari. Nu-i privise niciodată nici măcar cu înțelegere. Disprețuia patima atunci când nu era pusă în slujba vreunei idei artistice sau profesionale, o disprețuise încă din vremea lui Mussolini, cu-ale lui discursuri patetice şi bolnave, o disprețuise regăsind-o în România, printre legionarii care, fie şi căzuți în dizgrație, tot mai vorbeau în numele unor idei turnate în golurile din ei înşişi. Dacă i-ar fi auzit vreodată pe cei doi discipoli ai săi vorbind în numele acelor idei, şi nu al pasiunii pentru marionete, probabil ar fi curmat acele întâlniri mult mai devreme. Tocmai din motivul ăsta, arestarea lui şi acuzația care i se adusese fuseseră cu atât mai dureroase, cu atât mai absurde. Dar ele erau deja trecut.

Nu, Bruno n-ar fi vrut să-l aducă în poveştile sale răzbunătoare pe semizeul Ghatotkacha. Căci istoria sa, simplă altădată, se încărca acum cu un simbol puternic, clar. Simbolul era cămaşa vrăjită a eroului, iar posibila trimitere, anume către nişte cămăşi verzi care ar fi putut stinge lava roşie, nu-i făcea vreo plăcere lui Bruno. Însă căuta gustul răzbunării – o răzbunare chiar față de motivul, atât de prost construit, al arestării lui.

Într-o amiază cu arşiță cumplită, la vremea când praful de stâncă amestecat cu sudori se scurgea de pe fețele oamenilor direct în gamelele cu mâncare, Gathotkacha a

ieşit totuşi printre buzele lui Bruno. Mai întâi abia mormăit, apoi în plină forță, cu toată istoria sa. S-a scuturat de legendă şi s-a înfipt în prezent dinaintea unuia dintre gardieni, care tocmai îl lovise peste față pe Bruno, după ce acesta vărsase prin praf conținutul puturos al gamelei.

— Eşti şi tu în grevă sau ce? izbucnise omul în uniformă, înainte de a-l plesni. Dumnezeii mă-tii de bandit! Îmi faci probleme?!

Bruno s-a ridicat, a început să zâmbească, rotindu-şi ochii de jur-împrejur, către ceilalți, care abia îndrăzneau să-l privească pe sub sprâncene.

— Stai jos! a țipat gardianul la el.

Şi-a ridicat mâinile, ca un profet din vechime sau ca un păpuşar care, după paravan, se dezmorțeşte pentru imediata întâlnire a păpuşilor sale cu publicul.

— Stai jos! s-a auzit din nou strigătul omului, care cerea ajutor din priviri altor gardieni.

În patria lor, Sulalaya, zeii nu mai ştiau ce să facă. Pe Pământ, începuse să erupă un uriaş vulcan. O lavă roşie, o nenorocită de lavă roşie s-a pogorât peste aşezări, nimicind, rând pe rând, mii şi mii de suflete.

— Stai jos! a urlat pentru a treia oară gardianul, când i-a văzut pe doi tovarăşi ai săi apropiindu-se.

Singura scăpare a oamenilor era Ghatotkacha, cel căruia zeii îi dăruiseră cândva o cămaşă vrăjită, care-i asigura nemurirea. Această cămaşă le era acum salvarea, ea trebuia aruncată în flăcările ce izbucneau din uriaşul crater, pentru a astâmpăra urgia roşie.

— Stai jos! au urlat şi ceilalți gardieni care se apropiaseră.

După numeroase ezitări, Ghatotkacha a acceptat, în cele din urmă, sacrificiul. Şi, odată cu acest sacrificiu, în timp ce a auzit aprobările unor colegi de muncă foşti legionari, Bruno a ştiut că reuşise, în fine, şi el o lovitură.

Aşa încât şi-a păstrat zâmbetul şi după ce s-a prăbuşit – ca şi cum celelalte lovituri, ale gardienilor, nu l-ar fi atins. Înfruntarea de care avea nevoie începuse în sfârşit, chiar dacă pentru ea fusese nevoit să recurgă la o armă despre care nu crezuse că i-ar fi necesară.

În noaptea care a urmat, şi-a amintit o altă poveste. Una personală, din copilărie. Grădina de la țară a bunicilor din partea tatălui. El şi un prieten căruia-i nu mai reținea acum numele. Se jucau, celălalt urcase într-un păr bătrân, unul pe care bunicul amenința deja de ani buni să-l taie, dar uita toamnă de toamnă. Părul dădea câteva fructe în fiecare început de vară, cinci, poate zece. Cu atât mai prețioase pentru micul Bruno. Prietenul său urcase atunci, în acea zi care-i revenise-n memorie, în păr, încercând să ajungă la câteva dintre puținele fructe ale pomului. Se străduise să-l convingă, mai întâi cu vorba bună. Apoi, luase un cartof, îl aruncase către acela. Niciodată nu fusese cine ştie ce țintaş, atunci însă cartoful îl lovise în plin. În ochi. Iar prietenul său se prăbuşise printre crengi, urlase de durere la pământ, o mână i se umflase, i se învineți se. Şi-apoi, de frică, Bruno se ascunsese. Întreaga după-amiază. Întreaga seară, întreaga noapte apoi, tremurând de fiecare dată când auzea glasurile, tot mai îngrijorate, ale bunicilor, ale tatălui, chemându-l. Îşi petrecuse, de frică, o noapte întreagă în căcăstoarea de lemn din spatele şurii, adormind la un moment dat în şezut. Nimănui nu-i trecuse prin minte să-l caute acolo. O noapte chinuitoare, înfricoşată.

Şi-a amintit povestea asta în carcera din Peninsula. O altfel de noapte. O altfel de cuşcă. O ladă de lemn strâmtă, fără niciun fel de acoperiş. Folosită până atunci pentru a înghesui câte doi deținuți, față-n față, în scopul reeducării. În mod normal, cei doi abia aveau loc să respire, nicicum să-şi îndoaie măcar genunchii. Acum, Bruno fusese pus singur aici. Nu-i găsiseră pereche pentru pedeapsă. Aşa

încât, în loc de pereche, mai vârâseră o scândură, împărțind în două carcera, pentru a îngusta şi mai mult spațiul. O scândură pe care Bruno şi-a lăsat obrazul, de care şi-a sprijinit uşor genunchii, încercând să adoarmă aşa, în picioare. Fără a reuşi însă. O noapte urâtă, dar pe care a trecut-o ajutat de gândul că înfruntarea înseamnă lovitură şi contralovitură. Un gând satisfăcător. Suficient.

Suficient până-n jurul prânzului zilei următoare. Atunci când nu tremurul muşchilor, nu uscăciunea gâtlejului, nu ultimele lacrimi care se transformaseră-ntr-un soi de unsoare ce-i lipea genele una de alta l-au făcut să nu-şi mai poată reține țipetele disperate, ci mai cu seamă soarele-suliță, care-i fierbea creierii, năclăindu-i. Avea senzația că sudoarea fierbinte din creştet i-a pătruns prin piele, prin craniu, i-a inundat mintea, înecându-i orice alt gând în afara celui că trebuie să scape. Ca o fiertură blestemată. Ca o lavă roşie izbucnită dintr-un vulcan pe care nimeni, niciun erou din trecut sau din prezent, nu mai putea acum să-l stingă. Iar țipetele, urletele, hârâitul pieptului au început, încetul cu încetul, să se împletească cu rugăminți. Şi cu vorbe de căință.

După miezul celei de-a doua nopți, uşa carcerei s-a deschis. Iar Bruno a căzut în praf, lăsându-se târât înspre baracă. Moale. Fără a se ajuta cu vreun gest, cu vreo mişcare a brațelor. Abia reuşind să sufle, printre buzele crăpate, câteva promisiuni. Rostite pentru cei care-l cărau, dar auzite, de fapt, doar de el, promisiunile lui închideau, pentru vecie, în el însuşi orice încercare de revoltă.

Timpul petrecut în carceră i-a fost îndeajuns lui Bruno pentru a înțelege că toate poveştile omenirii, indiferent de forma în care sunt oferite, au fost concepute pentru a găsi în ascultătorul lor nevoia de poveste. Nu ele, în sine, erau arme, ci felul în care-l transformau pe ascultător. Or, aici, într-un lagăr de muncă secat de arşița Vântului Negru, aflat

lângă satul Valea Neagră, undeva aproape de nisipurile Mării Negre, o parte dintre ascultători, cei în care ar fi găsit altfel, poate, nevoia căutată, erau prea osteniți, prea copleşiți, prea îndurerați, prea neputincioşi pentru a se lăsa atinşi de poveşti. Iar în ceilalți, acea nevoie nu mai exista. Pentru ei, fusese acoperită de povestea mare, de tip nou, livrată picătură cu picătură, până la preaplin, prin sloganuri mobilizatoare.

Centrul de greutate al lui Bruno, regăsit după ce scăpase din mâinile demascatorilor din „treişpe-paişpe", nu s-a rătăcit din nou, printre alte dureri ale trupului. Din momentul redescoperirii lui, nu l-a mai pierdut nici măcar pentru o clipă. Însă, odată cu sfârşitul revoltei sale, Bruno a înțeles că linia pe care o căuta, pentru a-şi lăsa părțile corpului s-o urmeze, ca nişte pendule, era mai rigidă decât şi-o imaginase. Şi nu era o linie pe care s-o poată controla el.

Capitolul 9

Se gândiseră mai întâi să ia un taxi, oraşul avea deja câteva maşini puse la dispoziția cetățenilor de către Întreprinderea Comunală de Electricitate şi Transport, iar înființarea serviciului, în urmă cu trei ani, fusese relatată suficient de festivist în presă, încât mai toți locuitorii să-şi dorească să apeleze măcar o dată la unul din frumoasele taximetre Pobeda sau Volga puse la dispoziția lor. Însă în fața gării rareori vedeai totuşi una, poate două maşini, iar asta numai atunci când venea vreun tren de distanță lungă. Aşteptaseră vreo douăzeci de minute, înainte de a se hotărî să urce într-o trăsură trasă de-un singur cal. Iar droşcarul îi atenționase, imediat după ce aflase destinația, că o să-i coste mai mult, drumurile erau proaste într-acolo.

— Da' ce vă trebe la Ciric? îi chestionase omul pe drum. E şantier, din câte ştiu, se construiesc nişte restaurante, chioşcuri, tot felu' de drăcovenii.

Eliza voia să vadă lacul, voia să mai iasă din oraşul sufocant, toropit de caniculă în ultimele săptămâni. Îşi luase de-acasă şi-o cuvertură, aveau să stea undeva, mai încolo de şantier, să mănânce nişte ouă fierte, nişte ardei, dar mai ales brânza cu care se lăuda femeia, primită de la nişte neamuri dintr-un sat aflat în apropierea oraşului Stalin, o brânză galbenă, ținută-n buduf de oaie şi-nvelită în coajă de brad. Aveau să se bucure de ziua asta strălucitoare, un fel de vacanță de care, zicea Eliza, amândoi aveau nevoie. Şi mai ales el, Brunul, căci în ultimele două săptămâni, de când se mutase cu serviciul şi lucra la amenajarea Splaiului, parcă nu mai era el însuşi, parcă se cufundase-n oboseala lui şi-i pierise orice altă dorință.

Tocmai pentru a-l readuce lângă ea pe acel Brun din urmă cu puțină vreme, femeia glumise la început, cerându-i să vină cu tot cu Vasilache, să-i arate lacul şi lui, „poate-i facem şi-o baie", însă Brunul refuzase categoric. În ultima vreme, nu-l mai interesase Vasilache, nici măcar nu-i spălase hainele murdare după ce tăbărâse asupra lui în curtea bisericii catolice. Vasilache venea din alte timpuri, era al altor timpuri, aşa că ajunsese acum într-un dulap, undeva printre puținele haine care se aflau acolo. Pentru Brun, viitorul era legat de şantierul de pe Splaiul Bahluiului, de colegii de-acolo şi, sigur, de Eliza. De oameni, adică, nu de păpuşi.

Droşca se opri undeva la marginea pădurii, omul care mâna calul nu mai voia să continue, se temea să nu se înglodeze, aşa le zisese. Nu se putea îngloda nicicum, pământul era uscat, nu mai plouase de zile bune, dar pentru Eliza şi Brun era clar că n-avea niciun rost să mai insiste. Aşa că femeia îl plăti pe droşcar, era invitația ei, deci

nu acceptă ca Brunul să dea banii, după care coborâră. O luară pe drumul utilitar, făcut probabil pentru camioanele ce transportau diverse materiale de construcție. Ea voia să vadă şantierul, înainte de toate. Iar după câteva minute, dinaintea lor apăru lacul, pe malul căruia se ridicaseră deja câteva construcții – unele erau gata, altele erau înconjurate de schele.

Se apropiară, iar Eliza îi ceru Brunului s-o aştepte, s-o lase să vorbească mai întâi cu inginerul. Brunul se aşeză lângă un copac, cu plasa într-o parte, pătura în cealaltă, urmărind-o, cincizeci de metri mai în față, pe Eliza vorbind mai întâi cu un muncitor, apoi acesta plecând de lângă ea, în pas grăbit, revenind după mai puțin de-un minut alături de-un bărbat de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat în costum, cu o salopetă deasupra. Probabil inginerul, gândi Brunul, întrebându-se dacă Eliza va reuşi să-l convingă să-i lase să viziteze şantierul. În fond, îi puteau deranja pe oameni de la lucru, ei veniseră doar în plimbare, pe când ceilalți aveau de îndeplinit o normă, asemenea lui, pe şantierul de pe Splaiul Bahluiului.

După câteva clipe, Eliza scoase din geantă ceva – un act, probabil, gândi Brunul. Dacă tot avea să-i lase să vadă şantierul, inginerul trebuia să ştie cu cine are de-a face. I-l arătă omului, iar acesta, după o scurtă privire, dădu din cap aprobator. Femeia vârî actul înapoi în geantă, apoi se întoarse spre Brun, făcându-i semn cu mâna că se poate apropia.

Responsabilul de lucrări îl întâmpină pe Brun ceremonios, salutându-l chiar printr-o ridicare a mâinii spre tâmplă.

— Să trăiți, îi spuse, apoi zâmbi şi i se prezentă.

Brunul îşi zise numele şi-i strânse mâna.

— Doriți să vedeți ce-am mai realizat, din câte înțeleg.

Brunul n-apucă să se mire prea mult de bunăvoința omului, deşi făcea notă discordantă cu atitudinea, mereu înnegurată, a şefului său de şantier, cel de pe Splai, care n-accepta aproape niciodată să fie deranjat. Iar asta pentru că, imediat după momentul introductiv, inginerul îi oferi brațul Elizei, invitându-i pe amândoi, cu aceeaşi amabilitate, să viziteze şantierul.

— Aici avem restaurantul principal, cu terasă, le zise omul, făcând un gest amplu cu mâna liberă. O să fie o terasă mare, cu vedere spre lac, tot confortul. Suntem în plină întrecere patriotică, ne grăbim pentru a întâmpina cum se cuvine sărbătoarea de la 23 August. Cea mai mare parte a complexului de odihnă va fi gata până atunci, îi asigură inginerul, cu acelaşi zâmbet amabil.

În mai puțin de-o lună adică, socoti Brunul, ceea ce-l umplu de respect față de inginer. Clădirile erau ridicate, într-adevăr, însă cele câteva schele, roabele cu pământ sau ciment care împânzeau locul, două camioane care aşteptau pe drumul utilitar, muncitorii ce se vânzoleau de colo până colo, uneltele împrăştiate de jur-împrejur, toate acestea îți dădeau impresia că va mai trece măcar un an până va fi încheiată munca. Însă inginerul îi asigura că într-o lună complexul va fi dat în folosință, iar Brunul nu se putu opri să nu fluiere admirativ, aşa cum observase că făcea uneori şi tovarăşul Bojin, când se oprea în fața vreunei construcții noi, scăpând apoi, după un suspin mulțumit, şi câte-o frază de tipul: „Cum se mai înnoieşte țara, omule, în curând n-o să mai recunoaştem nici noi locurile prin care trecem”. Aceeaşi mirare plăcută, care-l învăluia parcă în întregime în sentiment, îi provocă Brunului fluieratul de acum. Şi Eliza, şi inginerul întoarseră capul spre el. Eliza fără vreo expresie pe chip, doar ridicând uşor din sprâncene, inginerul lungindu-şi brusc zâmbetul.

— Parcă nu vă vine să credeți, aşa-i? zise bărbatul. Imaginați-vă, adăugă, eliberând mâna femeii şi ridicând ambele braţe, mişcându-le ca într-un balet şi parcă mângâind cu palmele conturul panoramic al clădirii restaurantului, imaginați-vă numai cum va arăta când pe exterior vom avea şi nişte basoreliefuri frumoase, în tot decorul ăsta de poveste. O să fie mai mare dragul pentru toți oamenii muncii din oraş, şi nu numai din oraşul nostru, să vină aici pentru odihnă. Dar ce zic eu, de ce trebuie să vă imaginați? Aveți răbdare numai câteva săptămâni. Reveniți după 23 August şi nu va trebui să vă mai forțați mintea cu închipuiri. O să puteți mânca aici, o să puteți să vă relaxați, o să puteți să admirați natura...

— Şi basoreliefurile, adăugă Brunul, scăpând cuvintele printre buze.

— Şi basoreliefurile, sigur că da.

Eliza veni lângă el, îl prinse de braț. Entuziasmul bărbatului nu părea s-o molipsească, dimpotrivă.

— Poate vrei să mergem, îi şopti ea.

Brunul însă n-o auzi sau cel puțin se comportă de parcă n-ar fi auzit-o. Dacă ar fi auzit-o, dacă i-ar fi observat expresia chipului, ar fi avut toate motivele să se mire. Căci chiar ea, Eliza, insistase pentru această ieşire, ea îşi dorise inclusiv vizita pe şantier. Şi, înainte de toate, ea îl voia pe Brun ieşit din starea în care se cufundase în ultimele săptămâni, lucru care tocmai se întâmpla acum. Aşa încât îmbufnarea ei, dacă ar fi observat-o, i-ar fi părut stranie, greu de înțeles.

Brunul însă nu-i dădea atenție femeii, se lăsase cucerit de inginer, aşa încât îl urmă de-a lungul şantierului, bucurându-se, însuflețindu-se tot mai mult, cu fiecare realizare pe care şeful lucrărilor i-o indica. Iar imaginația, cea despre care inginerul spunea că în curând nu-i va mai fi necesară pentru a vedea acest loc în toată splendoarea sa, îi

construia, odată cu vorbele pe care le auzea, un alt colț din raiul despre care-i vorbise cândva, cu patimă, tovarăşul Bojin. În imaginația Brunului, schelele dispăreau absorbite de ziduri, roabele se topeau ca şi cum n-ar fi fost, mesele teraselor răsăreau din pământ, înconjurate de scaune pe care creşteau, de nicăieri, oameni, mulțimi de oameni cu chipuri zâmbitoare, veniți aici, după o săptămână de muncă, pentru a se odihni în feeria din jur. De-a lungul aleii apăreau chioşcuri de răcoritoare, se ridicau ca nişte piese de domino cărora cineva le dăduse de jos un impuls pentru a reveni în poziție verticală, nu mai puțin de cincisprezece, promitea inginerul, iar copiii, plasați rapid şi gălăgios de închipuire în jurul chioşcurilor, alergau cu sticle de suc în mână, reveneau pe terasă, clinchetele paharelor se amestecau cu clipocitul apei, de undeva, dinspre restaurant, aerul sănătos al Ciricului se încărca de muzică lăutărească, soarele lucind de pe lac cuprindea totul, se revărsa pe terasă, inundând-o, revărsându-se în privirile desfătate ale oamenilor muncii veniți la odihnă. Abia acum, lăsându-şi imaginația să construiască decorul acestei scene mari, a şantierului, în ton cu vorbele atât de prietenosului responsabil de lucrări, Brunul îl înțelegea, pe negândite, doar lăsându-şi sufletul să cuprindă toate cele pe care le vedea ori le închipuia în jur, pe tovarăşul Bojin; abia acum simțea cu adevărat cât de importantă era şi munca lui, pe încă atât de prăfuitul Splai Bahlui, care însă, într-un viitor nu foarte îndepărtat, urma să devină acea magistrală la care el, Brunul, avea să-şi aducă mica, dar atât de reala contribuție personală.

Şantierul, chiar dacă impresionant pentru Brun, nu era totuşi unul foarte mare, aşa încât vizita nu se prelungi mai mult de-o jumătate de oră. La sfârşitul ei, inginerul nu uită să insiste pentru revenirea lor după data de 23 August, iar Brunul îşi promise s-o facă, cerându-i din priviri şi Elizei

acceptul. Chipul femeii însă, ale cărui expresii le cunoştea deja atât de bine, ascundea după un zâmbet un fel de tristeţe pe care abia cum, la finalul plimbării lor pe şantier, Brunul o remarcă.

Deşi mirat, nu căută să obţină vreo explicaţie. Se obişnuise deja cu tăcerile, cu felul în care se ascundea în propriile gânduri, răspunzând de multe ori monosilabic, până la încetarea discuţiei, mai ales atunci când încerca să afle mai multe despre ea. Brunul se mulţumise o vreme, înainte de a-i mărturisi secretul de care se lăsase el însuşi măcinat, cu această atitudine. Într-un fel, îi convenise chiar – tăcerile femeii i le justificau pe ale lui. Iar în timp, chiar dacă ar fi vrut s-o înţeleagă mai bine, chiar dacă se eliberase de propriile mistere, cel puţin de cele în legătură cu care avea amintiri, îşi pierduse îndrăzneala de a-i mai cere explicaţii. Ştia pe de altă parte, era un alt lucru pe care-l învăţase în lunile petrecute împreună, că Eliza nu va întârzia prea mult înainte de a deschide ea însăşi un subiect, dacă era vorba de ceva cu adevărat important.

*

De o oră aproape că nu-şi mai vorbiseră. Eliza întinsese pătura, după ce înconjuraseră în tăcere lacul, pentru a se aşeza undeva în pădure, pe malul opus celui pe care se construia complexul de odihnă. Aşezase apoi, la fel de tăcută, pierdută-n gândurile pe care Brunul nu îndrăznea să le tulbure, toată mâncarea adusă cu ei, pe nişte ştergare – ouăle, ardeii tăiaţi felii, brânza de burduf în coajă de brad, al cărei miros, nu foarte încurajator pentru el, Brunul începuse să-l simtă încă de pe malul celălalt al lacului, când luase din nou plasa în mână, părăsind şantierul. Eliza îl asigură însă, observându-i chipul când pusese brânza pe ştergar, că se putea mânca, se dezgheţase doar, dar mirosul

era normal, natural. Astea fuseseră primele vorbe legate ale femeii după despărțirea de inginer. Singurele, de fapt.

După ele, veniseră doar câteva gesturi nervoase. Aranjatul cuverturii, al ştergarelor, fiecare bucată de mâncare scoasă din plasă, toate fuseseră însoțite de gesturile acelea bruşte, izvorâte în mod clar dintr-o nemulțumire a femeii căreia Brunul nu-i găsea sens.

— S-a terminat procesul lui Manolis Glezos în urmă cu câteva zile, vorbi în fine Eliza, după ce, odată aşezați pe cuvertură, încercă să-şi regăsească un anume calm, trăgând adânc aer în piept. Am uitat să-ți spun. Pe 23 iulie au dat sentința, cinci ani de închisoare, urmați de patru ani de deportare într-un lagăr de muncă.

După mărturisirea pe care i-o făcuse Elizei, Brunul îşi pierduse într-o anume măsură, nu-şi explica nici el prea bine de ce, interesul pentru ceea ce i se întâmpla în Grecia revoluționarului Glezos. Nici ea nu mai insistase, serile în care-i citea din ziar evoluția procesului se răriseră, găsiseră alte moduri de a-şi petrece timpul împreună. Iar acum, deodată, readusese în discuție subiectul, deşi era cât se poate de clar că nu se potrivea momentului, că, de fapt, nu asta era ceea ce voia să-i zică, încerca doar să-şi ascundă, în felul ăsta, starea care ar fi putut să le strice ieşirea la iarbă verde.

Deşi îi înțelese nevoia de a discuta pe-o temă oarecare, Brunul se încăpățână să nu renunțe la ceea ce-l măcina – voia să înțeleagă cu ce anume îi greşise. Aşa încât îndrăzni în cele din urmă să-i vorbească.

— Ce-i cu tine? Te-a supărat ceva când vorbeam cu inginerul, iar de-atunci parcă nu mai eşti tu.

— Dar cu tine ce-a fost în ultimele două săptămâni? ripostă femeia, pe-un ton ridicat. Am şi eu supărările mele, la fel cum le ai tu pe-ale tale. Doar că la mine țin o oră-două, aşa că las-o baltă...

Brunul oftă, nu mai zise nimic. Tocmai din acest motiv renunțase de multă vreme la a o mai chestiona, întotdeauna se alegea, la schimb, cu un reproş, iar continuarea nu putea fi alta decât o tăcere încordată. La fel ca acum, de astă dată însă parcă într-o notă mai accentuată. Parcă şi vocea Elizei era mai fermă, mai acuzatoare.

După un minut, poate mai mult, femeia se apucă să mănânce, fără să mai spună ceva. Făcu şi Brunul acelaşi lucru, în fond pentru asta căraseră după ei plasa cu mâncare. Mai întâi, fără niciun chef, cu senzația că lucrul ăsta trebuie făcut totuşi. Apoi, pentru că muțenia în care se-nchisese Eliza îi lăsă libertatea de a asculta sunetele din jur, se concentră pe ciripitul atât de clar şi de felurit al păsărilor, pe clipocitul molcom, uniform al lacului, pe foşnetul rar al frunzelor, provocat de-o abia clintire a lor sub vântul slab de vară. Iar toate acestea îl purtară dincolo de starea deloc plăcută a momentului, ducându-l, într-un salt peste perioada neagră, uitată, din trecutul lui, până-n satul bunicilor, pe malul râului care curgea acolo, un râu la care nu se mai gândise de mult, nu mai ştia de când, poate niciodată de când se trezise pe patul de spital, după accident.

Acolo, la râu, amintirea îl duse tot pe o cuvertură, poate o carpetă veche, având alături ceva de-ale gurii, nu-şi mai putea da seama acum, în acest salt al minții în trecut, ce anume adusese cu ea bunică-sa de mâncare. O luncă în spate, în care ciripeau păsări ca şi-aici, o apă în față, ca şi aici, doar că aceea era curgătoare. Iar acolo, în râu, vârâtă până la genunchi în apă, aplecată deasupra unei băncuțe pe care spăla carpete, covoare, cioltare pentru caii bunicului, cine mai ştia ce, o văzu pe bunica. Cu un săpun gros în mâini, iar pentru acesta amintirea îl duse în alt salt, de astă dată mai degrabă în spațiu, căci timpul era cam acelaşi, cele câteva zile diferență se contopeau acum în mintea lui, îl

duse înapoi în curtea casei lor, acolo unde într-un cazan se fierbeau resturi de animale, diverse alte materii cărora n-avea cum să le păstreze în minte denumirile, pentru a scoate mai întâi o pastă gălbui-roşiatică, puternic mirositoare, care, lăsată apoi o vreme la uscat, se întărea, şi-apoi bunica o tăia în bucăţi mari, obţinând astfel săpunul de care avea nevoie, săpunul cu care se spălau chiar şi pe cap. Din nou pe malul lacului, bunica apropiindu-se de el, în şorţul acela ud până aproape de mijloc, cu un peşte cât palmele, fericită. „E peştele tău, pentru tine l-am prins, joacă-te cu el" – vorbele astea-i veniră de nicăieri, cu tot cu glasul bunicii, nici pe-acesta nu şi-l mai amintise vreodată atât de clar, atât de familiar până acum. Întreaga după-amiază petrecută apoi lângă un ochi de apă, îngrădit cu pietre culese de pe mal, cu peştele zbătându-se. Râsetele lui de copil. Avea de gând să-i dea drumul, îşi amintea bine asta, avea de gând să-l elibereze la plecarea spre casă, seara, când bunica urma să încarce în roabă carpetele şi covoarele şi cioltarele, avea să facă o spărtură în barajul de pietre, iar peştele ar fi ieşit pe-acolo, s-ar fi dus în largul apei, înapoi la părinţii lui, la fraţii lui, păstrând poate doar amintirile unei după-amieze petrecute într-un ochi îngust de apă, povestindu-le poate, în limba peştească, tuturor celorlalţi peşti apropiaţi lui aventura prin care trecuse, pericolul pe care-l înfruntase. Înainte însă ca roaba să fie încărcată cu toate acele ţesături puse la uscat cu pietre, peştele făcuse ceva ce lui, copilului de-atunci, nu-i trecuse nicio clipă prin cap că ar putea face – după ce cu câteva clipe mai devreme încă înotase, în curse nebuneşti, dintr-un capăt în celălalt al ochiului de apă, se întorsese brusc cu burta-n sus, complet pe nepregătite, şi, cu toate că încercase să-l provoace, mişcându-l cu un băţ, apoi chiar cu mâna, se încăpăţânase să nu mai mişte, să rămână aşa, cu burta-n sus. În ciuda rugăminţilor şi apoi a plânsetelor

copilului. Ba chiar şi după ce bunica îl aruncase în apa mare, cu promisiunea că acolo îşi va reveni, peştele se încăpăţânase să plutească la vale tot aşa, întors cu burta spre cer, complet nepăsător la rugăminţile micului băiat, la fuga cu care-l însoţise de-a lungul malului câteva zeci de metri, până când strigătele bunicii îl opriseră.

Se pierduse undeva amintirea asta, după negura ce-i acoperea douăzeci de ani, iar acum, pe malul lacului Ciric, îi revenise cu un zâmbet trist, de care nu era conştient, dar pe care Eliza îl remarcă şi nu-l mai lăsă să treacă fără nicio vorbă.

— La ce te gândeşti? auzi Brunul, iar vorbele astea îi obligară mintea să facă saltul înapoi, trecând din nou peste negură, revenind în prezentul în care, observă imediat, Eliza nu mai părea la fel de supărată, la fel de nervoasă ca în urmă cu câteva momente.

— La nimic important, îi zise, apoi, pentru că Eliza insistă, îi povesti, în câteva cuvinte, despre peştele mort în urmă cu atâţia ani, din care nu mai rămăsese probabil nici urmă de os, dar agăţat încă, de parcă ăsta fusese întregul rost al existenţei sale, de memoria, altfel atât de încercată, a unui om.

— Se-ntâmplă, mai degrabă mormăi Eliza, din nou înnegurată, parcă într-un mod trist de astă dată, ca şi cum povestea Brunului ar fi avut în ea ceva grav şi plin de învăţăminte.

Apoi îl privi în ochi, până când bărbatul simţi nevoia să-şi plece capul.

— Nu sunt supărată pe tine, să ştii, zise ea. Doar că nu te-nţeleg. Adică nu înţeleg de unde bucuria asta apărută aşa, din mai nimic. Ţie-ţi place ce ţi se-ntâmplă? În ultimele două săptămâni, de când te-ai mutat cu serviciul, mi s-a părut că eşti trist. Şi nu mi-a plăcut să te văd aşa, dar măcar mi-ai dat senzaţia asta că pricepi şi tu ce se-ntâmplă

cu tine, că refuzi să accepți totul de parcă așa ar trebui să fie. Ca peștele tău. S-a zbătut, voia să iasă, nu? Așa și tu: mi-ai părut abia acum, de două săptămâni, că te frământi, te zbați, că nu accepți să-ți hotărască altcineva viața.

— Peștele a murit, spuse Brunul, deși nu-nțelegea ce legătură avea povestea lui din copilărie cu toate astea.

— Lasă peștele. E vorba de tine aici. Am crezut c-o să te lupți în vreun fel. Și-apoi vii aici, îți vorbește un inginer despre... Naiba să le ia. Realizările astea ale lui, ale lor. Și mă uit la tine și te văd cu ochi măriți, fericit, gata să accepți totul, noul loc de muncă, noua meserie. Nu-mi spune că nu te-ai gândit la șantierul tău în timp ce vizitai șantierul ăsta. La tine te-ai gândit, te cunosc deja. Te-ai convins că totul o să fie bine, că poți uita de păpuși, de spectacolele despre care-mi vorbeai ca și cum nu ți-ai fi dorit nimic altceva decât să ajungi să faci și tu parte din ele.

— Asta te-a supărat? se miră Brunul.

— Asta, da. Dar nu pe tine...

Nu mai continuă. Dădu din mână, își plecă privirea.

— Nu știu cum să-ți zic.

— Dar tu ai vrut să vizităm șantierul. Nici măcar nu știu cum ai făcut de l-ai convins pe inginer să ne lase...

— Da, normal, eu am vrut! acceptă Eliza, dând larg din mâini, iar Brunul simți din nou că, dincolo de cuvintele astea, erau altele nespuse.

Nu le ceru însă, nu căută prin nicio altă întrebare acele cuvinte nespuse. Încercă doar să și le găsească pe-ale lui, să le adune într-o explicație. Își dădu seama însă că explicația îi lipsea până și lui, că Eliza avea dreptate, dar că dincolo de dreptatea ei se aflau alte lucruri, pe care era greu să le pui în vorbe. Era datoria pe care o simțea față de tovarășul Bojin, datoria față de partid, chiar dacă partidul nu căpătase nicicând o formă concretă, însă simțise de-atâtea ori intervenția lui, de la garsoniera în care stătea până la

primul loc de muncă, ba chiar şi înainte de momentele astea, iertarea partidului o simţise odată cu eliberarea din închisoare, unde ajunsese pentru o faptă de care nu-şi mai amintea, n-avea cum să-şi amintească, dar trebuia să fie una gravă, una măcar ruşinoasă, de vreme ce tovarăşul Bojin îi spusese că motivul arestării fusese unul politic. Nu era vorba nici măcar de datorie, era vorba despre dorinţa de răscumpărare. Trebuia să-şi răscumpere greşelile, indiferent care fuseseră acestea, trebuia să şi le răscumpere cu orice preţ pentru a putea respira liber, fără povara vinii, în noua societate în care i se oferise, cu atâta bunăvoinţă, un loc. Iar pentru asta, era dispus să-şi asume orice, era dispus să sacrifice orice, aşa cum doctorul Ustinenko îşi sacrificase iubirea, era gata să accepte orice însărcinare, numai să scape de acel ghem de emoţii, sufocant, sfâşietor, care i se fixa în gât în multe seri, nopţi, când se elibera de egoism şi privea acuzator, înfricoşat în acelaşi timp, spre negura celor douăzeci de ani din care nu-şi amintea nimic, dar în care, trebuia să accepte asta, la un moment dat fusese într-un fel sau altul nedrept faţă de toţi cei ce i se arătau acum atât de buni.

Toate lucrurile astea nu i le putea spune însă Elizei. Nu pentru că ea n-ar fi înţeles, cu siguranţă nutrea la rându-i aceeaşi dragoste faţă de partid, i-o arătase de altfel de atâtea ori, ci pentru că nu erau gânduri care să se transforme în cuvinte, erau mai degrabă sentimente, o năvală a sentimentelor care nu se lăsau exprimate.

Eliza însă nu aştepta nicio explicaţie. Continuă să-i vorbească, de parcă primele vorbe îi luaseră o povară de pe suflet, o povară înghesuită acolo de multă vreme, iar acum, eliberându-se de ea, alte ofuri începuseră să curgă mai uşor, cu mai puţine oprelişti, atrase de spusele anterioare.

— Mi-ai povestit acum ceva din copilăria ta. E alt lucru pe care nu-l înţeleg. Te-am mai ascultat şi altă dată vorbind

despre bunici, despre satul ăla-n care ai copilărit. Şi totuşi, acum te porți de parcă boala ți-a şters toate astea nu numai din memorie, dar şi de pe fața pământului. Satul acela trebuie să fie pe-undeva, nu? Nu vrei să-l vezi? Te mulțumeşti să stai aşa, fără să mai cauți nimic din trecutul tău?

— Bunicii mi-au murit, ştii asta.

— Mi-ai vorbit şi despre părinții tăi, despre Bucureşti.

— Şi ei au murit.

— N-ai cum să fii sigur.

— Cum să nu? Ştii bine, tovarăşul Bojin...

Eliza ridică mâinile, într-un gest enervat, pufni.

— Tovarăşul Bojin, sigur! exclamă ea.

— Doar nu m-ar fi minţit cu aşa ceva, zise Brunul, nu pentru c-ar fi crezut vreo clipă cu adevărat că tovarăşul Bojin l-ar fi putut minți, ci pentru că voia s-o convingă pe femeie, prin vorbele astea, că aşa ceva ar fi fost imposibil să se întâmple.

— Cum de ştie tovarăşul Bojin al tău că părinții ți-au murit în Italia, în război, dar nu-ți poate spune nimic din ce s-a întâmplat după revenirea ta în țară? răbufni Eliza, clătinând apoi din cap, ca şi cum ar fi realizat cât de inutile sunt întrebările ei.

Brunul se-ncruntă o clipă, încercând să pună în ordine spusele tovarăşului Bojin. Nu se gândise niciodată la asta, pur şi simplu, încă de la revenirea în închisoare, după accident, acceptase foarte firesc spusele trimisului partidului, mai ales că ultima amintire pe care-o avea era acea plecare către Italia. Muriseră în război părinții lui? Sigur că da, altfel l-ar fi căutat, altfel ar fi fost şi ei aici, în România, altfel ar fi venit să-l viziteze poate chiar şi-n spital. Acceptase moartea lor, în durerea care-l copleşise, venită de undeva din amintirile de până la şaisprezece ani, nu-şi mai pusese întrebarea pe care acum, cu tot năduful, i-o

adresase Eliza. De unde ştia totuşi tovarăşul Bojin despre moartea părinților lui, de vreme ce nu-l putuse ajuta cu mai nimic, în afara acelui tichet de subscripție, întru descoperirea trecutului său de după întoarcerea în țară? Nu existau date în arhivele închisorii, acceptase asta, se pierduseră pe undeva. Lucrurile se mai şi pierd, până la urmă. Îi spusese însă altcândva despre o altă arhivă, alte arhive, de la serviciul lui, arhivele partidului, era de presupus. Acolo să fi găsit totuşi date despre părinții lui? Cum de nu-i trecuse nicicând prin minte să-l întrebe asta? Avea s-o facă, îşi promise, la prima întâlnire. Iar gândul ăsta îi potoli uşoarele nelinişti stârnite de întrebarea Elizei, avea să-l întrebe pe tovarăşul Bojin la următoarea lor întâlnire, iar atunci îşi va găsi răspunsul.

Eliza se ridică. Privi spre cer, apăruseră câțiva nori, deloc amenințători, însă femeia profită de ei, arătându-i cu mâna.

— Ar fi mai bine să plecăm, zise.

Iar Brunul se sculă la rându-i de pe cuvertură, începu s-o ajute la strâns. Nici nu gustase din brânza aceea atât de lăudată. Nu-i părea rău însă, oricum nu fusese prea interesat, mai ales după mirosul pe care-l împrăştiase încă de când luase plasa în mână, după încheierea vizitei pe şantier.

— Trebuie să mergem pe jos până-n oraş, adăugă Eliza.

Chiar şi aşa, aveau destul timp, abia trecuse de amiază, dar Brunul simțea că n-are rost, ieşirea lor la iarbă verde n-ar fi putut continua după toată discuția ce se iscase.

*

Drumul pe jos, apoi cu tramvaiul, dură destul de mult, astfel încât, atunci când ajunseră în fața blocului în care locuia Eliza, orele după-amiezei erau deja pe sfârşite, iar norii ce-abia se adunaseră în Ciric acopereau acum

plumburiu cerul, pregătindu-se de ploaie. Un drum stânjenitor până aici, cu încercări, din partea fiecăruia, de a înnoda câte o discuție care să-i facă să uite de ieşirea ratată, fiecare dintre acestea sfârşind însă în tăceri bruşte, tăceri dintr-acelea în care orice alt sunet, venit de aiurea, se transformă într-o binefacere.

Eliza îl îmbrățişă în fața uşii de la intrarea în bloc, cerându-i astfel Brunului să n-o mai conducă până-n apartament. Apoi, desprinzându-se din îmbrățişare, femeia nu se-ndreptă spre uşă, ci îşi duse mâna la obraz, gânditoare, obligându-l pe Brun să rămână înțepenit, într-o aşteptare căreia nu-i vedea rostul, dar pe care nici n-avea cum s-o curme, cu atât mai mult cu cât era țintuit în ea de privirea fixă a Elizei.

— Vreau să te rog ceva, îi zise în cele din urmă. Să te mai gândeşti la părinții tăi. Să te gândeşti dacă nu s-ar putea ca măcar unul dintre ei să trăiască încă acolo, în Italia. Poate c-au murit în război, cine ştie? O fi aşa cum ți-au spus ei, ezită o clipă Eliza. Dar eu te rog totuşi să te-ntrebi atât: dacă ăia care-mi zic asta nu-s bine informați? Nu că te-ar fi mințit, dar dacă nu-s bine informați? Nu-i mare lucru, nu te rog cine ştie ce...

Brunul dădu din cap aprobator, nu atât pentru că ar fi simțit cu adevărat că trebuie să se-ntrebe asta, era convins că tovarăşul Bojin avea răspunsul, cât pentru că, stând acum încremenit şi stânjenit în fața blocului Elizei, nu-şi mai dorea decât să se vadă singur, în drum spre casă, pentru a se gândi în linişte la toate reacțiile de azi, atât de surprinzătoare pentru el, ale femeii față de care avea deja sentimente greu de pus în cuvinte.

— Şi-ar mai fi ceva, continuă Eliza. Uite, noi doi avem... Se fâstâci. Între noi, cum să zic, se-ntâmplă multe, nu?

Răspunsul Brunului, cu aceeaşi mişcare din cap, păru să n-o mulțumească întru totul, dar o ajută să continue.

— Ei, tocmai de-asta te rog ca discuțiile de azi să rămână între noi. Adică să nu le spui nimănui, nici unui prieten. Sunt discuțiile noastre...

— Normal, acceptă repede Brunul.

Pentru câteva clipe, femeia păru a vrea să mai adauge ceva. Apoi, după o grimasă de renunțare şi-o clătinare a capului, îşi apropie buzele de-ale lui, într-un sărut scurt. Se întoarse cu spatele, luându-şi la revedere cu o mână clătinată moale, şi intră în scara blocului.

Dezmeticindu-se uşor, Brunul o porni în josul străzii, încă incapabil să rememoreze toate vorbele pe care i le adresase Eliza, bucurându-se doar că, măcar pentru o vreme, se eliberase de stânjeneala şi de neînțelesurile acestei zile, a cărei oboseală acumulată o resimțea abia acum. După câteva minute, norii îşi duseră la capăt amenințarea, udându-l până la piele. Nu-şi grăbi însă pasul. Dimpotrivă, se bucură de ploaie, lăsându-se în voia ei de-a lungul drumului spre apartamentul propriu.

Capitolul 10

Istoria s-a descotorosit, pentru o bucată de vreme, de Bruno Matei, după ce acesta a priceput, trecând printr-o răzvrătire al cărei sens fusese unul atât de personal încât nimeni altcineva nu-l percepuse, că linia creată de propriul centru de greutate nu putea fi controlată de el însuşi. S-a descotorosit şi i-a aruncat un văl peste chip, lăsându-l astfel neştiut printre alte chipuri acoperite de văluri asemănătoare, fără putință de acțiune proprie, doar un corp mecanic între alte sute de corpuri la fel, într-o maşinărie controlată până la ultima rotiță de cei cărora tot ea, istoria, le oferise cunoştințele şi mai ales forța necesară pentru un asemenea control.

În următorii aproape doi ani petrecuți în Peninsula, Bruno n-a mai avut de unde culege amintiri. Nici poveşti, nici alte chipuri, nici alte prietenii. Până şi cele deja vechi, zdruncinate de întâmplările din vara lui '51, nu şi-au mai găsit nici măcar pentru o clipă gustul, fie el amestecat cu praf, pe care-l avuseseră la început. Iertarea pe care Bruno i-a oferit-o lui Porthos n-a adus cu sine niciun fel de renaştere a firii, altădată atât de clocotitoare, a primului său amic din închisoare. Acestuia, cele două săptămâni petrecute în barăcile studenților îi curmaseră şi foamea, şi cheful de a-şi împărtăşi poveştile legate de Grossen Handball, ba poate chiar îi curmaseră şi amintirile. Apoi, într-o dimineață din toamna ce-a urmat, destinul fostului handbalist l-a scos pe porțile coloniei, transferându-l spre altă închisoare, unde poate şi-a regăsit pofta de mâncare, de amintiri, de speranțe. Dar dacă a făcut-o, nimeni din Peninsula n-a mai aflat asta.

În privința maramureşeanului, Bruno nici nu mai încercase mare lucru. Chiar dacă din barăcile studenților nu s-a mai auzit acordeonul, ştiau cu toții că demascările continuau acolo, într-un fel mai puțin ştiut, demascări între ei, studenții. Iar teama de-acel loc nu se sfârşise odată cu moartea doctorului Simionescu şi cu urmările ei. Maramureşeanul ştia şi el, asemenea celorlalți. Iar spaima pe care apropierea de Bruno i-o adusese, în zilele petrecute de acesta în „treişpe-paişpe", îl făcuse să uite la rându-i de poveştile proprii din Piteşti, cele adunate cât timp fusese el însuşi confundat cu un student, să uite până şi de cutreierările sale prin munți, în căutare de hribi şi de ghebe. Să uite şi să tacă, mai ales că tot toamna lui '51 avea să-i aducă sfârşitul celor trei ani de condamnare. Şi chiar dacă, aşa cum fusese luat drept student, destinul propriu îi mai jucase o festă, întârziindu-i cu câteva luni peste termen

eliberarea, până la sfârşitul iernii, nici măcar acest timp suplimentar nu l-a mai apropiat de Bruno.

Care n-a mai căutat vreo altă apropiere. S-a mulţumit să se piardă printre ceilalţi, acolo, la marginea drumului unde-l uitase pentru un timp istoria, socotindu-şi doar zilele până la propria eliberare, tăindu-le rând pe rând dintr-un calendar încropit în mintea lui, fără a se speria de cifre, ba chiar bucurându-se în tăcere când scăpa, din acest calendar, de câte-un calup de-o sută de zile – două mii opt sute, două mii şapte sute, două mii şase sute...

Apoi, pe când a început să se gândească deja la numărul două mii, întrezărind, cu o anumită emoţie, coborârea sub el în lunile care urmau, istoria l-a scos din gloata neştiută în care-l aruncase, vârându-l din nou în rândurile celor pe care-i târa după ea, pe căile proprii, după propriul calendar.

*

În dimineaţa aceea de primăvară, în drum spre muncă, dinspre orizont, de dincolo de dealuri, s-au auzit bătăi de clopote. Însă nu obişnuite, nu dangăte răzleţe suflate până spre ei dintr-o singură direcţie de Kara-yel. Nu acele bătăi de clopot care-i făceau alteori, în verile trecute, să-şi mijească ochii, din mers sau de sus, de pe platou, privind spre un singur punct, străduindu-se să desluşească prin năduful ce înnoda aerul turla vreunei biserici. În dimineaţa aceea, sunetul îndepărtat al clopotelor îi împresurase, venea de undeva de dincolo de orizont, dar nu dintr-o singură direcţie, ci parcă din toate. Orizontul însuşi devenise rotund, forţându-te să te mişti roată pentru a simţi cercul marcat de-acel zvon prelung, cadenţat, venit de pretutindeni şi clătinând parcă şi norii, făcându-i să se deşire în jos, apăsător, lăsând să curgă din ei umbre vagi, abia colorate de soare.

Cei şapte îngeri se hotărâseră să sune în sfârşit din trâmbiţele lor, din toate odată, aşa părea şi aşa au gândit poate mulţi deţinuţi. Dar nici măcar trâmbiţele îngerilor, coborâte-n clopotniţele unor biserici, nu-i puteau opri din drumul lor ghidat de datoria de-a şterge pata negrelor greşeli trecute, aşa cum le-au cerut şi gardienii să-şi reamintească. Şi-au continuat marşul, într-o altă muzică, aceea pe care nu doar ei, puşcăriaşii, o cunoşteau atât de bine, ci şi aerul din jurul lor, aerul care le lovea corzile vocale, care le umplea plămânii, ieşind apoi, de fiecare dată, acelaşi, înşiruind în urma lor aceeaşi strigare, aceeaşi melodie, menită acum a ascunde sunetele de clopot.

Încă înainte de prânz însă, în timpul muncii, zvonul turlelor nevăzute s-a transformat într-o rumoare, aducând şi explicaţia pentru împresurarea de dangăte de dimineaţă. De la o privire aplecată la alta, de la nişte buze crăpate la altele, în clipele când târnăcoapele se ridicau pregătite pentru o nouă lovitură, oferind urechilor, pentru o secundă, posibilitatea de-a auzi şi altceva, rumoarea le-a transmis tuturor deţinuţilor, rând pe rând, nişte vorbe care, odată auzite, s-au scurs prin timpane, prin gât, până în muşchii braţelor, sleindu-i, făcând imposibile alte ridicări şi coborâri de târnăcop.

— A murit Stalin!

Nimeni n-a ştiut de unde porniseră vorbele astea, cum ajunseseră până la prizonieri. Dar pentru aceştia din urmă, agitaţia gardienilor, cea care precedase rumoarea, o agitaţie stârnită de apariţia grăbită a unui alt soldat, venit în goană din colonie, era deja o confirmare. Iar faptul că, imediat după aceea, soldaţii care-i păzeau au cerut oprirea lucrului şi apoi, după o consfătuire departe de urechile lor, ale deţinuţilor, au hotărât întoarcerea la barăci spunea totul. Aşa ceva nu se întâmplase niciodată în zilele, lunile, anii trecuţi.

N-au vorbit cu ei, nu le-au explicat nimic. I-au înşiruit doar, le-au dat semnalul de pornire. Iar pe drumul de întoarcere nu le-au mai cerut să cânte, n-au mai simţit nevoia să le amintească de datorie, de preţul pe care-l aveau de plătit Republicii Române. Gardienii erau preocupaţi, în acele momente, de ceea ce se-ntâmpla departe, atât de aproape în momentele acelea, în capitala altor republici, cele sovietice, unde marele tovarăş, de care-şi legaseră, neştiuţi, prezentul şi viitorul, îi lăsase singuri pe toţi, într-o incertitudine care le omorâse, brusc, orice siguranţă de sine.

Atmosferă complet diferită şi-n colonie. Alte brigăzi întoarse de la lucru, lăsate în neorânduială printre barăci. Niciun careu, niciun şef care să urle la ei. Cenuşiul ordonat de până ieri, careurile fixe, înţepenite, atmosfera militărească, toate se destrămaseră în doar câteva ore. Deţinuţii erau lăsaţi de capul lor şi nimeni nu ştia cum să reacţioneze. Unii s-au aşezat pe pământ, în fund, privind aiurea împrejur; alţii, care şi-au amintit mai repede de zilele libertăţii de altădată, s-au adunat în grupuri mici, privind doar din când în când cu teamă spre gardieni, comunicând prin şoapte, dând din mâini, intrând adică în discuţii cum nu mai avuseseră de multă vreme; erau unii care se plimbau doar, părând a se dezmorţi, deşi n-aveau nevoie de asta, la rându-le tocmai se întorseseră de la muncă. O singură ştire, trecând ca un tăvălug, distrusese simetria impusă a tabloului coloniei.

Bruno, care în ultimii doi ani se ascunsese în această simetrie obligatorie, însuşindu-şi-o şi depinzând întru totul de ea, a urmat modelul celor din urmă, pornind spre gardurile de sârmă într-o dezmorţire controlată, mecanică, deloc necesară, sperând să se piardă însă prin mulţimea de alte dezmorţiri. A ajuns lângă sârme, a început să le pipăie. Şi-a pus palma peste una dintre ele, a început să-şi strângă apoi degetele, rând pe rând, deasupra metalului ruginit, şi-a

încleştat pumnul, bucurându-se cumva de înțepătură, încercând s-o simtă dinspre mână în tot corpul. Avea nevoie de durerea aceea, nici el nu ştia exact de ce. Privise, încă de când ajunsese în colonie, sârmele ghimpate drept un semn al libertății. Spațiul lor, al celor închişi aici, se oprea înainte de ele. Cu unu sau doi paşi înainte. Niciodată n-avusese voie să le atingă. Închisoarea n-avea drept zid gardul dublu de sârmă ghimpată, înalt de trei-patru metri, exista un altul, zidul invizibil, dar atât de concret totuşi, construit din urletele gardienilor, din somațiile soldaților cu mitraliere cocoțați în miradoare. Zidul acela mobil ieşea şi pe platou odată cu ei – iar acolo, pe platou, nu erau sârme ghimpate. În anii scurşi până acum, până-n momentul în care propoziția „A murit Stalin" curmase toate obişnuințele din colonie, Bruno privise încontinuu spre gardurile de sârme ca spre primul pas dincolo. Dincolo de zid. Iar acum, în năuceala din jur, putea s-atingă cu propriile mâini libertatea, bucata ruginită de libertate, cu țepi care-i împungeau pielea mâinii, provocându-i o durere, una pe care o simțea, o dorea.

Când a auzit strigătul unui soldat din miradorul din dreapta, Bruno şi-a descleştat pumnul şi s-a retras dincoace de zidul imaginar, n-a mai aşteptat şi a doua somație. S-a retras însă zâmbind. Moartea de la mii de kilometri depărtare îi prilejuise un moment al lui, cum nu mai avusese de mult timp aici, în colonie.

Odată cu strigătul soldatului din mirador, dezordinea din colonie a început să freamăte. Mulțimea a început să se adune, într-o încercare de regăsire, rapidă, a simetriei impuse. Gardienii s-au trezit brusc din năuceala în care se cufundaseră în ultimele minute, ultimele ore poate. Armele s-au ridicat, strigătul soldatului s-a transferat în alte guri, alte gâtlejuri, transformându-se în urlete. Uitându-se peste umeri, peste capete, Bruno a înțeles şi motivul pentru care

deținuții, ridicându-se din locurile unde stăteau ciuciți, destrămând micile grupuri, renunțând la dezmorțiri, se înghesuiau acum spre careu, sub amenințarea puştilor. Dinspre baraca centrală, însoțit de aghiotanți, se îndrepta spre ei comandantul unității, Iosif Lazăr. Cel care ieşea numai atunci când avea lucruri importante de spus. Cel căruia întotdeauna îi era suficient să-şi facă doar apariția pentru a amuți şi ultimele suspine. Cel mai în măsură să curme acum năuceala în care intraseră cu toții, puşcăriaşi şi gardieni deopotrivă.

Bruno îl ştia prea puțin. Pierdut în mulțimea deținuților, nu prea avusese de-a face cu comandantul, venit aici mai întâi ca şef al Serviciului Producție, în urmă cu aproape doi ani, avansat apoi la conducerea coloniei. Auzise însă, pe cât putuse să audă şi să pună cap la cap, într-o coerență care să-i creeze o imagine fie şi sumară, câteva poveşti care-l aveau drept protagonist pe şeful Peninsulei. Unele vorbeau de-o brutalitate pe care n-aveai cum s-o bănuieşti altfel, în atât de sporadicele convocări ale deținuților pentru discursurile sale. Mutilase, s-a auzit, cu mâinile lui un prizonier, îl bătuse cu o piatră peste buze, peste gură, peste obraji, peste nas, peste ochi, îi măcinase pielea şi oasele sub lovituri, până când îi transformase chipul într-o mască roşie, nedefinită, îngrozitoare. Din răgetele sărmanului, ceilalți deținuți, cei care putuseră duce apoi povestea printre barăci, reconstruiseră scena: alți gardieni îl ținuseră la pământ, în timp ce comandantul începuse să-l toace, cu calm, cu un fel de îngrozitoare răbdare, să-i strivească fața aşa cum striveşti usturoiul în piuă, încet, apăsat, atent, pentru a nu rămâne nimic întreg. Aşa făcuse comandantul cu acea piatră, aşa povesteau alți deținuți că făcuse comandantul. Dar astea erau spaime trecute-n vorbe. La fel cum alte spaime trecute-n vorbe mărturiseau că acelaşi comandant se lăudase în câteva

rânduri, în fața altor puşcăriaşi, cu un trecut de prizonier al nemților, într-unul din cele mai cumplite lagăre ale lor, ceea ce pentru Bruno era de neconceput, căci nu poți să treci prin iad pentru a deveni, apoi, unul dintre cei care supraveghează cazanele. Nu, Bruno nu ştia de fapt mai nimic despre comandantul coloniei, iar în aceşti din urmă ani preferase să audă şi să nu accepte poveştile, preferase să-l privească pe comandant ca pe un om care, închis în baraca lui în cea mai mare parte a timpului, n-are acces la ceea ce se întâmplă cu adevărat în colonie, ca pe-un om la care, într-o situație extremă, să te duci şi să te plângi, căutând şi primind înțelegere.

Îndreptându-se alături de ceilalți prizonieri, într-o îngrămădire tot mai ordonată, spre centrul baracamentului, Bruno aştepta lămuriri de la acest om. Aştepta mai multe chiar, căci nişte speranțe începuseră, chiar fără a le da el voie, să-i grăbească paşii, să-l împingă mai în față, pentru a auzi mai bine ce urma să li se comunice. Moartea lui Stalin trebuia, dincolo de gardurile coloniei, să fi însemnat deja ceva, să fi produs o schimbare pe care speranțele ce se furişau în Bruno o vedeau transpusă-n paşii comandantului şi ai aghiotanților săi şi-apoi în vorbele ce aveau să vină.

Iar după calmarea deținuților şi a gardienilor, după ridicarea mâinii celui spre care se îndreptau toate privirile, o mână care cerea atenție, Bruno a auzit, la fel de clar ca toți ceilalți deținuți, vorbele atât de aşteptate. Le-a auzit şi le-a înțeles aşa cum trebuiau înțelese. Şi a mai înțeles că zidurile imaginare ale închisorii, cele mai puternice ziduri, nu se clătinaseră niciun pic din pricina veştii ajunse de la Moscova până aici, într-un colț neştiut de România.

— Bandiților, aşa a început Iosif Lazăr, după care şi-a dres vocea, pentru a fi auzit mai bine. Insectelor dăunătoare, a adăugat, urmărind, cu un rânjet, chipurile celor adunați în fața lui. Ce v-ați zis voi, băi, insecte

dăunătoare? Ce v-ați zis, băi? V-ați zis uite-aşa: hai să ne opunem regimului popular, hai să ne opunem forței poporului. V-ați opus, băi? V-ați opus! Şi cu ce v-ați ales, mama voastră de insecte? Cu ce v-ați ales, băi? Cu asta – şi şi-a plimbat mâinile prin aer, arătând în jur, spre gardurile de sârmă ghimpată, spre bараci. Ştiți de ce, băi insectelor? Pentru că poporul veghează, de-aia. Veghează, băi! Da' uneori poporu-i ocupat, poporul are de muncit, băi insectelor! Şi-atuncea, ce face poporul? Poporul îşi trimite atuncea reprezentanții cei mai de seamă să vegheze-n locul lui! Asta face poporul! Ați înțeles, băi, ce face poporul? Mă trimite pe mine să veghez aici, că de asta-i un popor deştept! Şi ce veghez eu, băi insectelor? Veghez ca voi să vă spălați păcatele în fața poporului pe care l-ați trădat. Asta veghez eu! Şi ca să fac asta, nici n-am nevoie de armele pe care le vedeți în jur. N-am eu nevoie de armele astea! – aici, comandantul s-a oprit, i-a arătat pe soldați, pe gardieni; apoi, cu un rictus zeflemitor, şi-a îndreptat din nou privirile către deținuți, a strâns pumnul şi l-a ridicat spre aceştia: Nu de ei am nevoie. Am aici, în pumnul ăsta, toată puterea poporului. Şi-atuncea, de cine trebuie voi să vă temeți? De puterea poporului din pumnul meu, băi insectelor, de ea să vă temeți, nu de arme!

A aşteptat, preț de câteva clipe, reacția oamenilor. O reacție pe care capetele plecate, atrase brusc de gravitație, n-au lăsat-o să se vadă, pe care buzele uscate n-au lăsat-o să se audă. Şi-atunci, desfăcându-şi pumnul, lăsându-şi mâna lângă corp, comandantul a continuat.

— Ce-am auzit eu? Asta am auzit: că umblă un zvon printre voi. Şi-acuma, voi ce vreți, băi? Vreți s-auziți de la mine dacă-i adevărat sau nu? Asta vreți! De parcă vă ajută cu ceva, insectelor. Băi, mă doare-n cur de ce vreți voi, ştiți asta? Dacă nu ştiți, vă zic eu acuma ca să ştiți: mă doare-n cur! Numa' de voința poporului îmi pasă mie, băi insectelor!

Şi poporu' a hotărât zilele astea că meritaţi mila lui. Asta a hotărât poporu'. De-acuma, aşa mi-a transmis mie poporu', bătaia insectelor dăunătoare e interzisă. C-aşa-i legea poporului, băi! Poporu' nostru e milos, de-aia mi-a transmis ca niciun gardian să nu mai dea în insectele dăunătoare. Asta vreau eu să vă spun acum, ca să vă bucuraţi. Hai, bucuraţi-vă, vreau să v-aud!

Un cor de mormăieli, câteva aplauze ale gardienilor, mai degrabă decât ale deţinuţilor, au urmat acestor vorbe. Unele care veneau de nicăieri, care susţineau poate, într-un fel al lor, zvonul de dimineaţă, însă erau departe de ceea ce aşteptau deţinuţii, de ceea ce îndrăzniseră, unii dintre ei măcar, să-şi închipuie că va urma. Iar rânjetul de pe chipul comandantului curma până şi încercarea unora de a-şi ridica mâinile pentru cerutele aplauze.

— Să-nţeleg că nu vă convine, băi? N-ar trebui să vă convină, asta aşa-i! Ar trebui să ştiţi şi voi că prin muncă vă plătiţi datoria faţă de popor şi prin bătaie crimele pe care le-aţi comis. Da' poporu-i milos, băi insectelor, iar eu ascult vocea lui. De-aia zic şi eu ca poporu': de-acum, gata, niciun gardian nu mai are voia să vă bată! Numa' să fiţi atenţi aicea: eu nu-s gardian, clar? Băi insectelor, clar? Eu nu-s gardian! Aşa că de-acuma, în unitatea asta, doar eu bat!

Şi-a ridicat pumnul din nou, plimbându-l de la stânga la dreapta, pentru a se asigura că toţi deţinuţii au înţeles mesajul, iar rânjetul i s-a lungit pe întreaga faţă. În momentul următor, fără a mai adăuga altceva, comandantul Iosif Lazăr s-a întors cu spatele la oamenii sleiţi, uluiţi de-acest discurs, îndreptându-se spre baraca lui, însoţit de aghiotanţi. Iar adunarea s-a destrămat imediat, în urletele şefilor de brigăzi, care-i mânau pe toţi spre barăci.

Ajuns în baraca sa, copleşit încă de înţelesul vorbelor comandantului, Bruno n-a mai ascultat şoaptele celor care, convinşi în continuare de moartea lui Stalin, îşi renăşteau

speranțele, spunându-şi unii altora că acolo, afară, americanii au străpuns deja granițele, urmând s-ajungă în scurtă vreme şi aici. N-a mai luat în seamă asigurările celor din jur că sovieticii s-au prăbuşit deja, odată cu moartea Conducătorului. Nu şi-a mai lăsat speranțele, atât de înşelătoare în ultimii ani, să-l conducă spre gânduri de schimbare. S-a ghemuit în patul lui, încercând să uite această zi. Încercând să păstreze din ea doar momentul în care nişte țepi ruginiți din gardul de sârmă i-au apăsat pielea, trimițându-i o stranie senzație de durere ce se lăsase, pentru câteva clipe, confundată cu libertatea.

Acea zi nu s-a lăsat însă uitată. Cu o seară înainte, după mai bine de optzeci de ore în care se zbătuse între viață şi moarte, Iosif Visarionovici Stalin îşi dăduse într-adevăr duhul. Pe 6 martie 1953, istoria adusese vestea, încă din miez de noapte, la Bucureşti. Iar apoi se întorsese pe coclauri pe care nu mai călcase de-o vreme, pentru a-l căuta, printre mulți alții, şi pe Bruno Matei. Pentru a-l apuca şi pe el de-o mânecă a uniformei de deținut şi pentru a-l târî din nou după ea. Nu spre schimbarea aşteptată de el, nu spre cea creată de nişte speranțe ce-l înşelaseră întotdeauna în ultima vreme. Dar, în cele din urmă, spre o schimbare totuşi.

*

Duba care-i hurducăia pe cei trei deținuți plecase deja de vreo două ore, ceea ce însemna că se aflau undeva pe la jumătatea drumului. Erau singuri în spate, în întuneric, iar unul dintre ei, o voce ce răsuna orbeşte, fără chip, încerca să curme tensiunea, povestind drumul pe care nu-l vedeau, dar pe care el îl ştia.

— Trecem pe lângă Dunăre, l-a auzit Bruno la un moment dat. Ia ascultați valurile.

S-a lăsat tăcere, nimeni nu auzea altceva decât huruitul motorului.

— Eu o am în sânge, de-asta o aud. Sigur e Dunărea, suntem pe drumul ăl bun, terminați cu prăpăstiile. Cunosc zona şi cu ochii închişi.

— Chiar suntem cu ochii închişi, a ripostat celălalt deținut, cel aflat pe banchetă, lângă el.

— O cunosc şi-aşa, pe-ntuneric. Ăhă, cât am înotat eu prin Dunărea asta. Să vă povestesc cum m-am răsturnat cu barca la Ochiu' Dracului? Era întuneric beznă, iar de-acolo nu scapă nimeni, vă zic, nici măcar ziua. Eu am scăpat. Credeți-mă că-i Dunărea.

Bruno îl credea, n-avea de ce să nu accepte că-i Dunărea, dar lucrul ăsta nu-l ajuta cu nimic. La Dunăre nu-i puteau împuşca?

— Să văd cum o să-noți tu cu un glonte-n ceafă, s-a auzit iarăşi vocea cealaltă, cea care de la bun început băgase spaima-n toți, povestind ceea ce auzise de la alții, cum că se mai întâmplau „accidente" la aşa-zisele transferuri, cum că unii puşcăriaşi erau scoşi din dubițe, apoi împuşcați în ceafă, spunându-se apoi că au încercat să evadeze.

Iar Bruno, deşi-l credea pe dunărean că se află-n apropierea fluviului, nu vedea nimic bun în asta. Da, evident, ei urmau drumul spre Galați, cum ar fi avut altfel justificare pentru omor? Nu puteau merge în altă direcție, să-i împuşte şi-apoi să spună că voiau doar să-i transfere la Galați, în timp ce ei se aflau pe o cu totul altă rută. Era clar că păstrau ruta, dar asta nu însemna că n-aveau să-i ucidă.

Se gândea însă, ascultându-i pe ceilalți doi ce-ncepuseră chiar să se certe pe seama sorții care-i aştepta, la motivele pentru care ar fi trebuit împuşcat. Nu făcuse nimic, de ce l-ar fi vrut mort? În ultimii doi ani fusese un deținut model, la muncă, în baracă, iar la muncă, iar în baracă. Nici

măcar alți prieteni nu-şi făcuse, nu comentase nimic, nu supărase pe nimeni cu nimic. De doi ani nu mai luase nicio bătaie măcar. Doar câte-un şut în fund, uneori, când se mişca prea încet, doar înjurături alteori, deseori, pe diverse motive mărunte. Dar nu ieşise cu nimic în evidență. De ce l-ar fi dorit mort? De ce-ar fi fost transferul doar un pretext?

Când fusese dus la dubă, după ce-l informaseră că va fi transferat la Galați, se bucurase. După moartea lui Stalin, în afara acelei zile în care se lăsase purtat de-o aşteptare, se resemnase imediat. Revenise la ale lui, nu mai spera nimic. Transferul apăruse la scurt timp, după nici două luni, şi se bucurase. În Peninsula, deşi îşi socotea zilele până la eliberare, totul era încremenit într-o veşnicie searbădă, urâtă, care-i reteza de multe ori chiar rostul numărării zilelor. Părea că nimic, niciodată, nu mai poate interveni, că nimic n-avea să se schimbe. Îşi închipuise chiar uneori cum avea să treacă de-o mie în numărătoarea lui, de cinci sute, de-o sută, cum avea să aştepte cu emoții ca numărătoarea inversă să ajungă la trei zile, la două zile, la o zi, iar în orele ultime nu se va întâmpla nimic, nu va veni nimeni să-l cheme, să-i spună că-i liber. Şi atunci îşi va pierde chiar şi vaga rațiune a număratului, căci nimeni, nicicând, nu va vorbi cu el nici măcar pentru a fixa un alt termen. Începuse să creadă tot mai mult că va sfârşi undeva prin baracament, sau la muncă, pe platou, că într-o zi, poate peste un an, poate peste zece, zeci de ani, vreun gardian va da cu piciorul în corpul lui lungit pe pământ, încercând să-l mişte, îşi va da seama că a murit, va pune câțiva deținuți să-l târâie prin praf sau prin zăpadă şi, ştiindu-se că nu i-au mai rămas neamuri în țară, că nu va veni nimeni să-l revendice, va fi aruncat în spatele barăcilor, într-o stivă de morți aşa cum mai apăruseră din când în când în Peninsula. Dar până şi cu gândul ăsta, care-l înspăimânta uneori, începuse să se împace.

Acum însă apăruse această nouă spaimă. Cu care n-avusese timp să se-mpace. Un glonț în ceafă. Încerca să se liniştească. Nu, era prea neînsemnat pentru aşa ceva. Fusese prea insignifiant, neştiut de nimeni din colonie, pentru aşa ceva. N-aveau de ce, n-aveau motiv. Dar oare le trebuia cu adevărat un motiv?

Apoi, maşina s-a oprit. Iar cearta celorlalți doi a încetat brusc. Era prea devreme să fi ajuns, o ştiau cu toții. Uşa din spate s-a deschis, lumina i-a orbit pe toți trei. Odată cu lumina, valul de căldură. Sufocant, chiar dacă erau abia la început de mai, dar lui Bruno nu căldura i-a secat respirația, ci spaima.

— Hai, ieşiți să vă pişați, le-a zis soldatul.

„O să ne scoată să ne pişăm", aşa le povestise deținutul nedunărean, cel care auzise asemenea lucruri de la alții. „Şi, cât o să stăm cu spatele, pac!"

— Haideți, vă mai câcâiți mult? a ridicat vocea omul cu puşca.

— N-avem nevoie, a gemut nedunăreanul.

— Dacă vă zic eu c-aveți nevoie, aveți.

Bruno a coborât ultimul, tremurând, suspinând puternic, incontrolabil, când a făcut saltul din dubă. S-a uitat rugător la soldat.

— Ce-i cu fața asta? Te scapă şi altceva?

Nu i-a răspuns, emoția îi gâtuia orice vorbă, a dat doar din cap că nu.

— Hai, la boscheții ăia!

S-a uitat în jur, Dunărea nu se vedea nicăieri. Omul locului, care înotase în Ochiul Dracului pe timp de noapte, căruia fluviul îi curgea prin sânge, după propriile cuvinte, se-nşelase. Sau poate trecuseră de ea, poate erau într-un loc în care Dunărea era mascată de dealuri. Oricum nu conta.

S-au aşezat tustrei, unul lângă celălalt, privindu-se înspăimântaţi.

— Ce faceţi, mă?

— Nu putem, i-a răspuns de astă dată dunăreanul.

Şi-apoi şi celălalt:

— Nu ne trece deloc.

— Ehe, las' că vă fac eu să vă treacă.

Soldatul s-a repezit la cabina dubei, a intrat pe jumătate, a început să caute ceva pe-acolo.

— Acum aşteaptă să fugim, a şoptit, gâtuit, nedunăreanul. I-o capcană, nu vă mişcaţi.

Stăteau încremeniţi toţi trei, se uitau la soldatul cățărat în cabină, numai jumătatea din jos atârnându-i afară. Şi puşca. Apoi, o voce dinăuntru.

— Stai, mă, că nu-i aici. E în partea astălaltă. Cobor eu şi rezolv problema.

A coborât şi celălalt soldat.

— Ce, n-aveţi chef să vă pişaţi? Hai să vă fac eu să vină cheful.

Abia când a ridicat sticla de apă şi a clătinat-o uşor, zâmbind, cei trei deţinuţi au observat-o. Între timp, s-a întors alături de ei şi primul soldat. Celălalt a scos dopul sticlei.

— Descheiaţi-vă la prohaburi. Executarea!

Nu s-au întors cu spatele. Toţi trei tremurau, dar s-au descheiat la prohaburi. Bruno abia-şi reţinea lacrimile. Ar fi vrut să spună o rugăciune, însă cuvintele nu-i veneau, nu le găsea nicăieri. S-a descheiat la prohab, apoi a auzit râsetele soldaţilor. A ridicat privirea, uimit. Sticla din mâna celui de-al doilea om în uniformă s-a înclinat, din ea a început să curgă apă. Primul soldat a însoţit şiroitul apei cu un „Pâşşş" prelung, continuu.

— Ei, nici acu' nu vă vine? a zis, oprindu-se din râs, cel cu sticla. Hai că-mi consum toată apa pe voi şi mai avem vreo două ore de drum.

Şi-atunci, brusc, toată spaima lui Bruno s-a scurs în pământ. Apa a curs până aproape de golirea sticlei, iar el, Bruno, alături de ceilalți doi, fără să se întoarcă cu spatele, a însoțit şiroitul molcom, în tăcerea absolută din jur, cu eliberarea proprie, căreia i-au urmat, intrând în cor cu hohotele renăscute ale celor doi soldați, trei feluri de hohote, poate mai reținute, poate într-un fel de şoaptă a râsetelor, într-un exercițiu de veselie pe care nu-l mai încercaseră de mult. Apoi, într-un final, l-a auzit pe primul soldat cerându-le, pe-un ton aproape prietenos, să urce din nou în maşină.

Hurducăiala, întunericul din interiorul dubei au fost total diferite după aceea. Dunăreanul le-a povestit, iar acum Bruno parcă-i putea vedea şi fața, multe dintre aventurile sale pe fluviu, înainte de-a fi arestat. Celălalt, nedunăreanul, n-a mai adus vorba despre ce auzise de la alții, în schimb a încercat câteva glume.

Bruno a tăcut restul drumului. Din când în când însă a simțit, şi a avut timp să se gândească la asta, că lumea e mai largă şi mai felurită decât ajunsese să şi-o închipuie în ultimii ani. Şi că merită să aştepte eliberarea adevărată, cea din urmă. Merită să reziste pentru acel moment.

Capitolul 11

Rareori Brunul era chemat să ajute la munca propriu-zisă. Mai bine zis, la ceea ce lui i se părea a fi munca propriu-zisă, adică spartul şi căratul pietrelor, îndreptarea malului, curățirea locului, consolidarea lui, turnarea betonului. Deja angajat de trei săptămâni, asta era principala sa nemulțumire. La început, după ce tovarăşul

Bojin îl adusese aici, i se păruse normal să fie pus la pictarea pancartelor. Fusese chiar lămurit că face un lucru important de către un tânăr muncitor, membru U.T.M., după cum singur se recomandase, pe care avea să-l observe în zilele următoare străbătând mai mereu şantierul de la un capăt la altul, neuitând să lase vederii *Carnetul agitatorului pe anul 1959* pe care-l avea întotdeauna în buzunarul de la salopetă şi la care recurgea uneori, răsfoindu-l, pentru a căuta alte exemple cu care să-i însufleţească pe ceilalţi oameni ai muncii de pe şantier. După ce-l întâmpinase încruntat, dar nu o încruntare ce transmitea răutate, ci hotărâre, îi spusese Brunului mai întâi că marea lipsă a şantierului era o bună coordonare a disciplinei politice, apoi îl întrebase, într-un fel în care deja se simţea că era sigur de răspuns, dacă este dispus să-l ajute în rezolvarea problemei. Căci munca politică, aproape că declamase utemistul, era chiar mai necesară în creşterea productivităţii decât munca fizică. O lozincă pusă acolo unde trebuie, un îndemn scris deasupra capetelor muncitorilor aveau rolul de a însufleţi, de a spori hărnicia lucrătorilor, întrucât oamenii trebuiau să ştie, să fie permanent conştienţi că nu pentru ei lucrau, ci pentru toţi ceilalţi, pentru întreaga comunitate, sub oblăduirea partidului şi, totodată, sub privirile sale vigilente.

Lozincile, scrise de Brun cu litere mari, cu vopsea roşie, împânziseră în următoarele două săptămâni şantierul, de-a lungul Bahluiului, pe ambele maluri ale lui, între podul de piatră şi podul Trancu, pe-o distanţă de mai bine de-un kilometru. Reuşea să scrie uneori şi zece pe zi, pe cartoanele ce-i fuseseră aduse cu camionul, utemistul agitator fiind cel care-i dădea temele. Mai întâi, unele exclusiv politice, de la „Trăiască Partidul Muncitoresc Român, alături de glorioasa clasă muncitoare!”, până la îndemnul atât de cunoscut, produs în cele mai multe copii pe cartoane, „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!”. Apoi, când lozincile politice fuseseră

suficiente, agitatorul îi dictase sloganuri ceva mai aplicate, pentru a sfătui de bine clasa muncitoare: „Învață să fii econom, ca să ai o viață lipsită de griji”, „Disciplina muncii e prima lecție a muncitorului”, „Ridică-ți nivelul de calificare pentru a te înălța ca om”. Şi altele asemenea. Brunul îşi dădea seama că toate acestea îşi aveau importanța lor, oamenii trebuiau să simtă spiritul comunist, să se lase conduşi de el, aşa cum îi zicea utemistul agitator. Pe de altă parte însă, ştia că aceste lozinci scrise pe cartoane nu erau menite unei vieți lungi, nu urmau să fie văzute de oamenii ce-aveau să treacă pe magistrala Splaiului peste ani – zeci, chiar sute. Lozincile, indiferent cât de frumos erau scrise, indiferent câtă atenție acorda Brunul fiecărei litere vopsite cu roşu, indiferent cât de mult spațiu ocupau de-a lungul şantierului, erau sortite să dispară odată cu demontarea echipamentelor, cu plecarea muncitorilor spre alte şantiere. Poate urmau să fie duse-n altă parte peste-o vreme, dar în timp, un timp scurt, din păcate, vânturile şi ploile aveau să le şteargă, nemairămânând nimic din munca lui, în timp ce munca altora, a colegilor de şantier, avea să fie prețuită şi peste secole.

Scăpase în cele din urmă de lozinci. La sfârşitul săptămânii trecute, înaintea sâmbetei libere pe care-o primise şi pe care şi-o petrecuse alături de Eliza la Ciric, utemistul agitator îi spusese că lozincile sunt suficiente şi că vorbise cu inginerul pentru a-l trece la altă muncă, începând de luni. Iar în cele două zile de pauză îşi făcuse speranțe că, în fine, urma să aibă o contribuție vizibilă, durabilă. Începutul săptămânii îi aduse noi motive de întristare, dar n-o lăsă să se vadă. Tânărul ce purta în salopetă *Carnetul agitatorului* găsise că munca de însuflețire trebuie să continue, dincolo de lozinci. Aşa încât făcuse rost de o bibliotecă volantă, plină cu ziare *Scânteia* şi *Flacăra laşului*, dar şi cu cărți pentru muncitorii care, în pauza de la

prânz, voiau să se cufunde, măcar pentru câteva minute, într-o lectură mai complexă, iar Brunul se văzu nevoit să împingă acea bibliotecă de-a lungul a aproape trei kilometri, câți se-adunau pe ambele maluri ale râului. Abia în timpul rămas, după prânz, era folosit uneori să mai care vreo găleată cu moloz, să mai schimbe târnăcoapele rupte, să-i ajute deci pe muncitorii calificați în munca lor de construire a magistralei.

La sfârşitul săptămânii, utemistul agitator nu-i mai veni cu vreo veste îmbucurătoare. În schimb, seara, înainte de a părăsi locul de muncă, se auzi strigat şi trimis la baraca inginerului. Acesta îl primi la fel de înnegurat ca întotdeauna, avea o față aspră pe care Brunul nu văzuse niciodată urmă de zâmbet, şi-i întinse un plic.

— Vi l-a lăsat un tovarăş, în cursul dimineții.

Brunul s-ar fi gândit mai întâi, în mod firesc, la tovarăşul Bojin. Comunicarea lor funcționase în felul ăsta la Teatrul de Păpuşi de Stat, era normal să continue în acelaşi mod şi aici, la Întreprinderea de Drumuri şi Străzi. Numai că amicul lui nu-şi punea niciodată înştiințările în plic, cu atât mai puțin într-unul lipit, aşa încât ieşi, după ce-i mulțumi inginerului, şi abia apoi îl desfăcu. Era totuşi vorba de tovarăşul Bojin, ceea ce îl mulțumi pe Brun, mai ales că nu-l mai văzuse, ba chiar se-ngrijorase din cauza asta, în ultimele trei săptămâni. Însă conținutul biletului îl miră nespus, căci, deşi amicul lui lăsase să se întrevadă, într-o discuție a lor, această posibilitate, n-o luase nicio clipă în serios. Tovarăşul Bojin îi făcea o invitație, pentru duminică, în casa lui, unde, conform celor scrise, dădea „o mică petrecere cu prieteni”, cu prilejul zilei sale de naştere. Mai jos îi scria ora la care-l aşteaptă şi-i dădea adresa exactă, găsind de cuviință să-i pună pe hârtie chiar câteva cuvinte despre tramvaiul ce trebuia luat până acolo şi stația unde trebuia să coboare.

*

Dacă i s-ar fi cerut să vorbească despre casa lui, tovarăşul Bojin ar fi aplicat, fără nicio ezitare, cel de-al doilea tip de adevăr în care credea. Căci primul tip de adevăr nu-i era absolut deloc folositor nici în privința istoriei casei sale. El, acest adevăr, ar fi adus în discuție lucruri despre care nimeni n-ar fi vrut să audă. Şi cu atât mai puțin i-ar fi convenit tovarăşului Bojin să le povestească.

În vremea dinaintea orânduirii noi, casa-i aparținuse unui fost deputat în câteva legislaturi, venit din Basarabia împreună cu Pantelimon Halippa, în al doilea deceniu al veacului, odată cu Unirea. Anton Crihan era numele acestuia, iar unii dintre vecini, care-l cunoscuseră, vorbeau despre el, în şoaptă cel mai des, ca despre un mare patriot. Şoaptele astea, pe care le mai auzise vrând-nevrând la începuturi, căci locuia aici de multă vreme, îl cam supărau pe tovarăşul Bojin, pentru că, după părerea lui, un om care servise Partidului Țărănesc şi care fugise în '48 în străinătate, cu coada între picioare, de frica judecății poporului, numai patriot nu putea fi numit. În plus, activându-şi primul tip de adevăr în care credea, tovarăşul Bojin se întreba uneori, lăsându-şi gândurile să transmită un zâmbet poate uşor zeflemitor buzelor, care fusese marea contribuție adusă de Anton Crihan României, de vreme ce unirea teritoriilor nord-estice cu Țara, aia din 1918, la care umbla vorba că fostul proprietar al casei îşi avusese rolul său, se destrămase acum, ca şi cum n-ar fi fost, Basarabia devenind între timp una dintre republicile U.R.S.S.-ului? Nu, tovarăşul Bojin nu vedea, în niciun fel, de ce numele lui Anton Crihan încă era rostit de unii, în primii ani de după instaurarea regimului democratic, cu respect. Dar, în sfârşit, astea erau doar vorbe, iar pentru ele îi iertase la vremea aceea pe vecini, nu toți puteau înțelege imediat că istoria nu se scrie cu păreri, ci cu certitudini.

Certitudinea lui, pentru care trebuia să recunoască, tot conform primului tip de adevăr, că-l simpatiza într-un fel pe Anton Crihan, era casa din Copou, în care trăia deja de mai bine de zece ani, mai exact din anul următor celui în care fostul deputat fugise din țară. O casă impunătoare, în care primise repartiție pentru că ar fi fost păcat, altfel, să rămână goală, o casă ce se vedea din zare dacă mergeai pe lângă parc, pe aleea din spatele noii biserici Sfântul Nicolae, o casă cu trei caturi, având două niveluri ridicate deasupra parterului, în care familia tovarăşului Bojin, adică el şi soția lui, ocupa catul intermediar. Dar ocupa destul, iar capul familiei era mulțumit de camerele cu ferestre largi, luminoase, camere care împreună făceau cât un teren de tenis, cum îi plăcea să spună, şi atât de înalte încât aveai nevoie de scară pentru a schimba becul, era mulțumit de terasa spațioasă ce dădea înspre parc, era mulțumit inclusiv de îngusta încăpere în care intrai din baia mare şi pe care şi-o amenajase pentru sine încă dinainte de a şti că, pe viitor, chiar avea să-i folosească drept birou, căci tovarăşul Bojin, pe lângă lucrul cu oamenii, se ocupa şi cu diverse acte.

Pentru asta, adică pentru că plecase şi lăsase asemenea locuință în voia unei sorți ce-l adusese pe el aici, fără a fi nevoit să cheltuiască vreun ban, tovarăşul Bojin îl simpatiza uneori pe Anton Crihan. Dar, firește, doar în gând şi doar pentru asta, nicidecum pentru celelalte lucruri pe care le făcuse în viață şi care, la drept vorbind, acum erau la fel de inutile ca şi existența fostului deputat, departe de țară, prin cine ştie ce străinătăți.

Totuşi, acum, după atâția ani, dacă i s-ar fi cerut să vorbească despre casa lui, tovarăşul Bojin s-ar fi rezumat, asumându-şi al doilea tip de adevăr în care credea nesmintit, să spună că a cumpărat-o împreună cu soția, fără a mai vorbi despre proprietarul care-o părăsise cândva,

în timpuri încă nu foarte clare, nu foarte sigure. Iar asta pentru că, neştiind nici el prea bine, pe atunci, cum vor curge lucrurile, la scurtă vreme după repartiție făcuse un act de vânzare-cumpărare şi-l înregistrase câțiva ani mai târziu, după ce lucrurile se mai clarificaseră, iar prietenii dispuşi să-l ajute i se înmulțiseră, la Sfatul Popular. Iar acum, proprietar în toată puterea cuvântului, tovarăşul Bojin nu găsea de cuviință să-şi lase primul tip de adevăr să trimită nici măcar vagi sugestii celui de-al doilea tip, cel care-i ieşea pe gură. Istoria e mai bine, uneori, să nu fie spusă. Cu atât mai mult cu cât, între timp, fie pentru că învățaseră la rându-le cum stă treaba cu istoria, fie că trecuseră, din pricini naturale, ei înşişi în istorie, până şi vecinii încetaseră a mai rosti, în vreun fel sau altul, numele lui Anton Crihan.

Aici, la etajul unu al casei mari din spatele bisericii Sfântul Nicolae, veni Brunul, în seara de duminică, pentru a-l sărbători pe vechiul său prieten. Împăturise într-o hârtie legată cu panglică roşie un aparat foto Zorki, pentru care umblase vreme de două ore pe la magazine, încă din seara precedentă, după ieşirea de la lucru. Îl făcea fericit cadoul lui, îi provoca emoții, cu atât mai mult cu cât ştia pasiunea amicului său pentru aparatură, de orice tip ar fi fost ea.

Îi deschise uşa soția tovarăşului Bojin. I se prezentă, destul de amabilă, dar fără a-şi compune necesarul surâs binevoitor. Toriția.

— De la Victoriția, auzi în spatele ei vocea amicului său, după care acesta apăru, imediat, lângă femeie. Hai, omule, intră, nu sta acolo.

Brunul păşi peste prag şi, după câteva urări cu o voce tremurată, îi întinse cadoul. Îl bucură zâmbetul tovarăşului Bojin, care privi aparatul pe toate părțile.

Apoi, acesta îl aşteptă pe Brun să se descalțe, după care-i puse mâna uşor pe spate.

— Hai să-ți arăt unde-o să-l țin.

Trecură în camera cealaltă, fără ca Brunul să mai apuce s-o studieze pe cea în care intrase de la bun început, direct, fără a trece printr-un hol, imediat după deschiderea uşii de la intrare. Observase doar că prima cameră, imensă prin comparație cu cea în care locuia el, măcar de două ori mai mare, avea la pereți câteva corpuri de bibliotecă, pline cu cărți, multe îmbrăcate în piele. Dincolo, trecând printr-o uşă lată, culisantă, îl aştepta o masă mare, aşezată în fața canapelei, cu două scaune de partea cealaltă. Pe masă erau deja puse mâncăruri şi băuturi, două farfurii mari, ovale, cu ouă umplute ce ieşeau în evidență mai cu seamă datorită firelor de pătrunjel, frumos aranjate, cu care le-mpodobise, era de presupus, doamna Torița. Lângă masă, în stânga, o uşă înaltă dădea în afară, spre o terasă. Tot în stânga, de astă dată imediat lângă el, Brunul remarcă apoi televizorul – îşi dădu seama imediat că ăsta era aparatul despre care-i vorbise atât de încântat tovarăşul Bojin pentru că acesta i-l descrisese în amănunt, iar marca Record, care putea fi citită sub butoane, nu mai lăsa loc de niciun dubiu. Amicul său îl conduse însă mai departe, spre o altă uşă, care dădea într-un hol mare, apoi intrară, în stânga, într-o cameră la fel de înaltă precum cele două prin care trecuse, însă parcă puțin mai mică.

Aici era dormitorul, dar ceea ce-i luă ochii Brunului imediat fură rafturile bătute în perete pe care, în loc de bibelouri, se aflau puse pe milieuri, din loc în loc, tot felul de obiecte electronice, atât pe peretele din stânga intrării, cât şi pe cel din dreapta, de deasupra patului. Cu un zâmbet ce se transformase aproape într-un rânjet satisfăcut, tovarăşul Bojin îi arătă cu degetul un raft pe care se afla un singur milieu, iar deasupra lui, un alt aparat foto.

— Ăsta pe care-l am deja e marca Liubitel, aşa că-mi prinde bine şi-un Zorki, zise, liniştindu-l întru câtva pe Brun, căruia deja ochii i se împăienjeniseră de jenă.

Îi mulţumi încă o dată pentru cadou, aşeză apoi aparatul Zorki pe raft, lângă celălalt, asigurându-l că Toriţa, care între timp dispăruse pe holul lung, probabil spre bucătărie, avea să găsească un milieu şi pentru acesta, apoi îi arătă toate celelalte aparate de pe rafturi. Pe primul raft, câteva ceasuri, o întreagă colecţie, cum îi subliniase, mândrindu-se, amicul său, unele mai mari, de buzunar, Molnia sau U.M.F. Ruhla, altele mai mici, de mână, mărci diferite, Sportivnâie, Kama, Iskra sau Pobeda, ultimul asemănător celui pe care, cu mai bine de-un an în urmă, i-l oferise lui drept cadou după ieşirea din închisoare. Dincolo, pe alt raft, un pick-up, iar mai jos, sub el, un gramofon îmbătrânit, ambele pe milieuri largi, care atârnau puţin în afara raftului. De-o parte şi de alta, atât a gramofonului, cât şi a pick-up-ului, erau puse câteva discuri, un număr egal în dreapta şi-n stânga, astfel încât în nicio parte înălţimea discurilor suprapuse să nu facă notă discordantă. Mai încolo, pe alt raft, nu mai puţin de trei aparate radio, mărci diferite, fireşte, tovarăşul Bojin ţinea foarte mult, din câte vedea Brunul, iar observaţia asta îi elimină şi ultima temere cu privire la cadoul lui, să adune aparate produse în fabrici cât mai diverse – unul avea înscris pe el numele Romanţa, pe-al doilea scria Strassfurt, iar al treilea, cel mai impunător dintre ele, era un aparat Daugava.

— Şi-acum, să-ţi arăt televizorul, îi zise amicul lui, conducându-l înapoi în camera în care era întinsă masa.

Înainte de a-l deschide însă, moment pe care Brunul, observă asta abia acum, îl aştepta cu alte emoţii, tovarăşul Bojin fu nevoit să se scuze, prelungind aşteptarea. Se auziseră bătăi în uşă, era vorba de ceilalţi invitaţi. Într-adevăr, în casă intrară, Brunul putea vedea asta prin uşa

culisantă, largă, ce rămăsese deschisă, un bărbat şi-o femeie, soţ şi soţie, după cum se părea, amândoi având spre cincizeci de ani, care se îmbrăţişară destul de entuziast, zgomotos chiar, cu tovarăşul Bojin, apoi şi cu soţia acestuia, Toriţa, pe care Brunul o văzu apărând deodată acolo, deşi nu trecuse prin camera în care se afla el. Probabil exista o altă uşă ce făcea legătura între holul mare şi bibliotecă. În sfârşit, oaspeţii intrară în încăperea cu masa, în care Brunul îi aştepta în picioare, căci nu îndrăznise să se aşeze neinvitat.

După ce încheie prezentările, tovarăşul Bojin, parcă mai vesel decât îl văzuse vreodată, îşi frecă mulţumit palmele.

— Ăştia suntem, zise. Haideţi să ne aşezăm la masă şi să ne simţim bine.

Brunul n-avu timp să se mire prea mult de numărul invitaţilor. Se aşteptase ca acel cuvânt, „petrecere", să însemne ceva mai mult decât cinci oameni, cu tot cu el, adunaţi în jurul unei mese. Se aşeză însă, căutând gesturi cât mai cuviincioase, pe unul dintre scaune.

— Nu, tu vii aici, pe canapea, îi zise sărbătoritul. Altfel, cum o să vezi la televizor? Pe ei lasă-i, râse tovarăşul Bojin, arătându-i pe cei doi soţi. Ei pot să se uite şi cu spatele, că s-au săturat deja de televizor. Şi-au cumpărat încă dinaintea mea, râse el, lăsând parcă o urmă de invidie totuşi să-i răzbată din voce. Dar au un Rubin 102, al meu e Record, adăugă, făcându-i cu ochiul Brunului.

— Ne-ai înnebunit cu Recordul tău, mormăi oaspetele.

Iar soţia acestuia îl completă, vorbindu-i tot Brunului:

— Zici că al lui arată în culori, aşa se mai laudă cu el. Ce, nu tot aia vedem şi unii, şi alţii? schimbă ea direcţia privirii, către stăpânul casei.

— Ba da, continuă tonul de tachinare tovarăşul Bojin, îndreptându-se spre televizor. Dar eu, când mă uit la el, mai

văd ceva: văd că aici scrie Record, pe când voi vedeți că scrie Rubin 102.

Şi hăhăi destul de zgomotos, după care i se adresă Brunului:

— Ia uite acum, să-i dăm drumul. Şi să-mi spui tu mie dacă ceea ce vezi aici nu-i mai frumos decât cel mai frumos teatru de păpuşi din lume.

Şi apăsă pe-un buton.

După câteva clipe de aşteptare, în care Brunul avu tot timpul să se mire că, în afara unui bârâit, televizorul nu dădea niciun semn că ar vrea să pornească, în cele din urmă dinspre aparat izbucni, mai întâi, muzica, un sunet de viori combinate, apoi ecranul prinse a se lumina, iar pe suprafața lui apăru o întreagă orchestră. Brunul auzise de nenumărate ori la radio muzică simfonică, însă toți acei oameni, adunați acolo, cântând în sincron la viorile lor, îl lăsară, la propriu, cu gura căscată. În câteva clipe, uită că vede totul pe un ecran, se lăsă prins de muzică, uimit de felul în care membrii orchestrei reuşeau s-o creeze. Şi numai vocea tovarăşului Bojin, care-i cerea zgomotos o reacție, adică nişte cuvinte cu care să le explice tuturor ceea ce simte, îl trezi din visare, îl făcu să-şi readune gândurile, să redevină stânjenit şi să caute gesturi cuviincioase, apoi vorbe necesare pentru a explica, spre bucuria celorlalți, că nu-şi închipuise nicicând o asemenea minune.

Vorbele astea îi erau adresate însă sărbătoritului, căruia Brunul realiză că trebuie să-i suplimenteze cadoul cu o încântare jucată față de aparatul ce însemna atât de mult pentru el. Altfel, nu televizorul, în sine, îi stârnise Brunului uimirea, visarea în care căzuse câteva clipe. Dimpotrivă, cutia meschină, cu ecran atât de mic prin comparație cu ceea ce văzuse la cinematograf, contururile prea vagi, toate acestea mai degrabă îl dezamăgiseră, se aşteptase la mult mai mult. Nici pe departe n-ar fi putut televizorul să

înlocuiască un spectacol de teatru de păpuşi. Pe Brun îl fascina însă, făcându-l chiar să tremure uşor, acea muzică, însoţită de imaginea atâtor oameni adunaţi acolo cu niciun alt scop în afara celui de a împleti armonios sunetele.

Şi mai era ceva, mult mai important. Ceva ce n-ar fi putut rosti, pentru că îl cufunda pe el însuşi într-un mister căruia simţea până la înăbuşire că n-are cum să-i descâlcească înţelesurile. Odată cu imaginea aceea apărută pe ecran, în mintea lui Bruno îşi făcuse loc, îi era imposibil să-şi dea seama de unde, o altă imagine, cu câţiva oameni pe care-i simţea apropiaţi, dar nu putea să le dea nume. Pe câţiva dintre ei, Bruno îi văzu pe scena asta, apărută într-un moment atât de nepotrivit în mintea sa, cu viori în mână, cântând ceva ce semăna cu ceea ce vedea pe ecran doar prin faptul că viorile lor, ca şi ale celor din orchestră, se uneau în sincron, pentru a lăsa liberă o melodie unică, armonioasă, fără vreun acord nelalocul lui. Iar alături, pe aceeaşi scenă imaginară, apărută din senin în mintea Brunului, alţi oameni mânuiau două păpuşi, care dansau împreună, agăţate de sfori, în ritmul muzicii. Şi ca şi cum asemenea imagini n-ar fi fost suficient de uimitoare, de răscolitoare totodată, o voce fără chip, una sfătoasă, venită de undeva din nişte neguri de nedesluşit, îi vorbea Brunului în italiană, o limbă pe care n-o folosise de atâta vreme încât i se părea uneori c-o uitase, îi vorbea Brunului în felul următor: *„Il marionettista è una sorta di musicista: egli domina le corde del pupazzo allo stesso modo in cui il musicista, aiutandosi con l'archetto, domina le corde del violino. In questo modo il marionettista crea una sinfonia, non di suoni ma di movimenti. E la sua sinfonia è addirittura più complessa di quella del musicista, perché ci sono più corde da controllare"*[2].

[2] „Marionetistul e un fel de muzician: el stăpâneşte corzile păpuşii la fel cum muzicianul stăpâneşte, ajutându-se de arcuş, corzile viorii. Şi astfel

În timpul mesei care urmă, toate strădaniile Brunului se îndreptară către a regăsi, în mintea lui, acele imagini şi acele vorbe pe care le obținuse, preț de câteva clipe, cu ajutorul orchestrei din televizor. Veselia mesenilor, zgomotele paharelor ciocnite, poveştile care se întretăiau, toate acestea, la care se vedea nevoit să contribuie şi el măcar din când în când, nu-i permiteau însă să se concentreze pentru a readuna cioburile de imagini şi de vorbe într-un întreg. Iar seara târziu, când cei doi oaspeți, soț şi soție, se ridicară pentru a pleca, Brunul simțea deja că scena aceea, atât de vie la un moment dat, se pierduse din nou în negurile din care apăruse.

Când se ridică şi el să plece, tovarăşul Bojin, căruia băutura i se urcase bine la cap, înroşindu-i şi vârful nasului într-un mod destul de caraghios, îl rugă să mai rămână măcar până la golirea ultimei sticle de vin de pe masă. Brunul acceptă. De altfel, se ridicase din politețe, nu-şi dorea să plece, cel puțin nu imediat. Avea de pus nişte întrebări, pe care, cu oaspeții prezenți, n-ar fi avut cum să le aducă în discuție.

*

Ieşiră pe terasă. Doamna Torița, după ce-şi condusese perechea de prieteni la uşă, revenise lângă soțul ei, spunându-i, pe-un ton ce nu admitea comentarii, că dacă mai vrea să bea, s-o facă afară. Ea n-avea de gând, apăsase cuvintele astea, să se-apuce să curețe după el canapeaua şi covorul, dacă-i va veni brusc rău. Apoi se apucase să strângă resturile de mâncare de pe masă, ceea ce oricum nu mai lăsa loc de prea multă relaxare în atmosfera camerei.

---

marionetistul creează o simfonie, nu una a sunetelor, ci una a mişcărilor. Iar simfonia e chiar mai complexă decât a muzicianului, căci sunt mai multe corzi de controlat" (n.a.).

Brunul realizase că trebuie să plece, însă întrebările sale, stimulate de vinul pe care-l băuse la rându-i, îi cerură să mai rămână doar câteva minute.

Tovarăşul Bojin, privind spre parcul compus din umbre foşnitoare din faţa terasei, n-avea însă niciun chef să vorbească. Duse sticla la gură, apoi începu să fluiere uşor, ceva ce suna vag a cântec, după care mormăi, încropind o melodie:

Aş vrea într-o seară să ne întâlnim,
Dar nu ştiu când e mai bine să ieşim:
Lunea n-are niciun rost,
Marţi e rău că merge prost,
Miercuri ştii şi tu că e zi de post.

La lumina becului terasei, se adunaseră muşte şi fluturi, unele zburătoare se lipiseră de bec, sfârâind şi sfârşind acolo, iar tovarăşul Bojin se îndreptă spre lumină, ridică sticla pentru a ciocni uşor cu becul şi continuă:

Joi mi-e imposibil să te întâlnesc,
Că mănânc c-un unchi pe care-l moştenesc.
Vineri nu se poate, nu,
Că postesc şi eu, şi tu.
Numai sâmbătă putem să ne dăm rendez-vous.
Şi dacă ne-o place, stăm chiar până-n zori de zi,
Că duminică putem dormi...

Se opri, îi întinse Brunului sticla. Apoi schimbă ritmul şi ridică vocea:

Vrei să ne-ntâlnim sâmbătă seară,
Într-o cârciumioară, la şosea,
Unde cântă un pian şi-o vioară
Şi-unde nu ne vede nimenea...

Iar după ce rosti aceste ultime versuri, începu din nou să fluiere. Sau cel puțin asta i se păru că face, dar dintre buzele țuguiate abia de răzbătea un şuierat vag, nu mult diferit de-o răsuflare normală.

— A cui e melodia? întrebă Brunul, mai mult ca să-i stingă fiorul melancolic sărbătoritului, ca să-l readucă în starea necesară pentru o discuție.

Tovarăşul Bojin încremeni o clipă, parcă dându-şi seama brusc de ceva, ceva ce venea din acea parte a minții lui care se zbătea încă să găsească o gură de aer în puțul cu alcool în care fusese cufundată, apoi ridică o mână, duse degetul la gură.

— Şşşşt!

După care mintea se duse probabil din nou la fundul puțului, suficient pentru ca vorbele tovarăşului Bojin, eliberate de zbaterea disperate a minții, să spună:

— E-a lui Jean Moscopol. Da' nu-i voie. Nebunul a fugit în...

Şi-aici iarăşi se întrerupse, ajutându-şi vorbele cu mâna, făcând un semn care voia să spună că acel Jean Moscopol era acum departe, peste mări şi zări.

— Îl am pe-un disc vechi, de dinainte. Da' nu-i voie. Şi duse iar degetul la gură: Şşşşt!

— De dinainte, zici...

Simțea, era o senzație încercată pentru prima oară de când îl cunoştea pe tovarăşul Bojin, că avea controlul acestei discuții, controlul acestui sfârşit de seară, pe terasă. Şi-l uimea această senzație, însă ştia totodată că n-are voie

s-o scape, trebuia să tragă un folos de pe urma ei. Aşa că, fără alte pregătiri, trecu la întrebarea spre care-l împingea avalanşa de gânduri izbucnită după ziua aceea petrecută la Ciric cu Eliza.

— De unde ştii că părinţii mei au murit în Italia, în război?

O altă încremenire a tovarăşului Bojin, probabil o altă gură de oxigen spre care mintea proprie se repezise, răsărind din adâncurile puţului. Apoi, sărbătoritul serii îi smulse practic Brunului din mâini sticla de vin.

— Îmi spui, te rog? insistă acesta, simţindu-l pe tovarăşul Bojin că scapă, pentru moment, de controlul pe care păruse să-l aibă asupra lui.

— Aşa mi s-a spus, omule! se răsti la el celălalt.

— Cine ţi-a spus?

Sprâncenele Brunului se ridicară, altcineva, neştiut, intrase brusc în povestea vieţii lui, altcineva care părea să ştie mult mai multe.

— Ce nu-ţi convine ţie, ia zi-mi?

Tovarăşul Bojin, deşi tocmai sorbise lung din sticlă, părea a-şi fi revenit brusc, mult prea brusc şi neaşteptat, din beţie.

— Ai o casă, ai un serviciu. Şi eu am un serviciu! ridică vocea celălalt, iar sunetele trecură de Brun, se rătăciră printre umbrele din parc, umbre ce părură a se opri o clipă în loc, pândind, toate, discuţia celor doi oameni de pe terasă. Şi eu răspund în faţa unor oameni, ce vrei de la mine?! se bătu tovarăşul Bojin cu mâna în piept, aproape răcnind. Crezi că-mi place să-mi petrec timpul cu tine şi să-ţi îndrug toate alea? Dar şi eu am un serviciu, omule!

Brunul înţepenise, sprijinit cu spatele de bara de fier ce împrejmuia terasa, neînţelegând şi înţelegând în acelaşi timp spusele omului din faţa lui, al cărui chip începuse chiar să se strâmbe, să se contorsioneze într-o figură

jalnică, ale cărui buze începuseră să tremure a plâns, un plâns de beţiv, necontrolat de-o minte care, zbătându-se să scape de înecul în vin, nu mai reuşea să aducă la suprafaţă cele două tipuri de adevăr distincte, create în timp de ea însăşi.

În uşa terasei apăru însă, chiar în acel moment, doamna Toriţa.

— Ce ţipaţi ca nebunii? – astea erau vorbele cu care venise, vorbe ce intraseră pe terasă încă înaintea femeii.

Iar după aceea, privindu-l pe soţul ei, văzându-i chipul atât de neobişnuit, de schimbat, făcu ochii mari.

— Gata, zise femeia, la fel de hotărâtă ca atunci când îi trimisese pe terasă, şi, îndreptându-se spre sărbătoritul serii, îl apucă de braţ. E de-ajuns. Acum trebuie să te culci.

Brunul ezită încă o clipă, buna-cuviinţă îl îndemna să-şi ceară scuze şi să se îndrepte grabnic spre ieşire. Însă un nod în gât, cu care intrase de pe terasă în cameră, îl făcu să-şi vâre mâna mai întâi în buzunarul din spate al pantalonilor. Scoase de-acolo o hârtie mototolită, tichetul de subscripţie de care aproape că uitase în ultima vreme. Se repezi după cei doi, se opri în faţa tovarăşului Bojin.

— Ăsta e adevărat? îşi aruncă Brunul vorbele, tremurând. Eram aici, în Iaşi, în 1950?

Cei doi se opriră, doamna Toriţa îl privi cu reproş pe soţul ei.

— Ţi-am spus să nu-l inviţi, lăsă femeia să-i scape vorbele printre dinţi.

— Mi-au cerut să-l invit! ţipă iarăşi tovarăşul Bojin.

Apoi îşi întinse brusc mâna spre bucata de hârtie mototolită, o smulse de la Brun şi începu s-o rupă în bucăţele.

— Ia uite, asta fac eu cu tichetul tău! M-ai omorât, omule! Nu ştiu ce vrei de la mine, m-ai omorât!

Femeia îl aşează, sprijinindu-l, pe tovarăşul Bojin pe canapea, apoi reveni către Brun, care rămăsese înmărmurit în mijlocul camerei.

— Vă rog, îi zise. O să discutaţi cu soţul meu toate astea când o să fie-n stare s-o facă. Lăsaţi-ne singuri acum.

Dezmeticindu-se, Brunul clătină din cap, apoi se lăsă condus la uşă. Îşi ceru scuze de-acolo, din dreptul uşii. Primi de la femeie, drept răspuns, doar o clătinare nedefinită din mână.

Coborî pe aleea întunecată. După câteva minute o coti, trecând prin parc, către şosea, de unde avea să ajungă la Fundaţie, apoi, trecând pe lângă blocul în care locuia Eliza, pe drumul către casă. Noaptea, liniştea, lipsa aproape oricărui alt om pe stradă ar fi trebuit să-i calmeze gândurile, să-i dea posibilitatea să şi le ordoneze. Dar cele petrecute în ziua asta, de la amintirea care-l invadase şi de care era convins că venea din acei douăzeci de ani şterşi din mintea lui, căci era o amintire italiană, până la jumătăţile, sferturile de explicaţii, ce ascundeau alte numeroase întrebări, ale tovarăşului Bojin – toate astea îl copleşeau, îl făceau să tremure într-o noapte atât de călduroasă, fără a-i lăsa posibilitatea să se agaţe de-un sens, fie el cât de mic, în urma căruia să se înşiruie apoi celelalte sensuri, atât de căutate de-a lungul vremii de Brun.

Capitolul 12

În anul 1953, pe-un singur om îl mai auzeai vorbind, iar dacă nu înţelegeai de ce o face, puteai uşor să te gândeşti că-i nebun, despre comunişti la trecut şi despre ţărănişti la prezent. Uneori l-ai fi simţit nostalgic când, după un oftat încheiat cu un „eheee” prelung, începea să explice cum, cu ani în urmă, „pe vremea comuniştilor”, pe când era

încă în toate puterile, făcea naveta pe jos, din oraş până-n satul lui aflat la vreo zece kilometri. Acum însă nea Zacornea, cum îl ştiau toţi, se mulţumea să-şi care şalele apăsate de povara celor aproape şaizeci de ani cu autobuzul. Nu renunţase însă la singura slujbă pe care-o avusese parcă dintotdeauna, aceea de gardian la Penitenciarul Galaţi. Şi tocmai în această slujbă se găsea şi explicaţia pentru atât de ciudata sa perspectivă asupra istoriei. Căci „vremea comunişţilor", pentru nea Zacornea, era aceea în care-i avusese sub supraveghere pe agitatorii, grevişţii sau sabotorii comunişti din perioada de dinaintea războiului. Printre ei, şi pe Gheorghe Apostol, cel pe care-l supraveghease direct şi cu a cărui funcţie actuală, de Prim-Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, gardianul se mândrea de parcă avusese o contribuţie la ascensiunea sa politică, deşi acesta, arestat pentru activităţile sale comuniste, se aflase doar în trecere prin închisoarea din Galaţi, în drumul către Doftana. Pe de altă parte, după război începuse „vremea ţărăniştilor" pentru nea Zacornea. Nu se mai străduia să-i împartă pe actualii puşcăriaşi în categorii politice, pentru el, fie că avea sub pază foşti membri ai Partidului Naţional Ţărănesc, ai celui Liberal sau chiar ai Mişcării Legionare, toţi erau ţărănişti. Iar la loc de frunte printre aceştia îi păstra în amintirile sale pe Iuliu Maniu şi Ion Mihalache, pe care, spre deosebire de Gheorghe Apostol, ajunsese într-adevăr să-i cunoască bine, căci fuseseră întemniţaţi pentru o perioadă lungă aici. Cu foştii lideri ai P.N.Ţ. nu se putea mândri însă, nu erau vremurile potrivite pentru asta, aşa încât învăţase să-şi păstreze pentru sine cuvintele pe care le-ar fi avut de spus despre ei.

Nea Zacornea rezistase timpurilor, construindu-şi această istorie proprie, numai pentru că învăţase să fie dur cu „pleava" îmbrăcată-n zeghe pe care-o avea sub pază. Ca

gardian al unei închisori, cu atât mai mult al uneia precum Galaţiul, care-şi câştigase un renume aspru printre închisorile româneşti, sporindu-şi-l chiar de când la conducerea ei venise căpitanul Nicolae Maromet, era obligatoriu să fii dur. Să nu faci nicio concesie. Să nu mişte-n front niciunul dintre banditii încarceraţi aici. Prin urmare, cu toţi anii adunaţi în trupul său, nea Zacornea ştia să nu se-abată de la linia conducătoare. Şefii închisorii îl puteau da ca exemplu de seriozitate – şi nu de puţine ori o făceau. Nimeni nu era mai capabil să organizeze, să disciplineze masa de infractori decât bătrânul gardian. Aproape de fiecare dată când vreunul dintre şefi sau chiar vreun alt gardian îl vedea pe nea Zacornea ocupându-se de vreun grup de deţinuţi, n-avea cum să nu-i atragă atenţia asprimea acestuia, hotărârea cu care-şi urma datoria. Gardianul împărţea în stânga şi-n dreapta urlete, nepermiţând nici cea mai mică abatere. „Banditule, terci te fac dacă mai ieşi din coloană!", striga bătrânul, iar deţinutul vizat, care călcase din neatenţie alături, se grăbea să se integreze şirului perfect ordonat, supravegheat de nea Zacornea. „Morţii mă-tii de vierme, nu meriţi mâncarea poporului dacă nu-ţi faci norma! O să crăpi de foame, otreapă, dacă te mai mişti aşa încet!", se auzea răcnetul gardianului, iar deţinutul care încerca să-şi îndrepte spatele obosit, spre exemplu, revenea imediat la poziţia aplecată, devenit brusc sârguincios. Nea Zacornea ştia cele mai urâte înjurături, nea Zacornea rostea cu uşurinţă vorbe jignitoare, bandit, otreapă, vierme, dar şi altele, care meritau însuşite de toţi gardienii, jeg, scursură, cârpă, buhai, canalie, nea Zacornea ridica pumnul şi, cu ochii ieşiţi din orbite, ameninţa cum nimeni altul nu ştia s-o facă. Nea Zacornea era, fără doar şi poate, un gardian model. Din motivul ăsta, era foarte apreciat de conducere, era foarte apreciat de colegi.

Apreciat de conducere şi de colegi, era însă, de cealaltă parte, de-a dreptul iubit de deţinuţi. Şi asta pentru că, dacă înjurăturile, ameninţările şi potopul de vorbe grosolane băgau spaima-n ei cât timp prin preajmă era cineva care să asiste la asta, imediat cum acel cineva se depărta, faţa schimonosită de ură a gardianului căpăta brusc trăsăturile unui bătrân ca toţi bătrânii, sprâncenele se ridicau a scuză, buzele i se curbau a zâmbet, iar din gura folosită cu câteva clipe în urmă pentru teribile răcnete ieşeau vorbe şoptite, care de cele mai multe ori încropeau glume pe seama celor tocmai întâmplate. Iar spaima îngrozitoare ce domina grupul se topea, la fel de brusc, în râsetele reţinute ale puşcăriaşilor, din când în când se mai auzea câte un glas coborât care aprecia spectacolul – „Nea Zacornea, azi ai fost tare, mi-a plăcut aia cu «mâncarea poporului»!" sau „Haide, nea Zacornea, că ne dai gata: de unde scoţi toate înjurăturile astea?".

Şi nu doar pentru asta îl iubeau deţinuţii. Mai cu seamă cei de prin împrejurimile Galaţiului aveau motive să ţină la nea Zacornea pentru că era singurul care le putea aduce veşti despre familie. Mai rar, când prindea prilejul, tot bătrânul gardian era cel care strecura în penitenciar pachete cu mâncare pentru încarceraţii din zonă, pe care aceştia le împărţeau cu cei mai puţin norocoşi, ajunşi aici de aiurea, de prin ţară. Cei care fumau aveau apoi motive să-i fie recunoscători păzitorului lor pentru ţigările pe care li le scăpa pe sub mână. Unii puşcăriaşi ce se îmbolnăveau în această închisoare, care n-avea un medic al ei, se bucurau de sulfamida adusă de dincolo de ziduri de nea Zacornea. În fine, toţi aveau motive să ţină la bătrânul gardian, măcar pentru că le oferea permanent doza de libertate de care aveau nevoie: omul citea ziarele şi asculta radioul pentru ei, aducând a doua zi cu el ştirile la care altfel deţinuţii ajungeau cu mare greutate sau deloc.

În primele luni petrecute între zidurile Galațiului, luni în care, de teama vreunui acordeon a cărui muzică ar fi putut să răzbată dintr-o cameră întunecată a închisorii, nu s-a împrietenit nici măcar cu colegii de celulă, Bruno Matei s-a apropiat de acest gardian. O apropiere înlesnită de-un obicei pentru care, altfel, nea Zacornea era cunoscut printre toți deținuții. Uneori, când ieşeau la muncă, în grădină sau chiar mai încolo, pe malurile Dunării, la cules de stuf, bătrânul se aşeza undeva lângă deținuți, într-un loc în care-i putea cuprinde pe toți cu privirea, departe însă de ceilalți supraveghetori, şi încropea chipuri sau chiar oameni de lut. Ocupația bătrânului era privită cu îngăduință inclusiv de conducerea închisorii, căci meritele în celelalte privințe erau suficiente pentru a nu i se refuza această țăcăneală, cum o considerau. Mai cu seamă că țăcăneala nu-i scădea vigilența, niciun incident major neraportându-se vreodată sub supravegherea lui. Iar cele minore fuseseră rezolvate, de fiecare dată, fără vreo bătaie de cap.

Figurinele de lut ale lui nea Zacornea, pe care Bruno nu putuse să nu le observe, au reprezentat subiectul primelor lor discuții, atunci când alte priviri nu-i puteau deranja. Bruno s-a interesat într-o zi, în timp ce se aflau la cules de roşii în grădina închisorii, dacă gardianul face acei omuleți de lut pentru nepoți, iar răspunsul bătrânului i s-a părut destul de înghesuit printre alte sentimente, ascunse, chiar dacă fusese rostit cumva cu seninătate.

— Nu, le fac doar pentru mine, aşa. Ca să mai treacă timpul cumva. Că nu mi-a dat ăl de sus nici feciori, nici fete, aşa că n-am avut de unde să m-aleg cu nepoți.

Şi-apoi, pentru că discuția era în pericol de-a se încheia, iar Bruno n-ar fi vrut asta, mai cu seamă că era unul dintre acele prilejuri în care alți ochi iscoditori nu se aflau prin jur, i-a povestit gardianului despre figurinele de ceramică ale Egiptului vechi, asemenea celor ale lui nea

Zacornea, diferite doar prin articulațiile pe care le aveau şi prin părțile demontabile. Gardianul, pentru că ştia de Egipt doar din Biblie, aşa încât n-avea des prilejul să discute despre țara aceea de la capătul lumii, s-a prins în vorbă, în timp ce roşiile umpleau, una câte una, coşul, iar Bruno îşi rostea povestea aplecat, printre dinți, oprindu-se şi ridicându-se uşor doar când trebuia să arate, cu mâinile, cum una dintre păpuşile vechimii, fie ea din lut ars sau din lemn, căpăta nu doar formă, dar şi viață în ritualurile vremii. Asta a fost prima discuție.

A doua a venit mai târziu, poate la două săptămâni distanță, când, într-o altă zi de muncă la grădină, nea Zacornea s-a apropiat de Bruno şi l-a întrebat, după ce se scărpinase în cap câteva clipe, neştiind exact cum să înceapă, dacă-i poate arăta şi lui cum să facă păpuşi dintr-acelea mişcătoare despre care-i vorbise. Nu de alta, dar îşi umpluse casa cu figurine mute, pe post de bibelouri, iar baba lui ar fi putut la o adică să nu le mai arunce, enervându-se când făcea curat, tocmai în grămada de gunoi din spatele şurii dac-ar fi văzut că ele pot fi bune şi drept jucării, cum îi spusese Bruno. Apoi, pentru că i s-a părut şi lui că o asemenea explicație nu-i tocmai îndeajuns, a râs, a dat din umeri şi a zis:

— Eu fac pitici, ca să-ți zic drept. Ştii matale ce-s ăia pitici?

Bruno s-a gândit la piticii din poveşti, căci alt pitic nu i-a venit pe moment în minte.

— Piticii mei sunt din lut ars, pe care-l colorez apoi. Mai fac un ban, aşa, a recunoscut, parcă un pic ruşinat, nea Zacornea. Da' adevărul e că, pe vremurile astea, nu prea vrea nimeni pitici. Şi uite ce m-am gândit, după ce-am vorbit cu matale: baba mea n-are pensioară, că n-a lucrat nici pe vremea dinainte, nici acuma, la bătrânețe. Iar îndată mă trimit şi pe mine ăştia la odihnă, că se fac anii. Odihna o

fi bună, dar şi banii de pensioară sunt mai mărunţi. Şi cu piticii, cum îţi ziceam, nu merge treaba. Mai pică aşa unu', care-mi dă două sticle de vin pe-un pitic, de-l pune între verze ca să sperie iepurii, mai pică altu', care poate-mi vâră în buzunar nişte gologani, ca să-şi pună piticu-n pridvor. Da' asta se-ntâmplă rar. Matale-mi zici că pot să fac şi jucării mişcătoare cu treaba asta cu care mă ocup eu, c-aşa făceau ăia din Egipt. Şi m-am gândit: dacă ăia făceau încă dinaintea timpului, n-oi putea eu să fac acum? Poate mă ajută şi la pensioară, încă-i şi mai bine. De-asta am zis că fie ce-o fi, să te-ntreb: n-ai vrea să mă-nveţi?

Bruno a acceptat cu un zâmbet larg, fără să ceară nimic la schimb, doar de dragul poveştii care-i fusese spusă. Iar înainte ca nea Zacornea, schimbat brusc de apariţia unui coleg gardian, să urle la el ca din anticamera iadului, ameninţându-l cu bătaia, a reuşit totuşi să-i mai spună că, pentru început, ar fi de dorit să găsească o bucată de lemn tânăr, căci păpuşile cele mai graţioase şi mai libere în mişcări nu se fac din lut ars.

*

Închisoarea Galaţi, situată în nordul oraşului, pe strada Traian, la doi kilometri de gară, era delimitată de două ziduri, fiecare având o grosime de aproape un metru şi o înălţime de patru metri. Zidul exterior, care desena un perimetru de peste şase sute de metri, era punctat, pentru toţi cei din afară, cu becuri, la o distanţă de cincisprezece metri unul de altul, deasupra cărora se ridicau, spre interior de astă dată, câteva reflectoare. Între acest zid şi următorul, aproape identic cu primul, curgea un râu de sârmă ghimpată, valuri-valuri, ridicate până aproape de buza celor doi pereţi de piatră care-l încadrau. Însă nici în momentul în care ajunsese aici, nici mai încolo, cât a durat prizonieratul său, Bruno Matei n-avea cum să afle lucrurile astea. Ce se

vedea din interiorul penitenciarului era prea puțin pentru a-şi face o imagine asupra locului în care se afla. Aşa încât, constatarea a făcut-o el însuşi în primele zile de după schimbarea locului de încarcerare, când încă nici măcar nu fusese scos din celulă pentru a fi dus la muncă, putea fi în Galați la fel de bine cum putea fi din nou pe Dealul Arsenalului din Bucureşti sau pe oricare alt deal, în oricare altă vale, în oricare alt loc din România. Poate doar clădirea unității militare sovietice, la nord-estul zidurilor închisorii, în care unii deținuți ajungeau câteodată, sub pază, pentru a face tot felul de treburi gospodăreşti pentru care sovieticii se pare că nu aveau suficient personal, poate doar această clădire să-i fi transmis că aici duşmanul e mai aproape, e mai atent decât în celelalte închisori prin care trecuse. Asta dacă într-adevăr duşmanul era cel la care se putea gândi, cel care şi fără Conducătorul său, mort în urmă cu puțină vreme, îşi menținea, după cum păreau a curge lucrurile, nepăsarea față de rumorile dintre deținuții ce dădeau, în ultima vreme, frâu liber unor închipuiri cu soldați americani veniți să-i salveze din puşcării.

Dacă poziționarea închisorii îi era străină lui Bruno, cu lumea mică, interioară, s-a obişnuit repede, în primele luni. Clădirea celularului, ca o potcoavă, se ridica pe două etaje. Fiecare etaj, avea să afle nou-venitul, cuprindea câte treizeci de celule strâmte, rareori ocupate totuşi doar de câte-un singur om, uneori având câte trei sau chiar patru deținuți. Bruno fusese repartizat într-una dintre aceste încăperi, plină de crăpături în beton, cea mai mare coborând, distinctă, continuă, dinspre plafon pe pereți – crăpăturile aminteau încă, la treisprezece ani distanță, de marele cutremur din noiembrie ‘40, explicație pe care Bruno o primise câteva luni mai încolo, de la nea Zacornea. O cămăruță de la etajul întâi al celularului, sufocantă, în scurt timp avea să simtă din plin asta, un cuptor cu o portiță

minusculă, marcată de gratii şi situată aproape de plafon, care le oferea prea puţin aer lui şi celorlalţi trei colegi. Năclăiala devenea şi mai nenorocită pe timpul nopţii, căci cei patru oameni nu aveau în celulă decât două paturi, suprapuse, aşa încât somnul, lipit de un coleg, în acelaşi pat, era o corvoadă mai mare decât munca. Pe timpul zilei, când nu ieşeau la muncă, se lăbărţau cu rândul în pat, câte unul, depărtându-şi membrele de corp, pe saltelele de paie, ferindu-se să atingă marginile de fier ale patului, pe care, pentru a le spori chinul, câteva raze de soare ce treceau prin deschizătura cu gratii le înfierbântau – iar atunci când unul dintre ei le atingea, sudoarea adunată pe piele sfârâia, făcându-i pe ceilalţi să se crispeze în aşteptarea ţipătului înfundat al celui neatent. Nici măcar pavimentul de ciment nu le oferea, în fierbinţeala zilelor de vară, un minim refugiu, cel al tălpilor. Totul era fierbinte în jur, ei înşişi erau fierbinţi, iar pentru Bruno, obişnuit cu căldura Peninsulei, dar care acolo, în spaţiul mare, deschis, al încăperii comune, lăsa totuşi loc aerului să circule, chinul plămânilor de-aici era aproape de nesuportat.

Astea fiind condiţiile, impunerea unui program constant de lucru a însemnat pentru Bruno, mai ales de-a lungul lunilor de vară, o izbăvire care venea odată cu fiecare deschidere a uşii metalice de către un gardian şi se încheia seara, când reîntoarcerea în cuptor era obligatorie. Iar asta cu atât mai mult cu cât, spre deosebire de Peninsula, unde munca se transforma uşor în corvoadă, neoferindu-ţi nimic nou în afara înjurăturilor, uneori a loviturilor, în afara prafului aspru de piatră ce nu lipsea nicicând din aer, aici puşcăriaşii erau puşi, în funcţie de necesităţile agricole, la treburi dintre cele mai diverse. Primele ieşiri la muncă ale lui Bruno fuseseră la prăşitul porumbului. Mai încolo, la culesul roşiilor, la strânsul mazărei. Pentru secerişul orzului părăsise grădina, alături de mulţimi de alţi puşcăriaşi, păziţi

mult mai bine decât de obicei, cu arme pregătite să tragă, în câmpul ce se întindea parcă fără sfârşit dinaintea lui. Simțea zidurile delimitate de țevile puştilor la fel de clare precum cele din Peninsula. Iar munca îi oferea o anume mulțumire doar datorită diversității. Altfel, avea să afle după bucuria de la început, nu era nicidecum mai uşoară, într-un fel devenea chiar mai chinuitoare, căci agricultura te obligă să stai aplecat, să-ți târăşti picioarele, să cari în spate orele, să le simți ca o povară în care se adună bucăți de timp ce capătă greutatea pietrei. Iar dacă țăranul are voie să se elibereze din când în când de aceste bucăți de timp, aruncându-le la pământ în timp ce-şi îndreaptă şira spinării, scuturându-se de ele, pentru deținutul transformat în țăran aici, la Galați, poziția verticală era un privilegiu acordat numai atunci când nevoile fiziologice nu mai sufereau aşteptare. Asta era singura soluție, la care recurgeau mulți, deşi, la drept vorbind, apa destul de puțină care li se dădea şi căldurile în care lucrau n-ar fi trebuit să pună prea multă presiune pe vezicile oamenilor.

Asta era şi soluția pe care-au găsit-o Bruno şi nea Zacornea, pentru ca rugăminții celui din urmă, transformat la bătrânețe în învățăcel, să se concretizeze în lecții de construire şi de mânuire a unei păpuşi care să nu mai lâncezească sub formă de pitic colorat, ci să se poată mişca, eliberată de înțepenirea încheieturilor. Pentru gardian – căruia aici, în câmp, păzind deținuți ce puteau deveni oricând mai periculoşi dat fiind că specificul muncii agricole la care erau supuşi le oferea o posibilă armă, secera, nu i se mai îngăduia aşa uşor să-şi pună în pericol atenția meşterind la figurinele sale – găsirea momentelor în care putea lucra la păpuşa din lemn, după indicațiile lui Bruno, a devenit în următoarele săptămâni o prioritate.

Lucra acasă. Însă deținutul de care se apropiase într-atât în ultima vreme şi în care, ascultându-i poveştile spuse

pe acea voce hotărâtă, joasă, căpătase tot mai multă încredere îi vorbise despre centrele de greutate ale păpuşii ca despre un lucru căruia trebuie să i se acorde o mai mare importanţă chiar şi decât formelor de lemn, chiar şi decât frumuseţii ultime a figurinei. „Frumuseţea nu contează", aşa îi spusese Bruno într-una dintre discuţiile lor, „marioneta devine frumoasă prin mişcări, iar mişcările sunt bine susţinute numai în cazul în care centrele de greutate sunt perfect poziţionate". Vorbe greu de înţeles de către nea Zacornea, precum ale învăţătorului din sat, cel cu care se mai întâlnea uneori la birt, în seri prea senine pentru a şi le petrece acasă, şi cu care îi făcea plăcere să se-apuce să discute, deşi, de cele mai multe ori, învăţătorul vorbea, iar bătrânul creator de pitici se mulţumea doar să asculte.

Lucra acasă păpuşa, membru cu membru, apoi aducea bucăţile sculptate în penitenciar şi-l aştepta, cu emoţie, pe Bruno să-şi dea verdictul. Uneori, n-apuca într-o zi întreagă să rămână singur cu acesta. Alteori, după ce deţinutul cântărea bucata de lemn sculptat, punând-o în diferite poziţii de echilibru, nu ştia nici măcar el ce să spună. Da, observa Bruno, părea bine construită, dar până nu vedea întregul, până nu se lămurea cum se îmbină una cu alta, nu putea fi sigur că sculptura era perfectă. Iar nea Zacornea, căruia întreaga operaţiune, „proiectul", cum începuse să-l numească în discuţiile cu Bruno, îi stârnise un soi de pasiune pe care n-o înţelegea, dar de care devenea mai preocupat decât de toţi piticii construiţi vreodată, se amăra, căci îi era greu să aducă toate bucăţile păpuşii în închisoare, pentru a trece prin cântarul lui Bruno.

Momentele acestea în care discuţiile între ei puteau avea loc se petreceau mai ales în stufărie, pe malul Dunării, unde, în afara ieşirilor în grădină sau în câmp, se desfăşura adevărata muncă a deţinuţilor. Pentru că stuful putea fi cules mai tot timpul anului, la nevoie chiar şi iarna, ieşirile

în stufărie umpleau toate celelalte zile în care muncile din grădină sau din câmp, în general mai plăcute, nu erau necesare. Aici, în stufărie, verifica cel mai ades Bruno modul în care se năştea păpuşa lui nea Zacornea, în timp ce stătea ghemuit la pământ, cu pantalonii săi cenuşii coborâți până la genunchi, mimând vreo durere de burtă care-l împiedica să-şi continue treaba. Iar bătrânul gardian, în picioare lângă el, păzindu-l cu o față încruntată, asculta toate indicațiile, le memora cu sfințenie, urla din când în când: „Hai mai repede, putoare, că nu-mi pierd ziua ca să-ți goleşti tu maţele!" ori ceva asemănător, apoi îi mulțumea în şoaptă, îi făcea cu ochiul şi-l asigura că i-a reținut toate sfaturile, că a reținut exact locurile în care brațul, antebrațul, pieptul, vreun picior al păpuşii mai trebuia să se elibereze de lemn, pentru a ajunge la forma dorită de amândoi.

Vara era pe sfârşite când capul cu nas lung, de Pinocchio, al marionetei lui nea Zacornea a fost terminat şi i-a fost prezentat, în acelaşi mod, lui Bruno, iar acesta şi-a dat, în fine, acordul pentru asamblarea membrelor. Şi i-a promis gardianului că, dacă a doua zi îi va putea justifica în fața celorlalți o pântecăraie grozavă şi, totodată, dacă va putea veni cu păpuşa unită în întregime, în exact punctele pe care Bruno i le indicase de fiecare dată cu pământ, puteau lega sforile, ba chiar puteau începe prima lecție de mânuire.

Pentru nea Zacornea abia asta a fost prima provocare care i-a creat cu adevărat temeri. Până acum, l-ar fi înțeles colegii, l-ar fi înțeles chiar cineva din conducere dacă l-ar fi găsit cu bucăți de lemn ce încropeau o parte a unui corp oarecum omenesc; îi ştiau țăcăneala, chiar dacă până atunci şi-o manifestase numai prin modelare în lut, iar acum trecuse la alt material. O păpuşă în toată regula adusă în închisoare ar fi provocat însă, în cazul în care ar fi fost prins, cu totul altceva. Ceva ce ar fi putut duce, o ştia

prea bine bătrânul gardian, în orice direcție, în cele mai de nedorit, poate chiar înspăimântătoare direcții. De astă dată, n-avea cum să mai aducă pe bucăți păpuşa. I-ar fi fost dificil să le îmbine aici, în închisoare, unde nu doar că i-ar fi lipsit uneltele necesare, dar nici n-ar fi găsit acel loc complet retras care să-i permită meşteritul – o parte destul de zgomotoasă a „proiectului”.

A doua zi, când a intrat pe poarta penitenciarului, nea Zacornea avea strâns în jurul şalelor un fular larg, maro, peticit, iar inima i se zbătea precum o găină ținută pe butuc pentru tăiere. În strânsura fularului, s-a grăbit el să le explice celor care s-au mirat, avea pietre de scântei, căci auzise undeva că acestea trag orice boală şi-o înghit în interiorul lor, ca şi cum n-ar fi fost. Şi tot lor, curioşilor, le-a justificat durerile de şale din toiul vremii călduroase prin câteva vorbe hâtre, ce trimiteau către-un efort cu care nu mai era de-o vreme obişnuit şi la care, lovită de-o neaşteptată poftă, l-ar fi obligat baba lui în noaptea ce trecuse. Tratamentul cu pietre de scântei, cum numea el bucățile de cremene, era singurul lucru adevărat în poveste, îl încercase în iernile cu suferințe, uneori chiar cu folos. Celelalte lucruri pe care le spunea îi provocau însă un tremur al vorbelor, dar din fericire manifestarea asta, imposibil de controlat de către bătrânul gardian, nu încurca sugestia pe care dorea s-o transmită. Icnetele, la rându-le, se potriveau beteşugului declarat, deşi numai unele erau jucate, altele, nu puține, fiindu-i provocate de înțepăturile păpuşii de lemn prinse sub fular şi legate cu sfoară de jur-împrejurul mijlocului.

Odată scăpat de întrebările cărora cu greu le putea face față, nea Zacornea n-a mai rezistat spaimei ce i se-ncolăcea de inimă mult mai rău decât o făcea păpuşa în jurul brâului, aşa încât, cu regretul că avea să mai piardă o zi, poate mai multe, din timpul dedicat învățăturilor sale, a

găsit un loc ferit în interiorul închisorii, într-o gaură dintr-un zid unde se elibera alte dăți de pachetele cu mâncare pe care le lua de la neamurile deținuților pentru a le da acestora pe ascuns, ceea ce a făcut ca pântecăraia lui Bruno să devină inutilă. Iar ziua de muncă s-a scurs pentru acesta din urmă mai greu decât de obicei, căci, în lipsa complicității stabilite cu gardianul ce-i devenise prieten, nu s-a putut elibera decât rareori de povara bucăților de timp ce-i apăsau spatele şi în stufărie, la fel ca pe câmp sau în grădină. Mai mult, nea Zacornea nici nu s-a apropiat în acea zi prea mult de el, spaimele adunate în cursul dimineții făcându-l să se ferească până şi de cea mai simplă comunicare cu Bruno. Abia spre seară, în timp ce se-ntorceau dinspre Dunăre, bătrânul gardian i-a şoptit că obiectul era la loc sigur, în închisoare, dar că aveau nevoie de-un alt timp şi de-un alt loc pentru continuarea „proiectului".

Timpul şi locul s-au potrivit greu de astă dată. Scurgerea inutilă a zilelor, fără a putea vedea păpuşa pe care-o construise în mintea lui cu exact aceeaşi migală cu care, într-un sat situat la zece kilometri de Galați, o construise de-adevăratelea nea Zacornea, a început să-l chinuie pe Brun mai rău decât căldura din cuptor, cum ajunsese să-i zică, asemenea colegilor lui, celulei în care era vârât după orele de muncă. Aşa încât, după mai bine de-o săptămână de aşteptare zadarnică, s-a silit, cum se obişnuise în aceşti ani s-o facă, să-şi curme şi de astă dată speranțele, chiar dacă cele de-acum nu mai erau legate de vreo eliberare miraculoasă a sa, ci doar de atingerea unei păpuşi de lemn, atingere în care începuse să vadă mult mai mult decât, îşi spunea Bruno, putea însemna ea în realitate.

În noaptea în care uşa celulei s-a deschis, iar gardianul i-a rostit numele, nici nu s-a gândit vreo clipă la păpuşă. Dimpotrivă, s-a trezit mecanic, lăsându-se pentru câteva

clipe învăluit de gândul, apărut parcă din coşmar, că Baba Samca şi moroii ei îl găsiseră şi-aici, pregătindu-se în acele clipe pentru tot răul pe care-l vrusese îngropat mai întâi pe Dealul Arsenalului, apoi în Valea Neagră. Abia recunoscându-l pe nea Zacornea în cel care-i spusese numele cu voce aspră, inima i-a venit întru câtva la loc. Dar gândul tot nu s-a lăsat dus înspre „proiectul" lor, ci mai degrabă înspre constatarea că, până la urmă, gardianul, fie el oricât de blând, tot nu se poate feri să-şi ducă la capăt datoria. Urmându-l pe nea Zacornea în tăcere şi neîndrăznind s-o curme prin vreo întrebare, cu atât mai mult cu cât acesta părea copleşit de alte gânduri, Bruno s-a minunat abia în momentul când, după ce l-a împins în interiorul băii, bătrânul gardian a tras zăvorul încăperii şi, îmblânzindu-şi brusc chipul, a vorbit:

— Nici nu ştii cât m-am chinuit să-i fac să mă pună iarăşi de noapte. De-un an nu mai fac tura asta, ai văzut şi matale. S-au gândit că-s prea bătrân. Şi eu n-am zis nu, că parcă nu-mi mai arde de nopți nedormite. Dar uite cum se-ncurcă lucrurile... Acu' am reuşit să fac schimb cu un coleg, s-a nimerit. Mă cam strânge-n spate, da-ncaltea să iasă ceva din asta.

Apoi şi-a băgat mâna sub fularul de la brâu, pe care numai atunci, în secunda aceea, Bruno l-a observat umflat, şi a scos de-acolo creatura de lemn de care amândoi, în feluri diferite, îşi legaseră speranțele.

Pentru nea Zacornea n-a urmat însă cu adevărat o noapte a inițierii în mânuirea marionetelor. Deşi aşteptase asta de-atâta vreme, bătrânul gardian, după ce l-a urmărit pe Bruno, ca pe-un profesor, în timp ce acesta a prins sforile în punctele cele mai potrivite de pe corpul păpuşii, s-a mulțumit să se retragă lângă calorifer, să se sprijine într-un cot acolo şi să privească. Cu un zâmbet care abia i se desluşea sub mustața grizonantă, stufoasă, nea Zacornea

nu s-a temut de minutele scurse, nu le-a mânat grăbit, chiar dacă mintea îi mai spunea din când în când că puteau fi oricând prinşi. Şi-a alungat zvâncnirile gândurilor, le-a eliberat de amenințarea ce putea apărea din afara acestei încăperi. A refuzat să se mai gândească la faptul că în întreaga închisoare, în acel moment, mai exista şi altcineva în afara lor. A celor trei.

Trei, într-adevăr, căci, odată ataşate sforile ce-o conectau cu lumea animată, păpuşa a început să se mişte. Să păşească mai întâi, unu, doi, trei, patru, până-n fața gardianului. După care s-a înclinat ceremonios dinaintea lui, ca un cavaler din vechimi în fața unui rege din aceleaşi vechimi, s-a retras puțin, unu, doi, trei, patru, şi a început câteva fandări de dezmorțire. Când toți muşchii i s-au relaxat, când inclusiv gâtul i-a scăpat de amorțeală, a bătut cu piciorul în ciment, hotărâtă, şi a început să danseze. Cu paşi mici, cu paşi mai mari. Iar dansul ei a devenit tot mai energic, tot mai îndrăcit, tot mai prins în vârtejul unei muzici pe care, fără doar şi poate, urechile păpuşii o auzeau, la fel cum urechile lui Bruno o auzeau. Şi-apoi, pentru că magia a umplut scorojita sală de baie, muzica şi-a făcut drum şi către urechile bătrânului gardian, bărbia acestuia a început să țină ritmul, primei viori i s-a alăturat un țambal, de undeva a răsunat o trompetă, iar spațiul a început să se lărgească, becul slab, murdar, al băii s-a spart şi a slobozit lumina pe care-o ținea prizonieră, iar aceasta, însuflețită de eliberare, s-a colorat brusc în toate nuanțele, apoi s-a refugiat în zeci, în sute de alte becuri, care-au înghițit toate urmele de întuneric.

Capitolul 13

În anul 1387, într-un letopiseț rusesc era pomenit pentru prima oară „târgul Iaşilor, pe Prut”. În privința acestei date rămân totuşi semne de întrebare, unii zic că prima consemnare fără dubii ar fi abia cea de la 1408, când Alexandru cel Bun a emis un privilegiu comercial pentru negustorii din Lvov, menționând acolo mai multe oraşe ale țării, printre care şi Iaşiul. Ceva mai târziu, prin 1476, turcii i-au dat foc. Iar ăsta a fost cel dintâi incendiu al târgului, măcar dintre cele consemnate. Al doilea, un pic mai târziu, prin 1510, a fost provocat de incursiunile tătarilor în Moldova. Care, după ce au jefuit ce-au avut de jefuit şi-au ars ce-au avut de ars, s-au întors în 1513, pentru a pârjoli şi ultimele rămăşițe ale aşezării. Ceea ce nu i-a împiedicat totuşi pe turci să revină şi să pună foc acelor construcții care au apucat să fie ridicate pe ruine, în 1538. Incendierea localității Iaşi trebuie să fi avut darul de a mai astâmpăra plictiselile invadatorilor, de vreme ce ba turcii, ba tătarii au recurs la ea cu sârguință, făcând cu schimbul. În 1574, le-a venit din nou rândul celor din urmă. Iar în 1650, au trecut pe aici şi cazacii, conduşi de hatmanul de tristă amintire Bogdan Hmelnițki, care au găsit de cuviință să se inspire de la colegii năvălitori turci şi tătari, arzând la rându-le oraşul, printre altele şi Curtea Domnească sau biserica Trei Ierarhi. Şi de parcă nu erau suficiente popoarele astea, li s-au alăturat în 1686 polonezii, biserica Trei Ierarhi aprinzându-se din nou, alături de Golia şi de felurite curți boiereşti. Apoi, pentru că invadatorii au obosit ori s-au plictisit şi de-această activitate, iar oamenilor locului începuseră, se pare, să le cam lipsească focurile, ieşenii şi-au rezolvat propriile incendii: mai întâi unul serios, în 1725, care a distrus centrul oraşului, de la Ulița Mare până la Curtea Domnească, apoi altele ceva mai selective, cum a fost cel de peste zece ani, care-a transformat în cenuşă doar casele din Târgul de Sus, sau cel din 1753, care-a afectat din nou

Curtea, plus o serie de locuințe din jurul ei. În 1827, un alt foc masiv a distrus două treimi dintre construcțiile aşezării, iar în 1844, ultimul incendiu demn de-a fi menționat de istorie a mistuit partea de nord-vest a oraşului.

Între timp însă, de dărâmarea clădirilor ieşene nu s-au ocupat doar incendiile, acestea au fost ajutate, sporadic, şi de-o serie de cutremure. Dintre care a meritat un loc de frunte în consemnări cel de la 31 mai 1739, la numai patru ani după incendiul ce a distrus Târgul de Sus, făcând una cu pământul multe locuințe şi dărâmând, în mare parte, mănăstirea Golia. Dacă însă incendiile şi cutremurele i-au obligat pe oameni s-o ia de la capăt întru reconstrucția aşezării lor, bolile apărute din mizerie au lăsat clădirile neatinse, dar au pus la rându-le în pericol existența oraşului. Iar asta nu o singură dată.

Ciuma, venită în Europa de pe întinsele coclauri ale Asiei în 1347, când nişte şobolani din Orient au coborât de pe-un vas în portul Messina, s-a abătut asupra laşilor abia după ce şi-a făcut o bună parte din treabă în Vest. Ceea ce era cumva firesc, înapoierea zonei față de Occident făcând ca nu numai modele, dar şi bolile să ajungă cu întârziere pe tărâmurile moldovene. Ciuma a ajuns în Iaşi imediat după anul cu rezonanță istorică 1600, reuşind să nimicească nenumărați oameni şi să-i înspăimânte într-atât pe cei scăpați cu viață, încât i-a obligat, ca să scape de blestem, să se-apuce de construirea cât mai multor biserici şi mănăstiri. Cu toate acestea, spre sfârşitul aceluiaşi secol, în 1675, ciuma s-a întors nesătulă la Iaşi, arătând că nu-i pasă nici de credința ortodoxă, nici de sârguința oamenilor întru ridicarea bisericilor protectoare. Şi, pentru că în alte zone nu prea putea să-şi mai facă de cap, s-a înstăpânit molcom peste târgul moldovenesc, izbucnind din când în când pentru a face noi ravagii, cum au fost cele din 1717, 1725, 1738, 1795, ba până şi în 1829, când s-a consemnat ultima

mare epidemie. Iar atunci când ciuma a trecut, oraşul laşi s-a adaptat vremurilor, a ajuns în fine din urmă Occidentul, iar în 1831 a intrat în rândul oraşelor europene afectate grav de-o altă boală, anume holera.

Omul care povestea toate astea cumva detaşat, neuitând să puncteze cu zâmbete momentele istorice care lui i se păreau a avea ceva umor, sorbea din când în când din ceaiul de tei şi rostea datele, întru uimirea Brunului, de parcă le-ar fi citit, deşi nu avea nicio foaie în faţă. Era arhivar şi era prietenul tovarăşului Bojin, acel prieten care, cu câteva luni în urmă, găsise întâmplător tichetul de subscripţie cu semnătura Brunului pe el.

— Vedeţi, îşi pregăti arhivarul concluzia, făcând însă o pauză după acest cuvânt, pentru a bea tot ceaiul ce-i mai rămăsese în ceaşcă, ăsta era laşiul pe care l-a preluat partidul. Boli, mizerie, incendii şi alte nenorociri...

Brunul observă totuşi că istoria oraşului, aşa cum îi fusese prezentată, se oprise undeva spre jumătatea secolului trecut, cu mult înaintea apariţiei salvatoare a partidului. Dar îşi alungă imediat gândul. Mai întâi pentru că, n-avea dubii, chiar dacă lipsea un veac din expunere, sensul profund rămânea acelaşi, era convins că omul putea să-i vorbească de nenumărate alte nenorociri ulterioare, umplând perioada de până la cel de-al Doilea Război şi culminând cu acesta. Iar apoi pentru că n-ar mai fi fost capabil totuşi să asculte în continuare povestea oraşului, el venise aici, adus de tovarăşul Bojin, pentru a afla câte ceva din propria poveste.

Stăteau pe câte-un scaun în încăperea largă, plină cu dosare ce acopereau sumedenie de rafturi, sorbind fiecare din ceaşca proprie de ceai. Şi niciunul dintre ei nu mai găsi nimic de spus după ce arhivarul îşi încheie periplul prin istoria de nenorociri a oraşului. Brunului îi trecu prin minte, pentru o clipă, că rostul expunerii fusese acela de a-l

convinge pe el că se află în fața unui om perfect informat, căruia nici accidentul unei păsări în urma ciocnirii cu clădirea Sfatului Popular nu i-ar fi putut scăpa fără a-l trece la catastif. Însă, dacă asta se dorea, era inutil, n-avea nevoie să fie convins. Deşi întâmplarea din urmă cu două săptămâni, de la aniversare, îi ridicase unele semne de întrebare cu privire la cât adevăr se află în spusele tovarăşului Bojin, nu se-ndoise nicio clipă de bunele intenții ale acestuia, cu atât mai puțin de bunele intenții ale partidului, al cărui reprezentant era totuşi amicul lui. Îl bănuia doar că vrea să-l protejeze. Îl bănuia că-i ascunde cine ştie ce ticăloşii pe care chiar el, Brunul, le comisese înainte de accident. Iar pe arhivar n-avea cum să-l bănuiască de nimic. Pur şi simplu, îşi dorea, era pregătit să afle adevărul şi-i ceruse insistent tovarăşului Bojin asta, mai cu seamă după ce Eliza îl sfătuise să nu se lase copleşit de dubii, ci să pună întrebări. Iar întrebările începuseră chiar din a doua seară de după aniversare, când amicul său îi venise acasă, pentru prima dată neanunțat, se aşezase cumva stingher pe-un scaun, iar apoi se străduise să-l convingă că tot ceea ce se întâmplase în seara anterioară era întru totul din vina băuturii, că mai spune prostii la băutură, ăsta fiind motivul pentru care niciodată, dar absolut niciodată, nu bea mai mult de-o sticlă de vin, iar asta numai dacă are norocul s-o poată împărți cu cineva.

Brunului nu-i fusese însă suficientă explicația. Şi, în următoarele zile, profitând de faptul că, simțindu-se probabil încă vinovat, tovarăşul Bojin îşi sporise vizitele, inclusiv pe şantier, îi adresase atât de multe întrebări încât acesta, într-un final, într-o discuție marcată de gesturi ample, cedase. Iar în această cedare inclusese vizita la arhivar, care tocmai avea loc acum, cu promisiunea că acolo va afla tot ceea ce el, tovarăşul Bojin, dar şi partidul ştiu despre istoria personală a Brunului.

Iar în momentul ăsta, Brunul simțea nevoia unui ajutor din partea amicului său. După ce suportase, ca un fel de introducere, lunga istorie a oraşului, liniştea din încăpere îi măcina nervii, îl angoasa, însă nu îndrăznea s-o curme printr-o întrebare. În cele din urmă, pentru că îşi terminase deja ceaiul, studiind, de parcă acolo ar fi găsit ceva extrem de pasionant, fundul ceştii, vorbi tot arhivarul:

— În 1858 am fost totuşi în rând cu lumea şi-ntr-un aspect pozitiv: s-a introdus la noi iluminatul stradal cu lămpi cu petrol.

Zâmbi apoi, ridică mâinile în semn de apărare, dând de înțeles că e o glumă, că nu va continua cu istoria oraşului Iaşi, apoi i se adresă Brunului:

— Uitați, tovarăşe, am fost informat cu privire la ceea ce doriți să aflați. Şi m-am pregătit, bineînțeles, eu sunt întotdeauna pregătit.

Turnura bruscă a discuției spre ceea ce-şi dorea să afle îi provocă Brunului emoții, dar şi o anume îngrijorare. Arhivarul, care de când îi servise cu ceai se arătase jovial, hâtru chiar, îngroşând cu umor câteva dintre situațiile altfel dramatice prin care trecuse oraşul de-a lungul istoriei sale, căpătase acum un ton oficial, deloc bine prevestitor. Era vorba despre el, gândi Brunul, istoria lui era de vină. Îşi spuse încă o dată, ca o încurajare, că-i gata să accepte orice, orice păcat ar fi săvârşit în trecut avea să fie curățit de prezent şi viitor. Doar să-l afle, să ştie cu ce s-a făcut vinovat, pentru a avea de unde să pornească. Pentru a se revanşa față de partid, de țară, de popor. Față de tovarăşul Bojin chiar, deşi cumva mai păstra o oarecare supărare în privința lui pentru că-i ascunsese trecutul pe care acum avea să-l afle.

Arhivarul deschise un dosar ce se aflase tot timpul pe biroul său. Iar de-acolo, din dosar, ridică în mâini o foaie, de

astă dată avea nevoie să citească de pe ceva ce urma să spună. Trase aer în piept, lungi primele cuvinte:

— Fiiişă matricolăăă...

Îl privi pe după foaie pe Brun, care înghețase pe scaunul său, clătină din cap, continuă:

— Să vedem deci. „Nume", „pronume", astea le ştiți. „Născut în anul una mie nouă sute douăzeci şi unu, luna mai, ziua douăzeci şi nouă, în comuna Buc.", citi arhivarul şi privi iarăşi spre Brun. Aşa scrie, comuna Buc. „Comuna" e bătută la maşină, pe toate fişele matricole la fel, chiar dacă-i vorba de capitala țării. „Comuna Buc." deci. „Raion" – nu are, normal. „Fiul lui George şi al..." – aici arhivarul se opri, încercând să citească. Nu-mi dau seama: scrie cumva Chiara?

— Chiara, da. Noi îi spuneam Clara.

Arhivarul ridică un deget, îl clătină a deplină înțelegere.

— Chiara-Clara. Aşa-i, vă amintiți totul până la plecarea în Italia...

— Nu chiar totul, dădu din umeri Brunul. Cât îşi aminteşte orice om normal din copilăria şi tinerețea lui.

— Aşa-i, aşa-i, ca orice om normal, acceptă arhivarul. Apoi îşi îndreptă din nou privirile spre foaie. Ia să vedeți ce vine acum. Ia să vedeți ceva ce nu ştiați. „Domiciliat în..."

Făcu o pauză dramatică, înclinând din nou capul, pentru a-l privi pe Brun. Buzele acestuia rămăseseră întredeschise, ochii măriți, mâinile, eliberate cu câteva clipe mai înainte de ceaşcă, ridicate până la jumătatea pieptului – iar poziția asta a Brunului îl făcu pe arhivar să zâmbească.

— Gata, nu vă mai chinui. Vă citesc tot, fără întreruperi. „Domiciliat în com. Iaşi, strada Făinii, nr. 7, raionul Iaşi, regiunea Iaşi..." Aici aveți ghinion, îşi încălcă el imediat promisiunea de-a nu se întrerupe. Am făcut cercetări la fața locului, la rugămintea tovarăşului Bojin. Clădirea de pe Făinii nr. 7 a fost demolată. Asta e, vedeți?

Oraşul e viu, lucrurile se schimbă. O clădire azi e, mâine nu-i. Mda. Oricum, înțelegeți acum de ce v-am făcut la început istoria oraşului Iaşi? Pentru că sunteți ieşean. Şi nu de ieri, de azi, ați fost şi dinainte de... Duse mâna la cap, sugerând accidentul. Mda, să continui, spuse apoi, văzând că Brunul nu are nicio reacție. „Ocupația la data arestării: fără ocupație. În trecut: fără ocupație. Avere deținută la data arestării: fără avere. În trecut: fără avere. Ocupația soț: liniuță. Avere soț: liniuță.” Ce să vă fac dacă nu v-ați căsătorit? „Ocupația părinților în prezent: decedați. Ocupația părinților în trecut: industriaşi”. Şi aici, ridică el privirea din hârtie, avem „Italia” între paranteze. Urmează alte spații cu liniuță, căci nu se cunosc averile părinților, mă rog, lucruri dintr-astea. Ajungem la starea civilă, am zis deja, trecem. Mda. „Semnalmente: talia unu şaptezeci şi patru, fruntea lată, nasul mediu, gura medie, bărbia ovală, fața smeadă, ochii albaştri, părul brunet, sprâncenele arcuite, barba rasă, mustața rasă, urechea medie, semne particulare n-are.” Astea vi le-am zis aşa, ca să vedeți cum arătați atunci, la momentul arestării. Dar văd că nu-s schimbări mari, îl măsură el pe Brun din ochi. Mda. Altceva? A, da, uite-aşa. Vine o parte care vă interesează cu siguranță. „Situația juridică. Antecedente penale: n-are.” Dar... Dar! Omul plescăi din buze şi suspină lung. Ba chiar, aşteptând în continuare o reacție de la Brun, îşi repetă suspinul. Apoi, uşor dezamăgit, reluă discursul: Dar! „Depus la data de zero şase a unşpea una mie nouă sute cincizeci şi patru, de către”, ce să vă spun, nu se înțelege foarte bine numele organului legii, o să vedeți şi dumneavoastră, „mandat de arestare pentru faptul de”, vă rog să fiți atent aici, „pentru faptul de trecere de frontieră”. Se opri, lăsă foaia din mână, îl privi fix pe Brun. Asta ați făcut. Poftim, vedeți şi singur – şi-i întinse Brunului foaia. Mi-a fost greu să găsesc actul, dar cine altul în afara mea l-

ar fi putut găsi? lăsă el o undă de mândrie să se scurgă odată cu vorbele.

Brunul nu întinse mâna după hârtie. Se străduí să-şi înghită, mai întâi, nodul din gât. Apoi trase adânc aer în piept şi, întorcând capul spre tovarăşul Bojin, îl privi în ochi. Iar celălalt îşi coborî imediat capul, mişcându-şi degetele de la mâna dreaptă ca şi cum ăsta era lucrul cel mai important ce trebuia făcut în momentele acelea, o dezmorţire căutată, prelungită, şi uitându-se cu atenţie la fiecare deget, la fiecare apropiere şi depărtare de palmă. Abia când orice mişcare a oricărui deget şi-a pierdut justificările, căci nicio amorţire a mâinii nu putea ţine într-atât, tovarăşul Bojin îşi înălţă capul spre Brun şi îl bătu cu cealaltă mână, uşor, amical, pe spate. Iar după ce făcu asta, buzele i se strânseră a dispreţ. I-ar fi fost greu să-şi răspundă lui însuşi de unde veneau sentimentele acelea care-i apăsau din interior buzele, obligându-l la efortul de a şi le controla. Un singur lucru explica poate, într-un fel, reacţia lui: chipul vesel al arhivarului, sub mustaţa căruia apăruse un rânjet mulţumit. Când însă acesta îi făcu din ochi, îşi adună toate acele forţe antrenate pe parcursul exerciţiilor de echilibristică între cele două tipuri de adevăr în care mai credea încă şi, obligându-şi buzele să se strângă de astă dată într-un fel de zâmbet de răspuns, îşi închise şi deschise la rându-i ochiul drept, pentru întâia dată în viaţă conştient că un asemenea gest, atât de simplu şi de obişnuit în fond, poate deveni extrem de dificil atunci când pleoapele sunt ţinute-n chingi de nişte gânduri îndărătnice.

*

Nu prea avea rost, clădirea era dărâmată, aşa-i spusese arhivarul. Strada Făinii nr. 7. Nu foarte departe de blocul în care locuia Eliza. Urcaseră Râpa, apoi trecuseră pe lângă Liceul „Mihail Sadoveanu”, spre Piaţa Unirii – era 23 August,

„Ziua eliberării României de sub jugul fascist, cea mai mare sărbătoare națională a poporului român”, aşa cum se putea citi pe numeroase pancarte uriaşe sau mai mici, toate pe fond roşu, iar dacă tot ieşiseră, fuseseră curioşi să vadă cum era pregătită piața pentru manifestările din cursul zilei.

Tribune acoperite cu ghirlande de flori, nenumărate steaguri roşii, nenumărate steaguri tricolore. Un aer de sărbătoare care aproape-l făcu pe Brun să uite scopul ieşirii sale din casă în duminica asta, emoționându-l. Câteva tablouri uriaşe dădeau rotunjime grandioasă pieței – chipurile marilor învățători ai proletariatului universal Marx, Engels, Lenin. Completate, deasupra tribunei centrale, de-o grea, dominantă, acaparatoare stemă a Republicii Populare, sub care nimeni nu putea rata datele: „1944-1959”. Un pic mai modeste, totuşi deasupra celorlalte tribune, venind în completarea chipurilor marilor învățători, alte două tablouri, înfățişându-i pe tovarăşii Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Nikita Sergheevici Hruşciov. Iar între ei, o lozincă imprimată frumos, mai frumos decât toate lozincile pe care Brunul le realizase pentru şantierul de pe Splaiul Bahluiului, pe care scria simplu: „Trăiască prietenia româno-sovietică!”. Şi, ca să nu planeze nici cel mai mic dubiu asupra acestei frumoase prietenii, înscrisul apărea dedesubt şi în limba rusă: „Ð”Ð° Ð·Ð´Ń€Ð°Ð¸Ń Ń‚Ð¸Ń µÑ, Ń€Ń ÐĽŃ‹Ð´Ðľ-Ń ÐľÐ¸ÐµÑ‚Ń ÐşÐ°ŃŹ Ð´Ń€Ń Ð¶Ð±Ð°!”[3]. Istoria mare, în chipuri, imagini şi pancarte, se pregătise într-un mod copleşitor pentru a primi sutele, miile de istorii mici ce-aveau să umple de-a lungul zilei acest spațiu. Era într-atât de impresionant decorată piața, încât Brunul ar fi rămas, probabil, acolo pentru mult timp, până s-ar fi umplut de oameni, până s-ar fi auzit discursurile, până s-ar

[3] „Trăiască prietenia româno-sovietică!” (n.a.).

fi strigat sloganurile, dacă Eliza nu l-ar fi tras de mânecă, întrerupându-i visările, anulându-i-le, amintindu-i care era totuşi scopul ieşirii lor din casă.

Părăsiră în cele din urmă atât de sărbătoreasca piaţă, ieşind pe bulevard. Şi-apoi, încă un pic, poate nicio sută de metri, în sus. În fine, locul căutat, strada Făinii. Mai degrabă o alee îngustă, de-o parte şi de alta a ei, case înghesuite, cu acoperiş înalt. Şi nimic. Brunul nu simţi absolut nimic păşind pe strada asta. Nimic care să-i spună că mai trecuse cândva pe-aici. Doar o uşoară emoţie, mult mai vagă chiar decât cea din piaţa de mai jos – până şi ea transmisă de ceea ce aflase de la arhivar, de nimic altceva venind din interior, de nimic altceva venind de la clădirile din jur.

Îi era ciudă, îi spuse asta Elizei. Nu, nu ciudă, mai rău: îşi ura în momentul ăsta mintea. Boala. Trecuse pe-aici de mii de ori, documentul pe care-l avusese în mână n-avea cum să mintă. Negru pe alb, strada Făinii nr. 7. Dar boala născută din accident îi ascundea orice amintire. Nimic.

Aproape nimic şi la numărul 7. Un spaţiu gol, arhivarul avusese dreptate, clădirea era dărâmată. În loc însă nu se ridicase altceva. Se opriră amândoi, privind fără cuvinte adunătura de moloz şi de fiare din capătul terenului. Iarba năpădise inclusiv molozul, până la jumătatea grămezii, sporind parcă, prin asta, senzaţia de pustiu, de nimic. De timp care mănâncă locul, mănâncă orice amintire. Brunul privi în sus, ca şi cum şi-ar fi desenat acoperişul sub care locuise până-n ‘54 cu chirie, cum îi spusese şi tovarăşul Bojin după ieşirea din biroul arhivarului, nu se putea altfel, dacă ar fi fost proprietarul casei, cu siguranţă că partidul i-ar fi înapoiat-o, nu i-ar fi pus la dispoziţie o garsonieră, într-o altă zonă a oraşului. Multe întrebări rămâneseră totuşi fără răspuns. De ce venise în Iaşi din Italia, de vreme ce nicio amintire de până-n ‘37 nu era legată de oraşul ăsta?

Când venise? Din ce bani îşi închiriase casa, mă rog, poate doar o cameră în casa ce se ridica înainte pe acel teren? Şi-apoi, tichetul de subscripţie naţională, cu care de asemenea se lăudase arhivarul. Tovarăşul Bojin îi spusese că ar fi trebuit să fie angajat pentru a putea plăti acei douăzeci de lei. Şi-atunci? Cum i-a plătit, de vreme ce în foaia matricolă scria: „fără ocupaţie”? Ba mai mult, conform documentului, nici în trecutul ceva mai îndepărtat nu apărea vreo ocupaţie... Şi-apoi, pasiunea lui pentru păpuşi, despre care putea băga mâna-n foc că venea de undeva din negura acelor peste două decenii lipsă. Şi-apoi, Vasilache. Şi-apoi, acel fragment dintr-o scriere proprie, în care se găseau gândurile sale despre marionete. Şi-apoi, mai ales, frântura de amintire din seara aniversării tovarăşului Bojin, imediat pierdută din nou în negură. În Italia învăţase probabil marionetele, acele chipuri răsărite în mintea lui nu puteau fi o întâmplare, vorbele despre simfonia mişcărilor păpuşii, rostite în italiană de-o voce atât de pregnantă, trebuie să-şi fi avut importanţa lor, altfel nu-i reveneau în amintire. Să creadă că venise din Italia în Iaşi doar pentru a rămâne fără ocupaţie?

Tovarăşul Bojin încercase să-i explice: probabil câştigase bani într-un mod mai puţin onorabil, dând spectacole cu Vasilache pentru cine se nimerea, pe la bâlciuri, în târguri, unde oamenii îi aruncau mărunţiş în pălărie. Citise în ziar, aşa-i spusese amicul lui, citise despre cerşetoria din ţările capitaliste, oameni care cântă, care se scălâmbăie, care fac orice pentru a strânge un bănuţ. În România, în vremurile dinainte, fusese la fel. Era adevărat, odată cu instalarea regimului popular, formele acelea de cerşetorie dispăreau încetul cu încetul, oricine voia să muncească avea unde s-o facă, dar vechile obiceiuri nu puteau fi schimbate aşa, cât ai bate din palme. Probabil asta făcuse şi Brunul, îşi jucase păpuşa în faţa vreunui public de

ocazie, probabil din asta trăise. Cât priveşte tichetul acela – aşa bănuise el, Bojin, că fusese angajat, căci subscripţiile publice vin, de obicei, la sediul unor întreprinderi. Dar nu era obligatoriu. Şi ziarele scriau despre ele, oricine putea contribui. Poate că Brunul se simţise vinovat de banii pe care-i făcea aşa, pe ascuns, într-un mod atât de puţin onorabil, şi tocmai asta-l împinsese să vină cu propria contribuţie. Cine mai putea şti acum? Era mai bine să nu se gândească, aşa-i spusese tovarăşul Bojin, era mai bine că nu-şi amintea perioada aceea, nu fusese una tocmai cum se cuvine, după cum se arătau acum lucrurile. Şi oricum, la ce l-ar fi ajutat să şi-o amintească? Ce-ar mai fi putut schimba acum? Doar să se căineze ca Dona Siminică, atât ar mai fi putut să facă...

Brunul acceptase explicaţiile doar pentru că altele mai bune n-avea. Întrebările nu-l lăsau totuşi în pace, şi-ar fi dorit cu totul alte răspunsuri. Mai ales că, pentru prima oară după ieşirea din închisoare, vina aceea teribilă nu-l mai copleşea până la lacrimi. Da, greşise, meritase închisoarea. Dar fusese o greşeală de înţeles, nicidecum nu păcătuise cu sufletul faţă de partidul care acum se arătase într-atât de binevoitor cu el, faţă de popor. Era sigur, după întâlnirea cu arhivarul, că singurul motiv pentru care încercase să treacă ilegal frontiera atunci, în anii de negură, fusese unul onest în fondul lui: voia să meargă la mormântul părinţilor. Ăsta trebuie să fi fost motivul. Muriseră în război, aici nu mai erau dubii, inclusiv actul acela oficial susţinea acelaşi lucru. Aşa că, în ‘54, asta trebuia să fi fost intenţia lui, să treacă graniţa spre a se întoarce în Italia, doar pentru o vreme, doar cât să pună nişte flori pe mormânt. De ce nu-ncercase să obţină aprobarea pentru trecerea frontierei? Poate că încercase, asta-i spusese şi tovarăşul Bojin. Poate că încercase şi n-o primise. De ce să meargă acolo, dacă părinţii oricum îi erau morţi? Să rişte îndoctrinarea din

partea unor elemente capitaliste care urau modul în care România păşise pe noul ei drum? Sau să nu mai primească permisiunea de-a se întoarce în țară? Nu, statul le oferă oamenilor tot ce-şi doresc, tot ce-au visat vreodată, dar le cere în schimb un lucru simplu: loialitate. Statul nu poate risca plecarea unor oameni într-una dintre țările care nu împărtăşesc aceleaşi valori, mai mult, care urăsc aceste valori. Un lucru de înțeles până la urmă, asta fusese şi părerea Brunului. Sigur, îi părea rău că nu-l înțelesese în acelaşi mod şi-atunci, în '54, forțând frontiera prin zona Timişoarei – aşa apărea pe verso-ul foii pe care i-o oferise arhivarul, fără multe alte detalii. Îi părea rău că nu gândise la fel şi-atunci, dar, una peste alta, era totuşi mulțumit că vina lui, fără dubii, e adevărat, se oprise la atât. Niciun rând, nicio literă din foaia matricolă nu spunea că fusese în alt mod nerecunoscător partidului, țării. Pur şi simplu, o greşeală. Pentru care plătise. Iar de-acum, putea începe o viață nouă. Una fără alte greşeli viitoare.

— Poate ar fi bine să întrebăm vecinii, îi zise Eliza, care, în tot timpul plimbării, nu-i dăduse nicio clipă drumul la braț. N-au trecut decât cinci ani de-atunci, trebuie să mai fie cineva care-şi aminteşte de tine.

Fața Brunului se lumină, se miră că nu-i trecuse prin cap aşa ceva. Se îndreptară spre casa de-alături. Bătrânica înfăşurată într-o basma nu înțelese, vreme de câteva minute, mai nimic din întrebările lor. Într-un final, lângă ea coborî un bărbat mai tânăr. Care se încruntă imediat ce auzi despre ce e vorba şi, fără a le da vreun răspuns, o luă de umeri pe femeia care-i era probabil mamă şi închise uşa, evident deranjat.

Brunul dădu din cap, deja descurajat. Eliza insistă însă. Trecură de partea cealaltă a terenului gol, cel care ocupase cândva numărul 7 al străzii. La prima casă de lângă teren, una în mod clar construită sau măcar renovată

ceva mai recent, nu le răspunse nimeni. Tot Eliza îl duse pe Brun spre următoarea clădire. Aici, un alt bărbat, trecut bine de cincizeci de ani, le deschise. Şi el, ca şi primul, după ce le ascultă întrebările, dădu din umeri şi le spuse, fără nici măcar un zâmbet binevoitor, că se mutase aici de patru ani, aşa că n-avea ce să discute cu ei. Iar uşa se-nchise la fel ca precedenta, scurt, rece, hotărât.

Reveniră. Trecură pe lângă casa bătrânei dintâi, spre următoarea. Eliza îi promise Brunului că-i ultima încercare. Bătură îndelung, răspunsul veni târziu. Un copil de vreo zece ani. Îl întrebară pe el, după ce-l salutară cu zâmbete largi, de când stă aici. Dinainte de a se naşte el, le spuse copilul, apoi fugi înăuntru, chemând pe cineva, lăsând uşa întredeschisă. Într-un final, o altă bătrână. De astă dată elegantă, într-un taior negru cu floare la piept, cu o pălărie pe cap, parcă tocmai pregătindu-se să iasă. Nici ea n-avea timp de vorbă, se grăbea, trebuia să-şi îmbrace şi nepotul, le cerea celor doi, care abia apucaseră să-i spună, printre vorbele ei, ce-ar dori să afle, să n-o țină din treabă, s-o scuze, poate un alt vecin să le dea informațiile cerute. Eliza insistă: o singură rugăminte. Apoi îl miră pe Brun, căci îi puse gătitei doamne aceeaşi întrebare pe care i-o adresase şi copilului:

— Îmi puteți spune de când locuiți aici?

— De trei ani, îi răspunse femeia.

Apoi închise uşa casei, abia apucând să strecoare o ultimă scuză.

*

Îi spălă hainele, îi curăță fața. Cu gesturi lente, grijulii. Hainele vechi redeveniră albe, chiar dacă unele urme de mizerie n-aveau cum să fie eliminate de tot, chiar dacă din loc în loc cămaşa şi pantalonii se destrămau. Îl şterse cu un prosop, frecându-i chipul, masca neagră ce se cam

decolorase, cârlionții ce-i ieşeau de sub pălăria lungă şi ascuțită. Apoi reveni în cameră, cusu vreme de jumătate de oră toate găurile hainelor lui Vasilache. După care, mulțumit, îl aşează pe genunchi şi-i mângâie hainele încă ude, de parc-ar fi vrut să i le usuce cu căldura mâinii. Îi era dator marionetei. Era pe deplin conştient de nefirescul gândurilor sale, se simțea dator unei păpuşi neînsuflețite, unor bucăți de lemn cioplit însăilate într-o arătare ce aducea a om. Dar simțea recunoştința asta față de tot ceea ce Vasilache făcuse pentru el în închisoare, apoi după ieşirea de-acolo. Îşi crease, ştia foarte bine acum, îşi crease acea prietenie cu păpuşa, îi dăduse viață pentru că ceva din el îl împingea s-o facă, chiar dacă şi-atunci, înainte de închiderea lui Vasilache în dulap, ca şi acum, în seara asta, în care-l scosese pentru a-i reda viața de odinioară, mintea îi refuza uneori jocul. Era bolnav, dar nu nebun, nu fusese niciodată. Cu toate astea, vorbise de-atâtea ori cu marioneta, ieşise de-atâtea ori la plimbare cu ea, iar acum îşi dorea reluarea vechii relații, pe care o vreme o aruncase printre nişte haine, în întunericul dulapului.

Cel mai mult voia acum să plângă. Altădată o făcea, plângea alături de Vasilache în momentele de tristețe adâncă, în acele momente în care toate vânturile zilelor mohorâte se înghesuiau parcă într-un balon din interiorul lui, creând o presiune insuportabilă, una căreia lacrimile nu-i rezistau, doborând stavila prea firavă a pleoapelor. Plângea, iar el, ea, bucata asta de lemn, era acolo, aici, pentru a-l înțelege, pentru a-i accepta şi lacrimile, şi hohotele uneori atât de sfâşietoare, altfel atât de puțin acceptabile la un bărbat de-aproape patruzeci de ani.

Îl scosese din dulap tocmai pentru asta. Tocmai pentru că avea nevoie de-un martor al suferinței lui. Eliza... Nu se aşteptase. Cearta lor, definitivă, după o zi în care se plimbaseră împreună până pe strada Făinii nr. 7, fără ca

nimic să anunțe ceea ce va urma. Nu, nu cumplită. I se adresă lui Vasilache:

— Nu, n-a fost definitivă. A fost doar o ceartă. Dar una... adică...

Ceva se rupsese. Vasilache nu-l mai asculta. Sau el nu mai ştia cum să-i spună ce-avea de zis. Îl puse deoparte, pe pat, îşi cuibări apoi chipul în palme, încercând să şteargă toate cele care-i năvăleau acum în minte, ba chiar şi-n ochi – mai ales chipul enervat al Elizei, țipătul ei. Urletul, căci aşa-i reveneau acum în urechi, la mai bine de-o oră după despărțirea lor, spusele ei, ca un urlet: „Am crezut tot timpul ăsta că eşti normal. Însă tu chiar nu pricepi nimic? Înțeleg, memoria ți s-a dus naibii undeva, s-a pierdut. Dar mintea? Unde ți-e mintea? Asta nu mai e nici măcar nebunie, e prostie. Nu înțeleg: nu vezi că nimic nu se leagă? Chiar nu poți gândi singur?!".

Încercase. Bătrâna aceea, îmbrăcată ca o doamnă, putea greşi totuşi. Sau, şi mai explicabil, copilul putuse greşi. Trei ani, mai bine de zece ani... Şi chiar dacă n-ar fi greşit, nu era posibil ca ambii să spună adevărul? Copilul locuise acolo încă de la naştere cu părinții. Doamna trebuie să fi fost bunica lui. Dacă părinții o aduseseră acolo doar în urmă cu trei ani? Era mai mult decât satisfăcătoare o asemenea presupunere. Nu înțelegea nici măcar acum de ce Eliza se înfuriase când încercase să-i dea explicația. Nu înțelegea nici măcar acum de ce se-ncăpățânase în muțenia aceea a ei pe drumul înapoi, un drum de-a lungul căruia nici măcar nu-l mai ținuse de braț. Şi mai ales nu înțelegea cum putuse, când se apropiaseră de blocul în care locuia, să-i spună toate cele pe care i le-a spus.

Cineva îl mințea, aşa începuse Eliza. Cineva voia, cu orice preț, să-i ascundă adevărul. Cineva îi inventase un trecut în Iaşi. Cineva îi umpluse mintea cu prostii. Cineva voia ca el să creadă, afirmația asta îl supărase pe Brun mai

mult decât orice, cineva voia ca el să creadă că părinții i-au murit, că e singur pe lume. Dar dacă nu era aşa? Dacă, iar aici Eliza se oprise, privindu-l fix, dacă ea i-ar spune că mama lui trăieşte în Italia, că îşi vede în continuare de afacerile ei, că l-ar ajuta, dacă ar fugi acolo, să-şi facă o situație, l-ar ajuta să-şi recupereze chiar şi memoria? Dacă i-ar spune ea asta şi ar fi adevărat?

Atunci, pe loc, nu se gândise la doctorul Ustinenko şi la Varvara. Atunci, cuvintele Elizei se revărsaseră asupra lui ca o ploaie cu piatră, parcă-l udau, făcându-l să tremure, şi parcă-l loveau din loc în loc, făcându-l să se chircească de durere. De ce toate acele insinuări, care de fapt ținteau către tovarăşul Bojin, omul care-l ajutase mai mult decât îşi închipuise vreodată că poate fi ajutat? De unde închipuirea aceea nebună, cu mama lui care trăieşte în Italia, cum ar fi putut Eliza să ştie aşa ceva? Şi mai ales, după tot ceea ce-i povestise despre trecutul lui, cât putuse afla de la arhivar, de unde acea nepăsare, acea răutate de-a dreptul, de a folosi din nou cuvântul „fugă”? Până şi gândul la aşa ceva i se părea acum o trădare. Să fugă? El? De ce? Pentru cine? Pentru nişte nebunii ale Elizei? Pentru nişte presupuneri care, de fapt, se puteau rezolva cu explicații atât de simple? Poate nu simple, într-adevăr, dar nişte explicații până la urmă. Cu siguranță existau explicații...

Atunci nu se gândise la doctorul Ustinenko, nici la Varvara. Încremenise doar, privind-o cu ochi mari pe femeia pe care-o iubea deja de-atâta vreme, nevenindu-i să creadă că aude din partea ei ceea ce auzea. Nu înțelegea nimic. Şi, tocmai pentru că nu înțelegea, nici n-avusese vreo replică. O privise doar cum se îndepărtează, după ce, neprimind nicio reacție din partea lui, îi urlase toate acele lucruri jignitoare, încheind cu: „Chiar nu poți gândi singur?!”. O urmase abia mai târziu, mult prea târziu ca s-o mai ajungă din urmă. O văzuse intrând în scara blocului, fără a-i arunca vreo

privire. Abia când se opri la rându-i în fața uşii, ezitând câteva clipe dacă să urce după ea sau nu, abia acolo avu timp să se gândească la faptul că lucrurile se terminau aici, că cearta lor fusese definitivă, altfel Eliza nu l-ar fi lăsat în mijlocul drumului, intrând în bloc fără ca măcar să-i arunce o privire. Şi-atunci, ezitările i se curmară, cu gândul ăsta, apăsător, îşi continuă drumul, încă neştiind exact care e părerea lui despre toate cele întâmplate, neştiind exact ce anume simte el față de Eliza.

Până acasă, nu se gândise la doctorul Ustinenko şi la Varvara. Acum însă, cu capul în palme, simțind că nici măcar Vasilache nu-i mai acceptă hohotele şi lacrimile, gândurile, adunate la un loc, îi suprapuseră chipul femeii pe care-o iubea chipului din film al femeii iubite de doctorul Ustinenko. Misterul trecutului său se dezlegase întru câtva, nu fusese medic înainte, n-avusese nici măcar o ocupație, aşa încât nu îndrăzni să se asemuiască eroului din filmul care-l impresionase într-atât. Însă ea, Eliza, semăna mult prea mult cu Varvara. Îi cerea, chiar dacă nu într-un mod atât de clar cum o făcuse femeia din film, să simtă din nou ceea ce simțise altcândva, în nişte ani acoperiți de negură, greşind din cauza asta în fața celor care acum se arătaseră atât de buni cu el. Îi cerea, la fel cum Varvara îi ceruse doctorului Ustinenko, să nu mai fie el însuşi. Sau să fie acel om care fusese altcândva şi pe care, pentru tot ceea ce-i provocase, îl disprețuise atâta vreme. Nu mai putea. N-avea cum.

Bătăile în uşă îl întrerupseră tocmai atunci când începuse să accepte ideea sacrificiului. Nu, n-o va mai căuta pe Eliza, îşi spunea, poate cândva se vor reîntâlni, la fel cum se reîntâlniseră eroii din film, iar atunci ea îşi va da seama cât greşise. Până atunci n-o va mai căuta. Niciodată. Iar acest „niciodată”, pe care şi-l repeta, ar fi făcut în cele din urmă ca acel balon din piept, în care se adunau vânturile

zilelor mohorâte, să explodeze, să împingă în afară, cu forță, lacrimile şi hohotele, dacă bătăile în uşă n-ar fi devenit mai puternice, mai grăbite.

Se îndreptă într-acolo, abia târându-şi paşii. Deschise. Eliza se repezi înăuntru, înainte de a-l lăsa să-şi arate în vreun fel surpriza. Îi prinse obrajii în mâini, privindu-l cu ochi măriți, speriați.

— Ai apucat să discuți cu cineva?

Clătină din cap, mecanic. Îi simți, îi auzi chiar oftatul de uşurare.

— Hai, vino să vorbim, îi spuse femeia, trăgându-l după ea pe hol, spre cameră, fără a-şi da jos pantofii, fără a-şi dezbrăca haina subțire, de vară.

Se aşezară amândoi pe pat. Brunul îl ridică pe Vasilache, îl puse pe masă, sprijinit de vaza mare, roşie, în care nu se aflaseră nicicând flori, vază pe care-o găsise în garsonieră de la bun început. Eliza, abia aici, îşi dădu jos haina şi-o aşeză alături. După aceea, trase aer în piept. Se uită în jos, spre încălțări, cumva cu amărăciune. Clătină din cap.

Ridică apoi privirea spre Brun şi începu să-i vorbească.

Capitolul 14

Octombrie. Noiembrie. Decembrie. Ianuarie. Februarie. Lunile rogojinii. Au trecut mai chinuitor, dar şi mai lipsite de rost ca oricând. Şi, după căldura năucitoare a verii, l-au adus mult prea aproape de Bruno, odată cu frigul, pe căpitanul Maromet. Cu vorbele sale olteneşti, căci dintr-acea zonă se-abătuse încoace, înspre Galați, cu glumele bățoase, la care râdea el, la care râdeau gardienii. La care nu râdeau uneori deținuții, căci altfel ar fi fost bătuți – cine le dădea lor dreptul să râdă? La care râdeau alteori deținuții, căci altfel

ar fi fost bătuți – nu le plăcea lor umorul căpitanului? Şi, mai ales, cu norma lui. Norma de rogojini, care aici, în „biroul tehnic", se triplase de la instalarea căpitanului în funcția de comandant al închisorii. Se triplase dintr-un motiv simplu: ziua avea douăzeci şi patru de ore, nu opt, cât păreau a fi socotit, în mod complet greşit, predecesorii lui Maromet. Douăzeci şi patru împărțit la opt egal trei, deci numărul de rogojini trebuia triplat. Somn? Dar ce-aveau să facă toți aceşti câini după ce vor crăpa? N-aveau să doarmă? Le trebuia somn acum? Nicio problemă, exista o soluție: să crape mai repede, somnul de veci e cel mai odihnitor somn, glumea căpitanul, apoi hohotea, hohoteau şi gardienii, iar deținuții hohoteau şi luau bătaie sau nu hohoteau şi luau bătaie.

Era totuşi şi înțelegător comandantul Maromet. Uneori, accepta că somnul era o pacoste ce înfrângea dorința puşcăriaşilor de a lucra chiar şi peste cele douăsprezece, de multe ori cincisprezece ore, pe cimentul ăla înghețat de ger, iar atunci, în momentele când simțea valul de bunătate acoperindu-i sufletul cu aceeaşi forță cu care viscolul acoperea spațiul destinat confecționării rogojinilor, îi trimitea pe deținuți în celule, la culcare. Sigur, nu putea să-şi arate slăbiciunea în fața elementelor declasate, aşa încât, norma nefiind realizată, pedeapsa se impunea de la sine. Pentru a-şi ascunde bunătatea şi pentru a-şi marca autoritatea, celor înfrânți de somn li se tăia porția de hrană pe-a doua zi, iar mâncarea le era aruncată porcilor din gospodăria închisorii, care o meritau mai mult în acele momente, căci urmau să devină utili societății odată cu moartea lor. Iar când porțiile deținuților erau aruncate la porci, Nicolae Maromet, în acelaşi scop educativ, nu uita să țină din nou discursul lui preferat, punând față în față cele două tipuri de moarte: una altruistă, spre folosul poporului,

cea a porcilor; alta egoistă, spre odihna proprie, a câinilor puşcăriaşi.

Egoişti, spre propria odihnă, muriseră mulţi deţinuţi în ultimul an, de când căpitanul Maromet se înstăpânise peste închisoarea Galaţi. Iar cei mai mulţi dintre ei, tocmai în „biroul tehnic", la confecţionat rogojini, acolo unde fusese repartizat şi Bruno Matei până către primăvara lui '54. Dar nu foamea, care, în zilele când se săturau porcii, îi făcea pielea uscată, albicioasă de sub coaste să-i tremure odată cu stomacul, nu gerul nopţii, asprit de viscol, care-i înnoda uneori mâinile printre rogojini şi, nemaisimţind nimic, avea nevoie de câteva clipe pentru a-şi da seama unde-i sunt degetele şi unde-s firele de papură, nu bătăile l-au făcut pe Bruno să-şi blesteme orele, zilele, lunile petrecute aici. Uranus şi Peninsula îi spulberaseră naivitatea, îl căliseră, îi creaseră un sistem de raportare la condiţii şi la oameni datorită căruia reuşea să-şi ridice, chiar şi în cele mai crunte momente, un scut de protecţie sub care să se ascundă el şi gândurile lui. Foamea şi-a amăgit-o mestecând ceasuri întregi aşchii, bucăţele de stuf, pe care mintea i le-a umplut cu gusturi, frigul şi l-a blocat de multe ori cu gânduri ce i-au săpat în memorie după căldura năucitoare a verii, reuşind, prin contrast, să fie întru câtva mulţumit de condiţiile de-acum, iar bătăile le-a ocolit, în mare parte, mulţumită experienţei care i-a întârziat reacţiile nici prea mult, nici prea puţin, numai atât cât să nu fie primul care riscă. Sigur, asta atunci când bătăile erau o urmare a vreunei greşeli de grup. Altfel, mai primise câte un bocanc în gură, o dată de la însuşi Nicolae Maromet, când acestuia i se păruse că lucrează prea lent, câte-un pumn după ceafă, câte-o palmă. Dar toate lucrurile astea, oricât de chinuitoare ar fi părut privite din afară, deveneau suportabile odată ce intrau în obişnuinţa zilelor.

Ceea ce îl chinuia însă cu adevărat pe Bruno era marioneta lui nea Zacornea. Gândul la ea. Lipsa ei. În baia aceea pe care-o transportaseră clandestin, pentru o noapte, dincolo de ziduri, nu reuşise să-şi păstreze reflexele redescoperite la nivelul unei întâmplări singulare. Dimpotrivă, reflexele sale, unindu-se cu cele ale marionetei, se transformaseră pe loc în dorințe. În tânjiri chiar, avea să descopere mai întâi cu un soi de bucurie, însă cu o ciudă crescândă pe măsura trecerii timpului. Îşi jurase de-atâtea ori să-şi refuze orice iluzie, căzuse din nou într-una. Iluzia că spectacolele de noapte se puteau repeta, chiar dacă pentru un singur spectator, nea Zacornea.

Nea Zacornea a fost însă scutit de rogojini. Condițiile erau prea aspre pentru un gardian în vârstă, aşa încât, peste iarnă, conducerea închisorii l-a repartizat în gospodărie, acolo unde avea de păzit puşcăriaşi mai norocoşi, care, beneficiind de privirile sale preocupate de cu totul alte lucruri, cu siguranță se bucurau de mai multă mâncare, inclusiv din porțiile deturnate dinspre „biroul tehnic” spre porci, de mai multă căldură, fie şi datorită gunoiului reavăn, care trebuia să fi încălzit aerul, de mult mai puțină bătaie. Iar Bruno, în toate aceste luni, l-a zărit pe bătrânul gardian doar în câteva momente, în trecere. Cu o singură excepție, în chiar prima zi a anului 1954, toate aceste întâlniri au fost marcate doar de schimburi de priviri, din care Bruno înțelegea totuşi destul de puțin. Abia în acea zi au existat câteva momente în care au putut vorbi – căci din închisoare lipsea comandantul, lipseau chiar şi unii gardieni, mai sârguincioşi, cărora li se dăduse posibilitatea de a sărbători cum se cuvine, cu familia. Iar din discuția scurtă ce a urmat, Bruno a înțeles că iluzia sa merita întreținută, căci păpuşa încă nu părăsise închisoarea, nea Zacornea o ascunsese cu speranța că vor reveni momentele bune, că „proiectul” lor avea să ajungă şi la partea în care

bătrânul creator de figurine va învăța la rându-i să folosească sforile pentru a trezi la viață marioneta. Pentru asta însă, i-a şoptit lui Bruno înainte de a se îndepărta, aveau nevoie de primăvară.

Pentru nea Zacornea, această nevoie de primăvară nu ascundea vreun înțeles profund, nu contura vreun cod, nu oferea vreo promisiune. În nevoia lui de primăvară, bătrânul gardian vedea doar încheierea lunilor rogojinii, cele în care nu se mai respecta niciun orar de zi sau de noapte, vedea revenirea lui Bruno la muncile acelea controlabile, în grădină sau în câmp, acolo unde planurile puteau fi refăcute, acolo unde se puteau țese şi alte „proiecte", precum al lor, în afara proiectelor lipsite de orice fel de stabilitate născute din cheful şi toanele şefului închisorii.

Pentru Bruno însă, nevoia de primăvară s-a strâns în jurul inimii precum sforile încurcate ale unei marionete de trupul ei de lemn, încetinindu-i mişcările, sporindu-i chinurile. Au urmat cele mai dificile luni din anii petrecuți în închisori. Iar când munca la rogojini a fost, în fine, încheiată, când căpitanul Nicolae Maromet a dat ordinul de dizovare a echipei de la „biroul tehnic", Bruno a simțit în fiecare muşchi din trupul său primăvara, deşi în acea zi țurțurii nu picurau, niciun fir verde nu colora cenuşiul din jur, iar pe pereții celulei orice răsuflare caldă încă se transforma, pe loc, într-un desen de gheață.

*

Unii smulgeau buruienile, alții, pe urmele lor, săpau. Pământul se aduna grămăjoare, respira afânat. Apoi era împins, cu săpăligile, de cel de-al treilea rând de deținuți, formând un strat ca un şarpe lung, turtit – săpăligile bătuceau grijulii marginile stratului, astfel încât nimic să nu strice paralelismul. Era o treabă uşoară, de primăvară, mai ales pentru cei care supraviețuiseră muncii de iarnă din

„biroul tehnic”. Pe chipurile acestora, chiar dacă încruntate, concentrate, cineva ar fi descoperit totuşi, studiindu-le atent, o trăsătură comună, ca şi cum lumina soarelui şi-ar fi lăsat câteva raze identice să cadă în exact acelaşi loc pe toate aceste feţe, provocând o reacţie care nu se putea citi într-un singur mod. O reacţie ca o uimire fericită, amestecată cu teama că darul pe care l-au primit le poate fi luat totuşi oricând înapoi. Iar această uimire topită în teamă, această teamă topită în uimire sporea productivitatea mai mult decât reuşiseră s-o facă toate ţipetele, toate bătăile, toate glumele groase ale şefului penitenciarului.

Şi nici măcar el, căpitanul Nicolae Maromet, n-avea, în această zi de grădină, vreun motiv să fie nemulţumit. După incidentul de dimineaţă, când un nenorocit fusese trimis la carceră, se mai plimbase vreo jumătate de oră, cu mâinile la spate, printre lucrători, la început cu interes, apoi mimând interesul, până când câteva căscaturi îl trimiseseră înapoi în biroul lui, lăsând exclusiv în sarcina gardienilor păstrarea ritmului de lucru.

Incidentul de dimineaţă n-a fost unul neobişnuit, nu într-atât încât să-i apese şi-acum pe ceilalţi deţinuţi. Unul dintre ei, proaspăt condamnat, a răspuns glumei de înviorare a căpitanului nu doar alăturându-se râsetelor generale, cărora puşcăriaşii experimentaţi le dăduseră tonul pentru că-l simţiseră binedispus pe şeful închisorii, ci socotind şi că o asemenea glumă merită punctată în mod special, prin cuvintele:

— Foarte bună poanta, tovarăşe director!

Vreme de trei secunde timpul a stat în loc pentru ceilalţi deţinuţi, încremeniţi în poziţiile lor de lucru. Doar pentru Nicolae Maromet cele trei secunde n-au fost furate de timp, atâtea i-au fost necesare pentru a străbate distanţa până la acest nou-venit, care-şi reluase poziţia aplecată

după vorbele de felicitare. Poate încă o jumătate de secundă i-a luat piciorului său drept, protejat de bocanc, să-i umple de sânge gura amărâtului.

— Ce-ai zis, câine? Arăt eu a tovarăş cu tine?! Morţii mă-tii de nenorocit!

Alte secunde au fost marcate apoi de icnetele celui căzut la pământ, fiecare lovitură de bocanc în cap, în coaste, în stomac răsuna, în urma reacţiei acestuia, ca o bătaie de gong, dar nimănui nu i-a trecut prin cap să le numere, nici măcar să mai privească într-acolo. Pur şi simplu, ceilalţi şi-au văzut de muncă, de parcă nimic nu se întâmplase, iar nou-venitul a fost târât de gardieni pentru a-şi ispăşi cele trei zile de carceră la care l-a condamnat după ce s-a răcorit, fără prea multe alte vorbe, comandantul închisorii.

Nimic neobişnuit nu se întâmplase, într-adevăr. Era doar prima zi de muncă în grădină, după o aşteptare ce se prelungise mult după venirea acelei primăveri pe care o simţise Bruno după dizovarea echipei de la rogojini. Prima zi de muncă în grădină, fără nicio întâmplare neobişnuită. Şi totuşi, lăsând-o într-o asemenea banalitate până spre jumătatea ei, istoria avea s-o transforme, încă dinainte de aşezarea nopţii, într-una dintre acele puţine zile petrecute în închisoare de Bruno care trebuiau ţinute minte pentru tot restul vieţii. Cel puţin pentru tot restul vieţii sale, chiar dacă aceasta n-ar fi fost subiectul istoriei mari, ci doar al celei mici, personale. Dar deja Bruno nu mai dădea importanţă diferenţierii, relaţia istoriei sale cu marea istorie începuse să-l obosească, să-i creeze prea multe confuzii şi mirări, aşa încât renunţase la dorinţa de-a o mai înţelege.

După masa de prânz, profitând de absenţa căpitanului, trimis la odihnă de plictiseala unei asemenea zile, Bruno i-a cerut lui nea Zacornea – ale cărui priviri cu subînţeles îi întâlniseră propriile priviri cu subînţeles încă de dimineaţă, iar în punctul de întâlnire a privirilor se concentrase toată

bucuria pe care o regăsire în aceste condiții o putea permite – să-l ducă undeva deoparte, marcându-şi pe un ton ridicat şi cu gesturi suficient de evidente durerea de stomac. N-ar fi avut cum să-l îmbrățişeze pe şi mai gârbovitul gardian, aşa cum i s-a părut acum, deşi ar fi simțit nevoia. S-a aşezat în schimb ciuci, cu pantalonii coborâți până la genunchi, cum o făcuse şi-n alte dăți, vorbindu-i de jos în sus, copleşindu-l cu întrebări. Da, marioneta era pe mai departe în loc sigur, n-avea de ce să-şi facă griji. Nu, nea Zacornea nu reuşise o altă tură de noapte, deşi încercase. Dar avea de gând, vorbise asta şi cu baba lui, să facă cerere pentru a fi reintegrat în sistemul normal, măcar pe timpul vremii bune, când oasele nu-l dureau ca iarna – aşa avea să-şi motiveze în fața conducerii solicitarea. Iar nelinişstii lui Bruno, care se simțea cumva vinovat că bătrânul gardian trebuia să se supună acestui sacrificiu, nea Zacornea i-a răspuns printr-o clătinare indiferentă a mâinii, printr-un rânjet şi printr-o explicație în ton cu aceste gesturi:

— Crezi că turele de noapte mă obosesc mai rău decât mă oboseşte baba mea?

Apoi, imediat după ce Bruno şi-a tras pantalonii, pregătindu-se amândoi să revină în zona de lucru, bătrânul l-a oprit, de parcă şi-ar fi amintit brusc ceva.

— Auzi, îmi spuneai matale că te-au anchetat la început pentru legăturile cu acela de-a fost ministru, aşa-i?

Bruno a dat din cap, amintindu-i totuşi în câteva cuvinte că nici măcar nu-l cunoscuse personal pe Lucrețiu Pătrăşcanu, aşa că până la urmă i se găsise o altă învinuire.

— În cazul ăsta, trebuie să fii mulțumit că te-au condamnat pentru altceva, a mormăit bătrânul, apucându-l de braț, împingându-l cu forță în față şi strigând suficient de tare spre a fi auzit de cei de lângă straturi: Mişcă, putoare, că mi se face rău dacă mai stau mult pe lângă tine! După

care a coborât din nou glasul: Dacă nu l-ai cunoscut, atunci îți zic fără griji.

Bruno a întors uşor privirea, din mers, către nea Zacornea.

— Am citit la ziar şi m-am gândit că parcă mi-ai zis de dumnealui. A fost un proces, erau mai mulți, da' nu le-am ținut minte numele. Matale poate-i ştii, da' eu îți zic aşa, la general. La toți le-au dat sentințe grele, da' numai cu închisoarea. Pe el l-au condamnat la moarte şi l-au şi împuşcat.

Ceilalți munceau deja, masa se încheiase. Bruno şi-a luat de jos săpăliga, a intrat tăcut în rând şi a reînceput să dea formă pământului afânat, contribuind în felul ăsta la realizarea şarpelui lung, turtit, cu margini perfect paralele, care se înşira alături de alți asemenea şerpi în grădina închisorii Galați.

*

Vremuri prea vechi, prea din altă lume. Aproape că le uitase. Şi nici nu mai încercase să şi le amintească. Acum însă era obligat s-o facă. Elena şi Lucrețiu Pătrăşcanu. Tatăl său, asigurându-l că, în România, se va bucura de protecția celor doi. Iar acum, fostul ministru era mort, în timp ce soția acestuia se afla în vreo închisoare. Ca a lui. Tot speriată de-un Maromet, tot visând la vremurile de altădată. Soția ministrului. Atunci, cu acel coc elegant, mai mereu cu o țigară lungă, ținută cumva aristocratic în mână, haină scumpă de piele, un taior într-o singură culoare, deschisă. Acum, undeva într-o închisoare, în zeghe.

Ar fi adormit cu gândurile astea. Dar, într-un loc în care altfel întâmplările se adunau atât de greu, în care doar câte o bătaie sau o idee a căpitanului schimba orarul şi modul de lucru, ziua aceea s-a vrut altfel. Şi i-a adus lui Bruno mai mult decât informația despre moartea

binefăcătorului său de altădată. Iar pentru că începuse prin a-i aduce o tristețe, ziua nu s-a dovedit mai îndurătoare, n-a venit cu o necesară contrapondere. Dimpotrivă, a înecat prima tristețe într-una mult mai mare, venită poate şi mai pe nepregătite decât prima.

Revenit în celulă când soarele încă nu se scursese întru totul dincolo de ziduri, Bruno n-a reuşit să se întindă în pat, înghesuindu-se alături de unul dintre colegi, mai mult de-o oră. Uşa de fier s-a deschis brusc, deținuții s-au încolonat. Nu era vorba de masă, nu era vorba nici de ieşirea la toaletă. Gardianul care urla la ei tremura, iar tremurul îl adusese cu el de undeva de-afară, fără a avea legătură cu cei patru oameni care luaseră fără pic de zăbavă poziția supusă dinaintea lui.

În câteva minute, au fost coborâți în curte. Nu doar ei. Toți deținuții din celular erau încolonați, aproape o sută de oameni fremătând mai întâi, obligându-se apoi la muțenie în momentul în care dinaintea lor, lângă gardieni, a apărut căpitanul Maromet. Domnul căpitan Maromet. Care, privindu-i disprețuitor, scuipând apoi în silă, nu şi-a început monologul cu vreo glumă, cum îi intra uneori în obicei. Nu şi-a început monologul nici măcar țipând, cum îi intra alteori în obicei. Ci, după acea privire disprețuitoare, după acel scuipat trântit în scârbă, s-a repezit spre primele rânduri de deținuți, lovindu-i cu picioarele, cu pumnii, înjurând şi răcnind ininteligibil. Abia după ce s-a răcorit în felul ăsta, fără a fi oprit de gardieni, s-a depărtat de grămada tulburată a prizonierilor, şi-a aranjat hainele şi a făcut un semn către gardieni.

Iar un icnet s-a suit imediat spre gâtlejul lui Bruno, doar fălcile i l-au oprit, în ultimul moment, la poarta buzelor. Timpanele au început să i se zbată, sângele i-a năvălit în obraji, ochii i s-au mărit şi l-au țintuit, neputincioşi, pe nea Zacornea, târât spre căpitan de doi

gardieni, de doi colegi ai săi. Gândurile l-au surzit pe Bruno, spaimele i s-au scurs toate în picioare, iar muşchii abia au reuşit să le susțină greutatea, dinaintea ochilor a început să-i joace, începeţoşând imaginea, marioneta *lor* de lemn, a început să se mişte cum n-o făcuse niciodată în realitate, în acea noapte petrecută-n baie, parcă zbătându-se la rândul ei, înfricoşată, încercând să alunge în felul ăsta coşmarul care se petrecea chiar acolo, chiar atunci. Deşi noaptea nu se înstăpânise peste acea zi atât de diferită de restul zilelor, deşi somnul, care era cel mai adesea răspunzător pentru coşmaruri de felul ăsta, nu-l prăbuşise pe Bruno în adâncurile lui.

Pe fața lui nea Zacornea nu se vedeau urme de bătaie. Doar o disperare copleşitoare, care-i înmulțise ridurile, care-i micşorase ochii, care parcă-i înălbise şi mai mult părul. Iar atunci când s-a auzit vocea căpitanului, capul bătrânului s-a aplecat instantaneu, ca un fel de închinare ce striga după iertare.

Discursul lui Maromet, încropit din zbierete, le cerea deținuților atenție la ochii lui, la urechile lui. Credeau, asta le zicea căpitanul, că ochii şi urechile-i erau acolo, pe chip? Se înşelau, nici nu-şi dădeau seama cât de rău se-nşelau. Dormeau liniştiți, huzureau liniştiți deținuții, răcnea căpitanul, dormeau liniştiți câinii, neştiind unde se aflau cu adevărat ochii şi urechile lui. Neştiind să privească în dreapta, în stânga, în față, în spate. Uneori în ei înşişi, chiar acolo ar fi putut descoperi ochii şi urechile lui Nicolae Maromet. Iar zbieretele au fost însoțite şi de gesturi spre mulțime, arătând în stânga sau în dreapta fiecăruia dintre câini, în fața sau în spatele lui.

Ochii lui Bruno căutau însă spre nea Zacornea, urechile lui încercau să dea deoparte zbieretele şi să audă orice icnet, răsuflare, şoaptă ce-ar fi venit dinspre gardian. Urletele lui Maromet, însoțite de gesturi, s-au îndreptat însă

spre bătrân înainte ca vreo şoaptă, vreo răsuflare sau vreun icnet să ajungă până la Bruno. Căpitanul l-a înşfăcat pe gardian de păr, trăgându-i în felul ăsta trupul mai în faţă. Iar zbieretele s-au înlănţuit iarăşi, înştiinţându-i pe toţi cei de faţă că ochii şi urechile directorului închisorii nu dorm niciodată, aşa încât trădarea va ieşi întotdeauna la iveală. Trădarea şi prostia, căci numai un prost precum bătrânul gardian i-ar fi ajutat pe deţinuţi cu veşti din afară, numai un prost le-ar fi strecurat pachete unor ploşniţe şi-aşa prea îndestulate după cât sânge au băut. Şi-acum, cu ce s-a ales moşneagul prost şi trădător? Cu ultimii ani de viaţă petrecuţi în închisoare, asemenea câinilor...

Bruno şi-a ţinut răsuflarea pe toată durata acestor urlete. Dincolo de milă, un gând înspăimântat îl implora pe gardian să nu-i pomenească şefului închisorii de el, să nu-i vorbească despre nicio păpuşă de lemn. Iar acestui gând i-a urmat imediat altul, şi mai cumplit, care-i şoptea de astă dată lui, numai lui, că era prea târziu, că marioneta fusese descoperită, că nea Zacornea se afla în situaţia asta tocmai din cauza „proiectului" lor şi că el, Bruno, va avea de înfruntat, curând, cea mai grea suferinţă din anii petrecuţi în închisori.

Apoi, s-a întâmplat ceva la care n-avea cum să se aştepte. Privirea lui nea Zacornea, ţintuită acum spre mulţimea de deţinuţi de mâna căpitanului care i se încleştase-n păr, a întâlnit privirea înfricoşată a lui Bruno. Iar după câteva clipe, pleoapele bătrânului i-au vorbit deţinutului, coborându-se şi ridicându-se de câteva ori, liniştindu-l. Abia când le-a înţeles, când a priceput ce-i comunicau, pe Bruno l-a copleşit nu vreo senzaţie de eliberare, ci o ruşine cumplită, o vină îngrozitoare faţă de acel bătrân care, într-un asemenea moment, găsise de undeva puterea de a i se adresa spaimei lui, pentru a o alunga.

În jumătatea de oră în care i-a ținut acolo pe toți cei aproape o sută de puşcăriaşi din celularul închisorii Galați, căpitanul Nicolae Maromet, cel ai cărui ochi şi ale cărui urechi se aflau în mijlocul mulțimii de prizonieri, n-a reuşit să afle nimic în plus. În ciuda amenințărilor, a promisiunilor că orice delațiune suplimentară avea să fie răsplătită printr-o pedeapsă mult mai mică decât aceea care urma dacă numele deținuților ce colaboraseră cu bătrânul gardian ieşeau la iveală în anchetă. Urechile sale, care-i oferiseră căpitanului în chiar acea zi blestemată informația că nea Zacornea le face anumite servicii unor prizonieri, n-au avut curajul să iasă în față. Ochii săi, care-i transmiseseră căpitanului locul în care nea Zacornea ține ascuns un pachet de la rudele unuia dintre cei închişi, n-au îndrăznit să se arate tuturor celorlalți. Mulțimea a suportat în tăcere, ca de fiecare dată, toate înjurăturile, amenințările, momentele de furie transformate în noi lovituri. Apoi s-a încolonat, la fel de tăcută, spre celule.

Abia ajuns şi el în celulă, neavând a mai aştepta porția de mâncare, destinată exclusiv porcilor în acea seară, Bruno a putut să se detaşeze, într-o anume măsură, de stările care-l invadaseră în timpul scenei din curte. Şi a putut să repete pentru el însuşi, pusă într-o ordine care l-a ajutat să-i înțeleagă mai bine sensurile, povestea acestei întâmplări. A priceput, mai întâi, că nea Zacornea n-avea să mai apară în niciuna din zilele următoare în curtea închisorii. A priceput mai apoi că, de vreme ce-i descoperiseră ascunzătoarea, acolo fiind găsit doar pachetul pentru unul dintre deținuți, marioneta se afla în altă parte. Tot aici, între ziduri, dar într-un loc în care avea să stea închisă probabil pentru vecie, ca o garanție că zidurile astea nu se vor dărâma nicicând, schimbând deținuți după deținuți, generații de nefericiți deveniți dintr-odată duşmani ai poporului. A priceput în cele din urmă că nimeni nu-i putea oferi cu

adevărat o speranță, ci numai fracțiuni din ea. Fracțiuni ce aveau să fie nimicite invariabil într-un final, căci nicio altă forță din lume, pe orice ar fi ea întemeiată, n-avea cum să reziste în fața uriaşului tăvălug ce se abătuse şi asupra lui de câțiva ani.

După ce a priceput toate astea, transformându-le într-o eliberare sau într-o cedare definitivă, Bruno n-a putut totuşi să adoarmă. Chiar dacă şi-a obligat gândurile să-l ocolească pe nea Zacornea, să nu-i mai croiască acea ultimă fărâmă de destin între ziduri de închisoare. Chiar dacă le-a forțat să se rupă şi de numele lipsit de chip al binefăcătorului său de altădată, Lucrețiu Pătrăşcanu. Chiar dacă s-a străduit să nu se gândească la toate cele care-i spuneau că existaseră vremuri, mai vechi sau mai recente, în care-şi putuse închipui că nu trăieşte complet însingurat, că are motive să se încreadă în cineva dintr-o apropiere aproape palpabilă.

N-a putut să adoarmă din cauză că, la început supuse în a-şi accepta această neputință în care erau înghesuite, gândurile s-au răzvrătit apoi, refugiindu-se în puținele spații libere din interiorul celulei – între crăpăturile din ziduri rămase încă de la cutremurul din 1940, în distanța dintre patul de jos, în care se lungea alături de alt deținut, şi cel de deasupra, de asemenea ocupat de doi prizonieri, ba chiar şi-n spațiul sufocat dintre el şi colegul său de pat. S-au răzvrătit şi s-au răzbunat, trimițând către mintea lui Bruno alte spaime. Căci, odată cu izgonirea lor din singurul loc în care puteau crea legături raționale, gândurile şi-au adunat forțele pentru a transmite imagini nebune, fantastice, cu ochii şi urechile căpitanului având viață proprie şi împânzind în noapte, ca nişte păianjeni, şi crăpăturile din ziduri, şi distanța dintre paturi, şi atât de îngustul spațiu dintre el şi colegul său adormit.

Singura soluție pe care Bruno a găsit-o târziu, în aceeaşi noapte, după ore chinuite de nesomn, a fost să-şi

adune înapoi, unul câte unul, gândurile răspândite prin celulă, atrăgându-le într-un spaţiu idilic, ce nu-i mai putea face rău, căci era unul din cu totul şi cu totul altă viaţă, şi oferindu-le o limbă care nu le era străină, dar care n-avea legătură nici cu limba judecătorilor ce-l condamnaseră, nici cu limba gardienilor întâlniţi în închisori, nici cu a deţinuţilor, nici cu a lui nea Zacornea, nici cu a lui Lucreţiu Pătrăşcanu. Spaţiul acela şi limba aceea aparţineau vechilor păpuşari din Sicilia.

Bruno a reuşit să adoarmă abia spre dimineaţă, când deja gândurile sale se obişnuiseră în acel spaţiu şi-n acea limbă, păstrând de-acolo pentru ele, obosite, doar câteva fraze, rostite ca învăţătură de capul familiei de păpuşari: *„In uno spettacolo di marionette, bisogna tener presenti due condizioni essenziali. La prima: il pubblico non deve vedere altri movimenti all'infuori di quelli imposti dal gioco, provati e riprovati dall'artista che maneggia il pupazzo. La seconda: il pubblico non deve sentire altre voci all'infuori di quelle imposte dal gioco, provate e riprovate dall'artista che dà voce al pupazzo"*[4].

Capitolul 15

Trecuse vreun an de când Brunul se eliberase, într-o anume măsură, de urmările imediate, cele mai chinuitoare,

[4] „Într-un spectacol de marionete, trebuie să avem în vedere două condiţii esenţiale. Prima: publicul nu are voie să vadă alte mişcări în afara celor impuse de joc, îndelung repetate de artistul care mânuieşte păpuşa. A doua: publicul nu are voie să audă alte voci în afara celor impuse de joc, îndelung repetate de artistul care îi dă glas păpuşii" (n.a.).

ale bolii sale. Şi îşi închipuise că scăpase definitiv de ele. Însă prea o luaseră razna lucrurile în ultima vreme.

În ultimele luni de închisoare, apoi de-a lungul primelor luni ce-au urmat eliberării, viaţa nu se prea arătase aşa cum se străduise să i-o descrie tovarăşul Bojin. Acceptase cu greu singurătatea aceea din celulă, deşi treptat lucrurile căpătaseră tot mai mult sens, iar tovarăşul Bojin îşi petrecuse multă vreme alături, stând pe celălalt pat de fier, zâmbindu-i de cele mai multe ori şi încurajându-l. Într-un fel, era mai bine chiar decât în spital, unde analizele şi medicamentele amare pe care era obligat să le ia îl aduceau uneori în pragul deznădejdii, unde nu înţelegea absolut nimic din ce i se întâmpla.

Pe de altă parte însă, în lungile ore când rămânea singur în celulă, chiar şi după ce-l cunoscuse pe Bojin, avusese de luptat cu o frică imensă, care se transforma uneori în disperare, încât se lipea de ziduri, încerca să sape cu mâinile în piatra lor nu pentru a trece dincolo, nu pentru a le dărâma, ci pentru a le face să-i spună ceva, orice, despre trecutul lui. Iar lipsa acestei atât de dorite comunicări îi scotea din adâncul pieptului urlete repetate, pe care nu şi le putea controla, urlete din care-l salva uneori câte un gardian, care intra, îl apuca în braţe şi-l trântea pe pat, acoperindu-l cu pătura, până când întunericul îi liniştea ochii ieşiţi din orbite, îi micşora îndeajuns pentru a le permite pleoapelor să-i acopere, iar căldura îi oprea treptat tremurul. Alteori, urletele se linişteau într-un târziu de la sine, în lipsa gardianului se vâra singur în pat, trăgându-şi pătura deasupra capului.

Episoadele astea se mai răriseră abia după ce învăţase să comunice cu marioneta. După ce realizase că arătarea aceea din lemn nu era doar un obiect din trecutul lui necunoscut. După ce înţelesese că, spre deosebire de pereţi, chiar dacă nu putea să-i răspundă, păpuşa îl privea şi

poate, fără a rosti asta, îl înțelegea. Treptat, în clipele de groază, în locul urletelor apăruseră hohotele, iar tremurul corpului şi-l tempera strângând, puternic, marioneta la piept. Iar mai târziu, după ce tovarăşul Bojin îi dăduse un nume, Vasilache, apropierea sa față de figurina aceea din lemn, care-l privea de după masca neagră şi-l înțelegea, îl ajutase să-şi controleze stările de sfârşeală, îl ajutase să intre, cât de cât, în normalitate.

Imediat după ieşirea din închisoare, apăruseră însă „damblalele". Poate că existaseră „damblale" şi-n celulă, dar acolo nu fusese nimeni să i le observe. Sau dacă i le observase, Vasilache n-a avut cum să-i vorbească despre ele. Abia afară, după ce întâlnise mulți oameni, a aflat Brunul despre aceste episoade. Mai întâi, într-o Alimentară. Ajunsese în fața vânzătoarei, tocmai îi întindea banii pentru o pâine, iar în clipa următoare o altă femeie, care apăruse parcă de niciunde, îl scutura, țipa la el cu ochii măriți, încercând parcă să-l facă să-şi revină din ceva. Brunul o îndepărtase atunci, speriat la rându-i, fusese pe punctul de a fugi, însă pricepu înainte de a face vreun gest în sensul ăsta că femeia îi vorbea cu o anume blândețe de fapt, neamenințător, căutând să-l ajute. „Ați încremenit", i-a explicat ea. „Mai întâi, ca o stană de piatră, ochii v-au înțepenit pe perete. Apoi ați început să bateți cu mâna-n tejghea, de s-au speriat toți. Pac, pac, pac, iarăşi şi iarăşi" – iar femeia i-a arătat gesturile, a repetat bătăile în tejghea, pac, pac, pac, pentru a fi cât mai convingătoare. „Doamna – arătase spre vânzătoare – vă vorbea degeaba. Vă tot vorbea, dumneavoastră nu-i răspundeați... Vă e rău?"

Tovarăşul Bojin le numise aşa. „Amorțeşti deodată, parcă dă damblaua-n tine", aşa-i spusese, iar de-acolo până la a-i denumi „damblale" momentele acelea nu mai fusese decât un pas extrem de mic. A doua asemenea întâmplare se produsese câteva săptămâni mai târziu în fața amicului

său, într-una dintre serile petrecute împreună. Un minut poate, cel mult, aşa-i spusese tovarăşul Bojin. „Cred că ți se trage de la cap”, îşi dăduse el atunci cu părerea, trecând destul de uşor peste episod. După care, alte două asemenea întâmplări, destul de repede una după alta, la serviciu. I se plânsese tovarăşului Bojin, îi explicase cum se speriaseră noii lui colegi, iar amicul lui îl dusese la spital, la medicul Petrovici. Nu ştiuse nici doctorul să-i explice exact de ce, la fel cum nu avea date suficiente, aşa-i spusese, pentru a-i da o explicație cu privire la momentele acelea de groază, pe care Brunul le recunoscuse ruşinat în fața omului în halat alb, cumva temându-se că şi acesta-i va spune, ca şi tovarăşul Bojin, că e nebun. Cu atât mai mult cu cât fusese de acord cu tovarăşul Bojin, afară era cu adevărat un rai, aşa cum acesta îi promisese că va fi, viața lui era bună – avea un serviciu, avea o casă în care să stea, partidul se îngrijise de toate. Iar el răsplătea grija asta prin momentele acelea pentru care nu-şi găsea nici el un motiv, i se făcea deodată frică, se strângeau în el de nicăieri spaime şi urlete. Şi, de parcă nu erau suficiente, apăruseră şi „damblalele”.

„Boala ta e ciudată”, încercase medicul să-l liniştească. „Dar nu-i nebunie, e altceva. N-asculta ce-ți spun alții. Toate lucrurile astea sunt manifestări ale bolii. Ai răbdare, o să-ți revii încetul cu încetul.” Iar pentru a-şi reveni, îi prescrisese nişte medicamente.

După primele luni de libertate, mai cu seamă de când o cunoscuse pe Eliza, lucrurile se calmaseră. „Damblalele” dispăruseră întru totul. Medicamentele, în mod cert, îl ajutaseră. Tristețea aceea sfâşietoare mai apărea, într-adevăr, din când în când. Învățase să şi-o controleze însă. Învățase să nu se cufunde în ea decât în singurătate, îi dăduse un nume, aşa cum îl sfătuise medicul, şi se certase cu ea de fiecare dată când venea în momente nepotrivite,

străduindu-se din răsputeri s-o alunge. De cele mai multe ori, reuşise.

Avusese tot dreptul să creadă că scăpase definitiv de toate acestea. Nu mai lua medicamente, intrase într-o normalitate frumoasă, se gândise de multe ori la asta. Intrase într-o viaţă frumoasă – mai ales de când Eliza răspunsese aşteptării sale mute, acelor semnale pe care-şi dorise atât de mult să i le dea, dar nu-ndrăznise niciodată. De-o vreme, raiul promis de tovarăşul Bojin încă de pe patul de fier din celulă păruse a-l cuprinde, a-l accepta şi pe el.

Şi-apoi, de parcă cineva, ceva, o forţă nevăzută, supărată pe destinul pe care şi-l crea, se năpustise asupra lui, lucrurile o luaseră razna. Acum, gândindu-se la toate astea, la întâmplările din ultima vreme, Brunul nu mai ştia să spună care fusese punctul de pornire. Tichetul de subscripţie? Dacă l-ar fi lăsat acolo, îngropat în zăpada târzie din curtea bisericii catolice, nu s-ar mai fi schimbat oare nimic, şi-ar fi păstrat normalitatea asta de care se bucurase într-atât? Poate că nu. Şantierul? Şantierul... Ar fi fost bine să nu existe şantierul. Ar fi fost bine să lucreze şi azi acolo, la Teatrul de Păpuşi de Stat. Poate că toate astea nu s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi fost mutat. Se străduise să se bucure de noua însărcinare, reuşise chiar să se mulţumească într-o anume măsură cu ea. Dar dacă... Şi totuşi, nu, şantierul nu. Nu din cauza schimbării locului de muncă suferea iarăşi acum. Televizorul? Dacă n-ar fi văzut la televizor acele imagini cu viori? Dacă n-ar fi auzit vocea aceea din trecut, care-i vorbise în italiană? Cine ştie... N-ar fi aflat, e adevărat, ceea ce a aflat de la arhivar. Însă, pe de altă parte, Eliza ar fi fost aceeaşi, Eliza ar fi avut aceleaşi gânduri, chiar dacă nu i le-ar fi comunicat în seara asta. Le-ar fi amânat, nu i-ar fi vorbit acum, dar ce folos? Normalitatea ar mai fi ţinut poate câteva zile, poate câteva săptămâni.

Ţinându-l strâns în braţe pe Vasilache, clătinându-şi întreg trupul în poziţia sa ghemuită, Brunul gândi că măcar câteva săptămâni în plus să fi obţinut şi tot era bine. S-ar fi mulţumit chiar să uite tot ceea ce aflase din discuţia cu Eliza, s-ar fi mulţumit ca un nou accident să-i zdrobească creierii, mintea, să-i vâre în negură amintirile din ultimele săptămâni, atât, din ultimele săptămâni. Dar, până la urmă, care-ar fi fost folosul? Ceilalţi rămâneau aceiaşi...

Ar fi vrut să iasă cu Vasilache să-şi facă o cărare în zăpadă. Se duse către fereastră, privind lung, nemişcat, cu păpuşa în braţe. Asfaltul dădea în alb undeva în depărtare, lumina unui felinar îl făcea să pară aşa. Dar nu era vorba de zăpadă, n-avea cum să fie zăpadă în aceste ultime zile ale lui august.

Se întoarse spre pat, se aşeză. Îşi lăsă capul să coboare spre Vasilache, încet, apropiindu-şi buzele de părul lui din câlţi, apoi de pălăria lungă, albă, moale. Deschise gura cu aceeaşi lentoare, de parcă îşi calcula depărtarea buzelor una de cealaltă, deschise gura şi apucă în dinţi, tot mai strâns, pălăria marionetei. Trupul începu să i se clatine, din adâncuri se ridicară spre gâtlej mai întâi nişte sunete ce aduceau a scâncete, apoi tonul crescu, scâncetele se transformară-n strigăte, în urlete prelungi.

Stofa veche se desprinse încetul cu încetul, până când în locul pălăriei rămase un spaţiu gol, mărginit de câţiva câlţi, de jur-împrejurul cheliei lemnoase a lui Vasilache.

*

Tovarăşul Bojin n-avea cum să-şi amintească de când nu mai fusese la biserică. Sigur, se întâmplase cândva în copilărie, maică-sa îl ducea de Paşte sau de Crăciun, când simţea nevoia să se spovedească şi-l târa după ea şi pe copil. Dar trecuse atâta vreme de-atunci, încât îi era imposibil să-şi amintească ceva. Apoi nevastă-sa, Toriţa,

încercase să-l convingă să meargă cu ea. Asta se întâmpla încă în timpul războiului, imediat după ce-şi rezolvase o lăsare la vatră onorabilă, în urma unor relaţii pe care, din fericire, ştiuse să şi le dezvolte. Nu doar că refuzase, dar se şi enervase cumplit atunci – cele câteva luni petrecute în tranşee, până când relaţiile sale să-i poată rezolva lăsarea la vatră, îl întărâtaseră împotriva preoţilor. Rolul lor, observase atunci, era doar acela de a apărea de nicăieri, din găurile în care stăteau ascunşi, la sfârşitul luptelor, pentru a face cruci deasupra cadavrelor şi a şopti nişte cuvinte nimănui folositoare. Apăreau ca şacalii, în sutanele lor, aplecându-se ritmic, ca şi cum ar fi făcut doar o muncă anostă, deasupra unor oameni înţepeniţi de gloanţe care, cu câteva ore înainte, glumiseră, mâncaseră, băuseră şi-şi făcuseră iluzii că vor scăpa. Preoţii n-aveau alt rol, asta învăţase în cele câteva luni de război, decât acela de a consfinţi, prin ritualurile lor prosteşti, moartea.

După război, nu doar că refuzase să-şi însoţească soţia la biserică, dar chiar îi interzisese acesteia dezagreabila pioşenie în faţa preoţilor, îi interzisese să iasă duminica sau de sărbători din casă pentru orice alt motiv în afara cumpărăturilor. Lumea se schimbase – şi odată cu ea, se schimbase serviciul lui. În noile vremuri, nu doar antipatia proprie îl făcea să nu-şi dorească niciun fel de legături cu biserica, dar nici măcar statutul lor nu le mai permitea aşa ceva. Toriţa, nevastă-sa, fără a renunţa la Dumnezeu, acceptase totuşi că, până la urmă, dacă voiau să aibă o pâine albă de pus pe masă, cum îi spunea deseori soţul ei, trebuia să uite drumurile către biserici.

Acum însă, ascuns în întunericul sălii Teatrului de Păpuşi de Stat, tovarăşul Bojin simţea cumva că se află tot într-un fel de biserică. Mai mult, simţea că are nevoie de această biserică, de la bun început îl împinsese într-acolo o dorinţă nebună, inexplicabilă, de spovedanie. Cum n-

avusese nicicând, spovedaniile copilăriei fiind doar obligații la care-l supunea maică-sa. În seara ce urma, trebuia să-l întâlnească însă pe Brun şi, pentru prima oară de când se ocupa de omul ăsta, se trezise de dimineață cu o povară greoaie, nesuferită pe suflet, una care-l făcuse să se oprească din bărbierit, să înțepenească în fața oglinzii, cu briciul apropiat de obraz într-o mână, cu pămătuful înspumat în cealaltă, întrebându-se ce naiba i se întâmplă, de unde sentimentul ăsta afurisit de vină. Până la urmă, de ce era asta problema lui? Întotdeauna primise ordine, întotdeauna le respectase. Atât.

Atât. Doar că, în privința acestui obiectiv, ordinele îl năuciseră pe el însuşi. La început, îi lăsaseră păpuşa aia în celulă, la recomandările medicului. Apoi, după eliberare, ei, nu altcineva, îi ordonaseră să-l angajeze la teatrul de păpuşi. După care, în urma rapoartelor corecte pe care el le scrisese, ordinele începuseră să se schimbe. Mai întâi, că păpuşa ar trebui să dispară. Trimiseseră nişte milițieni să i-o confişte. Disperarea Brunului, pe care de asemenea o semnalase în raport, îi înduplecase cumva, aşa că fusese nevoie să meargă el însuşi la Miliție, să recupereze păpuşa, să i-o dea înapoi. Nu scăpase însă: după o vreme, ordinele spuneau că nu mai era bine să fie angajat la teatrul de păpuşi. Dacă avea să-şi recupereze memoria? Păi, nu asta se voia de la bun început? Da, dar... El nu trebuia să ştie mai multe. El avea nişte ordine de îndeplinit. Insistase totuşi. Nu-şi putea face munca dacă nu afla care era interesul superiorilor. Primise în cele din urmă o audiență mai sus. Nu chiar foarte sus, dar suficient pentru a afla câte ceva.

La început, nu crezuseră că boala era reală. Nu exista nici măcar un diagnostic, cine mai auzise de-o asemenea prostie, să-şi piardă memoria pe fix douăzeci de ani? Era nebun sau nu? De asta-l şi trimiseseră pe Bojin la el, de

asta-l desemnaseră să-l aibă în grijă de la bun început, să-i observe comportamentul, să se convingă că într-adevăr nu-şi mai aminteşte nimic. Iar rapoartele lui îi convinseseră în cele din urmă că, oricât de ciudată era toată povestea asta, aveau de-a face cu o boală în toată regula. De asta-l eliberaseră. De ce la teatrul de păpuşi? Pentru că mai întâi se luaseră după medic. Trebuia să i se asigure un mediu familiar, le spusese acesta, altfel avea să înnebunească de-adevăratelea. Îi asiguraseră. Iar ăla îşi revenise, pas cu pas, tocmai rapoartele lui Bojin o arătau. Îşi revenise, dar fără a-şi recupera memoria. Or, asta trebuia fructificat. Asta le oferea o şansă. Auzise tovarăşul Bojin despre metoda Makarenko, despre crearea omului nou? Sigur că auzise, acceptase atunci Bojin, cumva speriat de turnura pe care-o luase discuția, căci îşi amintea vag, din timpul plictisitoarelor cursuri obligatorii, despre această metodă, n-ar fi putut da niciun detaliu dacă s-ar fi intrat în detalii pe acest subiect. Sigur că auzise. Păi, şi-atunci, dacă auzise, ce material putea fi mai bun pentru un experiment de acest tip, dacă nu un om care-şi pierduse complet partea rea de memorie, cea contrarevoluționară? Bineînțeles, n-avuseseră ei, cei de sus, niciun merit în ştergerea acestei memorii negative, dar dacă tot se întâmplase, de ce să nu încerce să beneficieze de pe urma situației? Or, dacă se dorea aşa ceva, fireşte că revenirea unor amintiri reale nu avea cum să le fie folositoare. Dacă reveneau exact amintirile contrarevoluționare? Nu, omul trebuia mai întâi educat în spirit socialist, iar mai apoi, când amintirile vor reveni, căci medicul le garantase că, mai devreme sau mai târziu, se va întâmpla şi asta, va fi cu atât mai interesant de observat cum se va descurca subiectul cu ele. Da, nu era chiar metoda Makarenko în stare pură, lucrau cu materialul clientului, dar nu era totuşi o situație demnă de urmărit? Nu merita ea studiată în amănunt? Nu găsea tovarăşul

Bojin că avea parte de-o însărcinare cu adevărat specială, provocatoare, pe care mulți alții şi-ar fi dorit s-o aibă? Ba da, sigur că da. Şi-atunci, nu era mai bine să se ocupe de această însărcinare, în loc să îşi pună atâtea întrebări care nu duceau la nimic bun? Ba da, sigur că da.

După acea audiență, îşi refuzase orice alte întrebări. „Makarenko să fie, dacă aşa trebuie", îşi spusese de multe ori, mai ales atunci când vreun sentiment de compasiune, apărut din senin, îl obliga să penduleze, cum n-ar fi vrut, între cele două tipuri de adevăr în care credea.

În duminica asta însă, Makarenko nu-l mai ajută prea mult. Întâlnirea pe care urma s-o aibă cu Brunul, prima după discuția de la Arhivă, îi crea un disconfort mult mai puternic decât tot ceea ce simțise înainte. Avea nevoie de-o spovedanie. După ce ieşise din baie, primul impuls fusese acela de a-şi lua de mână nevasta, de a o aşeza pe-un scaun, de a-şi pune şi el un scaun în fața ei şi de a discuta. În fond, ei îi spusese multe alte lucruri despre Brun, despre natura relației lor, fără a-i da însă toate detaliile, fireşte. Dar acum ar fi vrut să i le dea. Impulsul l-a ținut însă numai până-n momentul în care s-a trezit față în față cu ea. Nu, n-avea cum să înțeleagă. Ce i-ar fi spus? Să se ducă la biserică, pentru a se spovedi? Şi-apoi, de ce să-şi arate slăbiciunea dinaintea ei? Şi cum ar fi putut ea să-l înțeleagă, când nici el nu-şi înțelegea prea bine reținerile, gândurile, emoția cu care se trezise încă de dimineață? Nu şi le înțelegea prea bine? Nu, de fapt, habar n-avea de unde veneau toate astea.

Habar n-avea nici de ce nevoia de spovedanie îl trimisese în sala teatrului de păpuşi. Ce răspunsuri ar fi putut găsi aici? În întunericul sălii, privind spre scena pe care se juca spectacolul *Aladin şi lampa fermecată*, nu mai găsi justificări nici măcar pentru al doilea motiv al prezenței sale aici. Pentru că, în ascuns chiar față de el însuşi,

tovarăşul Bojin îşi dorise, de multă vreme, să revină în timpul repetiţiilor ori al unui spectacol de dragul acelor voci care, într-un mod ciudat, îl stârniseră odinioară, până spre limita unei greşeli faţă de morala propriei căsnicii. Vocile de femei, dând viaţă unor animale, voci distorsionate, schimbate într-un mod copilăresc, îl făcuseră pentru o vreme să aibă chiar şi vise, cu tot felul de prezenţe, aproape ruşinoase, alintându-se dinaintea lui, învolburându-i sentimentele, scoţându-i din adâncuri senzaţii molcomite de timp, senzaţii dintr-o tinereţe destul de agitată. Îşi înfrânase dorinţele care nu cadrau defel cu seriozitatea lui de om matur, cu o familie ce nu suferise, de-a lungul vremii, niciun fel de zdruncinări de acest fel. Îşi înfrânase dorinţele care nu cadrau defel mai ales cu natura slujbei sale. În această duminică însă, toate se adunaseră parcă spre a-i îndrepta paşii către Teatrul de Păpuşi de Stat. Nevoia de spovedanie îl trimisese, vrând-nevrând, cu gândul la biserică, iar asocierea pe care o făcuse cu liniştea sălii de teatru îi fusese de-ajuns ca substitut. În plus, învăluia locul acesta într-un soi de respect faţă de-o perioadă în care nu se simţea într-atât de vinovat, căci îl văzuse aici, în atâtea rânduri, pe Brun fericit, îl văzuse ştiindu-se cumva, chiar fără memorie, la locul său – iar ordinele care-l făcuseră să-i schimbe serviciul echivalaseră, în mintea tovarăşului Bojin, cu o nefericire al cărei instrument era obligat să devină el însuşi. În fine, îi îndreptase paşii aici, chiar dacă raţiunea refuza să accepte asta, senzaţia că, lăsându-se iarăşi fermecat de-acele voci, va scăpa de asuprirea altei voci, a unei conştiinţe proprii, tălâmbe, care nu se lăsa închisă, la comanda celui de-al doilea tip de adevăr în care credea, între graniţele primului tip de adevăr, cel ce trebuia să rămână pentru totdeauna nerostit şi, mai cu seamă, neanalizat.

Dar până şi vocile lipseau acum. În *Aladin şi lampa fermecată*, niciun animal mânuit de vreo actriță nu apărea pe scenă, erau doar păpuşi cu chipuri umane, creând o poveste pe care n-o putea urmări, aşa încât nimic nu reuşea să-l scoată pe tovarăşul Bojin de sub povara gândurilor ce-i pregăteau întâlnirea de astă-seară cu Brunul. Poate c-ar fi fost mai bine să meargă la un film, îşi zise, dar nu putu să-şi rețină pentru suficient timp nici măcar amintirile puținelor filme pe care le văzuse de-a lungul vremii, amintiri pe care încercă, făcând eforturi, să le adune în locul gândurilor vinovate. Şi măcar de-ar fi ştiut unde-i era vina, de-ar fi putut să şi-o lămurească lui însuşi, pentru a-şi găsi explicații, justificări. Era însă vorba doar despre-un sentiment, despre acel sentiment care-l copleşise mai întâi, ca o scânteiere, în fața arhivarului ce-i debita Brunului o istorie ruptă complet de adevăr, un sentiment pe care-l evitase în zilele următoare, dar care-i apăruse însă în această dimineață, nevrând să mai accepte vreo vorbă, vreun gând explicativ, nevrând să se lase în vreun fel şters, alungat.

Încercă din nou să urmărească povestea de pe scenă. Un băiat şi lampa lui aşa-zis fermecată, o tentativă jalnică a oamenilor de după paravan de a arăta că pot da viață cu mâinile lor unor bucăți de lemn. Unii credeau, copiii din jurul lui puteau fi păcăliți. El, nu. El ştia cum arată magazia păpuşilor, Brunul i-o arătase cândva, ştia că acele obiecte de lemn, înveşmântate, nu erau decât nişte momâi, nicicând vii, doar părând astfel, atunci când erau aduse pe scenă, pentru ochii care nu voiau să vadă ceea ce era cu adevărat de văzut. Şi asta chiar dacă fiecare dintre ele avea un nume, aşa cum altfel numai oamenii au un nume – Brunul îi arătase atunci un catastif cu denumirile păpuşilor, Hänsel, Gretel, Păcală, Sânziana, Pepelea, Nichita, Țareviciul Vazul, Țarevna Nastasia, sub fiecare dintre aceste nume, sub

fiecare dintre multele alte nume trecute acolo aflându-se o descriere detaliată a mişcărilor, a vocilor, a cântecelor şi a îmbrăcăminții pe care trebuiau să le arate spectatorilor păpuşile cu pricina. Un fel de arhivă – îi fugi din nou gândul tovarăşului Bojin către amintirea ultimei sale întâlniri cu Brunul. O arhivă a păpuşilor, în care, de fapt, erau scrise toate momentele ce contau cu adevărat în aşa-zisa viață a lor. Ele existau numai în măsura în care mânuitorii lor respectau indicațiile trecute în acea arhivă. Şi nici măcar atunci nu existau cu adevărat, iar cei care aveau ochi buni, asemenea lui, ştiau asta.

Nu aşteptă sfârşitul spectacolului. Era deja după-amiază şi, oricum, pierduse firul poveştii. De fapt, nici măcar nu se putuse concentra vreun moment pentru a prinde acest fir. Ieşi din Teatrul de Păpuşi de Stat, la fel de nemulțumit ca la venire, la fel de nedumerit de toate senzațiile pe care le avea. Abia după ce se învârti aiurea jumătate de ceas, negăsind nimic altceva de făcut, intră într-o cârciumă şi ceru două sticle cu vin. Nici nu se mai gândi să ceară şi vreun bon pentru decont, aşa cum făcea de obicei când cumpăra vinul de la Alimentară. Plăti din banii lui, apoi puse una dintre sticlele cu vin într-o plasă, pentru diseară, iar pe cealaltă îi ceru cârciumarului să i-o destupe. Şi-l rugă să-i aducă un pahar.

*

Aşteptându-l pe Bojin la ora opt seara, aşa cum îl anunțase cu o zi înainte biletul lăsat la inginer, pe Brun îl cuprinse pentru întâia oară revolta. Însoțită însă şi de frică. Revoltă şi frică față de cel pe care-l considerase întotdeauna prietenul lui. Şi venise, iată, tot potopul ăsta de minciuni. Prietenul lui, cel care-i fusese alături atâta vreme... Nici nu mai voia să-i pună vreo întrebare. Ar fi vrut doar, şi-ar fi dorit enorm asta, să poată să-l trântească de perete, să-l

lovească apoi cu picioarele, să urle la el, să obțină măcar o dată, măcar din ultima fărâmă de suflet pe care ar fi trebuit totuşi s-o aibă tovarăşul Bojin, câteva cuvinte prin care acesta să-şi recunoască vina.

Eliza îi ceruse însă, implorându-l chiar, să nu reacționeze în niciun fel. Îi ceruse să-i jure că va păstra discuția doar pentru ei, era singurul mod în care planul, dacă Brunul avea să-l accepte în cele din urmă, putea fi dus la un sfârşit. Însă revolta, pe care apăsările ultimelor zile n-o lăsaseră să izbucnească, îl făcea acum pe Brun să se întrebe dacă va fi în stare să-şi respecte promisiunea, jurământul făcut Elizei, şi să se teamă mai cu seamă de reacțiile lui. Încă dinainte să se facă şapte, începuse să se plimbe prin încăperea destul de strâmtă, uitându-se din ce în ce mai des la ceas, încercând să se calmeze lipindu-şi fruntea de fereastră, intrând în bucătărie şi căutând să facă ceva acolo, curățând ceapă pentru o mâncare pe care, ştia foarte bine, n-avea s-o facă în niciun caz astă-seară, ieşind din bucătărie şi mergând la baie, revenind în camera în care-şi avea patul...

Trecuse înfiorător acea oră, iar acum, la opt, se postă în fața uşii, lipindu-şi urechea de ea pentru a auzi paşii. De fiecare dată când cineva urca pe scară, inima începea să-i bată, avea senzația, aproape zgomotos. Şi se liniştea, cu greu, abia după ce asculta zgomotele de paşi risipindu-se în sus, pe scările către celelate etaje.

Abia după nouă şi jumătate se îndepărtă de uşă definitiv. Tovarăşul Bojin uitase, cu siguranță, de întâlnirea lor. Era cumva uşurat, dar într-o anume măsură şi dezamăgit. Nu se întâmpla pentru prima oară să uite ori să fie prins cu altceva, dar de data asta ar fi fost, într-un anume fel, o întâlnire specială, aşa că dezamăgirea se explica oarecum. Poate nu i-ar fi spus nimic, cu siguranță nu i-ar fi spus. Dar i-ar fi privit atent fața. I-ar fi privit-o

altfel, aşa cum ar fi trebuit să i-o privească mai demult. Şi-ar fi văzut ceva acolo, ar fi citit ceva pe chipul lui.

Pe la miezul nopții, după ce adormise gândindu-se cu amărăciune la întâlnirea ratată, se văzu nevoit să sară din pat şi să se repeadă spre uşa de la intrare, în care se auzeau bubuituri ce, cu siguranță, i-ar fi trezit pe toți vecinii din bloc. Deschise speriat, fără a-şi fi revenit încă din somn, cu cămaşa de pijama descheiată. În uşă, abia ținându-se de ramă, tovarăşul Bojin, cu capul plecat, clătinându-se, cu o plasă de rafie în cealaltă mână. Abia după câteva secunde, când vru să lovească din nou cu piciorul în uşă, îşi dădu seama că aceasta se deschisese. Şi-atunci ridică larg brațele, ca într-o îmbrățişare, aruncându-se spre Brun, lovindu-l cu plasa, din care răsună zgomot de sticle, peste spate. Acesta nu reuşi să se ferească la timp, ceea ce, până la urmă, fu în favoarea tovarăşului Bojin, care altfel s-ar fi întins pe micul hol al garsonierei.

— E trecut de doişpe, mormăi Brunul, căutând să-şi recupereze măcar o parte din starea pe care o avusese înainte de a adormi.

Îl conduse totuşi pe tovarăşul Bojin în cameră, susținându-l. Iar după ce acesta reuşi să se aşeze pe un scaun, băgă mâna în plasa de rafie şi începu să scoată de-acolo câte o sticlă goală, care mai păstra urme de vin, aşezând-o pe masă. Patru în total. Când încercă s-o scoată pe-a cincea, tovarăşul Bojin se tăie în buricul degetului, aşa că începu să râdă, îşi duse degetul la gură pentru a-şi opri sângele şi, după câteva clipe, reuşi să rostească, destul de vesel:

— Mai era una, da' s-a spart.

Apoi, de parcă asta fusese întreaga sa treabă, se ridică şi păşi, reuşind să-şi păstreze echilibrul până la uşă. Abia când se agăță de clanță cu o mână întoarse capul spre Brun, încercând să-şi îndrepte ținuta, şi-i spuse:

— Uite, omule, nu ştiu cum să-ţi spun ca să mă-nţelegi. Da' m-am gândit. Şi uite ce m-am gândit. Ce-ţi trebuie ţie să-ţi zică unu' de la Arhive care-i viaţa ta? Ce-ai tu din asta? Ce câştigi? Înţelegi, adică, la ce m-am gândit?

Brunul ridică din umeri, apoi, pentru că între timp tovarăşul Bojin îşi întorsese privirea de la el, spuse:

— Nu.

Celălalt dădu din mână, supărat. Apoi îşi scuturã capul, mormăind ceva, şi deschise uşa. De dincolo de prag, mai mormăi o dată, iar cuvintele sunară a înjurătură, şi-şi sublinie supărarea cu o nouă scuturare a mâinii.

— Mă, ridică el privirea, căutând s-o sprijine în ochii Brunului. Mă omule, ce vrei de la mine? Vrei să m-auzi cum îmi cer iertare? Asta vrei? Mă omule, nu fac asta. Nu fac nici de-al dracului. Da' uite care-i treaba, ca să ştii: viaţa-i aia de azi, nu aia din arhive... Asta m-am gândit eu că trebuie să-ţi spun, înţelegi? Că unu-ţi spune una, altu-ţi spune alta. Dar ce-i acolo – şi arătă cu degetul înspre pieptul Brunului – numa' tu ştii. Înţelegi?

Nu mai aşteptă răspunsul. Se întoarse, iar paşii o porniră înaintea trupului, cărându-l, parcă, după ei. Coborî cu greu scările, ţinându-se de balustradă. Apoi Brunul auzi uşa de la intrarea în bloc închizându-se în urma lui.

Capitolul 16

În cea de-a treia zi, Bruno n-a putut adormi imediat după stingere, întrucât alături, cu voce joasă, cineva vorbea despre un anume Tcaciuc. Era o seară târzie, iar vocea pe care Bruno o asculta cu ochii închişi i-a atras atenţia mai întâi prin epitetul ataşat acelui Tcaciuc, îi zicea „măcelarul". Avea să-şi dea seama însă destul de repede că n-avea sensul cuvântului cu care fusese atât de obişnuit în viaţa cealaltă,

în viața sa italiană. „Măcelarul” Vasile Tcaciuc trăise în România şi murise încă înainte ca el, Bruno, s-o părăsească, împreună cu familia, în 1937.

Cu douăzeci de ani în urmă, şoptea vocea deținutului din apropierea sa, cumnata lui îi intrase-n casă cu un câine. Animalul începuse să se mişte agitat după puțină vreme, zgâriind podeaua, scheunând, lătrând. Până la urmă, gândindu-se că-i ceva necurat, săpase în locul care-i provoca atâta agitație câinelui. Şi-ncremenise acolo, nevenindu-i să creadă ce vedea: mai întâi, o mână de om, înveşmântată încă, deşi stofa era zdrențuită. N-a chemat imediat poliția. Şi-a adus o sapă, îl pusese naiba să se lase stârnit de curiozitate. Nici nu mai ştia cum de avusese puterea să dezgroape, cu sapa lui, nu mai puțin de şase cadavre. Acum, dacă se gândea, n-ar mai putea face lucrul ăsta, ar chema de la bun început poliția. Şi asta chiar dacar şti deja prin ce-ar urma să treacă. Anchete, suspiciuni, spaima că va ajunge în puşcărie, asta urmase atunci. Deşi el n-avea cum să fie vinovat, cumpărase de puțină vreme casa de la acest Vasile Tcaciuc, „măcelarul” pe care-l amintise de la bun început. Iar cadavrele erau mai vechi. Până la urmă, scăpase de anchetă. Dar asta numai pentru că Tcaciuc era deja în arestul lor, al polițiştilor, pentru nişte furturi sau jafuri, nu mai ținea minte. Şi, doar naiba ştia de ce, tipul ăsta recunoscuse, chiar în timp ce ăia îl anchetau de zor pe el, că-i omorâse pe acei oameni descoperiți de câine. Mai mult, că omorâse încă alți douăzeci. Douăzeci, nu mai puțini de-atât. Douăzeci şi şase, cu tot cu cei de sub duşumeaua casei. Mai târziu, a aflat că măcelarul a încercat să evadeze şi a fost împuşcat de polițişti.

Şi-apoi, omul a pufnit amar:

— M-am temut ca de naiba atunci c-o să fiu închis. Mă gândeam: sunt un om cinstit, n-aş face rău nici unei muşte. Şi uite cum găsesc şase cadavre sub podeaua casei mele,

mă duc curat la poliție să reclam, iar ei mă iau de vinovat şi mă poartă prin anchete. Cum ți-i soarta, te poți trezi închis fără să ai nimic pe conştiință. Aveam o groază nemaipomenită de închisoare. Apoi am scăpat, cum v-am zis. Şi parcă m-am născut din nou. Atunci, după ce-am scăpat, mi-am zis aşa: gata, asta mi-a fost încercarea cea mare, dacă am trecut de ea, n-o să mai ajung la zdup niciodată. Şi uite-mă ajuns. N-am făcut puşcărie pentru şase oameni îngropați sub podeaua casei mele, da' fac acum pentru că m-a pus naiba să mă îmbăt cu un vecin securist. Şi-am vorbit şi... ştiți şi voi. Am vorbit vrute şi mai ales nevrute. De unde să ştiu eu că ăla era securist? Dacă ştiam, nu mai ajungeam acum să stau de vorbă cu voi...

Ceilalți l-au lăsat, pentru câteva clipe, în amărăciunea lui. Apoi, într-un târziu, când Bruno tocmai se gândea că poate adormi în linişte, s-a auzit o altă voce, la fel de şoptită.

— Şi toate astea zici că s-au întâmplat aici, în Iaşi?

— Aici, a confirmat prima voce. Păi, pe-ăla aşa l-au şi poreclit ziarele din toată țara: „Măcelarul din Iaşi". Eu n-am stat niciodată altundeva. M-am născut în Iaşi, am trăit toată viața în Iaşi, am descoperit cadavrele alea-n casa mea din Iaşi. Şi-apoi, uite c-am fost arestat în Iaşi şi am ajuns aici, în închisoarea din Iaşi.

În cea de-a treia seară de când fusese transferat în Penitenciarul Iaşi, în luna septembrie a anului 1955, Bruno Matei ar fi avut ocazia să intre-n discuțiile stârnite de colegii săi de celulă. Ar fi avut ocazia să le vorbească despre el, să afle mai multe despre ei adresându-le întrebări, nu doar ascultându-le poveştile. Însă de aproape un an şi jumătate, de când se afla încă la Galați, din acea zi în care-l văzuse pentru ultima oară pe nea Zacornea, gardianul la care începuse să țină mai mult decât şi-ar fi dorit, se ferise de-o asemenea capcană.

Cu ajutorul vorbelor capului familiei de păpuşari, ajunse-n celula gălăţeană dintr-o altă viaţă, dintr-un cu totul alt spaţiu, Bruno şi-a construit, pentru aproape un an şi jumătate, o grevă personală. Nu una care să-i deranjeze pe gardieni sau pe soldaţii care-l păzeau, căci ordinelor acestora le răspundea prin mişcări şi prin vorbe autoimpuse, limitându-se însă strict la ele. Dar una care-l distanţase definitiv de ceilalţi deţinuţi, căci numai răspunsurile scurte, rare, date gardienilor îi făcuseră pe aceştia să nu-l creadă mut, rupt de lume, chiar cu gânduri rătăcite într-o boală ce l-ar fi putut scoate din penitenciar pentru a-l închide într-un azil de nebuni. Nu asta căutase însă Bruno. Căutase doar să se ascundă de iluzii.

Şi s-a ascuns de iluzii chiar şi după ce, în urma unor controale venite de la Bucureşti, Nicolae Maromet a fost destituit de la conducerea Penitenciarului Galaţi, la scurtă vreme, de altfel, după întâmplarea cu nea Zacornea. Căpitanul îşi luase cu el, la plecare, glumele. Înjurăturile, bătăile, normele triplate. Îşi luase toanele. Bruno n-avea însă vreun motiv să creadă că fostul şef al închisorii plecase luându-şi cu el şi ochii şi urechile, căci acestea, o spusese destul de clar căpitanul, doar păruseră a-i sta sub sprâncene, doar păruseră a-i sta de-o parte şi de alta a capului, când de fapt ele se vârâseră, fără ca vreunul dintre ei să-şi dea seama la timp, în mulţimea deţinuţilor. Aşa încât atitudinea lui, fără a fi motivată direct de faptul că ochii şi urechile căpitanului puteau încă să-şi găsească ascunzişuri printre cei din jur, avea măcar drept efect eliberarea de orice teamă în această privinţă. Căci greva comunicării prin gesturi şi vorbe îi oferea lui Bruno nu doar dezrobirea de iluzii, ci şi statutul de deţinut exemplar, din partea căruia nimeni n-avea de ce să se aştepte la vreo problemă.

Probabil tocmai acest comportament îl adusese, după un an şi jumătate, ca un fel de recompensă, pe lista celor transferabili într-o închisoare care, măcar din punctul de vedere al reputației, nu era la fel de temută ca Galațiul. Cel puțin aşa gândise instinctiv când se regăsise pe acea listă – însă îşi urâse pe loc instinctul, căci ascundea în el, chiar dacă vag, o nouă fărâmă de speranță. Până la urmă, motivația unui asemenea transfer putea fi oricare alta, deținutul nu trebuia să fie informat în privința asta. Aşa încât Bruno acceptase, imediat după alungarea primului instinct, acest „oricare" atât de larg, de lipsit de înțelesuri. Îl mulțumea mult mai mult, pentru că-l putea trata cu total dezinteres.

Înainte de transferul la Iaşi, după ce, în drumul către porțile închisorii, a privit lung curtea, i-a permis totuşi unei bucurii să i se strecoare-n paşi, oferindu-le ceva mai multă vigoare, să-i îndrepte pieptul şi umerii, într-o ținută care se abătea puțin, extrem de puțin, de la aceea impusă pentru spectatorii din jur, ba chiar să-i îndepărteze colțurile buzelor unul de celălalt într-un zâmbet pe care nimeni altcineva pe lume, în afara propriilor gânduri, nu i l-ar fi putut observa. Bucuria asta venea dintr-o despovărare, ultima de care avea nevoie. Căci, în acest an şi jumătate ce a urmat arestării lui nea Zacornea şi în care se eliberase de comunicare, Bruno se mai lăsase măcinat totuşi de urma unei iluzii. O urmă închisă probabil undeva între zidurile celularului, ascunsă în vreo bortă acoperită de cărămizi, urma ultimei pasiuni pe care şi-o permisese un gardian ce modelase întreaga viață pitici de lut, încercând la bătrânețe, în mod prostesc, să-şi convertească talentul în cioplirea până la însuflețire a lemnului.

N-avea nevoie de această urmă. N-avea nevoie să privească spre ziduri şi să se-ntrebe sub ce cărămizi se află îngropată o marionetă. Iar zidurile închisorii din Iaşi, fie ele

mai blânde sau mai aspre, aveau să-l ferească măcar de aceste ultime întrebări.

*

În a treia sa noapte în Penitenciarul Iaşi, prima din încăperea mare ce-avea să-i fie „locuinţă” multă vreme de-acum încolo, cum îl asigurase gardianul care-l adusese aici, după două nopţi în care dormise singur într-o celulă, Bruno Matei a adormit greu, abia după ce ecourile poveştii „Măcelarului din Iaşi” s-au stins printre ceilalţi oameni îmbrăcaţi în zeghe ce-l înconjurau. Uitase, în cei doi ani petrecuţi în strâmta lui celulă din Galaţi, zumzetul unei încăperi mari, în care şoaptele pornesc clare, de undeva din apropiere, şi se pierd într-un amalgam imposibil de descifrat, o fojgăială care pentru oricine altcineva, inclusiv pentru gardieni, era doar un foarte scăzut, de neauzit, zgomot de fond, dar care pentru Bruno, după anii anteriori de tăcere, se lega acum într-o gălăgie aproape asurzitoare. În orice caz, una care i-a întârziat somnul.

Cei peste cincizeci de deţinuţi ce-aveau să-i fie pentru o vreme, până la următorul transfer, a gândit Bruno, colegi de cameră se deosebeau atât de prizonierii din Peninsula, cât şi de cei din Galaţi, a avut timp să observe asta în acea oră prelungă în care i-a ascultat. Dacă la canal oamenii se adunau în T-uri sfârşiţi de oboseală, căutând să câştige cât mai mult timp pentru somn, iar la Galaţi cei trei colegi de celulă, care mai apoi, după destituirea lui Maromet, se împuţinaseră, cele două paturi rămânând ocupate fiecare doar de câte un deţinut, se obişnuiseră şi-i respectaseră tăcerea, adormind la rându-le morocănoşi, fără vreo dorinţă de comunicare, aici, în Iaşi, curentul ce străbătea celula de la un capăt la altul, dinspre uşa de lemn spre gratiile de metal deasupra cărora erau agăţate, fără a proteja în vreun fel, nişte jaluzele, părea a aduce cu el un aer de libertate.

Cel puțin de libertate a vorbelor, chiar dacă pe tonuri coborâte. Un soi de libertate pe care, avea să constate Bruno în zilele următoare, o putea descoperi inclusiv pe chipurile colegilor săi, mai puțin apăsate de gânduri şi temeri, în mişcările şi gesturile lor, mai puțin grăbite în a reacționa la ordinele şi înjurăturile gardienilor, şi mai ales în zeflemelile scăpate printre buze la adresa celor ce-i păzeau, de parcă pe-aici, printre zidurile penitenciarului situat în Copou, ziduri după care se vedeau doar coroane bogate de copaci, Baba Samca şi moroii ei nu trecuseră niciodată, de parcă pe-aici nu se înstăpânise nicicând vreun Iosif Lazăr sau vreun Nicolae Maromet.

Constatarea l-a bucurat pe Bruno la început, însă, aşa cum îşi făcuse obiceiul în ultimii ani, i-a refuzat bucuriei şansa de a reveni şi-n alte dăți. A alungat-o repede, nelăsându-i posibilitatea de a se însoți de vreo speranță, în spațiul acela de tăcere autoimpusă şi de control al propriilor mişcări pe care şi-l croise ca zonă de siguranță. Şi nu şi-a permis, astfel, nici cea mai mică schimbare proprie. Condițiile esențiale ale desfăşurării unui bun spectacol, în care el era actorul, iar ceilalți, fie ei gardieni sau colegi de detenție, spectatorii, au rămas la fel de stricte. Aşa încât Bruno nu i-a oferit publicului său nici aici alte mişcări în afara celor impuse, alte vorbe în afara celor ce nu puteau fi ocolite.

Primele şase luni petrecute-n Penitenciarul Iaşi au venit cu permanente motive de mirare. Şi asta în primul rând din pricina muncii, una atât de diferită de cea din Galați – aici nu se confecționau rogojini, aici se lucra în atelierele închisorii, iar Bruno fusese repartizat, pentru că trecutul lui de cioplitor al unor păpuşi de lemn îl recomanda, într-unul dintre cele trei ateliere improvizate, cel de tâmplărie. Nu era cine ştie ce, munca nu respecta niciun criteriu clar, făceau în cea mai mare parte a timpului sucitoare pentru aluat,

melesteie pentru mămăligă, rareori linguri de lemn, pe care conducerea le livra apoi unei întreprinderi meşteşugăreşti – Brunul simţea, alături de toţi ceilalţi care lucrau acolo, că era o muncă de ocazie, o întâmplare, organizarea pe termen lung lipsind cu desăvârşire. Era o treabă care justifica, într-un fel vag, ideea de muncă silnică, altfel, cum se întâmpla în unele zile ca până şi lemnul să lipsească, normele se schimbau de la o săptămână la alta, spre mirarea sa, de multe ori în jos, permiţând o lentoare cu care nu era în niciun fel obişnuit. Iar lipsa de obişnuinţă în această privinţă, dublată de prea marea obişnuinţă în a-şi coordona mişcările în aşa fel încât niciuna dintre ele să nu-l pună în vreun pericol în faţa gardienilor, l-a făcut în scurtă vreme să devină singurul muncitor care depăşea, fără să-şi dorească neapărat asta, normele impuse, neatrăgând în niciun fel laudele gardienilor pentru asta, provocând, în schimb, priviri piezişe din partea celorlalţi. Apoi, într-o seară, chiar o poreclă.

Era prima poreclă care-i fusese vreodată alipită lui Bruno. În copilărie, nu avusese nevoie de vreuna. Prietenii îl strigau în general Matei, după numele de familie, ceea ce le oferea, în momentele-n care simţeau nevoia să-l jignească, să-l zeflemească, o alternativă cât se poate de potrivită, după părerea lor: Bruno. Prenumele lui, neobişnuit, ciudat nu doar în satul bunicilor, dar şi în Bucureşti, funcţionase perfect ca poreclă, stârnind uneori râsete pe care-i era imposibil să le înţeleagă, dar care-i provocaseră, pentru mulţi ani, o aversiune faţă de acest prenume, refuzând chiar pentru o vreme să răspundă când era strigat astfel de către părinţi. O învinuise tot pe maică-sa pentru asta, se răzbunase numind-o, în momentele de răzvrătire, Chioara, deviind într-acolo dinspre Chiara, ceea ce atrăsese, la un moment dat, o discuţie teribilă cu încruntatul său tată. Avusese însă dreptate să pună responsabilitatea acestui

prenume pe seama maică-sii, căci aceasta fusese singura concesie pe care românul George Matei i-o făcuse soției după ce respinsese inițial, cu hotărâre, orice încercare a ei de a-l face să se gândească la o posibilă părăsire a României în favoarea Italiei, unde proaspăta doamnă Matei îşi lăsase, pentru a-şi urma dragostea, înstărita familie. Atât acceptase George, ca băiatul lor să poarte numele de Bruno, chiar dacă nici măcar nu luase în calcul să-l boteze catolic, preferând o ortodoxie ce-i funcționa doar la nivelul orgoliului, nicidecum al credinței. Bruno deci. Un nume care, chiar dacă fusese folosit de-a lungul copilăriei sale şi pentru a-l jigni, uneori scopul acesta fiind şi atins, nu putea fi totuşi considerat nicidecum o poreclă, de vreme ce se afla scris în acte.

Prima poreclă a lui Bruno Matei s-a născut deci într-una dintre serile de iarnă de la începutul lui 1956, în încăperea largă cu peste cincizeci de deținuți, într-un colț al căreia îşi avea şi el patul. Şi a pornit tot din nişte şoapte, scăpate printre buze disprețuitoare chiar de acel coleg pe care-l remarcase încă din a treia sa seară petrecută-n laşi, acel coleg care adusese cu sine, în închisoare, povestea criminalului Vasile Tcaciuc. De astă dată, şoaptele sale n-au mai încropit povestea veche a vreunui măcelar, ci au făcut trimiteri evidente la povestea recentă a unui om ce refuzase să fie măcelar, pentru a se dedica unei pasiuni despre care nici măcar n-ar fi putut vorbi fără a stârni râsete printre ceilalți. Şoaptele au pornit de la un anume Alexei Stahanov, miner sovietic pe-a cărui istorie insistase presa de după 1945, devenit un fel de erou în U.R.S.S. după ce, cu vreo zece ani înainte de a ajunge pe primele pagini în ziarele româneşti, depăşise într-o singură noapte de peste şapte ori norma de muncă. Şi nimeni dintre cei care au ascultat în acea seară povestea n-a admirat efortul sovieticului, dimpotrivă. Nici măcar Bruno n-a admirat-o, după ce a

ascultat-o cu ochii închişi, însă nici nu şi-a dat seama de la bun început prin ce îl privea pe el acea istorie. Abia după ce, în atelier, a început să fie strigat „Alexei", cu acel „l" muiat, slav, batjocoritor, abia după ce-a auzit, în diferite seri, diferite glume ce-l aveau drept personaj central pe acelaşi „Alexei", care, conform deţinuţilor, se infiltrase printre ei aici, în Iaşi, s-a mohorât. N-a răspuns, căci planul căruia i se supusese atâta vreme nu-l lăsa să răspundă. Şi-a dat seama însă că, fiind în mod special atent la cum evoluează în faţa publicului celui mai aspru, format din gardieni, ajunsese să ignore cealaltă parte a publicului, formată din deţinuţi, din colegii lui.

Un public, odată tratat cu indiferenţă, e greu să fie recâştigat – Bruno ştia asta, aşa încât, la început, şi-a acceptat amărăciunea, fără să-şi schimbe în niciun fel comportamentul, lăsând lucrurile să curgă de la sine. Observase în această închisoare un alt aspect ce-o deosebea mult de celelalte: vânzoleala venirilor şi mai ales a plecărilor deţinuţilor. O vânzoleală în care mai întâi se gândi că ar putea fi la rându-i prins. Dormitorul în care fusese vârât la început nu i-a fost „locuinţă", cum îi promisese gardianul, decât vreo şase luni. Mai mult de jumătate din el s-a golit de puşcăriaşi, transferaţi la alte închisori, până-n primăvară. Penitenciarul, îi era imposibil lui Bruno să nu observe asta, era destinat în primul rând celor de drept comun. În prima parte a anului 1956, din cei aproape o sută de „contrarevoluţionari" pe care-i găsise aici la venire, cei mai mulţi fiind grupaţi în dormitor, mai rămăseseră şaptesprezece în total. Doar opt dintre ei colegi de dormitor. Alături de jumătate dintre aceştia se trezise, în primăvară, mutat într-o celulă mai mică. Închisoarea părea a se dizolva în jurul lui, se întreba, zi de zi, ce mai caută acolo. Fără a intra în vorbă cu colegii, aflase din discuţiile lor că nici măcar între cei şaptesprezece rămaşi nu erau mulţi care se

aşteptau la termene lungi aici, fiecare dintre ei părea cumva pe picior de plecare, fiecare se gândea deja la următoarea închisoare în care urma să fie dus.

De-a lungul anului 1956, remarcând cu oarecare bucurie plecările şi acceptându-şi speranța că, odată cu ele, va trece dincolo de zidurile închisorii şi porecla ce i se ataşase, laolaltă cu zeflemelile cărora trebuia să le facă față, n-a putut să-şi rețină totuşi o mirare crescândă: el trecuse totuşi de jumătatea pedepsei, spre deosebire de alții care se aflau în anchetă sau în primii ani de executare, iar penitenciarul din Iaşi nu părea deloc închisoarea potrivită pentru un deținut aflat într-o asemenea situație. Mai cu seamă că până şi „munca silnică", cuvinte alipite pedepsei sale de la bun început, îşi pierdea aici sensul, odată cu desființarea echipei din atelier fiind ținut în cea mai mare parte a timpului în celulă, rareori scos la munci dezordonate, mult diferite de cele din Galați. Aşteptându-şi zadarnic transferul, Bruno a fost nevoit să accepte o teorie care şi-a făcut pas cu pas loc în mintea lui: anume că, prin cine ştie ce încurcături ale actelor, fusese uitat aici – iar dacă se întâmplase cu adevărat asta, era posibil să fie uitată şi ziua eliberării sale. Ştia, din anii anteriori petrecuți după gratii, că asemenea lucruri se întâmplau, întâlnise la rându-i deținuți sau auzise poveşti cu unii care se nimereau în cu totul alte locuri decât cele care le-ar fi justificat încadrarea, la fel cum auzise poveşti despre eliberări întârziate săptămâni, luni întregi, ba chiar mai mult de-atât. Nu şi-a lăsat însă spaima să-l copleşească, de ziua eliberării îl despărțeau încă ani, aşa că, acceptându-şi situația şi lăsând-o în grija timpului şi a autorităților, şi-a concentrat atenția în a număra venirile şi, mai cu seamă, plecările, cu speranța că această vânzoleală avea să-i şteargă porecla şi statutul extrem de neplăcute pe care i le stabiliseră colegii lui „contrarevoluționari".

O idee, o vorbă îşi câştigă însă dreptul la viaţă proprie, una parcă independentă de oamenii ce-au formulat-o, agăţându-se de ziduri, de gratii, de orice altceva o poate adăposti pentru o vreme, cât să revină apoi, cu forţă, în minţile, în comportamentul altor oameni, care nici măcar nu ştiu nimic despre naşterea ei. Bruno a fost nevoit să facă această constatare la începutul anului următor, după încă o iarnă petrecută-n Penitenciarul Iaşi, când îşi schimbase până la ultimul colegii de celulă. În închisoare se adunaseră din nou mulţi „contrarevoluţionari", păreau să se îndrepte, precum la venirea sa aici, spre o sută. Iar printre ei nu mai recunoştea decât trei chipuri – şi acelea vagi, deţinuţi cu care n-avusese niciun fel de contact, care nu-i adresaseră nicicând vreo vorbă sau nu-şi amintea să-i fi adresat. Cu toate astea, nimeni dintre nou-veniţi nu-i spunea pe nume, toţi adoptaseră porecla de parcă-i era scrisă pe chip, iar după timpul de acomodare, îndeajuns pentru a le ostoi întru câtva spaimele iniţiale şi a le dezlega limbile, mai toţi preluaseră, parcă de nicăieri, comportamentul batjocoritor.

Supus unor asemenea neplăceri pe care nu le văzuse venind de nicăieri, căci toate simţurile lui se concentraseră asupra planului de a nu-şi crea duşmănii printre gardieni, Bruno a cedat puţin, s-a extras întru câtva din spectacol, acceptându-şi rolul de actor care trăieşte şi după reprezentaţie, încercând măcar nişte schimburi de zâmbete cu spectatorii, poate şi nişte vorbe sumare. Mai mult, întrucât iarna-l vârâse din nou în atelier, căci pe măsură ce se adunaseră-n închisoare „contrarevoluţionari", se putuseră forma alte echipe, Bruno a început să-şi supună mişcările nu doar cerinţelor celor care-i păzeau, ci şi cerinţelor colegilor săi. Astfel încât, îndeplinindu-şi de fiecare dată norma, a învăţat totuşi să-şi drămuiască în aşa fel timpul încât să n-o depăşească. Nimic din toate astea n-a fost însă suficient.

Urechile şi ochii lui Nicolae Maromet au rămas într-un loc pierdut din apropierea Dunării, între nişte ziduri pe care, în 1957, Bruno aproape că le uitase. Pumnii amenințători ai lui Iosif Lazăr nu se ridicau aici, amenințând cu bătaia. Anchetele brutale din Uranus păreau acum o poveste foarte clar însuşită de Bruno, dar pe care, din fericire, n-o mai simțea în nicio fibră. Cât despre Baba Samca şi moroii ei, îi era clar că rătăciseră pe undeva drumul, neavând busolă pentru a găsi acest colț de țară sau poate fiind prea ocupați să-şi facă de cap prin alte locuri. Însă, dacă durerile cărnii şi ale oaselor nu-l mai încercau aici, dacă până şi frigul iernii sau căldura verii erau mai suportabile, dacă foamea îi chinuia mai rar stomacul, dacă înjurăturile gardienilor şi bătăile erau mai domoale, în ton cu aerul molcom ce înconjura închisoarea, umilința pe care o simțea crescând în el a ajuns, după un an şi jumătate petrecut în Penitenciarul Iaşi, să-l gâtuie până la lacrimi pe Bruno.

Capitolul 17

În ultimele zile avusese nevoie să se-agațe de orice altceva, numai de propriile-i gânduri nu. Trecuse într-o după-amiază, întorcându-se de pe şantier, pe la librăria Cartea Rusă, de unde-şi luase, pentru că librăreasa-i dăduse voie să se uite mai întâi prin cărți, un volum pe care, la momentul răsfoirii, crezuse că-l va citi din scoarță-n scoarță, oricât de greu i-ar fi venit. Era o carte despre păpuşi, mai exact despre viața unui creator de păpuşi, Serghei Vladimirovici Obrazțov, intitulată *Profesiunea mea*. Şi, chiar dacă acum ştia că nu putea crede lucrurile scrise-n acea foaie matricolă ce i se arătase la Arhivă, chiar dacă începuse să-şi închipuie că avusese probabil o ocupație, alta decât aceea „neonorabilă” de-a oferi spectacole de păpuşi

vreunui public de ocazie, chiar dacă acum, punând din nou totul sub semnul întrebării, revenise în insuportabila negură ce-i acoperea trecutul, ceva din adânc îi spunea totuşi că profesiunea lui, oricare ar fi fost, în mod clar avusese legături, într-un fel, într-altul, cu profesiunea celui a cărui carte o cumpărase.

Cu toate astea, nici cartea nu-l scăpase de tăvălugul întrebărilor, al frământărilor din ultima vreme. Trecând absent peste capitole întregi, îi reţinuseră atenţia, fără să-şi dea seama de ce, doar câteva fragmente în care autorul povestea despre nişte spectacole pe care le dăduse-n Bucureşti, în 1945, având-l drept personaj pe dictatorul italian Mussolini. Citind cum Obrazţov îşi pusese păpuşa care-l întruchipa pe duce să cânte un *arioso* ale cărui versuri sunau aşa: „Să cânt! Când sunt parcă într-un delir?! Nu-mi înţeleg nici vorbele, nici gesturile... Şi totuşi, trebuie să joc! Ce? Oare tu eşti om? Nu, tu eşti paiaţă! Îmbracă-te şi unge-ţi faţa cu făină!”, pe Brun îl copleşiseră atunci, numai atunci, nişte senzaţii puternice, venite dinlăuntrul său, dar dintr-un loc pe care nu putea să-l arate, să-l explice, unul care-i ocupa parcă întregul trup, întreaga minte şi care totodată lipsea cu desăvârşire şi din trup, şi din minte. Îi vorbeau cuvintele acelea, îi vorbea paiaţa din închipuire spre care-l trimisese cartea, dar nu-i pricepea vorbele şi nici nu ştia de unde veneau către el. „Nu-mi înţeleg nici vorbele, nici gesturile”, spunea Mussolini pe foaia de hârtie, iar Brunul simţea exact acelaşi lucru – îşi explicase într-un final, obosit de propria neputinţă, că vinovată de starea asta era alăturarea, într-o carte scrisă de-un păpuşar sovietic, a celor două locuri care-i fuseseră în trecut familiare, Bucureştiul şi Italia.

Tot pentru a se scuti de întrebări, de frământări, îşi cumpărase apoi, în câteva dimineţi la rând, ziarul – cum n-o mai făcuse niciodată până acum, deşi tovarăşul Bojin

insistase în atâtea rânduri. Citea însă doar titlurile, rar îi atrăgea ceva cu adevărat atenția. Într-una din zile, un scurt text despre „magnetongril” îl făcuse să se gândească la fostul lui amic – pe-acesta, cu pasiunea lui ciudată pentru orice invenție tehnică, sigur l-ar fi entuziasmat ştirea. Era vorba despre un aparat construit în Republica Cehoslovacă, bazat pe „principiile tehnicii radar şi ale diatermiei”, termeni pe care Brunul nu-i înțelesese în niciun fel, un aparat care însă încălzea rapid alimentele, prin absorbirea undelor radioactive de către legumele sau carnea puse pe-o tavă de porțelan. Un cuptor, de fapt, dar unul care, dacă te luai după ziar, îți încălzea mâncarea extrem de repede şi, mai ales, se ocupa numai de alimente, căci tava şi cuptorul rămâneau, altfel, reci. „Magnetongril” – aşa fusese numit de cehoslovaci. Şi poate altcândva s-ar fi bucurat să rețină o asemenea ştire, s-ar fi bucurat să-i arate tovarăşului Bojin că, asemenea lui, era la curent cu marile invenții din lumea socialistă. Acel „altcândva” trecuse însă, tovarăşul Bojin însuşi nu mai era acelaşi, nu-i mai putea fi prieten.

Cumpărase ziarul şi-n duminica asta, înainte de a se întâlni cu Eliza. Venise în parc mai devreme cu jumătate de oră, aşa încât citise titlurile acolo, pe-o bancă – una retrasă, la suficientă depărtare de locurile-n care copiii se smulgeau din mâinile părinților pentru a se avânta după porumbei. O aşteptase într-una din serile trecute la ieşirea din hotel, o condusese până acasă, dar atunci nu vorbiseră mai nimic. Amândoi se simțiseră cumva neputincioşi, niciunul parcă nu voise să înceapă, să continue de fapt o discuție care, în acea seară de 23 August, schimbase totul între ei. Aproape totul. În drumul acela de la Hotelul Victoria către apartamentul Elizei, în afara unor amabilități enervante, nu reuşiseră decât să stabilească întâlnirea de azi, din parc. Iar el venise acum cu jumătate de oră mai devreme, alesese o bancă laterală, astfel încât să poată discuta în linişte, după

care încercase să-şi astâmpere emoţiile citind titlurile din ziar. Şi vremea.

Ziarul anunţa ploi inclusiv pentru duminica asta, însă vremea se-ncăpăţânase să-l contrazică, septembrie începea cu un soare ce parcă transforma aerul în aburi, îl făcea să se reverse în valuri dinaintea lui. Dinaintea lor apoi, după ce apăru şi Eliza, aşezându-se stânjenită, tăcută, alături.

— Nu ne-am întâlnit aici ca să vorbim? întrebă Brunul după un timp, pentru că ezitările ei în a porni discuţia se prelungeau prea mult.

— Ştii cum se numea la început Râpa Galbenă? încercă ea un zâmbet.

Dădu din umeri, uşor iritat. Avea de gând să continue şi azi amabilităţile acelea fără rost, avea de gând să ocolească discuţia?

— Esplanada Elisabeta, accentuă ea numele primei regine a României.

Poate ar fi reacţionat altfel în urmă cu ceva timp. Sigur ar fi reacţionat altfel. Ar fi glumit chiar: „După tine au numit-o, de fapt". Ea ar fi râs poate, s-ar fi lipit de braţul lui. Asta pe când între ei încă nu interveniseră toate celelalte lucruri. Şi trecuse atât de puţină vreme de-atunci – suficientă însă pentru a schimba totul, suficientă pentru a-l face pe Brun să-i răspundă acum morocănos, abia mormăind:

— Bine că n-au numit-o Esplanada Elena...

Eliza pufni, apoi clătină din cap lung, câteva secunde bune.

— N-o să treci peste asta, aşa-i? Dacă n-aş fi avut bune intenţii, nu ţi-aş fi spus... Nu ştiu ce se-ntâmplă acolo, în mintea ta: erai ca un copil, îmi plăcea asta. Deodată, parc-au năvălit toţi anii ăia de care nu-ţi mai aminteşti peste tine, ai sărit de la şaişpe la trei'ş'opt într-o singură zi. E şi vina

mea, dar... Nu înțelegi că trebuia? Chiar nu vezi c-am făcut-o spre binele tău?

— Suntem pe Râpa Galbenă aici? ridică uşor vocea Brunul. O privi fix, continuă abia după ce ea dădu din cap, nedumerită. Şi-atunci de ce aduci asta-n discuție? Suntem în parc, mi-ai zis că-i important să vorbim. Am venit, vreau să vorbim. Ce mă interesează pe mine că se numea Esplanada Elisabeta?

— E numele meu, mă gândeam... Ai dreptate, cedă ea. Ai perfectă dreptate. Uite, discutăm. Hai să discutăm. Ce vrei să-ți spun?

— În dosarul ăla al meu scria c-am vrut să fug prin Timişoara. Habar n-am dacă-i adevărat sau nu. Dar m-am gândit la asta în ultimele zile: mi se pare ciudat că tu vrei să mă duci tot pe-acolo.

— Pe-acolo se pleacă, coborî vocea Eliza, cerându-i prin gesturi să facă acelaşi lucru. Nu din Timişoara, direct... Ar trebui să ajungem însă în Iugoslavia. Numai pe-acolo putem ieşi.

— Şi-n Iugoslavia? Acolo ce facem?

— Acolo...

Eliza oftă, trase adânc aer în piept. Se opri, căută în poşetă o batistă, cu care-şi şerse transpirația de pe frunte. Era cald, mult prea cald pentru un început de septembrie, nici măcar iulie nu venise cu asemenea arşițe. Împături cu gesturi moi, tărăgănate, batista, spre iritarea Brunului. O puse într-un final în poşetă, mai degrabă o aşează acolo, împăturită, aşa cum faci cu nişte cămăşi pe care le-ai călcat, apoi le aşezi cu grijă în dulap, pentru a nu se şifona.

— N-am un plan foarte clar, zise în cele din urmă femeia, fără a-l privi încă pe Brun. Eu n-am pe nimeni acolo, adăugă cu un ton insinuant, care nu-i scăpă Brunului.

— În Italia, vrei să spui. Unde, dacă e să te cred, eu aş avea pe cineva...

— Din Iugoslavia se trece direct în Italia, ştii, nu? La sârbi, trebuie să ajungem undeva mai în vest, în Zagreb sau Rijeka... Şi-acolo, am putea să mergem la miliție. Să reclamăm că ni s-au furat actele. Numele tău e italian, poți să ți-l spui. Eu ştiu franceză...

Brunul o privi brusc, cu un reproş al cărui sens Eliza îl înțelese imediat.

— Ştiu franceză, dar nu ți-am ascuns asta, se scuză ea, dând din umeri. N-a venit, pur şi simplu, vorba.

— De mai bine de-un an n-a venit vorba?

— De ce ți-aş fi ascuns? De când ți-am mărturisit toate alea, priveşti orice-ți spun cu suspiciune.

Pe frunte-i apărură cute, sprâncenele i se curbară, o undă de lacrimi îi acoperi ochii. Niciodată până acum nu i se arătase-n felul ăsta, aşa încât Brunul nu rezistă unui uşor sentiment de vinovăție. Nu-l arătă însă prin niciun gest de tandrețe, doar întoarse capul, privind spre copiii din parc care țopăiau în jurul părinților. Unul dintre aceştia se apropiase, abia atunci îl văzu, se apropiase de ei, bâzâind din buze, împingând cu o sârmă îndoită la capăt o roată mică, pe care-o învârtea năuc pe betonul aleii. Brunul îi zâmbi mecanic, aşa cum învățase să zâmbească încă din primele zile ale sale la Teatrul de Păpuşi de Stat, şi abia atunci copilul se opri, se încruntă şi, ținând sârma țeapănă de-un capăt, ca pe o sabie cu o roată-n vârf, fugi, mut, spre mama lui, care-l întâmpină câteva zeci de metri mai încolo. Urmărindu-l cum aleargă către maică-sa, unde copilul se opri şi arătă înspre el, Brunul se întrebă cu ce l-ar fi putut speria într-atât printr-un singur zâmbet. Ştia însă cum sunt copiii, se obişnuise cu reacțiile lor ciudate. Printre aceste gânduri, pierdu însă ultimele cuvinte ale Elizei, le auzi doar cumva ca o continuare a bâzâitului băiatului cu roata, aşa că se-ntoarse din nou spre ea:

— Poftim?

— Doar ştii că lucrez, spuneam, la hotel. Trebuie să cunoşti măcar o limbă străină dacă eşti angajată acolo. Ai fi putut chiar tu să te gândeşti la asta.

— Nu m-am gândit, zise, ceva mai binevoitor, Brunul. Bine, ştii franceză. Cu ce ne-ar ajuta asta în Iugoslavia?

— Ah, da, făcu Eliza, ca şi cum şi-ar fi amintit brusc de la ce pornise discuţia. Eu aş fi franţuzoaică – apoi coborî tonul. Aş fi soţia ta, franţuzoaică. Tu, italian, eu, franţuzoaică. Ne-au fost furate actele, asta am putea declara. Ei ar verifica – ar face asta, ar verifica. Şi nu ne-ar găsi înregistraţi nicăieri. Dar noi am putea să le dăm numele mamei tale, n-ar avea ce face, ar trebui să verifice şi asta. Ştiu că-i la Roma. Este... Se opri iarăşi, încercând să-şi adune cuvintele cu grijă, apoi clătină din cap. Este acolo, îţi spun sigur.

— Ştii adresa?

— Nu.

— De ce n-o ştii, dacă suntem nişte turişti?

— Am locuit în Franţa, la mine. În Paris. Ai fost certat vreme de câţiva ani cu mama ta, n-a vrut să ne accepte căsătoria. Nu mai ştii unde locuieşte, ştii doar că e-n Roma. N-ai fi vrut nici acum să iei legătura, însă nu mai avem pe nimeni altcineva, suntem într-o situaţie disperată, ne-am pierdut actele. E treaba lor să verifice, altfel nu se poate. Şi, până la urmă, ar lua cineva legătura cu mama ta. I-ar spune: uite, doi oameni zic că-s în legătură cu tine, unul zice că-i fiul tău, cealaltă, că e soţia lui. I-ar da numele. Şi ea ar înţelege despre ce-i vorba. După atâţia ani... Sigur a încercat să dea de tine. Aşa ar fi normal. În toţi anii ăştia, nu putea sta cu mâinile-n sân în Italia. Dacă ar auzi, ar înţelege. Şi mă gândesc că are ceva relaţii, sigur are, doar e industriaşă. Ar interveni, ne-ar scoate cumva din Iugoslavia. Oricum, nimeni n-ar şti că suntem români. Am avea o şansă

mare, aşa cred. Altfel, e inutil. Cineva trebuie să ne scoată din Iugoslavia...

— Ziceai că n-ai un plan foarte clar? zâmbi, pentru prima oară de când stăteau pe banca din parc, Brunul.

— Păi, nu-i atât de clar, lăsă privirea-n jos Eliza. Pot apărea multe. Trebuie să ne gândim. Ei, sârbii, or să ne verifice şi la graniță, de exemplu. Va trebui să le spunem cum am intrat în țara lor. O să le zicem c-am venit să vizităm, dar de ce nu suntem înregistrați la granița cu Italia? Cum am venit, trecând-o ilegal? Nu. Încurcături, vezi? Vor avea multe semne de întrebare, dar noi trebuie să ne ținem de povestea noastră. Până la urmă, n-or să aibă ce face. Chiar dacă or să ne bănuiască de tot felul de lucruri, n-o să facă legătura cu România. Şi tot la mama ta or s-ajungă. Iar dacă ajung la ea... Înțelegi, nu? Dar, uite, mai întâi trebuie să ne creăm o poveste. Încă nu ştim povestea, vezi? De-aia ziceam că n-am un plan clar. Dacă eşti de acord, o s-o facem împreună. Pregătim totul, povestea, drumul... Bani o să am eu. Lucrez la hotel, fac rost chiar şi de bani de-ai lor, de dinari. Îți promit asta. Important e să vrei şi tu, să fii de-acord. Îți dai seama cât risc, nu? Îți spun toate astea doar pentru că... Să ştii că țin la tine. Țin mult de tot la tine. Am încredere. Şi-aş vrea mai mult decât orice să ai şi tu încredere în mine.

Spuse grăbit ultimele cuvinte, pe un ton şi mai coborât, atrăgându-i atenția Brunului, imediat ce termină de vorbit, că se apropie cineva. Brunul întoarse capul, îi văzu pe copilul cu sârma aceea de care era legată o roată şi pe mama lui. Sau poate nu mama, îşi zise, era o femeie prea în vârstă pentru a avea un copil atât de mic.

— Nu vă supărați, am o întrebare, zise femeia, când ajunse lângă banca lor, cu o voce tremurândă, cu un chip încruntat, încât pe Brun îl cuprinse o uşoară teamă, gândindu-se la ce i-ar fi putut spune copilul despre acel

zâmbet al său care, după toate probabilitățile, îl speriase mai mult decât îşi închipuise.

— Vă cunosc, auzi de-alături vocea mirată a Elizei.

— Sigur că mă cunoaşteți, nu trebuie să vă prefaceți, spuse bătrâna, cu aceeaşi voce tremurândă. Nu înțeleg ce vreți de la mine. De ce mă urmăriți şi-aici?

Abia în clipa aia îşi dădu seama Brunul de ce i se păruse şi lui oarecum cunoscută figura femeii. Strada Făinii, doamna în taior negru, cu pălărie pe cap. Acum avea părul strâns în coc. Îl privi pe copil – pe el nu-l recunoscu. Copiii seamănă prea bine unul cu altul. Trebuia însă să fie nepotul femeii, cel care le deschisese uşa şi le spusese că locuiseră acolo încă dinainte de-a se naşte el.

— La început, chiar am crezut că pe dumneavoastră vă urmăreau, arătă femeia cu mâna spre Brun. Acum abia îmi dau seama că, de fapt, aveați cu mine o problemă. Sau cu familia mea. Ce-am făcut, cu ce-am greşit? Fiul meu e inginer, să ştiți. Şi e membru de partid. Iar soția lui lucrează cinstit, vrea şi ea să devină membră, nici ei, nici eu n-am făcut niciodată nicio problemă. Soțul meu, e-adevărat, a fost chiabur, dar şi-a dat de bunăvoie pământurile la colectivă. Şi-apoi, e mort deja de opt ani, nu mai poate face nimic de dincolo.

Brunul vru să-i răspundă, s-o lămurească, însă Eliza i-o luă înainte, punându-i uşor mâna pe braț, strângându-i-l. Apoi se ridică, i se adresă bătrânei din picioare. Brunul făcu acelaşi gest, nu se făcea să rămână în şezut, pe bancă.

— Nu voiam decât să obținem nişte informații, atât, o auzi Brunul vorbind pe Eliza, cumva oficial, cu un cu totul alt ton decât cel pe care-i vorbise lui până atunci. Nu vă speriați, nu-i vorba despre dumneavoastră. Bănuiesc că v-a vizitat înainte un coleg al nostru...

— Da. Mi-a zis că s-ar putea să mă caute un bărbat, să mă întrebe diverse despre strada pe care stăm. Şi să nu-i

spun nimic, să-i zic doar că m-am mutat numai de trei ani. Eu stau acolo de opt, de când a murit soțul meu. Am venit de la țară, să ajut la creşterea ăstuia mic – bătrâna îl mângâie pe cap pe copil, trăgându-l apoi înspre ea. Am crezut, zise privind spre Brun, că despre dumneavoastră-i vorba. Şi am făcut ce mi s-a spus, cum ați auzit. Eu sunt corectă. Dar văd că nu-i aşa, mă urmăriți şi-aici şi... Noi suntem corecți, spuse din nou, iar tremurul din glas îi transformă cuvintele aproape într-o rugăminte. N-am făcut nimic niciodată. Gândiți-vă la ăsta micuț, şopti rugător bătrâna.

— Doamnă, e o întâmplare, nu mai răbdă Brunul. Nu vă urmăreşte nimeni. Totul o să fie bine, n-are de ce să vă fie frică. Noi eram aici întâmplător, am ieşit să ne plimbăm, vă dau cuvântul!

— Adică nu sunteți de la...?

— Ba da, îi opri vorba Eliza. Dar nu sunteți urmărită, nu e nimeni urmărit. Când am venit la dumneavoastră acasă am vrut să vedem... să ne asigurăm că nu sunt probleme, că cetățenii răspund cum se cuvine intereselor noastre. Ale statului, vreau să zic. Nu vă faceți griji, totu-i în regulă.

Îi zâmbi puştiului şi-i trecu mâna prin păr. Cu cealaltă mână, îl apucă pe Brun şi-aproape că-l trase după ea. Brunul o urmă, abia apucând să spună un „la revedere”, cât se poate de binevoitor, către bătrână şi nepotul ei. Numai după ce se-ndepărtară destul pentru a vorbi liniştiți, Brunul îşi transformă mirarea-n vorbe:

— De ce i-ai zis că suntem de la Securitate?

— Ca s-o liniştesc, cum altfel? Tocmai ne făcuse o mărturisire, crezând că noi suntem de-acolo. N-ai auzit-o, stă de opt ani pe strada aceea... Ia gândeşte-te: cum ar fi fost să-i spunem că noi eram de fapt cei vizați şi că ea

tocmai a făcut o gafă spunându-ne adevărul? N-ai văzut cât de speriată era?

Abia pe drumul drept ce cobora către Fundație, ritmul paşilor lor se mai domoli, Eliza făcând observația că n-au niciun motiv să se grăbească în felul ăsta. Iar când ajunseră prin dreptul Universității, Brunul pufni şi zise:

— Tot tovarăşul Bojin! El era „colegul" la care te gândeai, aşa-i? A avut grijă să treacă pe-acolo înaintea noastră, să se-asigure că răspunsurile aşa-zişilor foşti vecini ai mei n-o să-mi dea nu ştiu ce gânduri...

Eliza se opri şi, pentru prima oară de-a lungul acestei zile, îndrăzni un gest tandru, luându-i mâna în palmele ei şi privindu-l în ochi.

— Cine altul? Doar ți-am spus totul. Aveai încă îndoieli?

*

În acea seară, imposibil de uitat nu pentru că fusese seara marii sărbători de 23 August, după plimbarea pe care-o făcuseră spre strada Făinii şi înapoi, una ce-i provocase Brunului mai multe întrebări decât răspunsuri, după cearta teribilă dintre ei, în care Eliza îl jignise pentru prima oară, ea venise în garsonieră, într-un târziu, şi-ncepuse să-i vorbească. Un monolog lung, rar întrerupt de întrebări ale Brunului, prelungit până dincolo de miezul nopții. Fără nicio încercare de-a îndulci într-un fel lucrurile. De-a lungul poveştii ei, însoțite de explicații detaliate, aproape că nu-ndrăznise s-o privească – îşi luase drept reper cețos, ca un fel de salvare din realitatea care se țesea în jurul lui, vaza mare, roşie de pe masă, acea vază în care nu pusese nicicând flori, dar pe care-o ținea acolo ca bibelou, căci o găsise încă din ziua când se mutase aici.

Îi ceruse, mai întâi, să-şi amintească de ziua aceea în care el avusese să-i facă o mărturisire. Ziua aceea în care-l

folosise pe Manolis Glezos doar pentru a-i spune că făcuse şi el puşcărie politică. Îşi amintea? Exact aşa se simțea şi ea în acel moment. Ar fi vrut să aibă un Manolis Glezos cu care să facă legătura, pentru ca mărturisirea să vină mai uşor. O înțelegea? Dacă da, exact de-aici trebuia să-nceapă cu explicația ei. De la Manolis Glezos. Pentru că, la drept vorbind, ei, Elizei, nu-i păsase nicicând cu adevărat de revoluționarul grec. Da, îi citise acele articole, dar... La fel ca şi filmul acela, cum se numea? *Omul meu drag*. Ah, şi vizita la şantierul din Ciric, când nu mai rezistase şi izbucnise. Toate veneau nu din convingere, îşi pierduse de mult convingerile, dacă le avusese vreodată. Veneau din... – Brunul n-o ajutase cu nimic în mărturisirea ei, nici măcar n-o privise-n ochi, pentru a-i observa amărăciunea, ruşinea transformată-n lacrimi. Veneau din faptul că fusese obligată să joace-n fața lui toate astea. Căci, ăsta era primul lucru dificil pe care trebuia să i-l mărturisească, ea îl cunoştea pe tovarăşul Bojin. De-un an, poate chiar mai mult. La scurtă vreme după ce se împrieteniseră, iar el începuse s-o aştepte în fața serviciului, în fața Hotelului Victoria, îl cunoscuse şi pe tovarăşul Bojin. Îi venise într-o zi la serviciu. O scosese din tură chiar directorul ei, i-l prezentase cumva umil şi speriat pe Bojin, iar acesta o intimidase şi mai mult cu legitimația pe care i-o vârâse sub ochi.

Apoi îşi petrecuse câteva ore în sediul Securității, într-un birou. Câteva ore de coşmar, deşi Bojin îi vorbise frumos în tot timpul ăsta. Dar dincolo de vorbele alea frumoase, simțea amenințările. I se făcuse, în acele câteva ore, un întreg instructaj cu privire la Brun. Mai întâi, trebuia să mărturisească şi asta, când auzise despre ce e vorba, intenționase să rupă orice relație cu el, încă nu apăruse vreun sentiment. Însă ei, securiştii, nu-i permiseseră asta. Nu, intrase-n joc singură, avea să ducă jocul până la capăt, oricare ar fi fost capătul. Şi-apoi, trebuise să semneze ceva,

o foaie, un angajament, abia după aceea urmase instructajul. Îi dăduseră şi-un alt nume, Elena. De-acum, ea, Elena, trebuia să vină cu date, cât mai multe date, despre „obiectiv”. Iar „obiectivul” era el, Brunul.

Urmaseră alte întâlniri, de obicei într-un cămin studenţesc, în caşcarabeta unui portar, de fapt într-o cameră separată a caşcarabetei, una cu pat, lucru pe care ea, ca femeie, îl acceptase cu-atât mai greu. Ea şi Bojin într-o cameră strâmtă, care n-avea decât un pat. Iar în întâlnirile acelea, dădea declaraţii şi-apoi primea însărcinări. Una dintre primele fusese aceea de a-i citi articolele legate de Glezos. Şi de a-şi exprima entuziasmul faţă de eroismul grecului, un entuziasm care era musai să fie îmbrăţişat şi de Brun. I se ceruse apoi, într-o altă întâlnire, să-l ducă la filme revoluţionare. La mai multe. Aici, ea chiar se mândrea: îl dusese la unul singur, iar apoi, după ce-i văzuse reacţia, ocolise s-o mai facă, simţise că era prea mult, nu se cuvenea. Vizita pe şantierul din Ciric? Cum oare nu-şi pusese nicio problemă? Ce şef de şantier e atât de amabil de la sine, cine se întrerupe din lucru pentru a le explica unor simpli vizitatori, în amănunt, cum stau treburile? Tot Bojin fusese cel care-o trimisese acolo, ea nu trebuise decât să-i arate inginerului actele. Şi multe altele... Multe. Suficiente pentru a se opri. Aşteptase ca el să-şi dea seama singur de tot ce i se-ntâmplă. Aşteptase să-i revină memoria. Dar până şi-acea amintire scurtă despre care-i vorbise, acea sclipire, cu vorbe-n italiană, el preferase s-o ascundă, s-o uite imediat. Dacă un om îşi pierde memoria, aşa îşi imaginase ea, e disperat să şi-o recupereze. Însă el, Brunul, parcă se temea de lucrul ăsta, parcă-şi refuza singur orice recuperare.

Abia aici făcuse Eliza o pauză, abia aici Brunul o privise-n ochi. Nu realizase că tremură, îşi dăduse seama de asta numai când ea îi pusese mâna peste braţ, neîndrăznind

să-l mângâie, neîndrăznind niciun alt gest, doar ținând-o acolo, un fel de gest care, poate, ceruse iertare. Îşi trăsese însă brațul. Nu fusese capabil, în momentul ăla, să se gândească la iertare.

Avea să-i mai facă o mărturisire, aşa-i spusese, plecând din nou privirea, iar Brunul îşi simțise şira spinării muindu-se ca un şarpe. Îşi amintea că, în unele discuții, încercase să-l facă să se gândească la părinții lui? N-o apucase doar aşa, un sentiment de milă şi atât. N-avusese doar bănuieli. Însă, în acea primă întâlnire cu Bojin, în sediul din Copou al Securității, după ce semnase angajamentul, aflase ceva ce, probabil, n-ar fi trebuit să ştie. Atunci când Bojin îi făcuse instructajul, se ajutase de un dosar în care, din câte-şi dăduse ea seama, avea trecut totul despre el, despre Brun. Tot ceea ce făcuse înainte de plecarea în străinătate, anii de închisoare, totul. Informarea ei fusese însă una vagă, Bojin trecuse cu privirea peste multe date din acel dosar, se vedea că-i citea doar acele lucruri pe care trebuia ea să le ştie. Aşa încât nu reuşise să afle nimic despre motivul real al arestării sale, dar era convinsă că Bojin îl ştia. Nu aflase deci mare lucru despre Brun. Însă, la un moment dat, probabil fără a realiza prea bine asta, Bojin îi citise o frază din care se înțelegea că mama lui trăieşte încă şi că locuieşte în Italia, mai exact la Roma. Se gândise mai târziu de multe ori la asta, se-ntrebase dacă era o informație scăpată pur şi simplu sau dacă securiştii consideraseră că trebuie s-o afle şi ea. Înclina să creadă că fusese o scăpare pentru că, imediat după acea frază, Bojin insistase, cumva amenințător, ca Brunul să nu afle nicidecum acest lucru. Insistase asupra variantei că ambii părinți îi muriseră în război. Pe de altă parte, acceptase în mintea ei şi varianta asta, s-ar fi putut totuşi să nu fie vorba de-o scăpare: era posibil ca securiştii, prin Bojin, să-i fi spus acest adevăr tocmai ca ea să nu ducă, întâmplător, discuția înspre

părinții lui. Să nu-i prilejuiască, adică, Brunului vreo întrebare. De altfel, aşa îşi şi încheiase atunci Bojin discursul amenințător: niciodată nu trebuia să lase vreo discuție să curgă în sensul ăsta. Ea, Eliza, trebuia chiar să curme orice încercare a Brunului de a vorbi despre părinții lui, de a-şi pune întrebări cu privire la locul în care erau îngropați şi aşa mai departe. Erau morți în război şi atâta tot.

În momentul acela al mărturisirii, Brunul nu reacționase nicidecum în felul în care Eliza se aşteptase să reacționeze. Rupându-se parcă din toată povestea, se ridicase şi se dusese la fereastră, încercând să vadă ceva dincolo de întunericul de-afară. Rămăsese acolo, la fereastră, un minut, poate două. Revenise în cele din urmă, se aşezase-n fața ei, îşi pusese palmele deasupra genunchilor şi abia după aceea deschisese gura pentru a spune ceva. O întrebare, atât: „Şi de-acum ce facem?”.

Capitolul 18

Câteva zile s-a vorbit numai despre asta. Discuțiile din jur, la care nu participa, dar pe care n-avea cum să nu le-audă, l-au făcut chiar şi pe Bruno să uite necazurile pe care aici, în Penitenciarul Iaşi, i le provocau mai degrabă ceilalți deținuți decât gardienii sau conducerea închisorii. Nu lipseau nici de-aici, în cei aproape doi ani avusese suficient timp să se convingă, bătăile şi batjocura din partea celor ce aveau puterea, nu lipsea disprețul pe care-l întâlnise peste tot mai cu seamă față de ei, de „contrarevoluționari”. Diferența esențială constă în aceea că Penitenciarul Iaşi era destinat în special deținuților de drept comun, în timp ce ei, „contrarevoluționarii”, reprezentau nu doar o minoritate, dar erau tratați mai degrabă ca nişte pasageri, nu meritau luați

în seamă cu adevărat. Iar Bruno, deşi devenise cel mai vechi „contrarevoluționar”, avea parte de acelaşi tratament, unul în masă, căci gardienii nu păreau a reține chipuri, ci categorii. Asta îi convenea aici. Ceea ce nu-i convenea, ceea ce-i provoca în continuare o senzație de nepotrivire cu toți cei din jur, cum nu mai avusese nicăieri în altă parte, era faptul că nici între ei, între deținuții politici, poate tot din cauza aerului aceluia de precaritate, de tranziție, nu se creau niciun fel de complicități, fie ele şi mute, nu se creau apropieri de niciun fel. Nici nu le căutase, e adevărat, îşi dorise acea izolare, dar una amicală, la fel ca la Galați, acolo unde ceilalți îi înțeleseseră tăcerile, acolo unde, chiar şi în muțenia pe care şi-o asumase, nu se simțea nicio clipă străin de cei aflați în aceeaşi situație cu el. Acolo, la Galați, închiderea în sine nu-l izgonise din grup, iar sentimentul acela de colectivitate îl proteja cumva de amenințările care apăreau zi de zi, clipă de clipă, de niciunde. Aici însă, nu numai că n-avusese parte nicicând de-acel sentiment, dar se văzuse nevoit în multe momente să facă față batjocurii colegilor de detenție, mai dureroase, în multe privințe, decât ale gardienilor.

Ultimele zile l-au făcut să se alăture însă speranțelor celorlalți, să-şi închipuie că va fi, la rându-i, printre puținii care urmau să fie selectați în echipele de muncă. Vestea le fusese transmisă de conducere încă de la începutul lunii, ascunsă sub aceleaşi cuvinte mari, bombastice, cu care se comunicau, în general, toate veştile: poporul avea nevoie de ajutor. Se ridicau tot mai multe blocuri noi în oraş, Iaşiul creştea ca din pământ, iar forța de muncă din afara zidurilor era prea calificată pentru a se ocupa cu treburile mărunte, precum îndepărtarea molozului sau încărcarea resturilor de orice fel în camioane, spre curățirea zonelor de şantier. Se formaseră deja echipe printre cei de la drept comun, optzeci de puşcăriaşi intraseră în ele, însă conducerea le pregătise o

recompensă şi „contrarevoluționarilor”: douăzeci dintre ei, cei care în următoarele zile aveau să se dovedească suficient de responsabili şi de sârguincioşi, urmau să fie scoşi la rându-le într-un şantier de blocuri, pentru şapte zile, cât avea să dureze acțiunea în punctele de lucru.

Însuflețiți de perspectivă, mai toți colegii deveniseră, la rându-le, nişte „Alexei”, nişte „Stahanovi”. Privindu-i cum trag din greu pentru a le face pe plac supraveghetorilor, Bruno s-a simțit oarecum răzbunat. Căci toți cei care-l persiflaseră atâta vreme, unii fără măcar să priceapă înțelesul poreclei sale, se dovedeau acum încă mai zeloşi decât fusese el vreodată, încă mai smeriți în fața gardienilor. Şi făceau toate astea într-un fel respingător, dând la iveală un spirit de competiție aproape ticălos – ranchiuna față de colegul de-alături, care reuşea într-o zi o mai mare depăşire a normei decât celălalt, le îngusta ochii, le trimitea vorbe printre dinți, făcându-i chiar să ajungă în pragul unor încăierări. Chiar şi aici, printre „contrarevoluționari”, deşi se vedeau pe ei înşişi atât de deosebiți de gloata de la drept comun, s-ar fi produs, fără doar şi poate, asemenea înfruntări dacă arțăgoşii învolburați de pizmă n-ar fi ştiut că ele le-ar fi curmat orice şansă de a se număra, mai apoi, printre aleşi.

Împăcat cu sine, mulțumit şi dezgustat în acelaşi timp de comportamentul celor care nu-l slăbiseră în ultimii doi ani de glume lipsite de gust şi-l obligaseră la o lipsă de camaraderie pe care n-o simțise nicăieri altundeva, în celelalte închisori, Bruno a hotărât să nu-şi schimbe în niciun fel comportamentul. Şi-a îndeplinit normele în acelaşi mod în care-o făcuse şi până atunci, deşi tentația depăşirii lor era mare. A lăsat, aşa cum se obişnuise s-o facă, decizia în mâna sorții, nestrăduindu-se în vreun fel s-o forțeze. Iar atunci când s-a auzit chemat în noua brigadă, formată din douăzeci de deținuți „contrarevoluționari”, ce-avea să

muncească pentru o săptămână pe şantier n-a reacţionat în niciun fel, deşi bucuria îl copleşise pentru întâia oară de la venirea lui aici, în laşi, cel mai uşor şi, în felul lui meschin, totodată cel mai teribil penitenciar prin care trecuse.

Nu i-a mai venit atât de greu să suporte, în seara dinaintea primei ieşiri pe şantier, avalanşa nouă de batjocuri. A zâmbit chiar şi-n momentul în care, în aceeaşi seară, unul dintre colegi, dintre cei ce pierduseră întrecerea zeloşilor, i-a smuls un nasture de la cămaşă, împingându-i-l apoi pe piept ca pe-o insignă, apăsându-i coastele, în rânjetele celorlalţi, şi declamându-şi o şoaptă forţată îndeajuns pentru a fi auzită de toţi cei din dormitor:

— Să salutăm decorarea noului nostru erou al muncii socialiste.

N-a primit imaginea celor câteva mâini duse mecanic la frunte ca pe-o ocară, după ultimele zile nu se mai simţea în niciun fel atins de atitudinea lor. Trecute prin dispreţul pe care-l simţea, acele chipuri rânjitoare deveniseră nişte feţe de lemn nemişcate, nişte paiaţe nedemne de-a fi luate-n seamă. Deveniseră, altfel spus, doar nişte măşti de decor, fără puterea de-a schimba ceva într-o poveste în care nu erau eroi, ci doar recuzită.

S-a simţit însă cu adevărat răzbunat abia în dimineaţa următoare, când echipa din care făcea parte, înghesuită într-un camion cu prelată maronie, a ieşit pe poarta penitenciarului. Însoţită nu doar de gardieni, dar şi de câţiva soldaţi din trupele de Securitate, spre deosebire de echipele formate din puşcăriaşi de drept comun. Cu toate acestea, lăsând în urmă numeroase chipuri asprite de ciudă ale altor „contrarevoluţionari", cărora li se refuzase până şi-o atât de mică porţie de libertate.

Porţia de libertate avea să capete însă un alt sens, la capătul drumului pe care cei din camion l-au putut doar simţi, nicidecum vedea. Un bloc de patru etaje, alb în sus,

cu un brâu cărămiziu acoperind primul nivel, iar lângă el, mormane imense de moloz, bucăți de ciment dreptunghiulare, acum rupte-n două, în trei, în patru, resturi de copaci, mormane de crengi din loc în loc, trunchiuri despicate şi putrezite sub ploi. Asta a fost imaginea ce i-a retezat subit lui Bruno, ca şi celorlalți deținuți din camionul lui, elanul cu care coborâse din maşină. Munca din ateliere, din grădină, cu care se obişnuise în ultimii doi ani, nu-l pregătise pentru ceea ce avea acum în fața ochilor. O săptămână? Altfel răsunau acum cuvintele astea, care cu puțin timp în urmă păruseră o promisiune.

A privit cu speranță spre echipele de drept comun, mult mai numeroase. Se îndepărtau, sub supravegherea gardienilor, spre alte blocuri, asemănătoare. Oameni mult mai vânjoşi, mai pregătiți pentru aşa ceva. Însă era clar că n-aveau să lucreze în acelaşi loc, era clar că numai ei, „contrarevoluționarii", aveau în răspundere spațiul din jur, cel care-i acaparase privirile încă de la coborârea din camion. Apoi şi-a privit brațele, cumva cu surprindere, abia în momentul acela găsindu-le doar ceva mai groase şi mai puțin uscate decât nişte vreascuri. Şi iarăşi s-a uitat în jur. O săptămână? Nici măcar Alexei Stahanov însuşi, şi-a spus Bruno, nici măcar douăzeci de Alexei Stahanovi în persoană n-ar fi putut să-şi termine treaba în atâta timp. Şi, peste toate, libertatea? Oraşul? Nimic în jur, doar alte blocuri. Unele terminate, altele cu schele în jur, câteva ridicate abia pe jumătate. Până şi grădina penitenciarului oferea o privelişte mai frumoasă. Aici, petecele rare de iarbă erau cenuşii, uscate, arse din loc în loc, iar puținii copaci rămaşi în picioare păreau schilozi, ca în urma unui bombardament, o apocalipsă orăşenească prin care nu se preumbla țipenie de om. Puşcăriaşi, da, o mulțime. Puşcăriaşii însă nu erau oameni, ştiau cu toții asta, li se urlase prea mult în timpane

pentru ca ideea să nu fi pătruns dincolo de ele, adânc, în creiere, pentru a nu-şi dori, la rându-le, întâlnirea, fie ea şi mută, cu oameni adevăraţi, dintre-aceia de-afară. Lipseau însă, părăsiseră spaţiul ăsta de apocalipsă pe care tot ei îl creaseră. Abia într-una din zilele următoare avea să afle, din şoaptele pline de năduf ale celorlalţi deţinuţi care se zbătuseră pentru a fi aduşi aici, în această „libertate", că oamenii fuseseră trimişi cu toţii în concediu, pentru exact o săptămână, cât avea să ţină operaţiunea de curăţare a locului, spre a putea reveni la muncă în alte condiţii, cu un alt spirit. Cam atât cu porţia de libertate. Cenuşie, înconjurată pe verticală de dreptunghiuri masive de ciment, mult mai înalte decât zidurile de trei metri ale închisorii, plină de moloz, de resturi, de vegetaţie moartă, de copaci schilozi.

Gardienii nu i-au lăsat însă timp să-şi plângă de milă. Mai mult, neputând să audă consideraţiile lui Bruno despre cei douăzeci de Alexei Stahanovi cărora nu le-ar fi ajuns o săptămână, i-au informat sec pe cei din echipa „contrarevoluţionarilor" că, pentru fiecare bloc precum cel din faţa lor, au la dispoziţie câte două zile spre a face totul lună – ca în spital, subliniase unul dintre ei. Lună însemnând adunarea tuturor resturilor într-o singură grămadă mare, astfel încât ultima zi a perioadei să fie dedicată încărcării acestor grămezi în nişte camioane ce-aveau să fie aduse pentru a ridica molozul. Echipei sale îi fuseseră repartizate trei blocuri. Un plan bine făcut, fără vreo posibilitate de a i te împotrivi.

Seara, reîntors în dormitor, deşi s-a străduit, Bruno n-a mai reuşit să transforme feţele celorlalţi în simple măşti de decor, fără alt rol în afara celui de recuzită. Unii dintre cei ce reveniseră istoviţi de pe şantier nu se putuseră abţine să nu povestească ce se întâmplase, de fapt, acolo. Aşa încât chipurile schimonosite de invidie dimineaţă s-au

transformat, ca prin minune, în feţe vesele, ornate cu rictusuri dispreţuitoare, printre ale căror buze se revărsau iarăşi, fără vreo reţinere, nenumărate vorbe batjocoritoare. Iar acestea creau din nou, îngemănate, un zgomot de fond la fel de enervant ca şi-n alte dăţi.

Cam aşa s-au desfăşurat şi serile următoare. Se întorceau epuizaţi, plini de praful care, de-a lungul nopţilor mult prea calde, începea prin a le roade pielea, apoi se transforma, până spre dimineaţă, într-o năclăială ce le chinuia somnul. Şi iarăşi la lucru, şi iarăşi seară. Ironiile celorlalţi, o atât de necesară izolare, o anume ciudă a lui Bruno că, deşi încercase atâtea moduri de a-şi găsi un mijloc de supravieţuire liniştită în închisori, nimic nu funcţiona aşa cum îşi imaginase, încercările lui se sfârşeau, întotdeauna, cu un eşec trist, enervant, care nu-i lăsa, cel puţin pentru o vreme, soluţii pentru o nouă atitudine.

Dar nu voia să se gândească la un sfârşit al acestui adevăr. În ruptul capului n-avea să le permită speranţelor proprii să se-agaţe de-acea zi a eliberării. Dacă toate celelalte încercări de a păcăli zidurile, de a nu intra în vreun conflict cu cei ce aveau puterea în închisori, de a ocoli inclusiv problemele pe care le putea avea cu alţi deţinuţi dăduseră greş, acest principiu, al refuzului de a-şi imagina într-un fel sau altul ziua eliberării, era singurul de la care n-avea să se mai abată vreodată.

Cel puţin asta şi-a promis Bruno, din nou, în a patra seară în care s-a întors epuizat de pe şantier, după ce, blestemând nesfârşitul zgomot de fond format din ironiile celorlalţi, şi-a permis pentru câteva secunde să se gândească la timpul rămas până la eliberare. La cei doi ani care-l mai despărţeau până la ispăşirea pedepsei. A strâns însă din ochi, şi-a încleştat dinţii şi în felul ăsta nu le-a mai permis speranţelor să treacă dincolo de acea seară de iunie a anului 1957.

*

A cincea zi de muncă pe şantier a venit cu o schimbare. Plouase cândva în noaptea din urmă, iar praful care le crăpase deţinuţilor buzele în zilele precedente se scursese acum, odată cu picăturile de ploaie, în pământ, lăsându-i aerului un gust proaspăt, uşor răcoritor, îndeajuns pentru a schimba, fie şi într-o măsură mică, starea de spirit a muncitorilor necalificaţi. Iar acum, soarele de dimineaţă îmblânzea imaginea ternă a blocurilor de beton, înviorând parcă şi extrem de puţinele smocuri de iarbă ce mai rămăseseră pe ici-colo.

Mai mult, în această a cincea zi din timpul prevăzut pentru curăţarea imensului şantier de către deţinuţi, organizarea muncii, de-o eficienţă pe care Bruno încă n-o întâlnise în cei aproape doi ani de când se afla închis în Penitenciarul Iaşi, îşi arăta rezultatele: terenurile din jurul primelor două blocuri erau curate lună, cum li se ceruse, ultimii copaci schimonosiţi de praf şi de lovituri fuseseră mătrăşiţi, până şi locurile în care se aflaseră rădăcinile fiind acum acoperite, bucăţile de beton fuseseră mărunţite cu târnăcoapele, iar la capetele aleilor de pietriş, făcute pentru intrarea maşinilor grele în şantier, tronau grămezi mari de resturi şi moloz, nişte munţi creaţi de mâinile lor, ale deţinuţilor, nedepăşind în înălţime un stat de om, dar lungiţi pe zece-cincisprezece metri de-a lungul aleilor. Le mai rămânea ultimul bloc, dar atât experienţa zilelor precedente, cât şi aerul proaspăt al acestei zile le garantau cumva că munca putea fi dusă la bun sfârşit. Şi le anulau o apăsare pe care-o avuseseră până acum, anume că nu vor putea să-şi ducă la capăt norma, ceea ce va atrage, aşa cum gardienii îi anunţaseră încă de la început, nişte pedepse. Sau măcar o pedeapsă, suficientă însă – aceea de a fi puşi să lucreze şi peste noapte.

Bruno şi-a început, la rându-i, ziua într-o cu totul altă stare de spirit decât până acum. Toate cele din jur, atmosfera, chipurile evident mai destinse i-au creat un fel de confort care, dacă nu i-ar fi avut în apropiere pe gardieni şi pe soldaţi, l-ar fi făcut poate chiar să şi fluiere uşor, ca în momentele când n-avea niciun fel de griji, când nu-l apăsa nicio problemă. S-a minunat el însuşi, după coborârea din camionul cu prelată, în drum spre cel de-al treilea bloc, de-o asemenea stare, cum nu-şi mai amintea să fi avut în ultimii ani. De parcă în aerul acela dulceag şi întru câtva răcoritor s-ar fi strecurat şi-un fel de aşteptare greu de definit, a unei întâmplări plăcute sau a unei promisiuni. Nu s-a lăsat în voia acestei aşteptări, ar fi fost o greşeală prostească, dar nici n-a făcut vreun efort pentru a-şi înlătura starea aceea de bine, atât de rară şi, până la urmă, atât de binefăcătoare.

Spre deosebire de celelalte două blocuri, aproape terminate, cel de-al treilea era doar ridicat, fără măcar a se începe acţiunile de finisare a lui. Astfel încât cei din echipa „contrarevoluţionarilor" aveau de curăţat aici şi interiorul, nu doar împrejurimile. Unora dintre ei această constatare le-a readus pe chipuri o oarecare apăsare, munca părea mai aspră şi mai de durată. Bruno şi-a transformat însă rapid uşoara îngrijorare într-o bucurie conformă cu starea de spirit pe care-o avea deja. Fusese desemnat, alături de alţi patru colegi, să lucreze la ultimele două etaje ale blocului, trei şi patru. De-acolo, trebuia să arunce bucăţile de ciment, resturile de orice fel de la etaj pe pământul din faţa clădirii, unde jumătate din echipa sa rămăsese pentru a face aceeaşi treabă ca în jurul celorlalte două blocuri – să cureţe adică terenul, să formeze grămada lungă ce-avea să fie încărcată în camioane.

De la etajul trei, cel cu a cărui curăţire începuseră, blocul oferea o perspectivă amplă asupra oraşului, astfel încât la fiecare apropiere de fereastră, la fiecare ieşire pe

vreun balcon, Bruno întârzia două-trei secunde, cât să nu stârnească mânia vreunui păzitor, privind pe sub sprâncene în zare, respirând grăbit, până-n adâncul plămânilor, o privelişte cum nu mai văzuse parcă nicicând, căci anii ce trecuseră în închisori îi închiseseră într-o zonă de neatins a amintirilor cețoase orice altă perspectivă anterioară asemănătoare cu asta.

Nu fusese niciodată în Iaşi înainte. Nu-şi amintea, de altfel, nici măcar ca în copilărie să fi vizitat alte localități mari în afara Bucureştiului. Privind însă acum oraşul de sus, chiar şi-aşa, furând câte două-trei secunde atenției gardienilor, i s-a părut cel mai frumos loc pe care-l văzuse vreodată. Aşteptarea întrezărită încă de dimineață, căreia nu-i putuse da sens şi nu-i oferise şansa să se dezvolte, căpătase acum o concretețe pe care n-o prevăzuse în niciun fel. Oraşul, în fine. Multe turle de biserici, numeroase pâlcuri de copaci printre clădiri, înghițindu-le, lăsând doar acoperişurile să străpungă, cărămizii sau argintii, verdele din jur. Hornuri, blocuri mici, de cărămidă, atât de diferite de cel în care se afla, de cele în jurul cărora se mişcase-n ultimele zile. Câte o maşină din când în când, străbătând molcom şoseaua ce se pierdea undeva printre alți copaci, în sus. Şi oameni. Mergând pe stradă nepăsători, prinşi cu ale lor, netrecându-le vreodată prin minte să se uite înspre şantier, probabil neavând habar că acolo, în apropierea lor, sunt şi alți oameni, e adevărat, puşcăriaşi, pentru care oraşul văzut de la etajul trei sau patru al unui bloc hâd, pătrățos e mult mai important, mult mai frumos decât pentru ceilalți, locuitorii lui de drept, cei ce-i străbăteau zi de zi străzile, fără a vedea hornuri şi pâlcuri de copaci şi dealuri şi acoperişuri argintii sau cărămizii.

Treptat, pe măsură ce soarele urca pe boltă, aruncând lumini diferite peste colțurile oraşului, Bruno şi-a prelungit secundele furate, profitând de fiecare moment impus al

ieşirilor pe balcon – până şi strigătele de atenționare către cei de jos, care trebuiau să se ferească, au devenit mai lente, pornind de la mormăieli greu inteligibile, cât să provoace nevoia repetării şi, urmare firească, a prelungirii momentului petrecut pe balcon. Apoi, când au urcat la al patrulea etaj, cel ce i-a oferit lui Bruno o panoramă şi mai amplă, şi-a asumat tot mai des o oboseală care-l făcea să se sprijine de marginile balconului secunde bune şi care, în pofida țipetelor enervate şi a amenințărilor celor ce-i păzeau, merita jucată pentru ca memoria să adune cât mai mult din priveliştea ce i se arăta.

Când soarele a coborât după alte blocuri, iar gardienii au hotărât că munca de interior s-a sfârşit, pe Bruno l-a speriat gândul că blocul al treilea era tot mai curat pe interior, iar următoarele două zile, ultimele din aşa-zisa libertate, n-aveau să-i mai permită vederea asta de la etajele trei sau patru, n-aveau să-l mai lase să respire oraşul de sus, până-n adâncul plămânilor. A început să coboare scările golaşe, fără balustradă, tremurând mai rău decât în orice zi de până acum. Nu din cauza sfârşelii cauzate de oboseală, cu asta se reobişnuise în ultimele zile, ci din pricina imaginii pe care se vedea nevoit s-o lase în urmă. Şi, cu fiecare treaptă pe care punea piciorul în coborârea obligatorie, Bruno a simțit cum hotărârea pe care-o ştia de neclintit, de multă vreme, aceea de a nu-şi imagina în niciun fel viitorul, de a nu lăsa să crească în interiorul minții sale gândul la ziua eliberării, îi scădea cu o repeciziciune mult mai mare decât aceea a paşilor săi în coborâre. Gândul acesta nu-l mai măcina doar difuz, undeva în spatele celorlalte gânduri, ca un şoarece ascuns în spatele unui zid, a cărui existență o recunoşti doar după zgomotul ritmic pe care-l auzi. Nici măcar în Peninsula, înainte de a-şi fi refuzat speranțele de viitor, atunci când îşi ocupase de multe ori mintea cu număratul zilelor până la

eliberare, gândul nu căpătase vreodată rotunjimea de-acum. Pe-atunci, n-ar fi ştiut ce să facă la epuizarea numărătorii, nu reflectase niciodată la asta, socotise doar curgerea zilelor în sens invers, până la un punct, iar punctul acela desemna sfârşitul, nicidecum vreun început. Acum, sub povara perspectivei asupra molcomului oraş, păşind în jos, pe scările dintre etajul patru şi etajul trei al ultimului bloc la care lucrase echipa „contrarevoluționarilor”, gândul la zilele de după acel punct s-a umflat însă ca un balon, cucerindu-i mai întâi mintea, creându-i imagini cu el însuşi plimbându-se fără griji, fără spaime, asemenea acelor trecători ce nu se uitau nicicând spre şantier, pe străzile oraşului, până spre parcurile verzi, până spre dealurile din împrejurimi; apoi a coborât în piept, continuând să se umfle, să-i cucerească trupul, brațele, picioarele, făcându-le să tremure, permițându-le cu greu să-şi urmeze drumul indicat, drumul pe scări, în jos.

Iar când a coborât ultimele trepte spre etajul al treilea, Bruno a simțit că nu mai e în niciun fel stăpân pe mişcările sale, că toate oasele şi toți muşchii au devenit supusele acelui gând care-l invadase şi-l cucerise întru totul. Şi, pentru că mintea îi fusese cea dintâi învinsă, n-a reacționat în niciun fel la vânzoleala creată în jurul lui, la strigătele gardienilor, pe care toți ceilalți, în afară de el, le-au auzit. Abia când gândul a trebuit să se retragă, încet-încet, nerezistând ploii de lovituri abătute asupra tuturor cotloanelor trupului pe care le cucerise, Bruno a simțit că nu doar mintea îi urla acum de durere, ci toți muşchii şi toate oasele, îi urla şi gura, îi urlau până şi ochii, care se agățaseră de-o ultimă privire de sus spre oraş, din balconul în care întregul său corp fusese împins de gând, nepăsător la ordinele gardienilor.

S-a ținut cu mâinile de betonul balconului, urlând, zbătându-se. Cei câțiva gardieni care s-au repezit însă după

el au reuşit, într-un final, să-l smulgă din încleştare, târându-l înapoi spre scări, lovindu-l cu paturile puştilor şi cu picioarele de-a lungul celor câțiva metri ce-i despărțeau de ceilalți deținuți. De astă dată, cu mintea eliberată de-acel gând ce-l obligase să facă gestul, Bruno a simțit din plin loviturile şi-a auzit înjurăturile, chiar dacă acestea din urmă se împleteau într-un cor în care fiecare voce spunea altceva şi doar năduful cu care erau rostite era egal în toate:

— Futu-ți Paştele mă-tii de dobitoc!

— Vrei să ne faci probleme, nenorocitule?!

— Ce dracu', boule, ai vrut să evadezi prin balcon?!

— Morții mă-tii de javră, las' că vezi tu acuma!

Nu s-a mai împotrivit. S-a lăsat moale, târât de picioare până la ceilalți deținuți, a reuşit să-i vadă cum se-mbulzesc să coboare, speriați, ferindu-se din calea gardienilor ce-l aduceau, înjurându-l şi lovindu-l ritmic. În toată nebunia aceea, ca şi cum timpul a încremenit pentru o vreme, i-a revenit amintirea stării de dimineață, cea care-l anunțase că va fi o zi bună, aşa cum nu avusese de multă vreme, i-a revenit apoi amintirea momentelor din seara precedentă, când îşi promisese, pentru a mia oară, că nu se va mai lăsa nicicând condus de speranțe. Şi-n acea băltire stranie a timpului a mai simțit şi amărăciunea că, la fel ca-n toate celelalte încercări ale sale de-a se împotrivi, într-un fel propriu, istoriei mari care-l supusese în urmă cu opt ani, şi de această dată dăduse greş.

Abia când timpul şi-a reînceput curgerea, şi-a dat seama că e târât pe trepte de gardieni şi că nu va fi eliberat pentru a coborî singur, laolaltă cu ceilalți. Iar când ceafa a început să i se lovească de fiecare treaptă de beton, amețindu-l, trimițându-i săgeți îndurerate spre ochi, şi-a adunat forțele şi a încercat să se ridice, străduindu-se să îndepărteze cu mâinile loviturile ce coborau asupra lui.

Şi-apoi, un răcnet izbucnit din multe gâtlejuri, poate ale gardienilor şi ale deţinuţilor la un loc. Un ghem de ţipete, ca un vaier, i-a însoţit căderea în golul de trei etaje al casei scărilor neprotejate încă de vreo balustradă – o plutire ca-n coşmarurile copilăriei, când se trezea năucit, încleştându-şi degetele de braţul bunicului, singurul capabil să-l ferească de prăbuşirea, prelungită în vis, din podul casei. Aici însă, poate doar o secundă, atât. Un zgomot surd, mii de senzaţii năvălindu-i spre cap, spre ochi, nicio durere. Şi-un alt gând, ultimul. L-a simţit ştergându-i-se din minte treptat, devenind tot mai firav, tot mai ascuns în negura care-l cuprindea, fără nicio şansă de a i se împotrivi. Gândul că aici s-a oprit totul.

Capitolul 19

Tovarăşul Bojin se trezi cu o durere de cap care-l ţinea de câteva zile, de aproape o săptămână. Toriţa fusese sigură că-i vorba de-o răceală, îl tratase cu sulfamidă, cu ceaiuri calde, cu apă fierbinte în care pusese un pumn de sare grunjoasă, tocmai bună pentru ca soţul ei să-şi ţină, vreme de câteva minute, picioarele în ea – un tratament pe care-l folosea, de cele mai multe ori cu succes, încă din copilărie. Fără niciun rezultat acum. Bărbatul acceptase toate astea nu pentru c-ar fi crezut şi el că-i vorba de-o răceală, ci mai degrabă pentru că n-avusese niciun chef să i se confeseze nevestei, mai ales că o ştia dintotdeauna moale, bisericoasă, superstiţioasă. Ce-avea să-i spună? Că durerea asta n-avea nicio legătură cu vreo boală propriu-zisă, că şi-o cauzase singur în ultimele săptămâni, prin slăbiciunea prostească de care începuse să dea dovadă? În adâncul lui, de-aici era convins tovarăşul Bojin că-i vine durerea. Şi se enerva gândindu-se la asta. Nevasta i-ar fi vorbit însă, era convins,

despre blesteme şi răzbunări ale Ăluia de Sus, că prea se-adunaseră multe. Femeile sunt slabe, aşa gândea şi-n dimineaţa asta Bojin, slabe şi netoate: se bucură adică să aibă de mâncare tot ce-şi doresc, se bucură să stea într-o casă mare în Copou, se bucură să se uite la un televizor marca Record, dar când vine vremea să se gândească la modul în care se câştigă o asemenea bunăstare, o dau pe Ăl de Sus, de parcă din ceruri le-au picat toate, şi se feresc de orice discuţie, ba încă-şi mai fac şi câte-o cruce pe-ascuns.

Necazul era că de la un timp începuse să se schimbe şi-n el ceva. Nu într-atât încât să-şi facă vreo cruce, să apeleze la popi sau să se căineze ca Dona Siminică, dar îndeajuns pentru a-şi face, vreme de-o lună deja, tot felul de probleme, pentru a-şi pune întrebări cum niciodată altcândva n-o făcuse, pentru a-şi frământa mintea cu tot felul de alunecări între cele două tipuri de adevăr în care credea, în care crezuse întreaga viaţă. Şi de-aici, era sigur de asta tovarăşul Bojin, tocmai de-aici, din nebunia asta a minţii, apăruse şi durerea de cap.

De-o lună, din seara aia-n care beţia îl făcuse să-i spună nişte prostii, nu mai trecuse pe la Brun. Îl vizitase, de două ori, pe şantier. Lucra deja, cum îşi dorise, cu târnăcopul, trecuse de etapele în care ăia-l lăsaseră să fie doar un fel de om de serviciu pe-acolo. Avusese şi el un merit în asta, îi ceruse inginerului să nu-şi mai bată joc de băiat, că are trei'ş'opt de ani şi nu merită să rămână o-ntreagă viaţă om de serviciu, iar ăla-l ascultase. Cum avea să nu-l asculte? Îl ascultase şi când îi ceruse să nu-i spună nimic de vizitele sale, se mulţumise să stea deoparte, ascuns după baraca inginerului, urmărindu-l vreme de câteva minute pe Brun cum trăgea la târnăcop şi gândindu-se. De fiecare dată chiar gândurile lui îl enervau mai mult decât orice, de-asta nu-i lăsase Brunului niciun bileţel pe care să treacă ora vreunei întâlniri, deşi de fiecare dată ar fi fost,

într-un fel, chiar obligat s-o facă. Dăduse însă două rapoarte false de-a lungul lunii, scrisese-n ele că întâlnirile au avut de fapt loc, că obiectivul evolua bine, în spiritul muncii şi al ideilor comuniste. Nu era chiar un lucru nemaipomenit, mai dăduse rapoarte inventate în alte două-trei rânduri, pe-atunci însă din comoditate, avusese altceva mai bun de făcut şi oricum ştia că n-avea cine să-l verifice. Acum însă, asta era o parte a slăbiciunii pe care şi-o blestema în ultima vreme, se temea pur şi simplu să dea ochii cu Brunul.

Îi era ruşine cumva, de necrezut. Fusese de-atâtea ori în situaţia de-a avea în grijă o persoană. Oho, de câte ori! La început, lucrase ca şi-acum, direct pe obiectiv. Apoi, pe măsură ce superiorii căpătaseră încredere în el, îşi crease o reţea de informatori. De câţiva ani, e adevărat, renunţase până şi la contactul direct cu informatorii, lucra numai cu rezidenţii, ăştia erau categoria superioară a civililor colaboratori, care aveau la rândul lor colaboratori necalificaţi ce strângeau, sârguincioşi, informaţii. Oare asta să fi fost cauza înmuierii lui de-acum? Faptul că lucra de ani buni doar cu rezidenţi? Ăştia, bineînţeles, nu-i făceau probleme, îşi aduceau conştiincioşi rapoartele, salutau frumos, pentru ei vorba lui era literă de lege. Când se-ntâlnea cu vreun rezident, numai cum îl vedea cu căciula în mâini, cu capul uşor plecat, i se lăţea dincolo de buze un zâmbet liniştitor, pe care nu-l lăsa însă să-i apară pe chip, şi se simţea în perfectă siguranţă. De-a lungul vremii, oamenii ăştia, rezidenţii, toţi la fel, toţi supuşi, îl făcuseră să uite practic de ceea ce înseamnă munca pe teren, de contactul direct cu obiectivul.

De-asta îl şi uimise, în primele momente, însărcinarea pe care-o primise legată de Brun. Se temuse că i se pregăteşte o retrogradare. A înţeles însă repede că, dimpotrivă, misiunea dovedea o încredere a superiorilor în el ajunsă la cote maxime, căci deţinutul de-atunci, tocmai ieşit

din spital, era un caz cu totul special, cu atât de ciudata lipsă de memorie căreia nici măcar doctorii nu-i dăduseră de capăt. Crezuse şi el mai întâi că-i vorba de-un joc, cu atât mai mult cu cât obiectivul fusese actor înainte de-a fi arestat, chiar dacă actor la un teatru de păpuşi. Nimeni n-auzise de-o aşa boală, pierderea oricăror amintiri din ultimii douăzeci de ani, toţi se gândiseră că-s şanse mari ca ăla să se prefacă de fapt, pentru a scăpa de închisoare. Dar luaseră cumva în calcul c-ar putea fi totuşi reală afecţiunea asta a lui, mai ales că medicii susţineau asta, aşa că-l trimiseseră pe el, pe Bojin, să desluşească ţele. Le desluşise – omul chiar părea a fi cu minţile duse. Mă rog, nu în totalitate, doar pentru acea lungă perioadă. Şi, la drept vorbind, nu minţile-i erau duse, ci doar amintirile, şi-a dat seama de asta încă din discuţiile purtate în celulă. Tocmai de-aici venea uimirea tuturor: în afară de alea două decenii şi mai bine care i se şterseseră din memorie, era destul de normal. A, că vorbea mai îngălat la început, că socotea mai greu, că citea mai greu – astea erau chestii normale, aşa-i spuseseră chiar şi doctorii. Dar nu era nebun.

Şi-apoi, poftim, se trezise cu ăsta pe cap şi-n libertate. Devenise caz important, după ce rapoartele sale ajunseseră mai sus, prin birouri în care el, Bojin, nu călcase niciodată, ăia se gândiseră c-ar putea să scoată ceva de pe urma acestui om. Pe undeva, vreun şef pronunţase numele Makarenko, cu metoda lui. Şi cine fusese desemnat să devină un Makarenko de Iaşi? El, Bojin! De parcă asta-i lipsea din carieră. Începuse să citească tot felul de cărţi şi dosare bătute la maşină, toate plictisitoare la culme. O fi fost sovietic tovarăşul Makarenko, dar dacă era vorba de citit, prefera oricând ziarele, unde privirile-i cădeau imediat pe realizările actuale ale tovarăşilor sovietici, realizările tehnice care-l uimeau şi care-i dădeau nostalgii – de-ar fi fost mai tânăr, se gândise de multe ori şi mai înainte, şi

acum, la patruzeci şi şase de ani, asta ar fi fost meseria pe care-ar fi ales-o, cea de inventator. În schimb, iată, de aproape doi ani se vedea nevoit să inventeze doar moduri noi de a-l păcăli pe Brun, de a-i introduce în mintea lui, stearpă pe-o perioadă de douăzeci de ani, o altă istorie decât cea reală, de a-l transforma într-un „om nou”.

În prima fază, îl bucurase cumva asta. Până la urmă, semăna pe undeva cu o invenție tehnică: iei un om puțin stricat pe-alocuri, îl repari, dar nu-i bagi piesele inițiale, ci nişte piese noi, mai bune, care-l fac mai funcțional în contextul actualei societăți, mai evoluate. Se distrase întru câtva gândind aşa. În cei aproape doi ani însă, bucuria asta de început se dusese pe apa sâmbetei. Poate din cauză că se ocupase prea multă vreme numai cu rezidenți, pierzând contactul direct cu obiectivele, se lăsase muiat, pas cu pas, de comportamentul Brunului. Poate din alt motiv, cine mai putea şti? Cert era că de multă vreme nu-şi mai surprinsese vreun entuziasm de inventator – cam de când îşi dăduse seama că are de-a face cu un om, nu cu o maşinărie.

Iar de-o lună, nici măcar privind în jur, la casa mare din Copou, atât de frumos mobilată, la televizorul marca Record, la radiourile Strassfurt, Daugava sau Romanța, la ceasurile Pobeda, Iskra, Sportivnâie, Kama, Molnia sau U.M.F. Ruhla, la aparatele foto Liubitel şi Zorki, la toate cele care-i asigurau o bunăstare pe care mulți alții o puteau doar visa, nici măcar agățându-se de astea toate, pe care nu le-ar fi avut în ruptul capului dacă şi-ar fi ales o altfel de viață, nu-şi mai găsea motivația de a-l reîntâlni pe Brun. Aşa încât, chiar dacă nevastă-sa, Torița, îl îndopa cu ceaiuri şi sulfamidă, chiar dacă-l punea să-ți țină picioarele în apă aproape clocotită, tratată cu sare grunjoasă, el ştia că durerea de cap îşi are cu totul alte explicații. Şi detesta acele explicații.

În dimineața asta însă, după o noapte cu somn poticnit şi rar, se ridică din pat hotărât: avea să repare ceea ce el însuşi stricase, prin slăbiciunea ce-l cuprinsese treptat şi-l adusese-n halul ăsta în ultima lună. N-avea de ce să mai suporte dureri de cap şi tot felul de remuşcări neroade. Până la urmă, nu el era Makarenko, dac-ar fi depins de el, l-ar fi lăsat de mult pe Brun în pace. Alții, de sus, veniseră cu toată mascarada asta, iar el era un jucător prea mic pentru a lua decizii. Trebuia să facă doar ceea ce-nvățase întreaga viață să facă, trebuia doar să se supună. Iar pentru asta, era obligatoriu să-i facă o vizită Brunului. O vizită neanunțată – dar era duminică, probabil avea să-l găsească acasă. O vizită fără nicio sticlă de vin, însă de data asta chiar n-avea nevoie de aşa ceva. De data asta avea nevoie de minte limpede, avea nevoie să fie suficient de convingător pentru a readuce lucrurile la normal, aşa cum ar fi trebuit să fie mereu.

O chemă, cu un strigăt scurt, pe Toriția, care trebăluia deja în bucătărie.

— Ascultă, îi zise mohorât, când femeia apăru în dormitor, ştergându-şi mâinile de şorț, tu eşti toată ziua cu Dumnezeu în cap. Zi-mi şi mie atunci, dacă Dumnezeul ăsta al tău i-aşa de mare şi tare, de ce naiba lasă să moară copii care nici n-au împlinit măcar un an? Ce, ăia au apucat să facă vreun păcat?

Nevastă-sa îl privi mirată, niciodată nu-i mai pusese o asemenea întrebare. Niciodată, de altfel, nu-i pusese vreo întrebare legată de Dumnezeu – doar o repezise întotdeauna când aducea, în vreun fel sau altul, vorba de El. Se temea acum să-i răspundă, bărbatul o privea încruntat, de parcă ar fi avut chef de arțag, aşa încât buzele abia i se deschiseră pentru câteva bâiguieli de neînțeles.

— Zi tare, femeie, că nu dau cu parul.

Tonul lui Bojin se străduia să pară mai blând, ceea ce o făcu pe Toriţa să capete, în cele din urmă, glas.

— Pot eu să-l judec pe Cel de Sus? Astea-s socotelile Lui.

— Mda, aşa, clătină în mod repetat din cap Bojin, părând a se fi aşteptat la răspunsul ăsta. Dar războaiele? Pe-astea de ce le lasă? Şi să nu-mi zici că mor în ele doar păcătoşi!

— Nu ştiu, răspunse Toriţa şi se aşeză, moale, pe marginea patului. El le judecă şi le rânduieşte pe toate.

Întrebările, reapărute după multă vreme în mintea tovarăşului Bojin din nişte lecţii de ateism obligatorii la care participase destul de plictisit cândva, în primii ani de serviciu, nu l-ar fi pus în încurcătură nici măcar pe vreun teolog începător, însă pentru sărmana doamnă Toriţa ele erau mult prea profunde, cereau răspunsuri mult prea dificile, aşa încât femeia se mulţumi fie şi că reuşise să iasă din bâiguielile anterioare, rostind totuşi câteva vorbe, chiar dacă ele lăsau în seama tainei divine orice explicaţie.

Bărbatul ei se mulţumi la rându-i cu răspunsurile, nici nu-şi dorea mai mult de-atât. Un zâmbet zeflemitor, apoi se îndreptă spre baie, fără a-i mai arunca Toriţei vreo privire. N-avusese neapărată nevoie de-o confirmare din partea soţiei a gândurilor sale, n-avusese neapărată nevoie s-o includă în vreun fel în hotărârea pe care-o luase. Însă îi făcea bine să ştie că toţi oamenii, fie ei cu serviciu sau fără, fie bisericoşi sau necredincioşi, fie femei sau bărbaţi, fie el sau Toriţa, se supun, fără a se lăsa frământaţi de nelămuriri, unor rânduieli venite de undeva de sus. Sau de mai sus.

Udă săpunul, frecă pământuful de el şi-şi dădu cu spumă pe faţă.

*

Toată perioada din urmă îi schimbase Brunului obiceiurile, planurile şi somnul. Se străduise vreme de două, poate chiar trei săptămâni să reziste nu doar iluziilor pe care i le sporea permanent Eliza, dar şi acelui glas care începuse să-l roadă pe interior, unul ce-i vorbea pedant în italiană şi a cărui amintire, chiar dacă acum nu-l mai simțea, nu-l mai auzea, nu şi-o putea alunga totuşi din minte. Vorbele în sine nu-l atingeau în vreun mod, înțelesul lor îi era departe, n-ar fi putut să explice acum în ce fel „il marionettista è una sorta di musicista" – dar nici nu-l frământa prea mult acest înțeles. Ceea ce-i strica somnul din timpul nopții şi-i cauza multe momente de frică, uneori dusă spre spaimă cumplită, era amintirea acelei voci, apărută de niciunde în mintea lui, suprapusă cu promisiunea nouă, a Elizei, care urma să-l ducă în Italia, acolo unde era sigur că se afla acea voce, la fel cum era sigur că se afla întregul trecut acoperit acum, în mintea lui, de negură. Iar de când propunerile Elizei se transformaseră-n vorbe, însoțite chiar de-un plan, nu mai reuşise să-şi controleze acea dorință, sfâşietoare uneori, de a-şi afla trecutul, nu mai putuse s-o țină într-un echilibru cu recunoştința pe care-o simțise atâta vreme față de partid, față de tovarăşul Bojin. O recunoştință care, în ciuda tuturor adevărurilor ce i se revelaseră în ultima vreme, se lupta încă, înlăuntrul său, pentru a-şi recâştiga locul de altădată – iar în urma acestei lupte între recunoştință şi dorință, el, Brunul, îşi pierduse întru totul liniştea. Într-o zi, se lăsa înflăcărat de planurile Elizei, îşi îndrepta toată ura către minciunile de care fusese înconjurat în ultimii doi ani, îl învinovățea pe tovarăşul Bojin, învinovățea partidul, învinovățea țara căreia, în asemenea momente, simțea că nu-i mai datorează absolut nimic. Într-altă zi, uneori în aceeaşi, la câteva ore diferență, n-o mai iubea niciun strop pe Eliza, ura se-ntorcea dinspre Bojin şi partid către ea, cea

care-l ademenise cu planurile acelea nesăbuite, prosteşti, dând astfel prilej şi vocii italiene iţite din trecutul lui să-l chinuie cu întrebări, să-l supună unor eforturi aproape insuportabile de a-i crea un cadru, de-a o însoți cu chipuri, de a-l face să-şi amintească încă ceva, cât de puțin, orice.

Tovarăşul Bojin nu-l mai vizitase în ultima vreme însă. După acea seară în care-i venise la uşă beat, spunându-i nişte vorbe fără sens, dar părând a le da el un sens extraordinar, fostul său prieten îl ocolise cu totul. Iar asta îl făcuse, după două, poate trei săptămâni, să i se simtă tot mai puțin dator, să caute tot mai des întâlnirile cu Eliza, aproape în fiecare seară după întoarcerea de la muncă, să se gândească tot mai mult la planul femeii, tot mai puțin la un viitor aici, în oraşul ce nu-l lăsase nici măcar să rămână cu păpuşile lui, în magazia lui, ci-l împinsese la o muncă de şantier pe care, chiar dacă între timp se schimbase, inginerul oferindu-i un post de muncitor, şi nu doar pe acela de vopsitor de pancarte sau de cărător al ziarelor pentru restul oamenilor muncii, tot nu reuşise s-o îndrăgească în vreun fel.

Se trezi târziu în dimineața asta, căci reuşise s-adoarmă abia când zorii începuseră să se-ntrevadă, şi, pentru că ceasul arăta încă mai bine de două ore până la vizita Elizei, căci azi o aştepta în apartamentul lui, nu găsi vreo motivație să renunțe la pijama – uneori îşi petrecea duminicile în întregime fără a-şi schimba pijamaua cu hainele de zi, stând în pat şi silindu-se să se gândească la acele vremuri pe care nu şi le amintea, închipuindu-şi-le într-un fel sau altul. Acum nu era cazul însă, mai avea suficient timp până la venirea femeii.

Îşi făcu un ceai, îşi prăji două ouă. Căută în punga pe care-o ținea agățată de scaun, singura piesă de mobilier ce încăpea în bucătărioara strâmtă – doar un coltuc uscat, cât mai rămăsese din pâinea pe care-o cumpărase în urmă cu

trei zile. Era însă de-ajuns, n-avea nevoie decât să-i simtă gustul. Şi-l puse în farfurie, apoi reveni în cameră. Lăsă farfuria şi ceaşca pe masă, lângă vaza roşie, se aşeză şi începu să soarbă din ceai – nu-i era foame, îşi dădu seama abia acum, făcuse cele două ouă cumva mecanic, pentru că aşa făcea în mai toate dimineţile de duminică, în timpul săptămânii sărea peste micul dejun, mânca rareori chiar şi la prânz, masa de seară fiind singura consistentă din zi. Îl zări, prin dreapta vazei, pe Vasilache. Trântit lângă dulap, cu un picior sub corp, cu o chelie mărginită de câlţi în locul pălăriei mari de altădată. Nici nu-şi mai amintea când îl pusese acolo. Pufni, se gândi la relaţia lui cu păpuşa aceea de lemn: una prostească atâta vreme. Un an şi jumătate, aproape doi dacă punea la socoteală şi perioada petrecută-n celulă, după ieşirea din spital, găsise în arătarea asta un soi de prieten, căutase să creadă-n ea ca într-un prieten. De când părăsise Teatrul de Păpuşi de Stat, relaţia se stricase însă. Era, dacă se gândea bine acum, un semn de însănătoşire până la urmă. Ajunsese la vorba tovarăşului Bojin, „lemnul rămâne lemn, omule, oricât îi vorbeşti, tot nu-ţi răspunde”. Nu mai intra în „discuţii” cu marioneta de multă vreme, ultima încercare fusese în seara în care avusese prima ceartă serioasă cu Eliza. Dar nici atunci nu-l mai simţise aproape pe Vasilache, nu-l mai simţise capabil să-i răspundă. Adică nu mai văzuse în el pe cineva demn să poarte un nume, ci deja începuse să-l vadă ca pe-o arătare neînsufleţită.

Se ridică acum, făcând cei câţiva paşi ce-l despărţeau de marionetă cu un zâmbet pe chip, râzându-şi de el însuşi. Îl ridică pe Vasilache, îl clătină uşor, apoi i se adresă:

— Ai chef de vorbă?

Evident, de astă dată era conştient că-i o prostie, însă asta nu-l opri să-l aşeze pe masă, lângă vază, sprijinindu-l uşor cu capul de lemn de sticla roşie.

— Hai să discutăm toți patru, continuă Brunul jocul, pe care-l găsea amuzant acum. Eu cu tine, cu vaza şi cu farfuria.

Clătină din cap, zâmbind. Apoi îşi duse o mână la frunte, rămase aşa câteva secunde, ridică iarăşi privirea, se uită la ceas. Mai era timp până la venirea Elizei. Îl privi iar pe Vasilache şi se simți, brusc, vinovat față de el. Da, era la fel de neînsuflețit ca vaza, la fel de neînsuflețit ca farfuria aia cu două ouă, deja reci probabil, în ea. Dar din vina cui? Din a lui, a blestematei sale memorii. Se ridică enervat pe el însuşi, îl luă pe Vasilache şi-l lăsă la podea, ridicând în mâna dreaptă crucea, încercând cu mâna stângă să mişte sforile.

— Hai, un pas. Doi. Trei.

Vasilache îi făcu, dar târându-i cumva, săltându-se, nesemănând defel nici măcar cu păpuşile pe mână, care aveau totuşi viață când se mişcau pe scenă, chiar dacă le lipseau picioarele. Brunul începu să tragă de toate sforile, tot mai enervat. „Marionetistul e un fel de muzician: el stăpâneşte corzile păpuşii la fel cum muzicianul stăpâneşte, ajutându-se de arcuş, corzile viorii.” Degeaba, Vasilache se clătina haotic, mişcându-şi, e adevărat, şi mâinile, şi picioarele, înclinându-şi capul în toate părțile, dar nevrând să semene a om, nevrând să redea vreo simfonie, nevrând să iasă din hainele lui de paiață fără personalitate, fără suflet.

— Vai de capul tău, zise blând Brunul, punându-l înapoi pe masă, sprijinindu-l de astă dată cu spatele de vază.

Se aplecă şi scoase de sub pat o bucată de hârtie dreptunghiulară, o despături pe masă, dând deoparte farfuria de care nu se atinsese, îndepărtând puțin şi cana cu ceai.

— Uite, i se adresă din nou marionetei, numai ție îți arăt asta. Nu vorbesc cu vaza, nici cu farfuria, doar cu tine.

Şi-ți promit că pe ele nici nu le iau în călătoria pe care-o s-o facem, dar pe tine nu te las aici. Aşa cum eşti, neputincios, nu te las aici.

Îşi plimbă mâna pe harta din fața lui, străbătând țara dinspre punctul estic pe care scria, cu litere îngroşate, „Iaşi" spre cel vestic, sub care stătea scris, cu litere exact la fel de mari, „Timişoara". Coborî apoi uşor spre un punct mai mic, denumit cu un scris mai subțire „Reşița". Zona în care ajunse, de astă dată numai cu degetul arătător, era încercuită cu un creion, iar undeva în interiorul acelui cerc se vedea scris, sub un punct abia vizibil, numele „Naidăş". Localitatea, marcată cu punctul acela atât de mic, nu beneficia însă de litere tipărite, numele ei fusese scris cu stiloul, cu majuscule, de Eliza, atunci când îi dăduse harta, la rugămintea lui. Nu-i era, la drept vorbind, de mare folos, însă, de vreme ce ea îl implica atât de hotărât în toată povestea, se simțise cumva dat deoparte când îi arătase harta pentru prima oară, în apartamentul ei, apoi o vârâse, împăturind-o cu grijă, într-un sertar. Aşa că ceruse şi el una. Până la urmă, din pricina insistențelor, Eliza se văzuse nevoită să-i cumpere o hartă, pe care Brunul o ținea sub pat, la sfaturile femeii, aşa încât niciun ochi străin să n-o descopere vreodată. Ochiul la care făcuse referire aparținându-i, evident, tovarăşului Bojin.

Naidăş, cu râul Nera care se scurgea în Iugoslavia, era satul prin care femeia plănuia ieşirea lor din țară, iar în ultimele săptămâni Brunul primise nenumărate asigurări că e cea mai bună zonă pentru fugă. Exista, bineînțeles, şi posibilitatea de-a trece Dunărea înot, dar el nu ştia să înoate şi, cum ştrandul oraşului era deja închis, nici n-avea posibilitatea să mai învețe în timpul rămas. Aşa încât, după spusele Elizei, Naidăş pe Nera rămânea varianta potrivită pentru cea mai importantă parte a planului, ieşirea din România.

— Aici, îi spuse lui Vasilache, e locul în care trebuie să ajungem. Ce zici, vrei?

Duse mâna dreaptă spre capul marionetei, îl făcu să se încline de câteva ori. Zâmbi.

— Asta-i bine. Eşti mai hotărât decât mine. Dar ce-ți pasă ție? Dacă ne prind, eu... Tu ajungi pe mâna altcuiva. Poate a unuia care ştie să-ți mişte sforile alea. Pfu, făcu Brunul. Oricum ai lua-o, tu n-ai decât de câştigat, nu?

Îşi lăsă din nou degetul pe hartă, de astă dată urmărind o linie subțire, întortocheată, albastră precum o vinişoară abia vizibilă de pe picior, Nera. Plecă însă dinspre granița cu Iugoslavia înapoi, până-n Semenic, spre izvoarele râului, se opri, apăsând cu buricul arătătorului, deasupra locului maroniu, de unde îşi putea doar închipui că se năştea calea de apă, apoi refăcu drumul, trecând din nou peste majusculele scrise cu stiloul, poposi la graniță de-a lungul a câțiva milimetri şi, într-un final, trecu dincolo, cu un soi de emoție, ca şi cum ar fi scăpat de-o piedică, repezindu-şi apoi, năvalnic, degetul spre Dunăre, lăsându-l să-şi continue drumul, împreună cu apele Nerei, în susul fluviului, până la capătul hărții, căci imaginea prinsă-n desenul tipărit nu permitea continuarea spre izvoarele marii ape curgătoare pe care încăpuse, asemenea unui vas imens, vârful degetului său arătător.

Bătăile în uşă le auzi abia după ce acestea se întețiră. Nu se mai uită la ceas, se repezi, dezmeticindu-se din mers, s-o întâmpine pe Eliza, nici nu realiză că era încă în pijama. Numai când îl văzu în cadrul uşii, în locul Elizei, pe tovarăşul Bojin se simți ruşinat, îşi încheie grăbit nasturii şi, scuzându-se, îl pofti înăuntru. Mai mult, abia după ce prietenul său, fostul său prieten, intră în cameră, trăgându-şi scaunul pentru a se aşeza la masă, simți brusc sângele urcându-i-se prin obraji în creştet, strângându-l acolo, ca şi cum ar fi înghețat brusc, ca într-o menghină. Nu reuşi să se

repeadă spre masă pentru a apuca harta şi a o azvârli undeva, cât colo – nu pentru că n-ar fi avut timp s-o facă, ci pentru că-şi simți picioarele ca ale lui Vasilache, înțepenite, de lemn, incapabile la rându-le să facă un pas, doi, de parcă ar fi fost ţintuit la rându-i de nişte sfori aflate deasupra, mânuite la fel de neputincios cum, cu câteva momente înainte, le mânuise el pe-ale marionetei.

*

Brunul stătea pe pat, tovarăşul Bojin la masă. Între ei, Vasilache, sprijinit în continuare de vaza roşie. Alături, farfuria cu două ouă ochiuri, sleite, şi cu un coltuc uscat de pâine lângă ele. Ceva mai încolo, cana cu ceaiul rece, băut doar pe jumătate. Harta nu mai era acolo. Nu mai era nici în mâinile tovarăşului Bojin. După ce-o privise în tăcere, una copleşitoare, după ce parcă alunecase cu privirea pe traseul pe care, cu puține clipe înainte, plutise degetul Brunului, tovarăşul Bojin împăturise bucata aceea de hârtie, cu gesturi lente, o împăturise atent, trecându-şi de câteva ori degetele peste îndoiturile hârtiei, apoi i-o întinsese gazdei sale. Fără vreun cuvânt înainte ca Brunul să vâre, neîndemânatec, harta împăturită sub pat, în locul în care-ar fi fost bine să stea înainte ca tovarăşul Bojin s-o vadă. Abia apoi, după ce reuşi, în urma celei de-a treia încercări repezite, s-o scoată din spațiul vizibil, sperând într-un mod aproape mistic că, în felul acesta, se va întâmpla şi minunea de a o scoate din discuția dintre ei, Brunul auzi vorbele fostului său prieten.

— Ai vrut să vezi pe unde-ai încercat să ieşi din țară înainte de arestare, nu?

Îi privi chipul. Ochii îngustați, broboanele de sudoare de pe frunte nu-i ajutau vorbele să pară sincere. Nici măcar zâmbetul strâmb, chinuit, pe care-l încercă tovarăşul Bojin nu-l linişti defel pe Brun. Se agăță însă de aceste vorbe,

căutând un răspuns în vălmăşagul de amintiri din ziua aceea petrecută la Arhive.

— Da, zise. N-aş fi vrut... Mi-am luat harta gândindu-mă la ce scria în fişa matricolă. Adică... E vorba de trecutul meu, doar ştii. Am vrut să văd Timişoara... Nu-mi amintesc nimic, m-am gândit că harta mă ajută.

— Prin Naidăş? Ţi-au revenit amintirile?

Brunul dădu din cap.

— Şi-atunci? Ţi-a zis cineva c-ai fugit prin Naidăş? Îşi încreţi obrajii tovarăşul Bojin. Nici măcar nu era scrisul tău acolo.

— Ba da, cum să nu? Aşa mi-am închipuit. Am... E un râu acolo, trecut pe hartă. Şi face graniţă cu Iugoslavia. De asta am scris.

— Îmi arăţi şi mie stiloul cu care-ai scris?

Tovarăşul Bojin îşi împreună mâinile la piept. Ochii îi rămăseseră îngustaţi, sprâncenele-i căzeau cumva peste pleoapele de sus, le apăsau, deşi în rest făcea efortul de a părea liniştit.

— Nu-l mai am...

— L-ai pierdut, carevasăzică, râse forţat celălalt.

— Nu, nu. Am scris acolo, în librărie. Am cerut un stilou.

I se păru îngrozitoare explicaţia. Poate-ar fi funcţionat cumva, poate-ar fi fost la locul ei dacă totul s-ar fi limitat doar la vorbe. Dar faţa fostului său prieten o anula complet, o punea sub povara unei ruşini aproape mărturisitoare. Era greu de crezut că va reuşi să reziste până la capăt acestei discuţii, tâmplele îi tremurau groaznic, dincolo de ochi simţea presiunea lacrimilor.

— Te-ai gândit în librărie, spuse oaspetele, clătinând din cap. Ţi-a venit de nicăieri numele ăsta de sat, sau cum?

Brunul nu răspunse.

— Ai întrebat-o pe librăreasă ce sate-s în zonă? Zic librăreasă pentru că scrisul părea de femeie. Librăresele astea-s foarte educate în ziua de azi. N-ajunge oricine să vândă cărți sau... hărți. Nu poți să iei o femeie care vinde, eu ştiu, vinde ouă, să zicem, nu poți s-o iei şi s-o pui să fie librăreasă. Îți trebuie ceva cultură, duse tovarăşul Bojin o mână spre cap, îți trebuie multe cunoştințe pentru a fi librăreasă în ziua de azi. Te întreabă omul ceva, trebuie să ştii să-i răspunzi, nu?

— Da.

Un „da" rostit mai mult cu mintea – din gâtlej ieşi doar un sunet vag aprobator, aproape un geamăt.

— Asta ar fi o explicație, zise tovarăşul Bojin, muşcându-şi buza de jos. Apoi trase adânc aer în piept. Ce mai contează dacă ai scris tu sau o librăreasă? De ce s-o lungim acum? Toată povestea-i legată de trecut, continuă el. Ce-ai făcut ai făcut, gata. Ce ne interesează pe noi Timişoara? Noi suntem în lași acum, în prezent. Dacă ne gândim la trecut, ce facem cu viitorul, nu-i aşa?

Reuşise, într-un final, să-şi regăsească tonul pe care-l avea pregătit încă dinainte de a intra în garsonieră. Iar odată cu el, sprâncenele slăbiră parcă apăsarea pleoapelor, pe chip îi apărură câteva cute binevoitoare.

— Uite de ce-am venit, reîncepu Bojin, după ce mai respiră o dată profund. Vreau să-ți explic. În ultima vreme, am avut nişte probleme acasă. Şi sigur ți-am părut mai altfel. N-am mai fost ca înainte, oricum. Nu era nimic legat de tine, erau problemele mele.

Brunul făcu ochii tot mai mari, pe măsură ce începu să priceapă că spusele lui Bojin se îndepărtează de subiectul care-i sufocase plămânii şi-i înecase vorbele. Să fi scăpat cu atât? Să-l fi păcălit aşa de uşor pe cel pe care atâta vreme-l considerase, crezându-l doar un simplu tovarăş de la partid, prietenul său? Îi era greu să accepte asta, nici pe el însuşi

nu s-ar fi convins cu asemenea explicații – şi totuşi, spusele celuilalt curgeau acum în altă direcție, într-un fel firesc, de parcă întreaga poveste cu harta i s-ar fi şters cu totul din minte.

— În noaptea aia, când m-am comportat... – aici, tovarăşul Bojin, căutându-şi cuvintele, făcu un gest studiat, de regret, ducându-şi mâna la frunte. În noaptea aia, când m-am purtat aşa cum nu se cuvenea, totul mi se trăgea de la băutură, omule, înțelegi? Am comis-o din nou, ca atunci, de ziua mea. Da', până la urmă, tot ce ți-am spus îți spun şi-acum: nu trebuie s-asculți neapărat ce scrie în nu ştiu ce foaie matricolă. Asta a fost cândva, acum tu ai devenit un om... un tovarăş în toată puterea cuvântului, ce să ne mai ascundem. Dar poate tu ai înțeles altceva atunci, mă gândesc. Că eram... Ai văzut cum eram din cauza băuturii. Dar asta am vrut să-ți spun. Sigur, ce e-n arhive contează, asta însă doar aşa, ca să ştii ce-ai fost cândva şi să nu-ți repeți greşelile. Pricepi, omule? Atât. O greşeală se poate ierta o dată, iar ție ți-a fost iertată, ştearsă. Ai plătit pentru ea, acum gata, ai un viitor, nu mai plăteşti. Dar a doua oară nimeni nu ți-ar mai ierta-o. Să continui în greşeală arată că n-ai învățat nimic din prima.

Brunul simți noi fiori reci, însă tovarăşul Bojin, parcă vrând să-l liniştească, ridică mâna şi o flutură uşor, ajutându-se şi de-un zâmbet.

— Asta ți-o spun doar aşa, omule, ca să înțelegi că tu eşti bine, tu n-o să greşeşti a doua oară. Şi tocmai de-asta îți ziceam şi-atunci cum îți zic şi-acum: nu te agăța de trecut, că ăla nu contează. Gândeşte-te la viitor. Acum ai o slujbă bună, pe şantier, ai intrat în rândul lumii, faci ceva util societății. Nu-ți mai pune întrebări, dă-l încolo de trecut. Priveşte doar înainte, că ai la ce.

— Şi-asta înseamnă, căpătă în fine Brunul curaj să lege cuvintele, că tot ce-am aflat din foaia aia matricolă e adevărat?

— Adevărul adevărat! bătu cu palma în masă Bojin. Am ştiut eu că te-ai gândit la altceva în seara aia. Dar adevărul ăsta este. L-ai citit tu cu ochii tăi în foaia matricolă. De ce te-ar minți careva, omule? Cine să te mintă? Eu? Uită-te la mine, ne cunoaştem de-atâta vreme: nu te mint. La fel cum sunt sigur că nici tu nu m-ai minți pe mine, aşa-i?

Brunul dădu din cap, ca răspuns la întrebarea asta pe care-o simțise ca pe-o lovitură. Clătină din cap în semn afirmativ totuşi, lăsându-şi privirea în podea, ferindu-se s-o întâlnească pe-a tovarăşului Bojin. Cumva, deşi-i era clar că fostul său prieten îi turna minciuni chiar acum, în momentul în care se străduia să-i arate că nu-l minte, disprețul pe care-l simțise în ultimele săptămâni se nărui în fața acestor vorbe. Şi, ascultându-i spusele, un sentiment de vinovăție îl făcu să-şi plece iarăşi ochii. Până la urmă, chiar dacă Bojin îl mințise de-a lungul vremii, nu-i făcuse altfel niciun rău, dimpotrivă. Lui îi datora garsoniera, lui îi datora şi perioada petrecută la Teatrul de Păpuşi de Stat, una atât de lungă, lui îi datora multe seri frumoase. Îl mințise, dar poate asta-i impunea serviciul. Cu siguranță asta-i impunea. Îi oferise însă, la schimb, o sumedenie de lucruri bune. El, pe de altă parte, îi răsplătea toate acele lucruri bune cu nişte minciuni venite din... Din ce? Îşi dorea, cu adevărat, să plece? Mama lui ar fi putut trăi în Italia, începuse să creadă şi el că ăsta-i adevărul. Dar chiar îşi dorea s-o reîntâlnească? Poate doar pentru a mai afla câte ceva din trecutul pe care nu şi-l mai amintea. Altfel, nu ținea minte să-i fi păsat vreodată cu adevărat de mama lui nici măcar în copilărie. Ea, cu răceala ei, cu dezinteresul ei față de propriul copil. Şi-atunci, de ce să fugă în Italia, arătându-se atât de nerecunoscător celor care, până la

urmă, chiar şi minţindu-l, îl ajutaseră? Nicidecum pentru o viaţă mai bună – chiar dacă nu-i plăcea deloc munca pe şantier, începuse totuşi să-şi facă o viaţă aici şi, oricum ar fi luat-o, n-avea mari motive să se plângă de ea. Voia să fugă, îi deveni pentru prima dată clar lucrul ăsta, doar pentru că i-o cerea Eliza. Acceptase s-o facă, trădându-l astfel inclusiv pe tovarăşul Bojin, pentru că, dacă Eliza era într-o anume măsură Varvara, el nu era nicidecum Vladimir Ustinenko.

Ar fi continuat probabil să gândească astfel, în tăcerea care se lăsase, doar tovarăşul Bojin dându-i contur prin darabana bătută cu degetele în tăblia mesei, dacă zgomotelor abia auzite pe care le făcea celălalt bărbat nu li s-ar fi alăturat alte bătăi, mai puternice, în uşă. Brunul se ridică, ştiind că de astă dată avea să-i deschidă Elizei. Aceasta-i zâmbi din uşă, însă el clătină din cap, amărât sau doar îngândurat, iar apoi femeia rămase cu gura întredeschisă, privind oarecum speriată dincolo de umărul Brunului, acolo unde-l văzu, la rândul său ieşind pe micul hol, pe tovarăşul Bojin. Îl salută, bâiguind, iar el se apropie şi-i întinse mâna, ceremonios, apoi se prezentă, rostindu-şi numele şi însoţindu-l cu o strângere de mână, la care Eliza nu reacţionă în niciun fel.

— Cred că-i timpul să plec, spuse Bojin, întorcându-se, zâmbind spre Brun şi încheindu-şi jocul cu o clipire complice din ochi. Când se-ntâlnesc un bărbat şi-o femeie, nu mai e loc de altcineva, hohoti el uşor, prietenos.

Apoi, luându-şi haina din cuier, către Eliza:

— Dar vă rog, intraţi, eu nu vă mai deranjez.

Capitolul 20

Nişte sunete mai întâi. Veneau de undeva din aburul greu, lăptos, care-l înconjura. A deschis ochii, acelaşi alb,

nicio imagine. Poate nu i-a deschis încă. Încet, după clipe pe care nu le-a putut număra, a început să vadă. Câmpii curgând pe lângă el, dealuri, un râu, mărăcini, copaci mai mari, munți înghesuindu-se deodată, venind spre el, trecând pe lângă el. Şi-o amărăciune gâtuitoare: Italia. Nu voia să plece în Italia, îl luaseră pur şi simplu cu forța, îi ura. Îi ura pe ei, pe cei doi oameni care stăteau lângă el, un bărbat, o femeie. Cine, ce era Italia? Ce e Italia? De ce trebuie să ajungem în Italia? Unde e Italia? Nu, sub nicio formă nu voia în Italia. De-ar fi ştiut măcar ce e Italia... Şi-apoi, brusc, din nou în aburul dens.

— Îşi revine! – vocea unei femei.

— De ce se zbate? – vocea unui bărbat.

— Nu ştiu, dați-vă deoparte, vă rog – vocea altui bărbat. Mâini asupra lui, ținându-l ca într-o menghină.

— E treaba mea, suntem aici să-l păzim. Până la urmă, e-un puşcăriaş...

— Şi credeți că evadează în starea asta?

— Eu am un ordin, tovarăşe doctor.

— Da, da. Dați-vă deoparte acum.

Cuvintele veneau din jur, din aburul lăptos care-l împiedica să vadă. A început să le înțeleagă când s-au adunat, când au fost destule încât să lege un sens. Însă, chiar şi-aşa, era un sens prostesc, nu despre el vorbeau. Îi era somn, îngrozitor de somn. De-asta nu vedea nimic, ținea ochii închişi. I-a deschis. Pe o banchetă, maică-sa. Lângă ea, taică-su. George. George. George şi Clara. Ea era vinovată, ea voia în Italia. Italia, o țară. Alta. Erau în România, ea voia în Italia. Erau în tren. Şi el, şi el era vinovat. Taică-su. El era şi mai vinovat! Taică-su. Îl ura mai ales pe el, a simțit ura făcându-i mâinile să tremure, încordându-i toți muşchii. „Niciodată n-am îndrăznit să-ți vorbesc, dar acum mi-e totuna. Ce poți să-mi faci mai rău de-atât?” Taică-su s-a încruntat, nu-i venea să creadă. „Te-ai trezit vorbind?” „Nu,

dumneata te trezeşti vorbind fără să-ţi pese vreun pic de mine! Şi te trezeşti luând hotărâri. Dumneata iei hotărâri pentru toţi. Te-ai întrebat vreodată dacă-mi pasă de prostia asta cu avocatura? Nu vreau să fac avocatura, m-am săturat să-mi hotărăşti viitorul după placul dumitale!" „Ai grijă ce vorbeşti! Aici ţi-ai găsit? Sunt oameni!" A privit în jur, căci mai întâi a făcut-o taică-su, arătând cu mâna. Erau şi alţi oameni? Poate. Nu-i vedea. Nu-i păsa. „Nu vreau să mergem în Italia, nu vreau s-aud de Italia." „Ce-i cu tine, te-a apucat acum? Te-ai prostit aşa, deodată?" „Nu, nu eu. Dumneata." „Ce-ai zis?!" „Dumneata te prosteşti pe zi ce trece!" O palmă grea din partea tatălui, o furie imensă năpădită asupra lui acolo, în tren. Şi-apoi, disperarea. Şi-apoi, somnul. Îi era cumplit de somn, iarăşi a închis ochii. Alb. Cineva îl ţinea de mâini, de picioare. S-a străduit să vadă din nou. Doar printre gene, cu greu. Geamul mare de tren. Munţi. O curbă, trenul intrând în tunel. Atât. Apoi negru, apoi alb. Negru, alb. Şi nimic, ca o scufundare.

Alte cuvinte l-au scos din hău, mai târziu, mult mai târziu. Simţea că e mult mai târziu. A deschis cu greu ochii, albul lăptos s-a transformat brusc într-unul ascuţit, dureros, care i-a pătruns până-n creier, obligându-l să-şi strângă pleoapele, să se ferească într-un fel de lumina asta atât de puternică.

— Stai liniştit, a auzit, nu încerca să te mişti.

Tocmai vorbele l-au făcut să încerce. S-a simţit însă imediat neputincios, părea a se mişca fără să se mişte, ca şi cum mâna i se ridica, plutind în aer uşor, fără greutate, agăţată totuşi cu nişte sfori de mâna din carne şi oase care rămăsese mai jos, pe pat. S-a străduit să vorbească, să întrebe ceva, dar cuvintele nu i-au pornit în niciun fel către buze – ştia că trebuie să întrebe, nu ştia însă ce. De parcă doar întrebarea în sine exista înlăuntrul lui, nu şi vorbele ce trebuiau s-o umple. Unde se afla? Astea erau vorbele, le-a

descoperit totuşi într-un târziu, s-au legat, trebuiau spuse. Atât, unde se afla. S-au pierdut însă în drumul lor dinspre minte spre buze, n-au făcut sens, nu le-a putut rosti. Vag, un răspuns: în trenul către Italia. Acolo unde... unde... O ceartă. Un tunel. Nimic. Dar nu, nu acolo.

— Eşti în spital, a auzit iarăşi vocea. Ai avut un accident grav.

Accident? Unde? În tren? Pleoapele au refuzat să i se deschidă, înfricoşate de lumina albă, ascuțită, pe care ar fi putut-o lăsa astfel să-i pătrundă iarăşi până-n creier. Le-a convins până la urmă, şi-a convins pleoapele, a îndrăznit să înfrunte lumina. Prin ea, prin durerea ce l-a copleşit, o umbră caldă, care se războia cu albul ascuțit, îndepărtându-l într-o anume măsură, o umbră ce-a căpătat în câteva clipe un chip, o barbă. Şi-apoi, ochii nu i-au mai rezistat, i-a închis din nou. De-ajuns pentru a readuce somnul, hăul. Unul parcă mai puțin adânc.

Când s-a trezit, ochii i s-au deschis înainte de-a le da el comanda. S-au deschis, întuneric, nimeni în jur, o lumină pâlpâitoare de undeva, n-a văzut de unde. Şi-a ridicat cu greu capul de pe pernă. A tremurat de durere. Şi-a forțat mâna momente bune, lungi, pentru a se ridica ea însăşi, pentru a nu se lăsa iarăşi păcălită de-o altă mână, uşoară, plutitoare, care să se mişte în locul ei. A reuşit în cele din urmă. A dus-o spre cap, a atins bandajul. Era în spital, şi-a amintit vocea aceea. În spital? Un accident. Unde şi când? S-a forțat să-şi amintească. În tren, i-a venit din nou răspunsul, în trenul către Italia. Dar nu, nu se putea. În trenul către Italia fusese demult, nu mintea, ci tot corpul îi spunea asta. Demult, ca într-o tinerețe îndepărtată. Era ca ieri, aşa-i veneau amintirile din acea călătorie, era ca ieri, da, dar dintr-o zi veche, un ieri peste care se aşezase o noapte lungă, foarte lungă. Iar aşa ceva nu se putea. Aşa ceva n-avea sens, la fel cum n-avea sens, şi-a spus, să se

afle într-un spital, cu capul bandajat, făcând cu atâta greutate cea mai mică mişcare, obosindu-se într-un asemenea hal pentru cel mai mic gând, luptându-se cu un somn afurisit, ce nu-l slăbea nicio clipă, fără a-i putea pune frâu în vreun fel.

Nimic n-avea sens. Nici măcar cum îl chema. Bruno. Bruno. Bruno. Bruno Matei. Numele lui. Şi l-a amintit abia când, înfrânt, mâna şi capul i-au coborât din nou pe pat. De parcă ar fi făcut kilometri în această întoarcere, de parcă ar fi gonit nebuneşte pentru a acoperi cele câteva frânturi de spaţiu ce-l despărţeau de aşternuturi. Bruno Matei.

*

De femei îi era ruşine, doar aparițiile doctorului cu barbă, cea dintâi imagine pe care-o întrezărise în spital, îl liniştea. Infirmierele, de fiecare dată alta în primele trei zile, veneau pentru a-l ajuta să se uşureze, ridicându-l din pat şi aşezându-l apoi pe o găleată rece, argintie, ruginită pe-alocuri. N-ar fi vrut să facă ceea ce îi cereau ele să facă, dar nu se putea controla, deşi a încercat. În a doua zi de când s-a trezit, cea dintâi în care nu s-a putut controla, ruşinea l-a făcut s-o roage pe femeie să-l lase singur la baie. Astea au fost primele sale cuvinte de când se trezise în toată regula, de când reuşise să rămână conştient vreme de mai multe minute la rând, poate chiar câte o oră în întregime, primele cuvinte legate în afară de acele „da”-uri sau „nu”-uri rostite în prima zi. Şi s-a mirat el însuşi de cât de greu s-au legat. De parcă, pentru a le rosti împreună, ar fi avut nevoie de-o poveste întreagă, de-un efort mai mare chiar decât acela, dureros, făcut în prima zi sub supravegherea medicului, de a-şi mişca încet, lent, ochii şi mâinile şi picioarele.

Femeia i-a înțeles rugămintea abia după ce l-a rugat s-o repete de câteva ori. Şi-apoi, i-a spus nişte vorbe care iarăşi

aveau sens, dar în acelaşi fel străin, de parcă s-ar fi ciocnit mereu între ele, într-o luptă la care, deşi se purta în mintea lui, nu era decât spectator.

— Încă nu se poate. După-amiază o să vorbiți cu domnul doctor Petrovici, el o să vă spună ce puteți face şi ce nu.

Soldatul apoi. De fapt, doi. Unul în timpul zilei, pe-al doilea l-a descoperit într-o trezire din noapte. Intrau rar, doar pentru câte-o privire, dar îndeajuns pentru a-l înfricoşa. De ei nu-i era ruşine, simțea doar o spaimă venind probabil de undeva din copilărie. Nu-şi amintea clar de unde spaima asta, avea doar o imagine cu bunicul arătându-i soldații dintr-o garnizoană de lângă sat. Dar poate nu de-acolo venea totuşi frica. Ci din gândul, tot mai clar conturat, că erau aici pentru el. Şi că, mai ales, n-avea nicio explicație pentru asta.

În după-amiaza celei de-a doua zile pe care şi-a petrecut-o în spital într-un mod conştient, chiar dacă starea asta îi fusese întreruptă deseori de somn, Bruno Matei a făcut eforturi pentru a-şi aduna gândurile, în momentul în care doctorul s-a aşezat alături de el, pe un scaun. Şi a reuşit să rostească, cu pauze mari între ele, alte două cuvinte legate:

— Unde sunt?

— La Spitalul Socola. Dar nu la... – a zâmbit medicul, ducându-şi mâna dreaptă spre tâmplă şi învârtind-o de câteva ori, cu degetele răsfirate. Eşti la Serviciul de Neurochirurgie.

N-a priceput ce-i spunea medicul, dar n-a mai avut puterea să formuleze o altă întrebare, în urma căreia să primească răspunsuri mulțumitoare. În loc, a răsuflat cu greu alte două cuvinte.

— De ce?

— Ai căzut, i-a spus bărbatul cu halat alb şi barbă, doctorul Petrovici, aşa cum îl numise infirmiera. Nu-ţi mai aminteşti? Ai căzut de la etajul trei al unui bloc. Erai acolo cu alţi deţinuţi, v-au scos la muncă pe-un şantier. De-asta îţi aduci aminte?

Bruno ar fi răspuns la întrebare, ar fi spus că nu, efortul ăsta era mai mic, un singur cuvânt, şi încă unul scurt. Ori chiar o mişcare din cap ar fi fost suficientă. Însă celelalte vorbe ale doctorului nu i-au permis să fie atent la întrebarea finală, buimăcindu-l, speriindu-l mai tare decât dacă soldatul, dacă ambii soldaţi ar fi intrat brusc în încăpere. Medicul n-a observat însă şi, neprimind răspuns, a continuat să-i vorbească.

— E normal să nu-ţi aminteşti totul pe loc. Ai stat opt zile în comă. Iar aici, a coborât vocea bărbatul, privind spre uşă, te-au adus numai în ultimele trei. Te-am fi scos mai repede dacă te-aduceau din timp, suntem specializaţi pe aşa ceva. Dar te-au ţinut cinci zile-n infirmeria închisorii, de parcă puteau face acolo ceva... Eh, a zâmbit el, bine c-ai ajuns aici, nu?

— Închisoare? a bălmăjit Bruno, după câteva clipe.

Era un cuvânt pe care, alături de „deţinut”, îl înţelegea bine dintre multele cuvinte spuse de bărbatul dinaintea lui.

— Cum adică? şi-a îngustat celălalt ochii. Măcar asta ar trebui să-ţi aminteşti. Din câte am înţeles, eşti de ani buni acolo. N-ai cum să nu ştii...

Şi-a privit apoi, câteva clipe, pacientul de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară. S-a ridicat de pe scaun şi, fără a-şi lua ochii de la el, şi-a dus mâna către frunte, mişcându-şi-o uşor, frământându-şi tâmpla, apoi s-a reaşezat.

— Ce-ţi aminteşti? l-a întrebat. Zi-mi ultima ta amintire, zi-mi ce-ţi vine în minte când te gândeşti la ceva din trecut.

A încercat să-i facă pe plac doctorului Petrovici, care părea atât de prietenos şi, totodată, de preocupat de starea lui. S-a străduit să se ridice în fund, pentru a-i povesti, oricât de greu i-ar fi venit, despre ziua aceea din cimitir, de la mormântul bunicii. De fapt, după plecarea de lângă mormântul bunicii, când tatăl lui îi spusese mamei, într-o altă limbă, nişte vorbe pe care el le înțelegea foarte bine şi-acum: „Le cose hanno preso la piega che volevi. Adesso ce ne possiamo andare. Non c'è più niente che mi trattenga qui". Asta părea să-i fie ultima amintire, nişte vorbe pe care le înțelegea atât de bine, dar pe care ştia încă dinainte de a deschide gura că i-ar fi fost imposibil să i le repete celuilalt.

— Nu încă, l-a oprit doctorul din încercarea de a se ridica. Pentru asta avem timp. Zi-mi ce-ți amintești. Orice, chiar dacă e numai o frântură, chiar dacă e numai aşa, o imagine. Doar să fie ultima pe care o ai în minte.

Ultima? Fie ea şi o frântură?

— În tren. Talia...

— Talia?

— Italia, a spus. Italia.

Şi s-a amuzat cumva de cum i-a ieşit prima dată pe gură cuvântul.

— Anul? Îți amintești anul?

Nu i-a luat mult timp să se gândească la răspuns. A clătinat uşor din cap că nu.

— Îmi poți spune măcar dacă era înainte sau după război?

— Nu eram născut la război, a dat din cap Bruno, şoptind vorbele sacadat.

Sau cel puțin asta a vrut să spună, însă medicul l-a privit uimit, rugându-l să repete. Cuvintele se adunau în minte, se aşterneau acolo şi porneau hotărâte spre buze, însă sunau altfel, îndeajuns de diferit pentru ca doctorul să-i spună mirat:

— Te-am întrebat dacă era înainte sau după război. Nu înțeleg ce mi-ai răspuns.

Era convins că-i dăduse răspunsul corect, îşi auzise şi el vorbele, nu pricepea mirarea doctorului. A căutat cuvintele din nou, pentru a le pune încă o dată în ordine şi a le rosti. Război. În minte i-au venit imagini cu garnizoana aceea de la capătul satului, cu bunicul povestindu-i despre Marele Război de care el scăpase, era deja prea bătrân pentru a fi concentrat. „Dacă mai vine unul – aşa-i spusese bunicul atunci, la vreo zece ani după terminarea lui – se-alege praful de tot. Ăştia pe care-i vezi aici, uite-i, îți vine să zici că se joacă de-a armata. Dar dacă mai vine un război, aşa liniştiți cum îți par acuma, o să taie cu baionetele alți oameni ca pe porci. Nimic nu-i mai rău ca războiul." De-aici frica lui față de soldați. Cu atât mai mult cu cât acum era vorba de soldați care-l păzeau pe el. Îl păzeau într-un spital. Pentru că, aşa a înțeles de la doctor, fusese deținut, fusese într-o închisoare... Încă nu-şi dădea seama ce însemna asta. Dar nu. Război, ăsta era cuvântul căutat. Trebuia să-i răspundă doctorului, nu să se lase prins în amintiri.

— Nu eram născut la război, a mai spus o dată Bruno.

L-a pus să repete de încă două ori. Nu vorbeau aceeaşi limbă? El îi vorbea clar, îi spunea ce are de spus.

— Aşa ceva nu se poate, a dat din cap doctorul în cele din urmă.

Şi-a adăugat, după alte clipe lungi, noi întrebări, care oricui în afara lui Bruno i s-ar fi părut uşoare. Al Doilea Război, ultimul? Era născut la Al Doilea Război, îşi amintea?

Discuția s-a prelungit câteva minute, Bruno trebuind să reia câte-un răspuns, o dată, de două ori, de trei ori chiar, pentru a se face înțeles. Şi-apoi, vorbele proprii luându-l chiar şi pe el prin surprindere, i-a spus doctorului că-i e somn. N-ar fi vrut să adoarmă tocmai acum, când nu doar întrebările celuilalt, dar şi cele din mintea lui

începuseră să-l chinuie. Sfârşeala pe care a simţit-o dintr-odată l-a obligat să spună însă acele vorbe, de teamă ca somnul să nu-l pună în situaţia de-a se retrage din discuţie brusc, fără voia lui.

*

Într-a treia zi, a putut să se ridice singur în fund. Camera aceea de spital a devenit mai mică, aşa i s-a părut, când a privit-o din şezut. Într-a cincea zi, a scăpat de ruşinea de a-şi face nevoile în găleată, lăsându-se pe mâinile infirmierelor – i s-a îngăduit să se ducă singur la baie. Însă, odată cu eliberarea de această ruşine, o alta i-a luat locul: în a cincea zi, după prima revenire de la toaletă, unul dintre soldaţii care-l păzeau a intrat în încăpere şi i-a prins mâna în cătuşe, de marginea patului.

Discuţiile cu doctorul Petrovici au devenit, după acea primă convorbire atât de dificilă, ceva mai clare, Bruno reuşind să înţeleagă mai bine ceea ce i se spunea şi să redea mai exact ceea ce gândea – cu toate astea, de multe ori folosea încă alte cuvinte în locul celor pe care le voia spuse, iar doctorul se străduia să-l corecteze, oferindu-i, atunci când înţelegea sensul întregii fraze, varianta corectă. În ciuda acestor greutăţi de comunicare însă, Bruno a aflat că era deţinut, că executa chiar şi aici, în spital, o pedeapsă pe care, adevărat, n-o înţelegea, dar căreia, i-a explicat foarte clar bărbatul în halat, nu trebuia sub nicio formă să i se opună. Pentru binele lui. Pentru binele amândurora, pacient şi medic, căci şi acesta din urmă îşi dorea ca Bruno să rămână aici pentru cât mai multă vreme, întrucât boala lui era una nemaiîntâlnită, aşa i-a zis. Una despre care doar citise cândva, a recunoscut doctorul în cursul unei conversaţii, într-o revistă medicală. Una pe care însă era sigur c-o putea trata, dar pentru asta avea nevoie ca Bruno

să aibă încredere în el şi, mai ales, să nu-i provoace în niciun fel pe cei care-l păzeau.

Pentru Bruno, pe de altă parte, situaţia asta era mult mai năucitoare decât pentru doctor. Socotiseră împreună: nu-şi aducea aminte nimic din ultimii douăzeci de ani, atâţia trecuseră de la acea plecare către Italia, cu trenul. Un război întreg, încă mai mare decât Marele Război? Închisoarea, ani de închisoare din care nu-şi mai aducea aminte absolut nimic? Totul părea a fi o farsă îngrozitoare, pusă la cale de nişte oameni fără milă – şi chiar s-a gândit la asta, preţ de câteva clipe, s-a gândit dacă nu cumva ar fi fost posibil ca totul să fie un fel de glumă urâtă a cuiva. Amintirile însă, chiar şi cele mai recente, îi erau vechi, le simţea aşa, ele n-aveau cum să facă parte dintr-o asemenea glumă nesăbuită. Şi-apoi, după ce şi-a dat seama de asta, s-a gândit că e nebun, o altă explicaţie nu putea exista. Socola, Spitalul Socola. De-undeva din copilărie, poate din tinereţe, fără a putea izola amintirea, numele ăsta venea asociat tocmai cu nebunia. Era un spital de ţăcăniţi, ştia asta, chiar fără a-şi da seama de unde. Înnebunise deci, de-aia nu-şi putea forţa gândurile să-şi amintească altceva, iar după ce a luat în calcul varianta asta, s-a temut să mai ia medicamente – probabil din cauza lor, şi-a spus, a medicamentelor, nu se putea concentra îndeajuns pentru a-şi aminti şi altceva în afara copilăriei şi-a primei tinereţi. A luat în cele din urmă medicamentele. După ezitările dintâi, i-a fost de-ajuns o discuţie cu doctorul, chemat de sora medicală pe care o refuzase. Chipul medicului nu minţea, spusele lui n-aveau cum să nu fie adevărate – era în Socola, într-adevăr, spitalul din Iaşi pe care toţi îl ştiau ca spital de nebuni, dar nu, nu într-una din secţiile acelea, ci în alta, un cu totul alt pavilion. Unul în care funcţiona Serviciul de Neurochirurgie, cum îi spusese încă de la început. Era normal să fie aici, cu asta se ocupa neurochirurgia, cu

operații la creier, iar el avusese nevoie de-o asemenea operație în urma căzăturii, altfel ar fi murit.

Disperările şi frica din prima săptămână şi le-a ascuns în fața tuturor în afara doctorului Petrovici. Şi le-a ascuns în special în fața soldaților. Mai bine zis, a gardienilor – învățase să accepte că era vorba, de fapt, despre nişte gardieni. Când rămânea singur cu doctorul, la rugămintea căruia gardienii îi scoteau, pentru acel timp petrecut împreună, cătuşele ce-i legau mâna de pat, nu-şi mai reținea sentimentele. Învățase chiar să plângă alături de el, bărbatul în halat alb nu-l oprea, dimpotrivă, se retrăgea într-o tăcere parcă respectuoasă, lăsându-l să-şi epuizeze prin lacrimi suferința pe care cei douăzeci de ani pierduți i-o provocau.

În fiecare zi, îl întreba dacă a mai desluşit ceva din trecutul său, dacă a depăşit momentul trenului. În fiecare zi, Bruno descoperea o altă amintire, niciuna însă ulterioară, tot mai multe din copilărie şi din acea primă tinerețe, dinaintea plecării în Italia. În fiecare zi, unul, medicul, devenea tot mai uimit, tot mai curios, iar celălalt, pacientul, tot mai apăsat de propria neputință.

De-a lungul celei de-a treia săptămâni, rana pe care-o avea la cap s-a închis definitiv, iar cealaltă parcă s-a lărgit, deschizându-se pe dinăuntru, înghițind în ea atât speranțele doctorului, cât şi ale celui pe care-l îngrijea. Înghițind un întreg război, ani dintr-o viață petrecută-n în alte locuri, căci acel tren ce părăsea România trebuia să se fi oprit undeva, iar alte trenuri îl duseseră probabil la acea destinație de care se temuse într-atât, înghițind apoi destinele părinților săi, reîntoarcerea sa în țară...

Se mulțumea însă cu prezența bărbatului aceluia atât de liniştitor, care, pe măsură ce trecea timpul, încerca să-şi petreacă tot mai multă vreme cu el, punându-i sute de întrebări, dar venind totodată cu sute de soluții pentru a-i

îndepărta disperarea. L-a îndrăgit, i-au fost de-ajuns câteva zile pentru a-i aştepta fiecare intrare în cameră ca pe-o izbăvire, ca pe-o uşurare pe care doar el, doctorul, prietenul său, i-o putea oferi.

Însă, către sfârşitul celei de-a treia săptămâni de după ieşirea din comă a lui Bruno, doctorul Petrovici a intrat amărât în cameră, aducându-i o veste pe care, i-a spus, o ţinea de câteva zile în el, dar deja nu mai putea s-o evite. Odată cu însănătoşirea fizică, Bruno trebuia să se întoarcă în închisoare. A făcut eforturi, i-a mărturisit, să-l ţină în continuare aici. Le-a explicat autorităţilor toate amănuntele bolii. L-au întrebat însă dacă mai întâlnise o asemenea boală şi el s-a văzut nevoit să le spună adevărul. Nu mai tratase nicicând aşa ceva. Doar în acea revistă pe care-o citise poate în anii facultăţii, nici nu-şi mai aducea aminte când, găsise ceva asemănător, ceva care-i era lui suficient pentru a-l crede pe Bruno, mai ales că-l studiase în tot acest timp. Dar argumentul ăsta nu fusese nicidecum suficient în faţa celor care-l voiau înapoi în închisoare. Apelaseră, i-au zis, şi la un alt medic, iar acela le spusese că, în opinia sa, pacientul se preface tocmai pentru a scăpa de executarea în continuare a pedepsei. Doctorul ştia că nu-i aşa, dar avea mâinile legate.

— I-am convins să te ţină separat de restul puşcăriaşilor, cel puţin pentru o vreme. Şi să mă lase să te vizitez din când în când în celulă... Ei n-au de unde să ştie. La naiba, nici măcar eu n-aş fi crezut dacă nu mi-ai fi fost aici, sub ochi, vreme de trei săptămâni.

— În cât timp trebuie să mă-ntorc acolo? l-a întrebat Bruno.

Nu-l luase totuşi pe nepregătite vestea. Încă după prima săptămână, gardianul ce-l păzea de-a lungul zilei îi atenţionase că, odată ce se va putea mişca în voie, avea să-l aştepte revenirea printre „colegi” – aşa-i spusese, pe-un ton

oarecum amenințător chiar. Printre colegi îşi dorea să revină şi gardianul, cu atât mai mult cu cât în cazul lui era vorba despre un sens diferit al cuvântului. Iar Bruno l-ar fi înțeles, i-ar fi priceput nerăbdarea, dacă ar fi avut vreme să se gândească la aceste sensuri diferite. Însă el reținuse doar tonul amenințător şi o nouă spaimă, la gândul reluării unei vieți pe care, de fapt, nu o trăise în niciun fel. Pe care nu-şi amintea că o trăise. Dar, oricum, ştia că va veni acest moment. Spera să fie cât mai îndepărtat, dar ştia că va veni.

Doctorul Petrovici a dat din umeri, mohorât.

— În câteva zile, aşa mi-au zis. Au văzut că deja te poți mişca bine, aşa că... Măcar dacă-n căderea aia ți-ai fi rupt şi vreun alt os, a oftat bărbatul, arătând spre picioarele pacientului său.

Şi, chiar dacă acel oftat n-a sunat întru totul potrivit, nu doar omul în halat, de care se apropiase într-atât în ultimele săptămâni, dar şi Bruno a regretat în acel moment faptul că celelalte oase din corp îi fuseseră mai tari decât ale capului, că prăbuşirea lui de la etajul trei al unui bloc nu-i schilodise decât mintea, decât amintirile, nu şi vreun membru, spre a-l ajuta să evite, măcar pentru înc-o bucată de timp, întoarcerea într-o închisoare atât de străină lui.

*

L-au aşteptat întreaga după-amiază. Doctorul Petrovici întârzia însă, iar cei doi gardieni fuseseră deja nevoiți să sune de două ori, de la telefonul spitalului, pentru a explica de ce transferul deținutului întârzia.

Abia spre seară, Bruno, îmbrăcat deja de câteva ore în zeghe, cu un halat de spital deasupra, s-a ridicat din pat pentru a se repezi în întâmpinarea doctorului său.

— Era să ratez asta, i-a zis bărbatul care-l îngrijise în cele aproape patru săptămâni.

— Au vrut să plecăm de două ori până acum.

— Era să ratez *asta*, nu plecarea, a zis medicul, ridicând o pungă şi arătându-i-o lui Bruno. Ştiam că nu vor pleca, am vorbit cu cine trebuie. Era obligatoriu să-ți pot da eu însumi... o să vezi ce am aici.

A băgat mâna în pungă, scoțând de-acolo, cu un zâmbet larg, o păpuşă de lemn.

— Ei? l-a întrebat pe Bruno, agitând păpuşa, ținând-o de cap, lăsând să cadă sforile la capătul cărora atârnau câteva şipci de lemn împreunate, ca un soi de cruce. Nu-ți spune nimic nici asta?

Bruno a privit-o cu atenție. Un cap parcă prea mare pentru restul corpului, acoperit pe jumătate de o mască neagră. Nişte câlți negri ieşind de sub o pălărie lungă, ascuțită. Îmbrăcată într-un costum ciudat, cu pantaloni bufanți, albi, prinşi sub genunchi într-o înfloritură, cu un fel de cămaşă, tot albă, peste bust. La mijloc, o împletitură maro, care părea a ține cămaşa să nu se desfacă, deşi era inutil, a observat, întrucât era croită dintr-o singură bucată, doar cu o deschizătură la gât. Trebuia să-i spună ceva? Dezamăgirea de pe chipul doctorului, ce a urmat zâmbetului larg de la început, i-a confirmat că aşteptările sale fuseseră altele.

— E a ta, era printre lucrurile personale pe care ți le-au păstrat dinainte de intrarea în închisoare. M-am dat peste cap să le obțin. Nu ştiu de unde sunt, nu ştiu ce-ai făcut cu ele înainte. N-am eu acces la asemenea informații. Şi chiar de-aş avea, n-aş putea să le discut cu tine. Fiecare deținut are nişte lucruri personale, nişte lucruri de dinaintea intrării în închisoare. De cum am văzut felul în care se manifestă boala ta, am cerut lucrurile tale personale. Am sperat să ți le pot da mai repede, poate te-ar fi ajutat. Dar a durat, nu ştiu să-ți spun de ce. Abia ieri am primit, în fine, confirmarea. Iar azi a trebuit să mă târguiesc pentru ele, se răzgândiseră,

ziceau c-o să ți le dea ei. Până la urmă, am obținut aprobarea. Speram că-ți vor fi de folos într-un fel.

— Ele? a întrebat Bruno, arătând spre păpuşă.

— Ah, da, mai e ceva. Cum era să uit!

A dus mâna la piept şi a scos de-acolo o bucată de hârtie. I-a întins-o lui Bruno, fără a mai arăta însă zâmbetul din momentul în care scosese din pungă păpuşa.

— Bănuiesc că nici asta nu-ți spune nimic. Totuşi, e scrisul tău, să ştii. Mi-au spus... Cred că am voie să-ți zic şi ție. E o foaie dintr-un manuscris care ți-a fost reținut la momentul arestării. N-am putut să obțin mai multe, mi-au dat o foaie, atât. Dar poate să te-ajute. Eu am citit ce-ai scris acolo, e... Ştiu că ți-e greu încă să legi literele între ele, dar cu timpul o să poți. Citeşte asta. E nemaipomenit ce-ai scris. Şi-o să vezi, are legătură cu marioneta asta.

Bruno a luat bucata aceea de hârtie. Într-un colț, o ştampilă. Foaia, umplută cu scris de mână. O îngrămădire de litere. Nu, nu-i spuneau nimic. Spre deosebire de momentul în care primise păpuşa, acum s-a lăsat totuşi cuprins de-o anume emoție. N-a înțeles, n-a putut citi ce scria acolo – însă gândul că erau scrise de el, în acea viață ascunsă sub negură, a fost suficient pentru a-i face mâna în care ținea hârtia să-i tremure.

— Îți spune ceva? l-a auzit pe doctorul Petrovici, cu o voce din nou precipitată.

— Nu, i-a răspuns Bruno. Dar dacă e scrisul meu... Pot să păstrez asta?

— Sigur că da. Asta şi marioneta, i-a zis doctorul.

S-a străduit apoi să îndese din nou păpuşa de lemn în punga în care-o adusese şi i-a întins-o.

— Mi-au promis c-o să le poți ține în celulă. Nu ştiu cum i-am convins, dar am făcut-o. Poate în timp o să-ți aminteşti. Să-ncerci să citeşti foaia aia. Sunt cuvintele tale, gândurile tale. Trebuie să-ți spună ceva până la urmă.

Când au intrat gardienii, Bruno s-a văzut nevoit să le dea lor punga şi foaia de hârtie. I-au desfăcut cătuşele de pe mâna legată de spătarul de fier al patului, i-au dat jos halatul, i-au pus cătuşele din nou, de astă dată pentru a cuprinde ambele mâini, duse la spate. Apoi, fără a-i lăsa prea multă vreme pentru despărţirea de doctorul Petrovici, l-au condus până în curtea spitalului şi l-au urcat în dubiţa ce-l aşteptase acolo o jumătate de zi.

La sfârşitul unui drum nu foarte lung, în care a încercat să-şi alunge spaimele ascultând murmurul maşinii, vocile oamenilor de-afară, cele câteva claxoane, croncănitul unor ciori, unul dintre cei doi gardieni l-a înştiinţat, zâmbind batjocoritor, că a ajuns în sfârşit acasă. Iar Bruno a coborât, fără vreo vorbă de răspuns, în curtea îngustă, înconjurată de garduri înalte din beton cu sârme ghimpate deasupra, pe care n-o mai văzuse niciodată în viaţa lui.

Capitolul 21

Avea momente când simţea impulsul de a-l căuta pe tovarăşul Bojin, de a merge chiar până la el acasă pentru a-i mărturisi totul. Într-o noapte, după ore întregi de nesomn cu transpiraţii reci, se ridicase disperat, sătul de toate frământările, îşi smulsese de pe el pijamaua, grăbindu-se să se îmbrace în haine de stradă. Ajunsese însă doar până la uşă, rămânând cu mâna pe clanţă, tremurând. Momente lungi, obositoare. Nu putea face asta, nu-i putea face asta Elizei.

Avea alte momente când îşi aduna în gând toate minciunile pe care le croise fostul lui amic, forţându-se să-l urască, măcar să-l dispreţuiască profund pentru asta. Într-o după-amiază, se aşezase chiar la masă şi începuse să le pună pe hârtie. Numărul unu, tichetul de subscripţie

națională. Numărul doi, moartea părinților într-un bombardament. Numărul trei, locuința de pe strada Făinii. Numărul patru, slujba pe care ar fi avut-o înainte în Iaşi. Numărul cinci... Se oprise aici, erau mult prea multe, erau legate una de cealaltă, nu le putea pune în ordine, nici nu mai ştia, de fapt, care era minciună şi care nu. Până la urmă, totul, absolut totul era o minciună, nu numai acele lucruri pe care apucase sau pe care ar fi vrut să le scrie, chinuit, pe hârtia aruncată cocoloş la coşul de gunoi. Şi totuşi, tocmai pentru că erau prea multe, tocmai pentru că erau atât de legate între ele, tocmai pentru că împreună făceau un soi de adevăr, sau măcar sunau a adevăr atunci când îi fuseseră oferite ca explicații de tovarăşul Bojin, nu mai putea să se revolte din pricina lor.

Eliza? Tovarăşul Bojin? Se simțea, ăsta era argumentul ultim, pe care şi-l oferea în fiecare clipă de singurătate cruntă şi de năvală a gândurilor, se simțea totuşi mai apropiat de ea. Nu-l mai copleşea, adevărat, mistuirea aceea de început, dorul care-l făcea să adoarmă gândindu-se la momentele petrecute cu Eliza. Gândurile acelea frumoase de altădată se ghemuiseră într-o amintire nu foarte îndepărtată, însă uneori deranjantă acum. Până la urmă, şi ea îl minţise. Până la urmă, de-aici venea tot urâtul, cum ar fi putut să creadă, fără îndoială, că ea îi spusese tot adevărul? Până la urmă, iar urâtul se transforma odată cu întrebarea asta într-un ghimpe noduros pe margini şi foarte ascuțit la vârf, dacă Eliza nu l-a iubit niciodată, ci doar s-a folosit de el, aşa cum, în alt mod, s-a folosit de el tovarăşul Bojin? Se simțea totuşi mai apropiat de Eliza. Măcar pentru că în privința ei existau doar întrebările astea care declanşau urâtul, pe când în privința lui Bojin răspunsurile îl îndurerau.

Eliza. Nu-i mărturisi, în zilele ce urmară nefericitei întâlniri din garsonieră, că tovarăşul Bojin văzuse acea

hartă, în care Naidăşul apărea scris cu stiloul de mâna ei. Şi nici femeia nu mai aduse vorba despre acea întâlnire. Era un subiect ce trebuia lăsat deoparte în momentul ăsta, un subiect pe care, eventual, aveau să-l discute altcândva, atunci când până şi Naidăşul va fi rămas undeva în urmă, când toate se vor fi transformat în amintiri neînsoţite de emoţii.

Însă, la mai bine de-o săptămână după acea duminică, la sfârşitul programului de lucru de pe şantier, Brunului i se transmise că e aşteptat la baraca inginerului. Eliza îl îmbrăţişă, dar zâmbetul larg, care mohorâtului şef de şantier trebuie să-i fi sugerat nimic mai mult decât bucuria revederii dintre cei doi, nu-i ascunse deloc Brunului îngrijorarea din privirile femeii. Câteva minute mai târziu, după ce Brunul îşi predase salopeta, câţiva metri mai încolo, după ce discuţia lor nu mai putea fi auzită, Eliza, care-l ţinea strâns de braţ, aproape că-şi gemu cuvintele pe care le reţinuse până atunci:

— De ce nu mi-ai zis că Bojin a văzut harta?

El se opri din mers pentru o clipă, apoi se lăsă tras de femeie mai departe, continuând ceea ce nu trebuia să pară mai mult decât o plimbare între îndrăgostiţi.

— Nu s-a întâmplat nimic, încercă un răspuns, deşi era clar că Eliza nu putea fi liniştită cu asemenea vorbe.

— Nimic? Azi am stat două ore de vorbă cu Bojin, într-o cameră din hotel, în timpul programului. De ajuns pentru colegii mei – poţi bănui ce şi-au închipuit c-am făcut cu un bărbat străin în cele două ore. Nimic, zici. Vreme de două ore, m-a întrebat o mie de lucruri despre tine. Iar la început am crezut că şi-a dat seama de tot ce-am stabilit împreună. A zis că mi-a recunoscut scrisul...

— I-am spus mai întâi că-i al meu. Pe urmă, că-i al unei librărese. De fapt, el a spus asta, iar eu am acceptat.

Era o după-amiază posomorâtă, câteva stoluri de ciori croncăneau în zbor deasupra lor, iar norii se-adunaseră greoi, înăbuşind aerul, cald încă în acel început de octombrie. De pe fruntea Elizei se scurgeau spre ochi broboane de sudoare, poate din cauza aerului încărcat, poate din cauza emoţiilor pe care le-adunase peste zi şi pe care le elibera acum. Se opri, îşi scoase din geantă o batistă, îşi tamponă fruntea îndelung, apoi îşi flutură, de câteva ori, cealaltă mână dinaintea gurii. Îşi recăpătă respiraţia şi abia apoi vorbi.

— I-am mărturisit că era scrisul meu.

— Poftim?!

— N-aveam încotro, îl privi ea cu reproş pe Brun. Nu mi-ai spus nimic. Nu ştiam ce-aţi vorbit voi. Dar e mai bine, mă gândesc acum... E mai bine c-am spus asta. Se leagă altfel lucrurile.

— Cum se pot lega mai bine?

— I-am spus c-ai venit la mine cu harta. Că voiai să afli pe unde-ai fugit prima oară. Mă rog, nu prima oară: pe unde ţi-au zis ei c-ai fi fugit. Şi-apoi, i-am zis că eu ţi-am desenat pe hartă locul ăla, că-l ştiu de la un văr al meu. Ăsta-i, de fapt, adevărul, oftă ea. A trebuit apoi să-i explic lui cum e cu vărul meu... Până la urmă, l-am convins. Dar i-am spus, iar asta ne creează mari probleme. Mari de tot.

Figura confuză a Brunului o făcu să-şi clatine capul cu amărăciune.

— Într-un fel, i-am dezvăluit sau... sau i-am dat măcar câteva sugestii despre planul nostru.

Planul lor. Al ei. De-a lungul drumului până spre Podul Roş, iar apoi pe străduţele străjuite de case vechi, micuţe, ale căror curţi, pline cu orătănii, cu câini care ieşeau năuci printre ulucile gardurilor de lemn şi care apoi se vârau înapoi speriaţi, pentru a putea lătra în voie către cei doi trecători străini de loc, nu păreau a aparţine în vreun fel

oraşului Iaşi, Eliza îi povesti, pentru prima oară în amănunt, planul ei. Al lor.

Mai întâi, povestea femeii îl duse într-un sat din Bucovina. Satul în care ea se născuse. Iar Brunul se opri pentru o clipă-n loc, dându-şi seama că nu discutaseră până atunci niciodată despre trecutul Elizei – de parcă, dat fiind că trecutul lui era atât de încurcat, în mare parte supus negurii, se simțise vinovat s-o chestioneze asupra istoriei ei personale. În răstimpul de când se cunoşteau, Eliza îi spusese de două sau trei ori că pleacă „la țară, la ai ei", iar el se mulțumise de fiecare dată cu explicația, fără să simtă nevoia unor detalii. Îşi continuară apoi drumul, printre cotcodăceli şi lătrături, iar ea îi vorbi despre un văr cu care copilărise şi de care era foarte apropiată. Lucrurile se schimbaseră, vremurile la fel. Ea venise la Iaşi, el plecase tocmai în Timişoara, unde-şi găsise de lucru la fabrica de zahăr „Banatul". Se reîntâlneau o dată sau de două ori pe an în sat, când fiecare dintre ei îşi vizita părinții. Cu prilejul sărbătorilor, de Paşte sau de Hramul Bisericii, atunci când familiile se reuneau, petreceau o zi-două împreună. În urmă cu ceva vreme, vărul ei îi mărturisise, după ce băuse un pic mai mult cu prilejul unei asemenea sărbători, ceva ce femeii i se întipărise bine în memorie. Anume că încercase să fugă din țară, împreună cu doi prieteni. Tocmai prin Naidăş, pe-acolo îşi propuseseră să treacă granița. Avuseseră un plan bine pus la punct, vărul ei visa şi noaptea ce-aveau să facă, pe unde-aveau să treacă. Doar că nu-l lăsase inima. Aşa-i zisese – în ultima zi, în chiar ziua fugii, nu-l lăsase inima. Ar fi trebuit să se rupă de familie, ar fi trebuit să uite de zilele de Paşte, de zilele de Hram. N-a putut s-o facă. Avuseseră totul pregătit, însă în ziua plecării îşi anunțase prietenii că el rămâne. Ceilalți doi trecuseră însă granița. Naidăş era un loc bun pentru asta. Trecuseră fără probleme. Vărul ei aflase asta ceva mai târziu, de la neamurile lor care

intraseră în ancheta Securității. Nu, nici cei doi nu scăpaseră. Ajunseseră în închisoare, căci fuseseră prinşi de sârbi şi trimişi fedeleş, înapoi, peste graniță. Nu ascunseseră că-s români, asta fusese prima problemă a planului lor. N-avuseseră, apoi, pe nimeni să-i scoată din Iugoslavia. Aceasta fusese a doua, cea mai mare greşeală. Una pe care ea, Eliza, şi el, Brunul, n-aveau s-o facă. Căci Brunul avea pe cineva în Italia. Şi încă nu pe oricine, o avea chiar pe mama lui, care, pe lângă toate, era o persoană influentă, trebuia să fie de vreme ce deținea o afacere – ea putea să-i scoată, ea putea să le rezolve toate problemele. Important era să iasă din țară, iar Naidăş era cel mai potrivit loc pentru asta. Iar pentru prima fază, a ieşirii din țară, vărul Elizei, cu care se întâlnise chiar în urmă cu câteva luni, tot în sat, avea să-i ajute. Îi promisese asta. Planul era deci simplu, ăsta era: în momentul în care totul ar fi fost în regulă între ei, în momentul în care puteau pleca spre Timişoara, urma să-şi anunțe vărul prin telefon. Fără detalii, pe astea le stabiliseră când se întâlniseră ultima oară. Doar un telefon că vin spre el, spre Timişoara. Iar de-acolo, totul urma să curgă lin, în direcția dorită. Nu-i spusese până acum Brunului despre toate acestea pentru a nu-l încărca în plus. Pentru a nu-i crea alte griji. Nu erau ale lui. Ea avea să se preocupe de chestiunea asta. Doar îi ceruse să lase totul în seama ei, nu?

Trecură pe lângă Palatul Culturii, într-acolo îi dusese povestea Elizei. Nici nu mai fuseseră atenți la drum, la momentul în care cotcodăcelile şi lătrăturile fuseseră înlocuite de zgomotul oraşului.

— Şi i-ai spus toate astea lui Bojin? De ce? întrebă, la finalul îndelungatei explicații, Brunul.

— Bineînțeles că nu i-am zis toate astea. A trebuit să-i spun însă c-am aflat despre Naidăş de la vărul meu. Trebuia să-i înlătur bănuielile, nu? Şi nu i-am spus că ar fi vrut el

să fugă, ci pur şi simplu că ştia de locul ăsta, că auzise acolo, în Timişoara, despre unii care-au trecut graniţa prin Naidăş. Nu i-am zis povestea asta pe care ţi-am spus-o ţie. Dar nicio minciună nu-i bună, să ştii, dacă nu se bazează măcar pe-o jumătate de adevăr... Chiar şi-aşa, problema e că i-am atras atenţia. De fapt, dacă mă gândesc, nu eu am făcut-o. Ci tu, când l-ai lăsat să-ţi vadă harta.

Brunul dădu din umeri – pe jumătate scuzându-se în felul ăsta, pe jumătate enervat de învinuire. Nu-i spuse însă nimic, căci privirea ei nu-l acuza, ba chiar, pentru o clipă, i se păru că recunoaşte în ea sentimentele pe care, în trecutul apropiat, femeia i le mărturisise în câteva rânduri.

— Acum trebuie să ne grăbim, îi zise Eliza.

Brunul privi spre cer, norii parcă se apropiaseră şi mai mult de pământ, începea să se întunece, iar pe după blocuri, câteva fulgere îndepărtate, neînsoţite încă de tunete, ameninţau cu o ploaie serioasă. Începu să meargă cu paşi mai mari.

— Nu chiar acum, zâmbi Eliza, privind şi ea spre cerul încărcat. Adică şi acum, că altfel ne udă straşnic. N-am umbrela la mine. Dar eu ziceam altceva...

O privi din mers, neînţelegând la ce se referă.

— Cu plecarea, îl lămuri ea. Trebuie să ne grăbim să plecăm. E deja octombrie. Nu putem trece frontiera pe zăpadă, ni s-ar vedea urmele de paşi, am fi imediat prinşi. Şi-apoi, i-am da prea mult timp de gândire lui Bojin. Deja i-am atras atenţia. Dacă mai întârziem mult, lucrurile s-ar putea complica rău de tot. Două săptămâni, maximum trei, mai zise ea, după o pauză. Deşi eu aş vrea chiar şi mai devreme. Dar în niciun caz nu trebuie să treacă octombrie.

Brunul îşi continuă în tăcere mersul grăbit. Ba chiar mări viteza paşilor, trăgând-o după sine pe Eliza în ceea ce, pentru ea, se transformă aproape într-o goană. O tăcere lungă, paşi repezi pe caldarâm, răsuflări tot mai adânci, tot

mai dese. Iar când se-apropiară de-o staţie, el îi desprinse braţul de-al său şi porni într-o fugă în toată regula, aruncându-se practic în tramvaiul ce tocmai oprise şi ţinând uşile până când reuşi să ajungă şi Eliza. Femeia urcă după pornire, din mers, agăţându-se de mâna întinsă de Brun. Şi-abia după ce se aşezară amândoi pe câte un scaun, Brunul îşi dădu seama că, în ciuda grabei sale, a alergării, a faptului că, atunci când uşile tramvaiului se închiseseră, sperase cumva, într-un mod neghiob, ca vorbele Elizei să rămână undeva afară şi să se scurgă odată cu ploaia prin rigole, prin crăpăturile din şosea, prin gurile de canal, ele-l urmaseră până aici, răsunându-i acum ca un gong în urechi.

Două săptămâni. Maximum trei.

*

Foarte puţini dinari iugoslavi. Două sute de mărci germane. O sută de dolari. Eliza făcuse rost de aceşti bani de la hotel. De-a lungul timpului se cazaseră şi turişti străini, iar atunci când se putea, când figura oaspetelui nu anunţa vreun pericol, banii se schimbau pe sub mână. Din păcate, deşi avusese câţiva oaspeţi iugoslavi în ultimele luni, fuseseră mai toţi oficiali, nu le putea propune tocmai lor schimburi de bani. Dinarii, mărunţiş, îi primise de la un jurnalist german, cel care-i dăduse şi mărcile. Trecuse şi prin Iugoslavia neamţul şi-i oferise mărunţişul acela fără a-i cere lei în schimb, doar aşa, pentru că-i plăcuse de ea şi pentru că venise vorba. Ea-l întrebase ce mai are în afară de mărci, el scosese din geantă un pumn întreg de mărunţiş, în care se-amestecau dinari şi coroane cehoslovace, ba chiar şi copeici, şi-o lăsase pe Eliza să aleagă monedele pe care le voia.

Un kilogram de piper, apoi. Nu se vindea la kilogram, ci în punguţe de-o sută şi de cincizeci de grame. Cumpărase

şapte punguţe de-o sută, alte şase de cincizeci, le deşertase apoi pe toate într-o pungă mai mare. Aici Brunul se minunase – pentru câini, îl lămurise Eliza. Aşa făcuse şi vărul ei, aşa se pregătise să facă. Un kilogram de piper pentru a-i deruta pe câinii grănicerilor. Hänsel şi Gretel pe dos. O cale de piper lăsată în urmă, pe care să nu poată merge nimeni.

În locul fulgarinului bej, ponosit, subţire, o haină neagră, groasă pentru el. Neagră ca noaptea. O căutaseră trei zile prin magazine – Eliza, exasperată, venise la un moment dat cu ideea de a vopsi o haină albastră, căci păreau a nu da nicăieri de ceea ce căutau. Abia într-un magazin mic de cartier, un O.C.L., găsiră acea haină lungă, pe care femeia avea s-o taie la zece centimetri deasupra genunchiului, urmând să-i facă un tiv, îi garantase Brunului că se pricepea la aşa ceva. Altfel, l-ar fi încurcat în cazul în care trebuiau să fugă. Şi mai mult ca sigur că aveau să şi fugă.

Brunul, în fiecare după-amiază când ieşea de la serviciu şi când Eliza era la rându-i liberă, o urma fără prea multe vorbe, fără împotriviri, în cursa ei, aproape maniacă, de-a aduna lucrurile necesare plecării. O urma şi-şi blestema în gând teama, incapacitatea de a-i spune ceea ce crede cu adevărat. Iar ceea ce credea cu adevărat era că lucrurile o luaseră cu totul razna, că fuga asta n-avea să aducă nimic bun, că dincolo lumea n-avea să fie mai frumoasă decât aici, că tovarăşul Bojin, cu toate minciunile, îl ajutase mai mult decât o făcuse vreodată mama lui, cea pe care Eliza o privea acum ca pe-o salvare şi pe care ajunsese s-o portretizeze în mintea ei şi, de multe ori, în cuvinte ca pe-un fel de Sfântă Duminică din poveştile copilăriei. O Sfântă Duminică blândă, caldă, iubitoare, condusă de-o dragoste disperată pentru fiu, care, locuind dincolo de-o Apă a Sâmbetei cât Iugoslavia de mare, avea să-şi trimită câinele

pe nume Uşor-Ca-Vântul-Greu-Ca-Pământul să-i scoată din necaz. O Sfântă Duminică în care Brunul însă nu credea mai mult decât în orice altă sfântă din poveşti, căci nu-i trimitea în niciun fel peste negură, de-acolo, din îndepărtata sa copilărie, vreun sentiment de încredere, vreo speranță reală. Nu-i trimitea nici măcar un chip, ci doar un contur în spatele tatălui, un contur ce rostea, rareori, câte-un cuvânt în italiană, nevrând să învețe limba română nici măcar pentru propriul copil.

Asta credea Brunul, pe toate astea le gândea în timp ce-o urma pe Eliza, în tăcere, fără a avea curajul sau doar părându-i-se zadarnic să aducă aceste gânduri în discuție. Iar când ea îi comunică, fără a-i mai aştepta părerea, data plecării din Iaşi, anume vineri, 23 octombrie, urmând ca noaptea de sâmbătă spre duminică să şi-o petreacă în Timişoara, iar în următoarea să aibă loc şi trecerea frontierei, căci Eliza doar atunci putuse obține două zile consecutive libere, Brunului îi deveni clar că viața lui se va schimba întru totul, îi deveni clar că nu mai era nimic de făcut din partea lui, că lucrurile fuseseră deja hotărâte: în scurt timp, aveau să se urce într-un tren, lăsând în urmă pentru totdeauna singurul oraş pe care-l cunoscuse în viața sa de adult, singurul loc pe care se-obişnuise să-l considere acasă.

*

Cu tovarăşul Bojin se reîntâlni în săptămâna dinaintea plecării. Marți, când acesta îl aştepta la ieşirea de pe şantier, prietenos, ca şi cum între ei totul s-ar fi rezolvat în urma acelei vizite duminicale pe care i-o făcuse. Brunul şi-ar fi dorit fie să se vadă mai devreme, fie să nu-l mai întâlnească deloc până la plecare. Însă abia în perioada asta îşi dăduse seama că relația lor avea o problemă pe care n-o conştientizase vreodată sau măcar n-o privise vreodată ca

pe una reală: întâlnirile lor, toate, fuseseră stabilite dintr-o singură direcție, a tovarășului Bojin. Iar el, Brunul, chiar dacă poate simțise nevoia uneori să-l vadă, mai cu seamă în vremea când îl considera cu adevărat prieten, privise acest mod de a se întâlni cu Bojin ca pe un dat, nu se gândise nicicând că ar putea el, în vreun fel, să ia legătura cu prietenul său, cu fostul său prieten. Acum însă, de când pregătirile pentru plecare avansaseră într-atât, şi-a dorit enorm, în câteva rânduri, să-l vadă. Ştia însă doar cum să ajungă acasă la el, iar asta i se părea nepotrivit. Mai mult, îşi dădea seama că o asemenea vizită ar fi ridicat multe întrebări. Ar fi vrut totuşi să-l vadă, să-i vadă chipul, să încerce să afle dacă toate iluziile pe care şi le făcuse în privința lui Bojin n-ar fi putut fi salvate, în vreun fel, de vreo expresie prietenoasă de pe chipul acestuia, dacă toate temerile legate de el nu s-ar fi scurs cumva într-un zâmbet al omului de care viața lui de după accident depinsese atât de mult. Apoi, când intraseră în ultima săptămână dinaintea plecării, când Brunului îi devenise mai mult decât clar că nu mai e nimic de făcut, tocmai acele expresii prietenoase, tocmai un posibil zâmbet îl făcuseră să-şi dorească să nu se mai vadă cu Bojin. Nu pentru că ele l-ar fi putut determina să se răzgândească, era prea târziu pentru asta – şi, oricum, simțea că răzgândirea nu mai ținea deloc de el. Ci pentru că l-ar fi făcut să regrete şi mai mult plecarea, să se urască şi mai mult pentru că nu găsise în el nimic din forța doctorului Ustinenko sau a lui Manolis Glezos, personaje care, chiar dacă înlesniseră încercările altora de a-l manipula, rămăseseră totuşi acolo, în interiorul său, pentru a-i răscoli uneori sentimentele, pentru a-l face să se simtă mic în fața măreției lor, mic şi neputincios, chiar laş.

O expresie prietenoasă, un zâmbet cald. Şi o îmbrățişare din partea tovarăşului Bojin, imediat ce se reîntâlniră, în după-amiaza de marți. Apoi, o surpriză: fostul

său prieten îl conduse spre o maşină neagră, elegantă, cu şofer.

— Am un drum scurt, îi zise. M-am gândit să te plimb şi pe tine cu frumuseţea asta, făcu el, întinzând ambele mâini şi cuprinzând în deschiderea lor tot automobilul negru. Vii?

Ştia că Brunul va veni, era o întrebare pusă aşa, într-o doară, dintr-o politeţe care făcea bine unei relaţii de prietenie atât de încercate în ultima vreme. Chiar dacă ar fi avut programată o întâlnire cu Eliza, Brunul n-ar fi spus nu, mai ales acum, când trebuia să fie mai grijuliu decât oricând faţă de tovarăşul Bojin. Însă Eliza era la serviciu, urma să stea până târziu, în noapte, căci la 1 noiembrie avea să se deschidă un alt hotel în Iaşi, „Continental". Iar întrecerea socialistă cu acest nou stabiliment de odihnă – îi spusese ea, speriată de gândul că le va încurca planurile, existând chiar pericolul să-i fie anulate cele două zile libere de care avea atâta nevoie – fusese deja pornită de şefii ei, aceştia mobilizându-i pe toţi lucrătorii de la „Victoria" la ore suplimentare, pentru ca, în momentul inaugurării celuilalt hotel, al lor să nu cadă într-o umbră pe care n-ar fi meritat-o.

Urcă în maşină, pe unul din locurile din spate, iar tovarăşul Bojin se aşează lângă el, intrând pe partea opusă. Maşina porni imediat după ce şoferul îl salută, cu un „Să trăiţi!" cuviincios, dar mecanic, dovadă că n-avea habar cine e, fostul său prieten nu-i spusese, după cum se părea, nimic.

— Ei, cum ţi se pare? îl auzi pe Bojin, apoi îl privi cum se saltă uşor, de câteva ori, pe bancheta moale a automobilului. Plăcut, nu? Nu-i a mea, dar dacă mi-aş putea lua o maşină, asta ar fi. Pobeda M20, nu cred să fie alta care s-o întreacă. Adică mă refer la toate, nu la cât prinde, că din punctul ăsta de vedere nu-i cine ştie ce. Dar

să vezi ce suspensii bune are, nici nu simți drumul. Trei viteze plus marşarier, motor în patru timpi de 2.000 de centimetri cubi. Prinde optzeci la oră, nu?

Brunul se miră de întrebare, dar observă imediat că-i era, de fapt, adresată şoferului.

— Cam aşa-i, îi răspunse acela. Atâta arată kilometrajul, dar eu n-am mers cu mai mult de şaptezeci, tovarăşu'. Nu-i bine s-o forțezi.

— Nici n-ai nevoie de mai mult, la o adică. Îți consumă peste doişpe?

— Niciodată. Doişpe litri la suta de kilometri, tovarăşu', aşa cum scrie la carte.

Brunul simți că discuția asta e pentru el, simți că ar trebui să exclame sau măcar să dea din cap a apreciere, dar totul îi suna complet străin, cuvintele care păreau a fi rostite, mai cu seamă de Bojin, cu un oarecare entuziasm nu-i spuneau nimic lui. Aşa că zâmbi spre fostul său prieten, iar acesta plescăi din buze, nemulțumit de reacție.

— Vezi, omule, dacă n-ai şi tu o pasiune? Stric orzul pe gâşte.

Apoi îi dădu un cot şi-i făcu din ochi, arătându-i astfel că glumeşte.

Până când ajunseră la drumul ce ducea către Lețcani, cel din cartierul Păcurari, tovarăşul Bojin strică pe mai departe orzul pe gâşte, vorbindu-i despre o altă rachetă trimisă de sovietici spre Lună, de astă dată un eveniment cu adevărat epocal, căci era una care şi atinsese suprafața corpului ceresc, la jumătatea lui septembrie. I-ar fi povestit toate astea mai demult, dar, se scuză el, de-atunci încoace nu mai avuseseră decât o singură întâlnire, până şi aia întreruptă de „tovărăşica respectivă" – iar aici îi făcu din nou cu ochiul. Reveni apoi la rachetă, îi povesti cum, de-acum încolo pentru vecie, pe suprafața Lunii se vor găsi fanioane cu stema Uniunii Sovietice şi cu inscripția „Uniunea

Republicilor Sovietice Socialiste. Septembrie 1959”. Abia aici Brunul îl privi cu atenție, frământat de-o întrebare. Pe care i-o şi adresă.

— Era o rachetă fără oameni în ea?

— Na-ți-o bună, acum vrei şi oameni, dădu din umeri tovarăşul Bojin.

— Şi-atunci cum au lăsat pe Lună fanioanele alea?

Tovarăşul Bojin îl privi fix câteva clipe, îşi duse mâna la obraz.

— Ei, uite că asta nu scria la ziar. Dar sigur au aparate, omule, nişte roboți, ceva. Cumva le-au lăsat ei acolo, că doar sunt deştepți.

Ieşiseră deja din Păcurari, în jur doar câmpuri, nimic altceva. Şi o lungă perioadă de tăcere. Nu era deloc obişnuit ca tocmai tovarăşul Bojin, cel care nu pierdea o clipă fără a-i povesti vreo istorie citită în ziare, fără a-l înnebuni cu lucruri tehnice care nu-l interesau defel, fără a-i pune apoi întrebări peste întrebări, tocmai atât de vorbărețul tovarăş Bojin să nu găsească niciun cuvânt pentru a întrerupe uruitul neplăcut, aproape enervant al motorului maşinii. În Lețcani abia, când maşina opri, tovarăşul Bojin scoase din geantă un dosar şi zise:

— O să lipsesc cinci minute. Şi adăugă, făcând iarăşi din ochi: Mă aştepți, da?

În locul Brunului, căruia îi fusese adresată întrebarea ce se voia glumeață, răspunse şoferul:

— Se poate, tovarăşu’? Păi, nu pentru dumneavoastră am venit?

Bojin ieşi, fără a-i mai explica şoferului gluma, iar următoarea jumătate de oră Brunul şi-o petrecu în maşina parcată lângă trotuar, privind țintă spre străduța pe care se pierduse tovarăşul Bojin, doar din când în când uitându-se la ceasul ce-avea acelaşi nume cu automobilul în care se afla, ceas pe care tot fostul său prieten i-l dăruise cândva,

cu mult timp în urmă. Încercă, în tot acest timp, să nu se gândească la nimic, nici la Eliza, nici la plecarea care, dacă n-avea să intervină nimic la serviciul ei, avea să se producă peste patru zile, nici măcar la motivul pentru care tovarăşul Bojin îl luase în această călătorie în afara oraşului, deşi de la bun început întrebarea asta se plasase deasupra tuturor celorlalte gânduri ale sale. Se străduí să numere casele de pe străduță, apoi trecu la țiglele de pe-un acoperiş, încurcându-le permanent, luând-o de la capăt, iar când, în sfârşit, tovarăşul Bojin îi apăru în depărtare dinaintea ochilor, începu să-i numere paşii până spre maşină, privind numai către picioarele lui. Nu reuşi să treacă de zece însă, căci un alt gând luă locul numărătorii, acela că, după plecarea din țară, atât ar fi vrut să-şi amintească din fostul lui prieten, aceşti paşi care se apropiau de el fără un chip cu zâmbete mincinoase, fără vorbe care ascundeau alte înțelesuri. Doar nişte picioare ce călcau pământul la fel ca picioarele lui, la fel ca picioarele oricui altcuiva.

— Am întârziat, spuse ca o scuză imediat ce intră în maşină.

— Lăsați, tovarăşu', că sunt obişnuit să aştept, face parte din meserie, interveni iarăşi şoferul, deşi nici de astă dată nu lui i se adresase Bojin.

Drumul înapoi dură mai puțin decât la plecare. Era normal, de vreme ce nu mai trebuiră să meargă până-n capătul celălalt al oraşului, spre şantierul pe care lucra Brunul. Nici acum însă tovarăşul Bojin nu găsi de cuviință să ducă vorba, aşa cum o făcuse de-atâtea ori înainte, spre acele banalități din viața Brunului de care fusese întotdeauna interesat. Nici despre ultima lor întâlnire nu mai pomeni nimic. Încercă doar, însă fără prea mult chef de data asta, să curme tăcerea cu alte câteva glume ce trebuiau subliniate şi prin gesturi. Mai pomeni, după ce hohoti artificial, ca şi cum ar fi făcut-o pentru sine, despre o

rachetă americană, în contraexemplu cu cea trimisă de Uniunea Sovietică pe Lună. Erau de râs americanii, într-adevăr, de vreme ce racheta despre care-şi amintise tovarăşul Bojin, una numită Polaris, care nici măcar nu se voia interplanetară, ci doar o armă pentru flota de submarine a Statelor Unite, se defectase în momentul desprinderii celei de-a doua trepte şi se prăbuşise în ocean imediat după lansarea ei din baza experimentală de la Cape Canaveral. Însă Brunul nu-l însoți în râsul lui, aşa încât tovarăşul Bojin nu dezvoltă subiectul, rămânând doar, pentru încă o bucată de drum, cu un rictus disprețuitor în colțul buzelor, care spunea multe despre părerea lui cu privire la americani.

Apoi, maşina opri în fața blocului în care locuia Brunul, surprinzându-l cumva pe acesta, căci, deşi văzuse direcția în care se îndreptau, tot se aşteptase ca această întâlnire să nu se reducă totuşi la una fără rost, fără discuții concrete. Nici măcar auzindu-l pe Bojin cum îi dădea şoferului indicații pentru a ajunge la blocul său nu fusese convins că maşina se va opri acolo. Coborî însă, ascunzându-şi mirarea. Când îl văzu coborând şi pe fostul său prieten, pentru o clipă se gândi, îngrijorat, la o explicație: avea să urce împreună cu el în apartament, abia acolo urmând să aibă loc discuția propriu-zisă. Şi chiar dacă nu ştia în ce-ar putea consta această discuție, trebuia să fie una neplăcută, căci altfel nu s-ar fi deranjat să-l poarte pe drumul către Lețcani şi înapoi, ținându-l cumva prizonier în maşina aceea, pentru a fi sigur că nu-l va rata.

Tovarăşul Bojin însă, cu un alt zâmbet larg pe chip, veni către el şi-l îmbrățişă din nou, pentru a doua oară în aceeaşi zi, deşi nu-şi amintea s-o mai fi făcut şi-n alte dăți. Apoi îl îndepărtă uşor, aşezându-şi palmele peste umerii lui, şi-l privi câteva clipe, fără să-şi schimbe în vreun fel expresia binevoitoare.

— Asta e, îi zise. Ţi-a plăcut călătoria?

— Da, mormăi Brunul, abia acum nemaiputându-şi ascunde mirarea de pe chip.

— Ce ai, omule? întrebă fostul lui prieten, fixându-l cu privirea. Vrei să-mi zici ceva?

— Nu, dădu din cap, îndepărtându-se uşor, astfel încât îl obligă pe Bojin să-şi coboare mâinile.

— Atunci...

Bojin ridică o mână în semn de salut şi intră înapoi în maşină. Şi-abia în clipa aceea Brunul îşi aminti, brusc, ceea ce stabilise cu Eliza că trebuia să-i spună fostului său prieten, în cazul unei întâlniri.

— Ar mai fi ceva, se aplecă el spre interiorul maşinii.

Bojin scoase capul, iar Brunul reveni în poziție verticală.

— Sâmbăta asta aş vrea să merg la părinții Elizei, într-un sat din Bucovina. M-a invitat să-i cunosc părinții. Ştii, relația dintre noi e... Adică... ar vrea să plecăm de sâmbătă, are două zile libere.

Spuse repezit ultimele cuvinte, enervat de bâlbâială.

— Înțeleg, dădu din cap Bojin, de astă dată fără niciun zâmbet. Poți cere şi tu o zi liberă de pe şantier. Sigur te vor înțelege.

Se retrase din nou în interior, iar şoferul porni motorul. Brunul făcu doi paşi, cu spatele, spre scara blocului. Ceruse deja ziua liberă, inginerul i-o acordase, nu acceptul ăsta îl căutase de la Bojin. De fapt, ce căutase? Ce aşteptase? Adevărul era că nu înțelegea nimic din această întâlnire, din această despărțire. Nu înțelegea cum de tovarăşul Bojin nu-i pusese nicio întrebare nici măcar acum, la final. Nici nu-i spusese în ce sat avea să plece, deşi îşi pregătise, împreună cu Eliza, toate răspunsurile. Înainte, fostul său prieten se interesa fie şi de-o ieşire în apropierea oraşului. Chiar îl certase cândva, în primele luni de după eliberare, când o

luase singur, pe jos, către Cetățuia, mânat de-o curiozitate pe care simpla privelişte asupra dealului pe care se afla mănăstirea nu avusese cum să i-o satisfacă. După scandalul acela, în care tovarăşul Bojin îi dăduse de înțeles că orice asemenea inițiativă ar avea, el, în calitate de ocrotitor al său, trebuie să afle primul, Brunul avusese grijă să nu mai greşească. Refuzase să stabilească până şi data ieşirii la iarbă verde, în Ciric, acea ieşire la capătul căreia se certase pentru întâia oară cu Eliza, până când nu primise acceptul lui Bojin de-a se duce acolo. Iar acum nu conta că pleacă două zile întregi? Nici măcar nu-l întreba în ce sat urma să meargă, deşi-i spusese clar că-i vorba de Bucovina, adică la vreo două sute de kilometri depărtare?

Şoferul făcuse un ocol, pentru a întoarce maşina astfel încât s-o poată lua înapoi, pe drumul de pe care venise până la intrarea spre scara blocului. Încetini acum, ajungând din nou în dreptul Brunului, iar tovarăşul Bojin coborî geamul.

— Drum bun, îi zise, făcându-i din nou cu ochiul, un gest pe care-l repetase în ziua asta de multe ori.

Brunul nu reuşi să-i răspundă. Ridică doar mâna până la nivelul pieptului, salutând timid, ca şi cum greutatea întrebărilor care-l năpădiseră ar fi apăsat şi asupra mâinii sale drepte, nelăsând-o să se ridice mai sus de-atât. Urmări apoi cum automobilul Pobeda M20, singura maşină pe care şi-ar fi luat-o vreodată tovarăşul Bojin dacă şi-ar fi permis să-şi cumpere una, o coti pe şoseaua largă, aflată undeva la vreo cincizeci de metri de scările blocului, apoi dispăru după alte clădiri de beton, lăsând în urmă doar un miros vag, nu foarte neplăcut, de benzină.

Capitolul 22

— Trebuie să fi făcut tu ceva. Sigur eşti vinovat, omule, nu te mai căina ca Dona Siminică. Nimeni nu te-ar fi închis nevinovat. Important e să te gândeşti la ce-o să faci de-acum încolo. Să vezi perspectiva, asta vreau să zic.

Perspectiva. Câțiva metri pătrați în jurul lui, ziduri negre, reci, două paturi, unul pe care-l ocupa el, celălalt liber. De câteva luni deja, aceeaşi perspectivă. Nimeni cu care să vorbească. Doar de trei ori de-atunci, de când ieşise din spital, primise vizita doctorului Petrovici. Îl întrebase, disperat, de ce nu vine mai des. Nu ținea de el, ar fi vrut, asta i-a răspuns. Şi n-avea de ce să nu-l creadă. De când devenise puşcăriaş, mai bine zis de când redevenise, totul era secret. Şi, mai cu seamă, totul era interzis. De vreme ce lui i se puneau atâtea oprelişti, de ce nu l-ar fi crezut pe doctor că şi vizitele mai dese îi erau interzise? Era sănătos fizic – doctorul Petrovici se plângea de asta, s-a plâns la fiecare dintre cele trei întâlniri ale lor din primele luni. Altfel ar fi stat lucrurile dacă l-ar fi putut declara nesănătos. Bolnav. Dar fizic n-avea nicio problemă. În ceea ce priveşte memoria... Aici până şi el, doctorul, ajunsese să fie luat drept neserios la un moment dat. Mai nimeni nu-l credea întru totul. Asta îi spusese în şoaptă, la a treia vizită. Ultima. Mai toți credeau că el se preface. Ca să scape de restul pedepsei.

Iar acum îl avea în față pe bărbatul ăsta grăsuț, mai bătrân decât el. „Am patru'ş'patru de ani – îi spusese de la bun început – şi încă n-am auzit în viață de cineva care să n-aibă amintiri chiar aşa, deloc-deloc. Adică da, de-ai fi un moşneag, nu zic, s-ar putea întâmpla. Că moşnegii îşi mai pierd memoria, asta-i vârsta. Dar să nu-ți aminteşti nimic, absolut nimic, vreme de douăzeci de ani? Zău că n-am mai pomenit."

Era de la partid. Aşa i se prezentase, fără a-i spune care partid. Fără a-i explica ce fel de treburi ar avea vreun partid

cu el, un deținut dintr-o închisoare, care, în plus, habar n-avea de ce e închis. Nu arăta a om de partid. O amintire din copilărie: în sat, vizita unuia de la liberali parcă. Poate țărănişti, nu mai conta. Pălărie pe cap, costum adus la dungă. A intrat în curte, le-a vorbit mieros bunicilor. Iar la sfârşit, un om al lui a pus în verandă o sacoşă cu de toate. Cârnați de porc, mere roşii, brânză, ouă. Şi altele, nu-şi mai amintea. Au lăsat-o pur şi simplu acolo şi-apoi au plecat. Doar el, copilul, apucase să vadă sacoşa. Bunicul, abia după plecarea lor. S-a înfuriat şi, cu o lovitură de picior, a răsturnat totul în curte. Aşa aflase el conținutul sacoşei. A țipat şi la bunica: îl considerau un cerşetor sau ce? El, care era fruntaş în sat, avea nevoie de pomană? Aşa-şi amintea de politician: om cu vorbă mieroasă, cu costum adus la dungă, cu pălărie pe cap.

Cel care-i intrase în celulă era însă îmbrăcat în haine obişnuite, n-avea pălărie. Nişte pantaloni oarecare, fără dungă. Un flanel căruia nu i-a putut recunoaşte culoarea în lumina slabă ce pătrundea acolo. Față rotundă, prietenoasă. Roşu în obraji, proaspăt ras, ochii mici sub nişte sprâncene stufoase, în neorânduială. Cu o chelie care-i făcea părul scurt să-i pară o limbă maronie lipită de cap. „Bojin Dumitru”, aşa i-a zis că-l cheamă. „Poți să-mi zici tovarăşul Bojin” – apoi i-a făcut din ochi, şi mai prietenos. „Bruno Matei”, a spus el, aşa cum îl învățase încă din copilărie tatăl să se prezinte, mai întâi prenumele, apoi numele. „Da, cunosc”, a zis Bojin Dumitru. „Chiar m-am gândit venind încoace: Bruno, Bruno, ce nume. Am înțeles că vine din italiană. Acum te văd şi uite că eşti chiar brun. Şi dacă eşti brun, aşa o să-ți zic, omule. Brun. Brunul. Că doar suntem în România.”

Aşa l-a cunoscut, cu două ore în urmă. Iar de-atunci au vorbit, au pălăvrăgit despre orice, mai puțin despre ceea ce ar fi vrut el să discute. Cât avea să mai stea aici? Înnebunea

aşa, între ziduri, fără să vorbească cu nimeni. Şi mai ales îl înnebunea gândul că nu-şi amintea nimic, trecuseră luni şi nu-şi amintea absolut nimic. De ce era închis? Asta era întrebarea care-l chinuia cel mai tare, o întrebare la care gardienii refuzaseră să-i răspundă. Toţi refuzaseră să-i răspundă. Doar doctorul Petrovici i-ar fi spus, era sigur, însă şi lui îi era interzis. Nu avea voie să vorbească despre nimic altceva în afara situaţiei medicale a lui Bruno, l-a făcut să înţeleagă clar asta. De ce era totuşi închis?

— Trebuie să fi făcut tu ceva. Sigur eşti vinovat, omule, nu te mai căina ca Dona Siminică. Nimeni nu te-ar fi închis nevinovat. Important e să te gândeşti la ce-o să faci de-acum încolo. Să vezi perspectiva, asta vreau să zic. Şi-apoi, uite, nu-i chiar aşa de rău: văd că ţi s-a dat păpuşa asta, nu stai chiar singur, nu? Dac-ai şti cum stau alţii în închisoare... Ţie ţi-e bine: nimeni nu te pune la muncă, nimeni nu te deranjează. Stai singur în celulă, ai unde dormi, ai ce mânca. Trebuie doar să te gândeşti. Să faci eforturi să te gândeşti la ăia douăzeci de ani de care spui că nu-ţi aminteşti nimic.

Bojin Dumitru a făcut o pauză după ce a zis toate astea, luând în mână păpuşa de lemn şi clătinând-o uşor.

— Ehe, Brunule, sunt oameni care ar da orice să poată face schimb cu tine. Bine, poate nu afară, căci afară trăim alte vremuri acum, cu totul altele decât ce zici că-ţi aminteşti tu. Omul începe să trăiască bine afară. Dar aici, înăuntru... Câţi ar face aici schimb cu tine, ehe!

După mai bine de două ore, tovarăşul Bojin a plecat nelăsând în urmă altceva decât întrebări. Mai multe. Poate, în alte condiţii, şi mai chinuitoare. Însă bărbatul i-a promis că se vor mai întâlni, chiar în curând, că se vor întâlni destul de des în perioada ce va să vină. Iar Bruno s-a simţit bine în ziua aceea. N-a mai plâns, strângându-şi păpuşa la piept. N-a mai repetat, obsedant, ceea ce învăţase pe de rost

din petecul de hârtie dăruit la ieşirea din spital de doctorul Petrovici. În primele zile în celulă îl citise, cu mari eforturi, literă lângă literă, cuvânt lângă cuvânt, frază lângă frază. „Orice marionetă are suflet. Doar că trebuie să ştii să i-l descoperi. Se găseşte, poate la fel ca la oameni, în interior. Cu siguranță însă că unii vor dori să-i dea un alt nume, aşa că îl vom numi centru de greutate. Orice mişcare a marionetei se bazează...” Îl rostise, în acele zile de început, fără să-i înțeleagă sensurile, încercând până la disperare să-şi explice cum un asemenea text, scris de el însuşi, după cum i se spusese, nu-i mai spune nimic. Gândurile lui erau scrise acolo, gândurile lui nu voiau, cu niciun chip, să-l priceapă acum. Îl învățase după câteva zile, săptămâni poate, pe dinafară. Şi-l repetase de mii de ori, îl repetase şi în noaptile de nesomn. Acum însă, după prima vizită a bărbatului „de la partid”, n-a mai simțit nevoia să-şi acopere singurătatea cu acele cuvinte goale, rostite pentru sine sau pentru păpuşa de lângă el. N-a mai simțit nevoia să se supună întrebărilor, noilor întrebări lăsate în urmă de vizitator. I-a plăcut de el, căci pe lângă întrebări, care poate altcândva ar fi fost chinuitoare, a lăsat în urmă un chip prietenos cu câteva zâmbete şi, mai ales, speranțe. Speranțe privind întâlniri viitoare, care aveau să-i curme singurătatea. Speranțe chiar pentru unele răspunsuri.

Bruno Matei, Brunul, a dormit bine după acea primă întâlnire cu Bojin Dumitru. Iar înainte de a adormi, s-a gândit minute bune, poate chiar o oră întreagă, la perspectivă.

*

Perspectiva s-a lărgit permanent în următoarele săptămâni, luni. Nu asupra trecutului, deşi în cazul lui Bruno Matei şi asta ar fi fost o perspectivă necesară, mai plină de pericole ascunse, dar, cine ştie, poate şi de

frumuseți decât chiar viitorul. Totuşi, nu despre trecut a vorbit cu tovarăşul Bojin, cel care s-a ținut de cuvânt, vizitându-l des, uneori chiar de trei ori de-a lungul unei săptămâni. Ci despre prezent, despre perspectiva din afara celulei de închisoare. Şi, din când în când, chiar şi despre viitor.

Prezentul, a aflat pas cu pas Bruno Matei, Brunul, nu mai avea niciun fel de legătură cu bucata de trecut pe care şi-o amintea, cea de până pe la şaisprezece ani. După al doilea mare război, unul mult mai aspru chiar decât primul, în care românii luptaseră eroic tot împotriva nemților, chiar dacă nu de la bun început, lucrurile se schimbaseră dramatic. Avusese loc o revoluție a poporului, o răsturnare a exploatatorilor, în frunte cu Regele Mihai, o înfrângere definitivă a burgheziei ce sugea sângele poporului. Toate elementele duşmănoase fuseseră eliminate, aşa cum elimini buruiana din porumb, când porumbul e încă mic, încă insuficient de puternic pentru a învinge singur. Iar acum, datorită acestei revoluții a poporului, porumbul crescuse frumos, strălucea în soare şi dădea ştiuleți mari, hrănitori, aşa cum țara asta merita. Totul se schimbase, totul. Țăranii nu mai depindeau de boieri, de chiaburi, aveau pământul lor – pe care însă hotărâseră, cei mai mulți dintre ei, să-l dea în întovărăşiri ori spre colectivizare. Colectivizarea însemna că tot pământul devenea al statului, dar statul era al lor, al țăranilor, al oamenilor muncii, aşa încât pământul statului era totodată şi pământul lor. Căci statul, ăsta era cel mai important lucru, statul însuşi se schimbase. Nu mai existau partide care să se certe între ele, fiecare vrând să fure cât mai mult. Nu mai exista un rege care să facă tot ce vrea, când vrea, pe spinarea săracului. Exista un singur partid, unul muncitoresc, care era condus de oamenii muncii. Afară, aşa-i spusese tovarăşul Bojin, raiul despre care vorbeau altcândva şarlatanii de preoți era construit

acum de oameni. Căci decât un rai după moarte, şi acela creat în vise mincinoase, mai bine un rai în timpul vieţii, unul muncit, care creşte în jurul tău văzând cu ochii.

Lui Bruno Matei, toate cele auzite, chiar dacă nu erau, nu puteau fi pe deplin înţelese, chiar dacă multe din cuvinte îi rămâneau străine, îi creau în minte scene luminoase, năucitoare uneori, cu mult soare, cu multă bucurie, cu un chef de viaţă care-l cucerea într-atât, încât în multe nopţi nu putea adormi gândindu-se, cuprins de-un sentiment nou, fremătător, la cum va fi viaţa lui după eliberare. Căci da, se putea gândi şi la aşa ceva, chiar tovarăşul Bojin îl încurajase s-o facă. Fără a-i da un termen clar, îi spusese că, dacă lucrurile vor decurge bine, eliberarea va veni cândva, el însuşi va putea să simtă din plin raiul de-afară, să trăiască în el alături de toţi ceilalţi. Dacă lucrurile vor decurge bine – asta era singura problemă, căci tovarăşul Bojin nu dezvoltase ideea, nu-i spusese în ce fel trebuie să decurgă lucrurile pentru ca binele să fie consfinţit. Bruno simţea totuşi că acest bine trebuie stabilit chiar de omul grăsuţ, prietenos, roşu-n obraji şi cu sprâncene stufoase care-l vizita atât de des în celulă. Simţea că de el, de tovarăşul Bojin depinde acest bine, aşa încât, după câteva săptămâni, ajunsese să trăiască numai pentru aceste întâlniri, ajunsese să le viseze, iar faţă de el, de vizitatorul lui, ajunsese să aibă sentimente greu de definit, cu atât mai mult cu cât nu le mai cunoscuse vreodată, dar care parcă semănau întru câtva cu sentimentele pe care le avusese în copilărie faţă de bunicul său. Tovarăşul Bojin îi dădea senzaţia că lumea întreagă se mişcă în momentul în care se mişcă el, că aerul capătă un miros mai bun, mai proaspăt când îi intră în celulă, că o singură vorbă a sa e de-ajuns pentru ca zidurile negre să capete viaţă în lumina ferestruicii şi să se umple de culori vesele. Tovarăşul Bojin îi dădea siguranţă şi multă, multă speranţă.

Momentele deznădăjduite se răriseră. Mai apăreau uneori, e adevărat, apăreau mai ales atunci când vizitele întârziau, când treceau zile întregi în care trebuia să se reobişnuiască numai cu vorbele scurte, morocănoase ale gardienilor, care în continuare îi interziceau ieşirea din celulă, obligându-l să mănânce acolo, să-şi facă nevoile acolo, în tineta aceea de lemn care mirosea întotdeauna, ore întregi, chiar şi după golirea şi spălarea ei. Dar până şi-n momentele de deznădejde îşi găsise o alinare tot datorită tovarăşului Bojin. Căci în cursul uneia dintre întâlnirile lor îi schimbase şi-o altă perspectivă: asupra păpuşii venite din trecutul său şi dăruite de doctorul Petrovici. Prin doar câteva vorbe, prietenul lui, îl considera cu adevărat prieten, îi dăduse viaţă acelei păpuşi. Un lucru, chiar dacă te foloseşti de el pentru a-l strânge la piept şi pentru a plânge, chiar dacă te ajută ca martor mut să-ţi rosteşti vreun discurs învăţat de pe-o foaie de hârtie, rămâne tot un lucru neînsufleţit atâta vreme cât n-are un nume. Tovarăşul Bojin îi dăruise însă un nume. Luase păpuşa în mână, o studiase o vreme, apoi îi spusese: „Cândva, pe când eram şi eu mai tânăr, poate chiar copil, nu mai ştiu exact, am fost la un bâlci. Şi-am văzut acolo un spectacol cu nişte păpuşi dintr-astea. Nu ştiu dacă erau chiar aşa, s-a întâmplat demult. Da' îmi amintesc numele lor. Era o păpuşă căreia-i ziceau Mărioara. Şi o alta care era bărbat, ca păpuşa asta a ta. Lui îi ziceau Vasilache. N-aş fi ţinut minte, dar am mai auzit dup-aia numele astea, pe la teatre de păpuşi. Acum nu mai e ca pe vremuri, păpuşile nu mai stau prin bâlciuri, în noroaie. S-au făcut teatre de păpuşi, ştii? Oricum, e un nume bun pentru o păpuşă de lemn. Vasilache". Vasilache. Şi, odată cu numele, păpuşa lui începuse să-l asculte. Tot nu putea să-i vorbească, gura de lemn nu putea să se deschidă. Dar îi fusese îndeajuns un nume pentru ca Vasilache să devină atent. Pentru ca lui Vasilache să i se

poată pune întrebări. Pentru ca Vasilache să aibă răspunsuri, chiar dacă erau exprimate printr-o înclinare a capului sau printr-o mişcare a mâinilor. Îi fusese de ajuns un nume pentru ca Vasilache să se implice în momentele lui de deznădejde, să-l ajute, să-l înţeleagă. Să-i înţeleagă parcă altfel până şi discursul acela pe care-l învăţase de pe foaia de hârtie, iar asta cu toate că nici măcar el însuşi, Bruno, nu-l înţelegea prea bine. Vasilache îi luase locul tovarăşului Bojin în lungile momente în care acesta lipsea, iar din celula întunecată răzbătuseră apoi până la urechile gardienilor, în multe zile, nu doar plânsete, nu doar şoapte mecanice, ci şi discuţii dintre cele mai fireşti, discuţii voioase uneori, ba chiar şi poveşti, pe care Bruno le recupera acum din memoria de dinainte de negură pentru a i le transmite lui Vasilache, cel care-l asculta cu atenţie, conştiincios. Cel care învăţa ascultând.

Uneori, tovarăşul Bojin venea cu ziare. *Scânteia*. *Flacăra Iaşului*. Îi citea câte ceva din ele, arătându-i astfel că raiul de-afară nu era simţit doar de el, ca reprezentant al partidului, ci de numeroşi alţi oameni, de toţi. Îi citea scrisori de la aceştia, publicate în ziare, în care mulţumeau din tot sufletul partidului pentru minunatele realizări din ultimii ani, pentru schimbarea atât de radicală a condiţiilor de muncă şi de viaţă. Alteori, tovarăşul Bojin îi citea chiar despre realizări în sine. Noi linii de cale ferată, efortul comun pentru electrificarea lor. Depăşirea entuziastă a planurilor de producţie în diverse întreprinderi. Ridicarea de noi şi noi blocuri de locuinţe pentru oamenii muncii. Ridicarea unor cămine culturale în sate, pentru luminarea şi înălţarea spirituală a ţărănimii. Parcuri pentru recreere, policlinici, spitale. Perspective.

Cel mai mult îi plăcea însă tovarăşului Bojin să-i citească Brunului, cum ajunsese să-i spună permanent, fără a-i mai aminti vreodată numele vechi, despre realizările

tehnice ale lumii noi. Orice articol descria vreo invenție, vreo reuşită, în special a U.R.S.S.-ului, căci această țară imensă, prietenă a României, era cea care deschidea orice drum către viitor, îi era citit deținutului cu voluptate, cu exclamații entuziaste. Aşa aflase Bruno Matei, spre exemplu, despre automobilul anului 2000, deşi încă n-avea habar de automobilul prezentului, ci doar de-acelea, rare, pe care şi le amintea din copilărie. Se bucurase însă, pentru că şi prietenul său se bucura, aflând că în anul 2000 jumătate dintre automobile vor avea motoare atomice, iar cealaltă jumătate, motoare electrice. Încercase să zâmbească şi el larg, asemenea tovarăşului Bojin, când ajunsese la partea de articol care vorbea despre cablurile electrice prin care circulă curenți de înaltă frecvență, întinse sub imensele autostrăzi din acei ani. Făcuse eforturi să-şi imagineze cum vor circula maşinile, lăsându-se purtat în această închipuire de vocea repezită a tovarăşului Bojin: „Un dispozitiv special cu antenă, aşezat sub podeaua maşinii, captează energia câmpului electromagnetic care se creează în jurul acestui cablu. De fapt, cablul de sub autostradă este un emițător cu antenă, iar motorul maşinii este un aparat de recepție. Energia câmpului de înaltă frecvență preluată de acest receptor este transformată în curenți continui care acționează motoarele situate direct sub roți. Călătoriile cu aceste maşini vor fi cu totul neprimejdioase, conducerea lor va fi automatizată şi automobilul nu va executa o poziție inadecvată: călătorul va ajunge în scurt timp la destinație”. Raiul anului 2000 avea să fie mult mai spectaculos chiar decât raiul anului 1958, în care deja intraseră când tovarăşul Bojin ajunsese să-i citească toate astea, şi, chiar dacă n-avea cum să priceapă toate detaliile la fel cum le pricepea tovarăşul Bojin, Brunul începuse chiar a-şi socoti în minte anii, aproape 37, la care adăugase încă 42, câți îl despărțeau de acel rai, pentru a se bucura cumva că, fie şi

necesitând o aşteptare atât de lungă, erau şanse ca el să prindă acele vremuri, într-o bătrâneţe ce urma să facă uitate momentele mai puţin fericite de-acum.

Înainte, cu mult înainte de-a ajunge însă în acel rai, Brunul avea nevoie să cunoască raiul mult mai apropiat din care, vreme de câteva luni bune, îi tot venise tovarăşul Bojin în vizitele sale. Iar când, în primăvară, prietenul său intrase în celulă şi, după un zâmbet larg, păstrat prea mult pe chip, îi dăduse în sfârşit vestea aceea atât de aşteptată, pe Brun îl apucaseră brusc ameţelile, nu mai putuse să respire preţ de câteva clipe şi numai faptul că bărbatul care-l ajutase într-atât în ultimele luni îl apucase de umeri, scuturându-l mai întâi şi apoi susţinându-l, trăgându-l practic în sus, contrabalansase moliciunea genunchilor, a întregului corp, care, altfel, pornise să i se ghemuiască lângă picioarele de fier ale patului.

*

Formalităţi, semnături. Tovarăşul Bojin mereu alături. O zi de primăvară, treişpe aprilie. „Treisprezece aprilie una mie nouă sute cincizeci şi opt”, punctase oficial data un bărbat în uniformă, înainte de a-şi trece la rându-i semnătura pe unul dintre acte. Ziua în care Bruno Matei, Brunul, avea să iasă pe porţile închisorii către un oraş pe care nu-l cunoştea, dar faţă de care avea aşteptări mari.

În sfârşit, la mijlocul zilei, după bărbierit, după spălat, după lepădarea hainelor de închisoare şi îmbrăcarea în altele, nu neapărat noi, dar altele, aduse de prietenul său, în sfârşit – drumul spre porţi. De ele îşi amintea. Intrase aici în vara trecută. Curtea era neschimbată. Îngustă. Garduri din beton, înalte. Sârmă ghimpată deasupra. O mare diferenţă totuşi. Acum se îndrepta spre poartă. Un gardian a deschis-o reverenţios. O aplecare respectuoasă, îndreptată totuşi nu către el, ci către tovarăşul Bojin. Acesta a păşit primul

dincolo de ea. Brunul l-a urmat. Un salut scurt, poarta s-a închis. Afară.

S-au oprit. El s-a oprit, iar tovarăşul Bojin l-a aşteptat mai încolo, lângă o maşină cu două portiere deschise. S-a oprit şi s-a întors cu faţa spre porţile închise. S-a depărtat câţiva paşi, pentru a vedea mai bine. Vasilache era nepăsător, îi atârna inert pe braţul drept. Lui n-avea cum să-i pese, pentru el lucrurile nu prea se schimbaseră. Vasilache avea nevoie doar de Brun, atât. Vasilache era un ascultător. Iar pe Brun îl avusese şi în închisoare, şi aici, afară. Pentru fostul deţinut însă, fostul deţinut, imaginea clădirii aceleia gri, obosită, bătrână, care i se înfăţişa acum din afară era importantă. Era o imagine care trebuia să i se întipărească bine în memorie. Pe lângă atâtea amintiri pierdute, nu-şi mai permitea luxul de-a o pierde şi pe-aceasta. Chiar dacă nu era o amintire bună. Însă era, trebuia să fie, una importantă.

Şi-apoi, o mână pe umăr.

— Hai, omule. Avem o zi grea. Grea pentru mine, că pentru tine e frumoasă. Şi cu surprize, o să vezi.

S-a tot uimit de-a lungul drumului. Universitatea, o construcţie imensă, năucitoare. Prima din ţară, l-a înştiinţat prietenul lui, cu mândrie. Biblioteca, statuia lui Mihai Eminescu. Râpa Galbenă, cu arhitectura ei spectaculoasă. Gara, călători grăbiţi, călători obosiţi în faţa ei, cu sacoşe mari, burduşite. Blocuri. Străzi. Străduţe. Blocuri. Abia când şoferul a oprit maşina în faţa unuia, Brunul şi-a amintit să întrebe:

— Dar unde mergem?

O întrebare ce trebuia pusă de mult, încă dinainte de-a ieşi pe porţile închisorii. Dar nu-i venise. Nu se gândise nicio clipă la asta. Ştia că urmau să meargă afară, îi fusese suficient. Urma să părăsească celula aceea strâmtă şi neagră. Şi urma să facă asta alături de tovarăşul Bojin. Cel

care, ştia asta, avea să rezolve toate lucrurile, avea să hotărască totul, tovarăşul Bojin era un om căruia i te puteai încredința fără a-ți mai pune întrebări. Nu-şi pusese. Abia acum a simțit nevoia. În fața unui bloc pătrățos, vechi, cu patru etaje. Lângă care oprise maşina.

— O să vezi, a râs prietenul său.

Au urcat un etaj. Apoi, tovarăşul Bojin s-a oprit în fața unei uşi, a scos o cheie, a deschis-o. A intrat, Brunul s-a oprit dinaintea pragului.

— Hai, curaj, l-a îndemnat bărbatul dinăuntru.

Un hol. În stânga, o uşă. Tovarăşul Bojin a deschis-o.

— Aici e baia.

După ea, tot pe stânga, altă uşă. Tovarăşul Bojin a deschis-o şi pe aceasta.

— Aici e bucătăria.

În față, o uşă mai mare. Tovarăşul Bojin a pus mâna pe clanță, a intrat.

— Vino, omule. Aici e camera. Una singură, dar e de ajuns, nu?

Un pat. Un dulap. O masă mare în centru. Pe masă, o vază roşie, fără nimic în ea. Lângă masă, de-o parte şi de alta, două scaune.

— Ei?

— Frumos.

— Frumos, auzi la el, a hohotit tovarăşul Bojin. Încă nu te-ai prins, nu-i aşa? Hai, ia un loc pe-un scaun. Să te fac să înțelegi, că văd că ți-e mai greu singur.

S-a aşezat. Pe celălalt, s-a aşezat prietenul său. A scos din geantă o sticlă plină. S-a uitat în jur, căutând ceva.

— La asta nu s-au gândit. Pahare. N-au adus pahare.

S-a ridicat, ieşind pe hol. A intrat pe una dintre uşile de-acolo, a revenit rapid, cu două căni, ceşcuțe.

— Sunt bune şi astea. O să sărbătorim acum. Am luat un vin special pentru momentul ăsta. Trebuie să sărbătorim.

A turnat vinul. Brunul a dus ceaşca la gură imediat. Un miros pe care nu-l cunoştea. Înțepător. Plăcut totuşi.

— Stai, ce te grăbeşti aşa, l-a oprit tovarăşul Bojin. Am şi un discurs. Crezi că toate astea vin aşa, fără discurs? A râs din nou. Ce ți-am spus eu în închisoare, omule, îți aminteşti? Ce ți-am zis? N-am promis eu că, dacă lucrurile vor decurge bine, o să poți simți şi tu toate astea, toate... cum să le zic? Toate bucuriile pe care le are în prezent un om obişnuit. Am promis. Şi uite că m-am ținut de cuvânt. Nu numai eu, că nu pot eu singur să le fac pe toate. Noi muncim aici la comun. Toți pentru unul. Şi uite că s-a muncit şi pentru tine. Ți s-a repartizat garsoniera asta. E a ta, omule. S-o locuieşti sănătos, a mai zis Bojin. Abia acum putem ciocni.

Brunul a întins, mecanic, ceaşca spre cea întinsă de prietenul lui. Au ciocnit. Apoi, a băut vinul. Nu i-a mai simțit însă nici mirosul, nici gustul. Nici măcar vorbele vesele care au urmat, vorbele tovarăşului Bojin, nu le-a mai auzit. Garsoniera lui? Locuința lui? Încă nu reuşea să înțeleagă cuvintele astea care i se zbăteau în minte; ar fi vrut să le prindă cumva, să le înțepenească acolo, să le scoată dintre toate celelalte gânduri, să le separe, să se bucure de ele. Nu reuşea. N-a reuşit minute bune. Nu a reuşit până la a doua umplere a ceştilor de către tovarăşul Bojin. Abia vinului din a doua ceaşcă i-a simțit din nou mirosul, i-a simțit gustul. Abia atunci a reînceput să audă.

— ...pentru toți cei care nu umblă cu prostii, pentru toți cei care muncesc cinstit. O să-ți găsim şi ție un loc de muncă, trebuie să te întrețiii, să te reintegrezi. Dar important e că partidul nu te lasă pe drumuri până atunci. Noi te

ajutăm la nevoie. Ți-ai plătit datoria către societate, gata, eşti curat. Şi-atunci, ne facem şi noi datoria față de tine.

— E locuința mea? bâigui Brunul.

— A ta, omule. Nu-ți vine să crezi? E a ta. Adică o să stai în ea. Iar după ce-o să-ți găsim un loc de muncă, o să plăteşti chirie, c-aşa-i frumos, nu? Noi îți dăm, dai şi tu înapoi. Important e... Important e că m-ai convins pe mine că eşti cinstit. Boala ta, vreau să zic. Uite, îți spun pe şleau: nu te-am crezut la început. Nimeni nu te-a crezut. Nici măcar doctorul ăla care te-a tratat nu ne-a convins. Şi el zicea: tovarăşi, aşa ceva n-am mai văzut. Să-ți pierzi adică memoria pe fix douăzeci de ani. Tovarăşi, aşa ceva n-am mai văzut. De-asta am stat noi atâta de vorbă. Că trebuia să ştim. Trebuia să ne asigurăm că eşti cinstit cu noi. Iar dacă tu eşti cinstit cu noi, suntem şi noi cinstiți. C-aşa e-n viață.

Sticla s-a golit în următoarele două ore. Iar tovarăşul Bojin a venit, în acest răstimp, cu răspunsuri. Cu multe dintre cele căutate de Brun de-a lungul ultimelor luni. Ceaşcă după ceaşcă, răspunsuri după răspunsuri. Nu despre trecut. Când trecutul nu-i bun, nu trebuie adus în discuție, e mai bine să fie uitat. O boală ca a Brunului era chiar o binecuvântare, aşa i-a spus, dacă stai şi te gândeşti bine. De ce să aibă amintirile unor întâmplări care-l făcuseră s-ajungă la închisoare? Trecutul nu mai conta. Răspunsurile țineau doar de viitor. De perspectivă. Iar din ele Brunul a înțeles că va fi ajutat. Din ele, Brunul a înțeles că, într-o societate precum cea nouă, omul nu e niciodată singur. Omul nu mai poate fi singur, căci e parte a unui întreg care gândeşte şi acționează întotdeauna ca un întreg. Construcția raiului pământesc, nu a celui scornit, se face numai prin brațe unite. Prin forța întregului popor, supus unui singur țel, al binelui comun. Al dezvoltării. Al reuşitei depline. Al comunismului.

Brunul a înțeles că nu mai e singur. Şi nu s-a mai simțit singur nici când tovarăşul Bojin, după ce s-au terminat vinul şi discursurile, s-a ridicat şi, promițând că va reveni a doua zi, a ieşit din garsonieră. Nu s-a mai simțit singur nici când, deşi până spre seară mai erau destule ore, s-a vârât în pat. L-a aşezat alături de el pe Vasilache şi a început să-şi adune gândurile. Unul câte unul. Le-a aşezat într-o ordine. Şi le-a unit pe toate, le-a legat în jurul unui singur sens. În jurul perspectivei. Al uneia despre care de atâtea ori înainte, de atâtea ori chiar şi de-a lungul acestei zile îi vorbise prietenul său, tovarăşul Bojin.

Capitolul 23

Nu-i aşteptase la gară, ea avea doar o adresă, pe-o bucată de hârtie. Ticu, vărul Elizei. Nu îndrăznise să rişte, îi explicase femeia Brunului. El avea să rămână, de ce să rişte să vină la gară, de ce să rişte să-i vadă cineva împreună? Oricum se expunea unui pericol, de vreme ce-i primea, pentru o noapte, în casa lui.

Seara de sâmbătă, 24 octombrie, stația Timişoara. Plecaseră din laşi cu aproape douăzeci şi patru de ore înainte. Un drum lung, îngrozitor de lung, aşa i se păruse Brunului. Nu dormise niciun minut, chiar dacă ea îi ceruse asta. Acceleratul 604, cu plecare la ora 22.45 din stația laşi, pe ruta Tecuci, Buzău, Ploieşti Sud, Bucureşti Nord. Sosire în Bucureşti la ora 6.30. Bilete luate numai până acolo. Cuvântul „risc” folosit în aproape orice frază de Eliza. De ce să rişte? Dacă se va prinde cineva, va înțelege că au plecat la Bucureşti. Nu mai departe, la Bucureşti. Ar fi fost o problemă, dat fiind că Bucureştiul nu-i în Bucovina. Dar ar fi fost o problemă mai mică decât dacă ar fi aflat că plecaseră spre Timişoara.

O oră la dispoziție pentru alte bilete. Altă rută. Alt accelerat. Bucureşti-Timişoara, de astă dată Brunul nu mai reținuse numărul trenului, prin Piteşti, Piatra Olt, Craiova, Turnu Severin, Orşova, Caransebeş. Plecare la ora 7.30. Sosire în stația finală la ora 19.35. Cifre, ore. Numele unor oraşe pe care nu-şi mai amintea să le fi auzit vreodată. Şi-un alt drum lung, de astă dată şi mai afurisit. Oboseala adunată peste noapte, ajutată de soare, de lumina zilei, îl chinuise şi mai rău. Ar fi dormit. Alții dormeau pe banchete. Ar fi dormit pe drumul de zi, pentru a recupera ce nu făcuse noaptea din cauza emoției. Însă apăruse o altă îngrijorare. Somnul l-ar fi trimis, poate, într-un tunel. Un nou tunel, o nouă negură. Aşa încât îşi forțase ochii să rămână deschişi, să adune toate câmpurile şi văile văzute prin fereastră, toate dealurile, toți munții, toate pădurile, să le adune în ei, să le țină acolo, nepierzând niciun strop din acele imagini. Se străduise să fie permanent conştient, să nu se lase dus în niciun tunel, să nu-şi piardă nicio clipă gândurile. Până la Timişoara. Până în stația Timişoara, unde coborâseră într-o burniță rece, timpurie, neaşteptată. În miez de noapte, căci trenul întârziase mult. Ore întregi.

Ticu, vărul Elizei. Un noroc, semn bun, îi spusese ea: stătea aproape de gară, urmând indicațiile de pe hârtia din mâna femeii nu făcuseră mai mult de jumătate de oră pe jos. Trenul întârziase. Dacă ar fi stat departe, cum ar fi ajuns? Timpul nu era de partea lor, a doua zi trebuiau să-şi continue drumul. Era obligatoriu să treacă granița cât mai repede, cei rămaşi în Iaşi n-aveau voie să-şi pună întrebări înainte ca ei s-ajungă dincolo. Ăsta era planul. Planul Elizei, care trebuia respectat în cele mai mici amănunte. Planul ei, singura salvare.

Ticu. Le-a deschis uşa speriat, cu ochii cât cepele, repezindu-se spre ei şi împingându-i în apartament. Se temuse. Întârzierea îl făcuse să-şi închipuie o groază de

lucruri. Să-şi închipuie că fuseseră prinşi în Iaşi. Să-şi închipuie chiar, şi mai rău, că discuțiile dintre el şi Eliza, purtate prin telefon, de la poştă, fuseseră ascultate. Şi, chiar dacă îşi luaseră atâtea precauții, vorbind detaşat şi codat, fără niciun fel de trimitere directă spre ce-avea să se-ntâmple, tot se temuse că fuseseră descoperiți. Iar în cazul ăsta, ar fi încurcat-o şi el. Aşa-şi petrecuse cele câteva ore de întârziere a trenului: gândindu-se că a încurcat-o şi el. Nu ştia cine avea să apară în cadrul uşii acum, când auzise ciocăniturile: ei sau Securitatea?

Câte un ceai, băut pe lumina stinsă. Era trecut de miezul nopții, n-avea rost să atragă atenția în felul ăsta.

— Aşa-i. N-are rost să riscăm, îi zise Eliza Brunului, ca un fel de scuză.

— N-are rost, repetă Ticu.

Ticu, vărul Elizei. Un tip cam de patruzeci de ani, cu un păr des, blond, cu ochii mari, o frunte lată, cu mâinile tremurânde, făcând mişcări bruşte tot timpul. Poate ținea de firea lui sau poate doar în seara asta, în care adunase atâtea frici, se manifesta aşa. Un bărbat blând, cu voce înceată, abia şoptită printre buzele de iepure, asta remarcase Brunul de la bun început. O voce răguşită. Fumând țigară de la țigară, bând trei ceşti de ceai cât timp ei reuşiseră să termine doar una.

— Şi chiar o faceți, zise el, ca o concluzie după un moment prea lung de pauză. Nu te-am crezut, îşi îndreptă el privirea către Eliza.

Singura lumină venea de-afară, prin fereastră. Un bec de la un stâlp, de ajuns însă pentru a contura chipurile celor dinăuntru, de ajuns pentru a nu-şi adresa vorbele orbeşte.

— Întotdeauna, continuă Ticu, aveai dorința asta. De mică.

— Nu chiar de mică, se opuse femeia. Habar n-aveam, în copilărie, ce-s alea țări străine.

— Mă rog, din tinerețe, zise el, zâmbind. M-ai bătut atâta la cap, încât m-ai făcut să vreau şi eu. Ştii că, de fapt, datorită ție am început să mă gândesc la asta? Se întoarse spre Brun: Ți-a spus probabil că şi eu am vrut să plec. Numai că n-am putut...

— Mi-a spus, dădu din cap Brunul.

— De fiecare dată când ne-ntâlneam acasă, la țară, cum-necum, discuția ajungea la un moment dat aici, continuă el spre Brun. Maică-sa, mătuşă-mea, încerca să-i bage mințile-n cap. „Vrei să te omori, fato? Şi să ne-omori şi pe noi?” Numai taică-su, unchiu-miu, o încuraja. Aşa-i că te-ncuraja? o privi pe vară-sa.

— Sunt bătrâni, dădu din mână Eliza, deranjată de subiect. O să-i lase-n pace. O să-i poarte o vreme-n anchete, iar apoi o să-i lase-n pace. Acum nici nu le-am zis nimic. După ce am vorbit ultima oară cu tine, nu le-am mai zis nimic. Habar n-au că sunt aici.

— De când i-am povestit despre încercarea aia a mea, continuă Ticu să vorbească, răguşit şi şoptit, cu Brunul, n-a mai fost om. A trebuit să afle totul. Să-i spun totul. Şi-ai apărut tu, după cum se vede. Omul cu relații în afară. Dacă nu erai tu, îți spun că n-ar fi plecat. Şi nici n-ar fi trebuit să plece. Fără să ai pe cineva să te scoată de la sârbi, e ca şi cum ți-ai pune singur lațul de gât.

— Chiar crezi c-avem vreme să pălăvrăgim acum? ridică vocea Eliza, încercând să-l oprească pe vărul ei.

Brunul îi văzu privirea în lumina aceea slabă. Încruntată, nervoasă. Ţintuindu-l o secundă pe Ticu. Buza de jos îi tremura, întotdeauna îi tremura buza când se enerva.

— Am luat de toate. Şi piper pentru câini, cum mi-ai zis.

— Obligatoriu, dădu celălalt din cap.

— Şi-o lanternă.

— O aprinzi doar dacă-i obligatoriu. Cel mai bine, n-o aprinzi deloc. Dacă ar fi fost senin, sigur n-aveai nevoie...

— Burnița asta, făcu Eliza.

— Poate trece până mâine noapte.

— Poate trece.

— Mâncare? întrebă bărbatul.

— Câte ceva. N-am vrut să iau conserve. Chiar dacă le scot etichetele, le-ar recunoaşte ca româneşti. Nimic cumpărat. Doar nişte costiță afumată, cârnați.

— De la țară?

— Mi-au mai rămas, da.

— Bine. Şi dacă tot am pomenit de mâncare...

Se ridică şi ieşi spre bucătărie, iar cât timp rămaseră doar ei doi în cameră, nu-şi spuseră niciun cuvânt. Pe Brun îl deranjase ceva din discuția la care asistase. Încă nu ştia exact ce, însă enervarea Elizei şi privirea de-o clipă pe care i-o aruncase vărului ei îi transmiseseră ceva neplăcut, ceva ce ştia c-ar trebui să înțeleagă acum, fără a reuşi însă. Gândurile astea îl împiedicau să vorbească.

Mâncară, tot cu lumina stinsă. Nişte slănină cu pâine, brânză. Câteva mere, la sfârşit. Discuțiile despre planul lor continuară, în timpul mesei. Fără alte amintiri, fără niciun fel de complicități în care Brunul să nu fie inclus. Sfaturi de la Ticu, o mulțime. Unele de care trebuiau să țină cont. Altele care erau în voia destinului, doar a lui. Era necesar, de pildă, ca în noaptea trecerii, următoarea, să bată uşor vântul. Nici prea tare, nici prea încet. Suficient însă pentru a acoperi orice fâşâit. Nu ținea de ei, nu puteau controla vântul. Dar vărului Elizei îi făcea plăcere să arate că le ştie pe toate, să arate că numai urmând sfaturile sale aveau să reuşească. Sau poate îşi oferea doar o mulțumire. Neplecând atunci când avusese ocazia, poate îşi dorea să ştie măcar că

a contribuit la o fugă, la o evadare reuşită. Poate că încerca să-şi creeze un motiv de mândrie peste timp. Un sentiment. Poate se vedea lucrând peste un an, peste doi, peste trei tot la fabrica de zahăr „Banatul” din Timişoara, dar ştiind că dincolo, un dincolo care pentru el nu putea să însemne nimic concret, dar care era, fără doar şi poate, mai bun, doi oameni trăiau o viaţă întru totul diferită datorită lui.

Se culcară abia spre dimineaţă. La trei ore, poate mai bine, după miezul nopţii. La trezire, se gândi Brunul înainte de-a închide ochii, la trezire avea să înceapă o zi cum nu mai trăise nicicând. Iar următorul somn avea să-l doarmă în altă parte. În altă ţară. Poate într-un tren. Poate într-un autobuz. Poate chiar pe câmp. Dar în altă ţară. Înfiorarea produsă de încolţirea acestei idei n-avu timp să se transforme însă în sudori reci, nu-l copleşi. Oboseala adunată în atâtea ore nedormite se dovedi mai puternică decât toate fricile înghesuite în mintea lui.

*

Pe Vasilache, Ticu nu-l observase în seara precedentă. Lăsaseră pe hol cele două plase, bagajele pe care le căraseră cu ei, marioneta se pierduse-n beznă, printre ele. Dimineaţă însă pe Brun îl treziră şoaptele celor doi veri, agitate, încropind o ceartă.

— Nu pot să-i cer asta. Ţine la ea, n-am cum să... – vocea Elizei.

— Da-i nebun? E-un rahat de păpuşă. Şi-ncă una cu chelie! Ce naiba? Ai înnebunit şi tu? Ştii cum atrage atenţia? Toţi o să se uite la voi. Şi-n plus, noaptea... E albă, îţi dai seama? – vocea lui Ticu.

Se ridică din pat, încă frânt de oboseală. Păşi către ei.

— Vasilache, îi zise Eliza.

— E alb! dădu din umeri Ticu, privindu-l mustrător, acuzator. Nu poți să-l iei cu tine. Mai ales noaptea. Ce-o să faci? E ca şi cum le arăți ălora unde să țintească.

— Măcar să-l băgăm într-o altă plasă, spuse Eliza. Una neagră.

— Mda, dădu din mână a lehamite vărul ei. Că doar mergeți în vacanță, cu o mie de bagaje după voi...

Brunul îşi frecă ochii, încercând să şteargă păienjenişul ce-i începțoşa vederea. Apoi se aşează pe-un scaun, clătinând din cap. Avea sens ce spuneau. Toate lucrurile aveau sens. Mai puțin faptul că doi oameni de care se simțea acum străin, care aveau o întreagă istorie împreună, care formau o familie a lor țipau la el acum. Chiar dacă țipau în şoaptă. Acceptase totul. Acceptase să-şi bată joc de tot ceea ce învățase, trăise vreme de doi ani, de dragul Elizei. Acceptase un drum chinuitor, mult prea lung, cu trenul până aici. Un drum de-a lungul căruia deja începuse s-o simtă ca pe-o străină. Acceptase să se lupte chiar cu acest sentiment al lui, să şi-l alunge cu gândul la momentele frumoase petrecute înainte, cu mult înainte de a afla că vrea să fugă şi de a-l târî pe el în povestea asta. De dragul lor, al acelor momente, acceptase totul. Dar chiar trebuia să accepte şi asta? Vasilache nu mai era de mult, poate tot din cauza Elizei, prietenul său. Devenise şi pentru el în timp, în ultimul timp, doar o marionetă neînsuflețită. Dar chiar dacă acum ştia asta, şi ei, acestei marionete, îi datora multe. Căci existase o vreme când însemnase mult mai mult pentru el decât însemna acum. Iar dacă avea să plece, dacă avea să treacă granița aia blestemată, în niciun caz n-avea să-l lase în urmă pe Vasilache. Şi nici să-l vâre într-o plasă. Era doar o marionetă, dar una care-i văzuse zbaterile, chinurile, plânsetele, disperările, care-l ascultase. Iar acum, în ziua asta atât de diferită de toate zilele vieții sale, îi datora lui

Vasilache măcar atât. Să fie, la rându-i, martor al acestei zile. Nu, n-avea să-l lase aici, n-avea să-l vâre în nicio plasă.

— Nu, dădu Brunul din cap.

— E alb, şopti rugător Eliza, apropiindu-se de scaunul pe care stătea el.

— Îl iau cu mine orice ar fi. Altfel, eu mă-ntorc.

— Nu poți face asta. Te arestează.

— De ce să mă aresteze?

— Că m-ai ajutat să fug, spuse ea, plecându-şi privirea. Eşti aici, ai făcut-o deja. Eşti cu mine. Nu te mai poți întoarce.

— Nu, clătină Brunul din cap. Vasilache vine cu noi. Şi nu-l vâr în nicio plasă.

— E o prostie, interveni vărul Elizei. Aşa ceva n-am mai auzit.

— Nu plec nicăieri fără el! ridică vocea Brunul, nemairespectând consemnul şoaptelor la care se supusese încă din noaptea trecută.

Ticu veni la masă, aşezându-se şi el pe-un scaun. Eliza făcu acelaşi lucru. Câteva clipe de tăcere. Apoi, vărul femeii dădu larg din mâini.

— Cremă de ghete, zise. Îl vopsim cu cremă de ghete.

Brunul se încruntă.

— Se duce pe urmă. Doar cât să nu se vadă alb, atât de alb. Mă gândesc că... Pun cremă de ghete în puțină apă, într-un lighean. Şi-i vopsim măcar hainele.

Brunul nu zise nimic. Privi hainele lui Vasilache – chiar aşa ponosite, vechi, rufoase, erau totuşi albe, prea albe. Poate n-ar fi trebuit să i le spele, pregătindu-l astfel pentru călătorie.

— Trenul pleacă în două ore. Trebuie să mergeți cu trenul ăsta. Altfel, mai e unul abia diseară. Ajungeți în Reşița târziu, iar de-acolo n-o să mai prindeți nicio cursă până-n Naidăş. Dacă-l vopsim acum, îl uscăm la cuptor.

— Haide, îl rugă din nou, mai impacientată de data asta, Eliza.

Lăsă alte câteva clipe să treacă, înainte de-a accepta. Până la urmă, n-avea nicio problemă cu ideea asta, Vasilache în haine negre rămânea tot Vasilache, la fel cum rămăsese Vasilache şi după ce-l chelise, smulgându-i pălăria cu dinții. Însă nici nu voia să cedeze atât de uşor. Se săturase să decidă alții pentru el, s-o audă pe Eliza spunându-i ce-i bine şi ce nu. Dar era totuşi prea alb.

— Bine, zise în cele din urmă. Să-l vopsim.

După câteva minute, Vasilache părea mai degrabă murdar, îngrozitor de murdar, decât vopsit. Hainele albe, pe care el le spălase de-atâtea ori, cu-atâta grijă, erau acum, după ce vărul Elizei de storsese, pătate cu negru pe-alocuri, cu gri în alte părți. Mai degrabă murdare decât negre. Dar măcar îi făcuseră voia de a-l lua cu sine. Cât timp marioneta rămase la uscat, în gura cuptorului, se mulțumi cu gândul ăsta, că-i făcuseră voia, că nu cedase şi-acum. Discuția lor nu-l mai interesa. Se aşezaseră la masă, Ticu îi dăduse o hârtie, pregătită încă dinaintea sosirii lor aici, cu o hartă, desenată de mână, a locului prin care urmau să treacă frontiera. Se concentraseră multă vreme asupra acelei hărți, vărul îi explicase Elizei pas cu pas ce trebuiau să facă, pe unde să meargă, odată ajunşi în Naidăş. Dar era discuția lor, a doi oameni mai mult sau mai puțini străini, de care Brunul depindea acum doar pentru că n-avusese curajul să se rupă mai devreme. N-avea cum să mai dea înapoi şi-n privința asta. Era prea târziu. Dar măcar nu cedase în legătură cu Vasilache.

Ticu nu ieşi din apartament la plecare. Se despărțiră acolo, în dreptul uşii. N-avea rost să rişte. Încă o serie de sfaturi, cele mai multe repetate din noaptea precedentă. O îmbrățişare prelungă între el şi Eliza. O strângere de mână între el şi Brun. De-acum, tot riscul era numai al lor.

*

Restul zilei se desfăşură, în mare, conform planului. Reşița. O gară pustie, ei doi întârziaseră o vreme pe peron, pentru că după coborâre Brunul căutase mai întâi o toaletă. Apoi mai rămăseseră pe acel peron un timp, neştiind prea bine încotro s-o ia. Într-un târziu, Eliza se dumiri, iar el o urmă tăcut. Nici aici nu făcură mult pe jos până la autogară, de fapt o stație mică, cu o chichineață de unde se cumpărau bilete. Inclusiv către Naidăş.

O singură abatere de la plan totuşi. Vasilache. Cel pentru care Brunul se luptase cu Eliza şi cu vărul ei. Acum, în timp ce aşteptau autobuzul ce-avea să-i ducă, în această după-amiază de duminică, spre Naidăş, Vasilache se afla în plasă. Una maronie, de pânză, cumpărată de la o Alimentara, în care nu Eliza îl vârâse, ci Brunul. Dar pentru că aşa hotărâse el, nu pentru că i se impusese asta. Aşa hotărâse după ce, la coborârea în gară, trebuiseră să caute mai întâi o toaletă, unde Brunul îşi frecase, vreme de minute bune, pielea de pe față şi de pe mâini pentru a-şi îndepărta negreala. Vasilache se răzbunase în felul acesta pentru vopsirea hainelor. Iar Brunul se răzbunase pe Vasilache vârându-l într-o plasă maronie, cumpărată de la o Alimentara. Povestea asta fusese, până la urmă, unul dintre momentele plăcute ale zilei. Încăpățânarea în privința păpuşii îi eliberase, pentru scurt timp, de tensiune, îi făcuse să râdă împreună, ca-n alte vremuri, în acele vremuri în contul cărora Brunul se afla acum aici, în stația de unde urmau să ia o cursă spre Naidăş.

Un autobuz mic, zdrăngănitor, scoțând fum negru la oprire, lăsând fum negru în urmă la plecare. O mulțime de călători, în general bătrâni, femei şi bărbați întorşi cu genți goale din oraş, după ce le deşertaseră în locuințele copiilor, poate ale nepoților. Fețe obosite, tăcute. Nici Brunul nu

simți nevoia să spargă tăcerea, fie şi numai între ei doi, cât ținu acest drum.

Continua să burnițeze şi-aici, unul dintre geamurile de sus ale maşinii, căruia îi lipsea sticla, lăsa să intre un aer rece, un aer de iarnă, deşi se aflau în sud-vest şi ar fi trebuit să fie cald încă, la sfârşit de octombrie. Poate nu cald, dar în niciun caz nu era încă vremea iernii. Curentul şuiera uneori prin geamul acela, un şuierat care crea o atmosferă apăsătoare, cu atât mai greu de suportat în momentul în care înserarea începuse să îngreuneze vizibilitatea, şi-aşa afectată de burniță. O senzație tot mai apăsătoare îi precipita Brunului respirația. Teama revenită, transformându-se odată cu hurducăielile aproape în spaimă, i se amesteca acum cu aerul acela rece şuierat înăuntru, cu umbrele serii, cu şoaptele încurajatoare ale Elizei, al cărei chip căuta, din când în când, să se destindă liniştitor spre el, ajutat şi de-un zâmbet forțat.

La un moment dat, autobuzul opri printre dealuri sau munți, Brunul nu-şi putea da seama unde, din pricina întunericului. Şoferul deschise uşa şi coborî, iar de-acolo, de jos, îl auzi izbucnind într-un torent de înjurături – paşte, dumnezei, viață de căcat. O pană, aflară călătorii. Iar apoi şoferul le ceru tuturor să coboare. Erau nevoiți să se abată de la planul lor, de la planul Elizei, gândi Brunul. Fața femeii de lângă el arăta aceleaşi gânduri speriate.

Şoferul, un gras negricios, tremurând de nervi, le ceru călătorilor ajutorul. Îi împărți în două echipe. Una a bărbaților, cealaltă a femeilor. Bărbații trebuiau să vină toți pe partea dreaptă a autovehiculului, să-l ridice uşor, la comanda lui. Nici prea mult, nici prea puțin. Să-l ridice cât e necesar pentru ca sub autobuz să fie vârât un bolovan. Iar bolovanul era sarcina celei de-a doua echipe, a femeilor. Le arătă, cu mâinile, cam cât de mare să fie. Le trimise în căutarea unei asemenea stânci, pe care s-o rostogolească

apoi, cu un efort comun, până la maşină. Atunci venea rândul bărbaţilor. Urmau să ridice maşina, iar bolovanul trebuia vârât dedesubt, s-o susţină. Cineva, dintre bărbaţi, comentă. De ce să facă treaba femeile, de vreme ce bărbaţii tot n-aveau de ridicat maşina până la întoarcerea lor? Şoferul le explică tovarăşilor mai întâi că el e şeful. Şi-apoi, că munca trebuie divizată. Că rolul unora e să ridice maşina, iar al altora e să aducă bolovanul. Până la urmă, într-o societate egală, şi munca trebuia să fie egală. Chiar dacă, insistase şoferul în discursul său pentru tovarăşi, chiar dacă oricine putea totuşi să-şi dea seama că a aduce un bolovan, prin rostogolire, e o muncă mai uşoară decât a ridica pe braţe ditamai maşina.

În câteva minute, femeile îşi făcură treaba. Brunul o văzu pe Eliza, de la distanţă, împingând mai abitir decât celelalte doamne, tovarăşe, bucata de piatră. Era evident speriată, timpul trecea, iar ei mai aveau încă mult până la graniţă. Şoferul le-a încurajat, dând din mâini, ţipând, indicând încotro trebuie târâtă piatra. Iar când bolovanul se opri lângă maşină, acelaşi şofer îşi mută atenţia către echipa bărbaţilor. Cu alte încurajări, alte indicaţii. Călătorii, printre care şi Brunul, gemură la unison, ridicând maşina. Împingând-o, mai bine zis, într-o parte. Iar toată acţiunea asta, însoţită permanent de încurajările generoase ale şoferului, dură aproape jumătate de oră. În ciuda braţelor bărbăteşti puse unul lângă altul, greutatea era prea mare, aşa încât femeile se văzură nevoite să aducă şi alţi bolovani, mai mici, pentru a susţine fiecare centimetru ce separa roata automobilului de pământ. În sfârşit. După o oră, poate chiar mai bine, de la momentul în care observase pana, şoferul privi mulţumit noua roată şi le ceru un ultim efort, atât bărbaţilor, cât şi femeilor. Celor dintâi, efortul de a mai ridica un pic vehiculul, cât să poată fi îndepărtată piatra de către echipa femeilor.

Reveniți în autobuz, atmosfera se schimbă. Călătorii își reluară locurile, de astă dată cu chipuri zâmbitoare, mulțumiți că munca lor dăduse rezultate, că autobuzul putea acum să-și continue drumul. Și Eliza era mulțumită, observă Brunul. Nu întârziaseră foarte mult, o oră în plus nu le dădea peste cap planul.

— Te-ai străduit, nu glumă, i se adresă Elizei o femeie în vârstă, ce stătea pe scaunul de-alături, după ce autobuzul începu să ruleze din nou pe șosea. Eu îmi dădeam duhul, pe când dumneata împingeai la bolovan de parcă voiai s-ajungi călare pe el acasă.

Râse, își arătă astfel cei câțiva dinți aurii, câți mai rămăseseră întregi dintr-o lucrare veche. Nu-i vorbea cu răutate, chiar dacă în spusele ei se distingea și-un oarecare reproș. Eliza nu-i răspunse decât printr-un zâmbet. Însă bătrâna avea chef de discuții, era clar.

— Unde mergeți? o întrebă, arătând cu bărbia și spre Brun.

O încruntare pe chipul Elizei, câteva ezitări. Apoi, trebui să-i răspundă.

— La Naidăș.

— Bată-vă să vă bată, ridică vocea cealaltă, bucuroasă. La cine? Am o soră acolo, merg mult pe la ea. Îi știu pe mai toți oamenii din sat, că din tinerețe mă tot învârt prin Naidăș. Obișnuiam să mă duc la biserică acolo, era un popă bun pe vremuri, acu' nu mai știu cum e. Dar ăla le zicea frumos, mamă-zău. Se-adunau din satele dimprejur să-l audă. Pe urmă a plecat. Nu de bunăvoie, dacă mă-nțelegeți, zise femeia și zâmbi iarăși, de astă dată complice. Era un preot din vremurile ălelalte. Avea el păcate, da' le zicea tare frumos. La cine spuneați că mergeți? Că sigur nu sunteți de pe-aici...

Încruntarea Elizei se transformă, Brunul i-o putea citi în ochi, în spaimă şi enervare totodată. Spaima o făcu însă să deschidă gura pentru a răspunde.

— Nu cred că-l ştiți, zise ea. Am un văr, abia s-a mutat. De-asta şi mergem, arătă ea spre Brun. Să-l ajutăm. Noi locuim în Timişoara, de-acolo s-a mutat şi el. Trebuie să văruiască, să curețe, să deretice. E neînsurat, are nevoie de-o mână de femeie. Şi-apoi, acoperişul, mi-a zis că-i găurit. De asta l-am luat şi pe fratele meu, din nou o mână către Brun, ca să-l ajute.

— Fiiiu, făcu femeia, aproape reuşind să fluiere, printre buzele țuguiate. Ca să vezi, se mai mută oameni în Naidăş. Pentru ce?

— Ca să facă agricultură, zise din nou repede, fără vreo ezitare, Eliza.

Brunul îi admiră, mai întâi, sângele rece. Se bucură pentru câteva clipe că e atât de pricepută – el n-ar fi ştiut, în ruptul capului, cum să iasă din situația asta. Ea însă găsise imediat explicația potrivită. Şi-o dăduse atât de hotărâtă, fără să clipească, încât l-ar fi convins, fără doar şi poate, şi pe el de n-ar fi ştiut mai bine cum stau lucrurile. Pornise de la vărul ei real, iar apoi povestea se legase de la sine, curgând limpede, fără poticniri, de parcă şi-ar fi avut-o pregătită dintotdeauna. Se bucură pentru câteva clipe c-o avea lângă el. Şi dincolo, în Iugoslavia, lucrurile aveau să se lege la fel de bine. Mai bine chiar, întrucât povestea era ticluită de mult, o repetaseră deseori împreună. Iar dacă o va lăsa pe Eliza s-o rostească, indiferent în fața cui, n-avea de ce să-şi facă griji.

Apoi, ascultând în continuare discuția cu bătrâna ce-avea o soră în Naidăş şi admirând-o pe femeia de lângă el, Brunul nici nu-şi dădu seama când gândurile lui, ajunse deja pentru o vreme în Iugoslavia, o luară îndărăt, către noaptea trecută, oprindu-se la acel schimb de priviri dintre

Eliza şi vărul ei. Se opriseră acolo, căutând ceva în vorbele rostite de Ticu, fără a înțelege nici acum exact ce. Abia după ce autobuzul opri într-un sat, lăsând-o pe bătrâna cu care discutase Eliza să coboare alături de alți călători, abia după ce ea se întoarse spre Brun şi-i şopti, uşurată, că a mai rămas puțin, poate doar câteva minute, până vor ajunge şi că se bucură c-a scăpat de insistențele „cucoanei”, gândurile acelea ale sale se rupseră din amintirea nopții trecute şi se adunară într-o întrebare pe-o voce joasă:

— Auzi, tu când ai vorbit prima oară cu vărul tău despre fuga lui din țară?

Eliza făcu ochii mici, cerându-i astfel să nu vorbească despre asta nici măcar în şoaptă, nici măcar într-un autobuz care, prin hurducăielile lui, îi lăsa pe oameni să se înțeleagă între ei doar ridicând vocile unul la celălalt, aşa cum se-ntâmplase în convorbirea cu bătrâna care coborâse deja.

— Nu ne-aude nimeni, dădu din cap Brunul. Zi-mi când ai vorbit!

De astă dată, ridică şi el vocea, dar nu pentru a fi auzit, ci pentru că gândurile acelea multe, venite din noaptea ce trecuse, se grăbeau să capete o explicație.

— Nu ştiu, dădu din umeri Eliza.

— Cum să nu ştii? Nu-ți aminteşti când a vrut să fugă?

Avea un ton prea ridicat, Eliza făcu ochii mari şi privi îngrijorată în jur.

— Acum vreo doi ani. Ce naiba ai? Vrei să strici totul?

— Acum vreo doi ani, repetă Brunul. Şi când ai aflat de maică-mea? De când ştii că e-n Italia?

— Ce-i cu tine?

— Spune-mi!

— Ți-am zis...

Îi spusese. Eliza aflase în cursul acelei prime întâlniri cu Bojin. Când acestuia, aşa-i povestise ea, îi scăpase fără

să vrea o informație: că mama lui trăieşte şi că e-n Italia. Şi-o crezuse atunci, de ce n-ar fi crezut-o? Era în acea seară de august, pe 23, când Eliza dăduse totul pe față, când sinceritatea îi sfâşia sufletul, iar mărturisirea se lega fără cusur în fața sa. Se lega mai bine chiar decât se legaseră, cu câteva clipe înainte, vorbele despre un văr din Naidăş care se mută în casă nouă, una spre care se îndreptau el şi Eliza.

Şi totuşi, Brunul simțea, intuia lipsa unor legături. Legături ce nu puteau fi însă create acum, în acest autobuz care-i hurducăia, într-o noapte cu burniță deasă şi printre şuierăturile unui geam spart ce aducea înăuntru puțin din aerul unei ierni care se anunța într-un moment atât de nepotrivit. Mai ales aici, în sud-vestul României, o zonă în care sfârşitul de octombrie putea fi şi ar fi trebuit să fie ceva mai blând.

Capitolul 24

În dimineața de 13 aprilie 1958, Dumitru Bojin s-a trezit mult mai devreme decât de obicei. Nu era foarte grăbit, deşi urma o zi grea. Însă de-afară venea un aer plăcut prin fereastra larg deschisă peste noapte, ce dădea către parc. În ultimele câteva zile, copacii scheletici, urâțiți de iarnă, înviaseră, iar Copoul îi trimitea în casă, odată cu valuri proaspete de aer, aromele teilor. Sau măcar iluzia aromelor, căci încă nu venise, la drept vorbind, timpul acelor miresme ce cuprindeau întregul deal, poate chiar întregul oraş. Teii îşi dădeau adevărata măsură undeva prin iunie. Oricum însă, imaginea copacilor din nou înfrunziți era îndeajuns de îmbucurătoare încât nările lui să caute în aerul primăverii aromele şi chiar să aibă impresia din când în când că le-au descoperit, că au reuşit să le capteze şi să le trimită apoi, cu un uşor tremur, întregului corp.

Şase şi cincisprezece, a văzut acele ceasornicului de lângă el, şase şi cincisprezece, iar la Penitenciar trebuia să ajungă abia la opt. N-a trezit-o şi pe Toriţa. S-a dus la bucătărie, şi-a pregătit fără nicio grabă ceaiul. Îi era suficient ca mic dejun, de multă vreme renunţase să mănânce la primele ore, prânzul îi devenise cea dintâi masă a zilei. S-a spălat şi s-a îmbrăcat cât timp a fiert apa, iar apoi a ieşit cu ceaiul pe terasă, şi-a aprins o ţigară, a tras două fumuri, a aruncat-o. Nu era mare fumător, doar în anumite situaţii – o băută cu prietenii, fumatul era plăcut atunci, o ţigară nervoasă, mai puţin plăcută, dar liniştitoare, în cazurile când apăsarea muncii devenea prea mare, când i se cereau lucruri care nu-i făceau niciun strop de plăcere. Şi se întâmpla asta, se mai întâmpla. Cele două tipuri de adevăr în care credea îl ajutau însă, prin forţa cu care-i cucereau pe rând mintea, să-şi păstreze chipul binevoitor în faţa şefilor chiar şi-atunci când munca pe care i-o dădeau era una neplăcută. Cele două adevăruri şi câte o ţigară liniştitoare.

În ultimele luni însă, îşi făcuse treaba cu o plăcere crescândă. Nu era deloc ceea ce-şi închipuise iniţial că va fi – se speriase, o privise mai întâi ca pe-o retrogradare, căci îl puseseră să facă teren, îl puseseră să se-ocupe de-un singur om, aşa cum se mai întâmplase doar cu ani în urmă, înainte de a-şi aduna colaboratori. De multă vreme însă, când era vorba despre vreun obiectiv, informatorii şi rezidenţii săi îşi făceau bine meseria, în ansamblu n-avea ce să le reproşeze. Îi uşuraseră mult viaţa, chiar dacă uneori avea nostalgia muncii pe teren, iar din punctul ăsta de vedere putea spune cu o anume amărăciune că, deşi viaţa îi devenise mai uşoară, îi era totodată şi mai plictisitoare. Emoţia lucrului direct cu oamenii, strategiile pe care le urzea în mintea lui la fiecare abordare în parte, jocul ideilor, şiretlicurile ingenioase, toate acestea care, până la urmă, îi

înfrumuseţaseră viaţa, căci ţineau de partea ei creativă, cădeau de la o vreme, în majoritatea cazurilor, în sarcina informatorilor şi a rezidenţilor. Câteodată îi invidia. Pe de altă parte, alteori se consola cu gândul că, nefiind totuşi un om banal, ca mulţi alţii pe care-i cunoştea, avea şi alte pasiuni cu care să-şi umple viaţa. Toate noutăţile tehnicii, toate descoperirile pe care le făcea în sensul ăsta îi umpleau zilele şi-i curmau plictiselile. Iar poveştile colaboratorilor, în cele din urmă, erau şi ele multe, diverse, antrenante uneori, aşa încât nici la serviciu nu putea spune că avea neapărat o viaţă permanent lipsită de satisfacţii. Sigur, erau fel de fel de oameni printre ei, printre colaboratorii săi. Pe unii îi disprețuia chiar, dar îi privea pe toţi ca pe nişte instrumente de lucru. Tâmplarii dau forme lemnului, oţelarii transformă oţelul, specificul muncii lui era însă acela de a se ocupa de oameni. Diferenţa, una care-l făcea cu atât mai special, era că, în timp ce tâmplarii sau oţelarii foloseau diverse instrumente pentru a modela lemnul sau oţelul, el şi colegii lui modelau omul cu ajutorul omului. Se trecuse, gândea uneori amuzat Dumitru Bojin, de la o epocă în care se practica exploatarea omului de către om la una în care, cu mijloace moderne, scopul final devenise modelarea omului de către om.

Misiunea lui din prezent îngloba însă, şi-a dat seama repede, după temerile de la început, tot ceea ce de-a lungul timpului îi adusese atâtea satisfacţii. Prima etapă, cunoaşterea, culegerea informaţiilor. Îndeplinită – şi cu asupra de măsură încă. A doua începea chiar azi, odată cu punctul de cotitură, eliberarea omului ăstuia de care se ocupase în ultimele luni, Bruno Matei. Îl plăcea. Muncise pentru el tocmai fiindcă-l plăcea. La început se apropiase şi el de subiect cu suspiciuni – era cam trasă de păr toată situaţia. Cum să-şi piardă memoria? Şi încă pe fix douăzeci de ani, de parcă cineva, Ăl de Sus sau Ăl de Jos, dacă ar fi

fost s-o ia în seamă pe nevastă-sa, Toriţa, i-ar fi tăiat cu un satâr, aşa, o bucată de viaţă. Dar nu oricum, ci la milimetru, ca un măcelar priceput. Harşt, douăzeci de ani de viaţă, să-i porţi sănătos pe ceilalţi, pe ăştia-i folosim noi, c-avem nevoie. Haida-de, prea de tot, omule – îşi spusese aşa, gândise aşa la început. Câteva săptămâni îi fuseseră însă de ajuns pentru a se lămuri că măcelarul, Ăl de Sus sau Ăl de Jos, chiar îşi făcuse damblalele în felul ăsta. Adică tipul din închisoare nu-l mînţea, nu mînţea pe nimeni. Era vai de capul lui, avea trei'şapte de ani, dar aduna în el doar ceea ce trăise până pe la şaişpe. Mare chiţibuşăreală şi cu mintea asta omenească – însă îi plăcea al naibii că tocmai în sarcina lui căzuse rezolvarea chiţibuşărelii ăsteia. Îi trebuiseră alte câteva săptămâni să-şi convingă şi şefii, cu rapoarte peste rapoarte. Până la urmă, reuşise.

Pasul următor a venit de la sine: rapoartele lui au plecat sus, tot mai sus, prin diverse birouri. Poate prin alea de la vârf, alea situate cel mai sus, de vreme ce acum se trezise cu graţierea lui Bruno Matei, mai mult, cu un plan de viitor deja înjghebat, căci se trecea la etapa a doua odată cu eliberarea ăluia. Etapa a doua, modelarea omului de către om. Şi cine era însărcinat s-o ducă la bun sfârşit? Cine altul decât el, Dumitru Bojin! Rapoartele trebuiau să continue, observarea obiectivului nu trebuia întreruptă. Era un caz special de reintegrare în societate, sigur se puteau trage, printr-o supraveghere adecvată, nişte învăţăminte de-aici. Avea să i se aloce o locuinţă, pe care în scurt timp obiectivul urma să şi-o întreţină singur, căci în cadrul pasului al doilea Dumitru Bojin fusese însărcinat să-i găsească şi-o slujbă, pentru o reintegrare activă şi folositoare. La sfaturile psihiatrului care se îngrijise de tip, i s-a sugerat chiar să-i obţină un post la Teatrul de Păpuşi de Stat – dosarul lui arăta că avusese tot felul de păsărele dintr-astea, cu păpuşile, aşa încât era mai bine ca, în

perioada reintegrării şi a recuperării, să i se ofere o muncă cu care, dacă nu mintea lipsită de amintiri, măcar corpul îi era obişnuit. Adică, aşa le zisese doctorul, nu trebuie băgat într-un mediu complet străin, pentru că asta i-ar putea accentua boala până la o nebunie în toată regula. Iar în cazul ăsta la ce bune eforturile? În cazul ăsta s-ar fi dus naibii ideea de reintegrare şi de studiu al acestui tip de reintegrare.

Şi-a terminat ceaiul. Şapte şi cinci. Tot prea devreme. N-avea rost să mai stea însă pe terasă, deşi aerul de dimineaţă era atât de plăcut. Şi mai plăcută avea să fie însă în plimbarea către penitenciar. Era aproape, maximum douăzeci de minute de mers pe jos, în ritm lejer. A ieşit din casă fără s-o trezească pe Toriţa, n-avea rost.

A simţit, în timpul plimbării prelungite, întrerupte când simţea nevoia să se aşeze pe câte o bancă din parcul Copoului, că totul în viaţa lui e aşa cum trebuie să fie. Poate primăvara îi dădea gândurile astea bune, poate sentimentul că avea să fie, de-a lungul acestei zile şi, cine ştie?, de-a lungul zilelor, săptămânilor, lunilor viitoare, un factor hotărâtor în viaţa unui om, a unui om care o lua practic de la zero. S-a oprit de două-trei ori, gândindu-se chiar la asta: avea şansa să lucreze asupra unei persoane cum, probabil, nimeni n-o mai făcuse vreodată. Ca asupra unui copil pe care-l creşti de mic în spiritul ideilor tale. Numai că în cazul lui Bruno Matei, al Brunului, lucrurile stăteau mult mai spectaculos: nu era copil, era un bărbat în toată regula, trecut până şi de tinereţe. Şi totuşi, o lua cumva de la zero. Ca şi cum s-ar fi născut acum, în lumea nouă, dar sărind în ea direct din lumea veche, trecând cu ochii închişi peste toate frământările creaţiei, peste tot procesul atât de dificil uneori prin care el, Bojin, a trebuit să treacă. Era un norocos, în fond, Brunul. Lipsa memoriei putea fi, iată, un mare noroc. Omul avea să fie ferit de luptă, de temeri, de

muncile depuse de toți ceilalți, bucurându-se doar de binefaceri. Iar el, Bojin, era cel care-l crea acum pe noul Brun, total adaptat noii lumi – fusese creatorul aşteptărilor, urma să fie creatorul realității acestor aşteptări împlinite.

Când a cotit-o la dreapta, spre Penitenciar, s-a scuturat de toate gândurile astea frumoase. Erau un fel de poezie, un fel de cântec lăutăresc de bodegă sau de pick-up, în ambele cazuri îmbătător. Or, ziua devenea concretă, mai avea câteva minute până la ora opt. Ziua devenea concretă, nu una a poeziei şi a cântecelor lăutăreşti. Avea treabă cu Brunul, trebuia s-o încheie până după-amiază. Căci atunci avea o altă treabă, legată într-un fel de prima, mai exact spus, contribuția lui personală la prima. Stabilise să se vadă, într-una din casele de întâlniri, cu o rezidentă a sa. Scenariul celor de mai sus era interesant, avea să i se supună întru totul. Dar de ce să nu vină cu propria contribuție la acest scenariu? Pe orice friptură gustoasă făcută de Torița, el, Bojin, adăuga întotdeauna puțină sare, puțin piper. Puțină sare, puțin piper avea să adauge şi-aici. Dar înainte de asta trebuiau rezolvate toate formalitățile.

*

După ce-au ieşit împreună pe porțile închisorii, Dumitru Bojin a simțit că Brunul vrea să fie lăsat câteva clipe singur. S-a dat la o parte, l-a aşteptat lângă maşina care venise între timp să-i ia pe amândoi. A stat aşa câteva minute, privindu-l cu un fel de bucurie amestecată cu milă pe omul ăla, cu păpuşa atârnându-i pe braț, care se uita spre clădirea închisorii de parcă şi-ar fi lăsat în urmă toată viața. De fapt, lui Dumitru Bojin i-a plăcut chiar să-şi imagineze, în timpul acelei cufundări în contemplare a Brunului, ce gândea acesta – iar partea cu toată viața lăsată în urmă aparținea imaginației sale. Până la urmă, cam ăsta era adevărul, chiar dacă celălalt păstra amintiri şi din

copilărie. Dar viața unui om, la drept vorbind, a meditat Dumitru Bojin, începe cu adevărat abia după încheierea tinereții. Până atunci, e o joacă. Până atunci, nu există o viață personală, ci doar una supusă, pe de-o parte, intereselor altora, pe de alta, instinctelor pe care o minte fragedă nu le poate controla. Îi plăcea uneori lui Dumitru Bojin să filosofeze pe tema vieții, orice om își e dator lui însuși s-o facă din când în când, așa încât, așteptându-l pe proaspăt eliberatul deținut să depășească momentul despărțirii lui de închisoare, n-a avut altceva de făcut decât să-și ofere asemenea clipe de filosofie. Dar, de fapt, n-avea cum să știe ce gândea cu adevărat Brunul în minutele alea. Ar fi trebuit, e adevărat, să gândească așa: că își lasă în urmă toată viața, tot ce cunoscuse până acum din ceea ce înseamnă viață. Dar cine putea ști cum gândea în realitate un om care nu mai avea acces la douăzeci de ani burdușiți, altfel, cu amintiri?

S-a apropiat de el. Avea și alte treburi, nu-l putea aștepta totuși la nesfârșit. I-a pus mâna pe umăr.

— Hai, omule. Avem o zi grea. Grea pentru mine, că pentru tine e frumoasă. Și cu surprize, o să vezi.

Surpriza cea mai mare, garsoniera. Dar încă n-avea să-i spună nimic despre ea. Voia să se bucure și el de cum se va comporta Brunul în momentul în care va vedea cu ce-și înlocuiește camera strâmtă și mizeră din închisoare. Tot drumul a tăcut, gândindu-se doar la momentul acela, al marii surprize. O alta era ceasul pe care-l avea în buzunar. Un ceas Pobeda, din colecția proprie. Sigur, o surpriză mult mai mică decât aceea a garsonierei – însă darul avea să-i fie oferit din toată inima. Și era o contribuție personală. N-avea bon pe acel ceas, nu era nici măcar un cadou pentru care făcuse vreun raport ori ceruse vreo aprobare. Era, pur și simplu, ceva ce-și dorise el personal să facă, nefiind deranjat că-și descompleta astfel colecția. E adevărat, avea

şi alte ceasuri cu aceeaşi marcă, dar ăsta era unul chiar special, dacă se gândea bine, căci fusese cumpărat tocmai din Uniunea Sovietică, în singura vizită pe care-o făcuse acolo, cu ani în urmă, pentru un schimb de experienţă. Aşa că şi cadoul devenea unul special. Pentru un om special, aşa avea să-i spună în momentul în care urma să i-l ofere, căci într-adevăr, din atâtea motive, Brunul era special.

S-a desfătat cu bucuria fostului deţinut în momentul în care i-a spus că garsoniera avea să-i devină de-acum locuinţă. I-a arătat, după ce a scos din geantă şi a pus pe masă o sticlă de vin, pregătită de cu seară, tot ce trebuia să-i arate: baia, în care se găseau câteva prosoape, trei săpunuri, un brici şi-un pămătuf pentru bărbierit, ba chiar şi-un halat nou-nouţ. Bucătăria, cu farfurii, cu ceşti, cu un polonic, cuţite, furculiţe şi linguri – mai puţin pahare, uitaseră de pahare. Camera mare, cu toate ale ei, plus dulapul din care s-a mândrit să scoată hainele făcute cadou de partid. O pijama, două perechi de pantaloni, una subţire şi una groasă, un flanel, două cămăşi şi o haină pentru ele care, chiar dacă nu făcea costum cu vreo pereche de pantaloni, tot era bine-venită, un fulgarin. Toate astea, plus hainele de pe el, plus perechea de pantofi din picioare – pe toate i le adusese, la eliberare, şoferul maşinii care-i transportase până aici. Iar pe hol, pentru la iarnă, l-a lămurit Bojin, o pereche de şoşoni. Partidul avea grijă de el, era un lucru ce trebuia subliniat. Partidul avea grijă de toţi cei care meritau.

Şi-apoi, pornind de-aici, vreme de două ore, până la golirea sticlei cu vin, a ţinut să-i vorbească Brunului din suflet. Să-i spună tot ceea ce avea de spus, tot ceea ce, desigur, îşi putea permite să-i spună. Şi s-a înflăcărat de-a lungul acelei discuţii, pentru că a simţit cum se transformă în profesor. Dintr-un meditator cumva stingher, de pe patul de fier al închisorii, într-un profesor al unui om liber, dispus

să absoarbă ca un burete învățăturile lui, pregătit să revină la o viață creată de aceste învățături. S-a înflăcărat şi s-a simțit puternic. Până acum, în anii mai grei sau mai uşori de când lucra în Securitate, simțise din plin puterea, dar parcă nu se bucurase nicicând de ea. Era o putere pe care o avusese în fața unor oameni, în majoritatea cazurilor, vinovați şi înspăimântați şi pe care chiar îi disprețuia. Oameni care-şi cereau iertare sau oameni care, deşi conştienți de vinovăția lor, încercau şmechereşte să şi-o ascundă. În fața acestora, puterea lui era însă creată de instituția pe care-o reprezenta. N-avea satisfacții. Nu mintea lui, nu forța proprie crea dominația, ci forța întregului sistem din spatele său. Şi-apoi, chiar şi puterea asta era iluzorie, căci dominația pe care şi-o exercita asupra lor, chiar asupra informatorilor şi a rezidenților, era imediat contrabalansată de dominația celor situați mai sus pe scara ierarhică asupra lui.

Cu Brunul însă, puterea ținea exclusiv de el. Omul nici nu ştia că e de la Securitate, iar dacă ar fi ştiut, n-ar fi înțeles ce-nseamnă asta. Şi era atât de bine că nu ştia... Toate cuceririle în ordinea aceasta, a dominației, aveau să fie obținute de el însuşi, de Dumitru Bojin. Profesor, îndrumător, ajutor. El, Dumitru Bojin, îşi oferise sieşi, fără să-şi dea seama de la bun început de efect, o satisfacție uriaşă, cum serviciul în sine nu-i oferise niciodată: aceea de a modela un om cu vorbele sale, nişte vorbe care veneau din adâncul lui, chiar dacă pe linia unui singur adevăr dintre cele două în care credea. Veneau din adâncul lui, şi nu din nişte caiete tipărite pe care i le vârâseră pe gât şefii.

Când l-a lăsat singur pe Brun, după cele două ore petrecute-n garsonieră, şi-a dat seama că e amețit. Putea fi şi din cauza vinului, a acceptat gândul. Dar, în mare parte, n-avea cum să nu accepte şi evidența asta, amețeala îi era provocată de-un fel de entuziasm căruia nu-i găsea încă

toate explicațiile, dar pe care voia să-l păstreze acolo, în interiorul lui, pentru cât mai multă vreme.

*

Discuția din casa de întâlniri nu s-a prelungit mai mult decât îşi propusese. După ce şi-a informat rezidenta, oferindu-i şi o serie de date din dosar, nu mai multe decât îi erau necesare, Dumitru Bojin i-a întins mâna, profesional, s-a lăsat înfiorat, ca de fiecare dată, de căldura mâinii ei, şi-a ascuns senzația sub o reglare oficială a vocii, apoi a simțit nevoia să adauge, deşi cu vorbele astea îşi începuse, de fapt, întâlnirea:

— Nimic special, subliniez. Doar o prietenie care să-l facă să nu se simtă singur. Eu o să fiu acolo cât pot, dar el are nevoie de mai mult. Şi, până-şi face noi prieteni, cine alții să se ocupe de el în afara noastră?

Un mic rânjet însoțitor pe finalul acestor vorbe. Nu l-a simțit venindu-i, însă şi l-a dorit pe chip. Era mai firesc să fie acolo, într-o relație cu un rezident dădea oricând bine.

— Important e, a adăugat, să n-aduci niciodată în discuție nimic din ceea ce el a uitat, iar noi ştim. Ar fi nedrept. Să-l lăsăm pe el să-şi amintească, asta a şi fost de altfel recomandarea doctorului. Şi-apoi, dacă i-am spune noi câte ceva, l-am înnebuni şi mai rău, îți dai seama. Ce rost ar avea? Treaba noastră e să-l facem să redescopere lumea şi să se adapteze la ea. O să ai acces la alte informații care-mi vin pe parcurs. Cât priveşte modul în care te-apropii de el, ține doar de tine. Nu-i o grabă. Chiar două, trei luni. Prioritatea mea e să-l angajez. După aceea, găseşti tu o cale, nu-mi fac griji. Doar să mă ții la curent.

Femeia deja se ridicase, aşa încât Dumitru Bojin a condus-o spre uşă. Ea era contribuția lui la plan. Dacă exista cu adevărat un plan bine controlat. O femeie care-i atrăsese de ani buni atenția, încă de când o preluase ca

informatoare. Pe-atunci, firește, era mai tânără, iar frumusețea ei stârnise chiar niște invidii printre colegi. Un păr șaten strălucitor, ochi mari, negri, deasupra buzelor o aluniță abia vizibilă, dar suficientă pentru a contura într-un fel anume un zâmbet rar, dar cu atât mai fermecător. Dacă era să fie sincer cu sine, nu gândul la Toriția l-a împiedicat de-a lungul vremii să încerce mai multe, ci faptul că era, peste toate, un profesionist. Nu se putea încurca, în niciun caz, cu o informatoare. Nu se putea încurca, mai apoi, nici cu o rezidentă – o femeie care-și câștigase acest statut superior numai și numai datorită calităților profesionale. Rareori avusese parte de-un om atât de devotat, rareori informațiile aduse de colaboratori le puteau întrece ca utilitate pe cele livrate de Elisabeta Stancu. Nu-i lipsea nici acum strălucirea din acei ani de început. Avea treizeci și cinci acum, poate ușoare riduri în jurul buzelor care creau acel zâmbet atât de special, dar rămânea o femeie frumoasă.

La ușă îi strânse din nou mâna. Aceeași senzație, nu scăpase nicicând de ea în atâția ani. O rezidentă frumoasă, cu o mână caldă. Care i-a zâmbit acum, din ușă. Și l-a făcut doar cu atât să-și plece ochii, stânjenit. Și să spună, de parcă n-ar mai fi spus-o:

— O să te descurci tu, ești deșteaptă.

A rămas în cameră, singur, încercând să-și adune gândurile de peste zi. Abia după câteva minute s-a ridicat. S-a căutat în buzunar, după chei. Nu erau acolo, le-a văzut pe masă. În timp ce le căuta însă, a găsit ceasul Pobeda, cel pe care îl scosese din colecție, ca surpriză personală, pentru a i-l oferi Brunului. O clipă s-a uitat la ceasul din palmă, parcă neînțelegând ce caută acolo. Apoi, s-a pocnit cu cealaltă palmă pe frunte. Uitase. Uitase complet, furat de entuziasmul propriilor vorbe, furat de aplombul celor două ore în care își oferise sieși atâtea mostre de înțelepciune, în care-i oferise Brunului atâtea sfaturi, vorbe, învățături.

Ceasul arăta nouăsprezece treizeci. Nu era târziu. Ar fi putut să meargă chiar acum spre garsonieră, să i-l ofere. Ar fi trebuit totuşi să facă un ocol mare şi nu mai avea vreo maşină la dispoziție. Şi-apoi, poate că Brunul dormea deja. Era încă devreme, dar o asemenea zi, în care se trezise cu o locuință la dispoziție, cu o întreagă lume nouă la dispoziție, trebuia să fi fost copleşitoare pentru el.

În timp ce-a încuiat uşa de la casa de întâlniri, şi-a trimis imaginația către garsoniera Brunului, înainte de-a decide dacă şi paşii lui aveau să meargă într-acolo sau urma să lase surpriza a doua, cea a cadoului personal, pe ziua următoare, în care oricum promisese că avea să-l viziteze. S-a pus în locul fostului deținut, s-a aşezat acolo, în patul moale, atât de diferit, atât de plăcut mirositor prin comparație cu cel din închisoare. Apoi, coborând în stradă, încă tot indecis, privind când spre ceasul din mână, când spre orizontul înserat ce se zărea printre blocuri, şi-a înlocuit senzațiile proprii, accentuate de vântul primăvăratic, cu senzațiile Brunului, mai exact cu cele pe care bănuia el c-ar fi trebuit să le aibă acesta. Şi-acolo, în garsoniera de care-l despărțeau zeci şi zeci de blocuri, o jumătate de oraş, s-a simțit şi el, aşa cum ar fi trebuit să se simtă fostul deținut, mai întâi fericit. S-a simțit apoi copleşit de priveliştea pe care o descoperea de la geam. S-a simțit atras de acea privelişte, pe care ochii minții i-o asociau acum cu libertatea verde a dealurilor, libertatea roşiatică a cerului ce se contura în spațiile neîngrădite de clădiri, în amurg. S-a simțit atras până-ntr-acolo încât, adunând lunile de nelibertate pe care şi le asumase, s-a lăsat brusc copleşit de nevoia de-a porni către orizontul acela, de-a se elibera de tot trecutul recent. Al lui, al Brunului. Al celui în mintea căruia Dumitru Bojin intrase prea adânc, fără să-şi dorească asta, al celui în mintea căruia descoperea acum

ceea ce nu prevăzuse nicio clipă mai devreme, descoperea nevoia acută de libertate, de atingere a ei. Nevoia de fugă.

Nevoia de fugă. Aceste cuvinte i-au chemat, aproape brutal, imaginația înapoi. Aici, pe strada din fața casei de întâlniri, ea nu-şi mai avea locul; doar o spaimă ivită dintr-o realitate prea periculoasă pentru a o putea accepta. Nevoia de fugă a căpătat brusc un alt sens pentru Dumitru Bojin. Care s-a repezit mai întâi către un tramvai, frământându-se de-a lungul celor câteva stații, încercând să-l facă să gonească pe şine, apoi a alergat, ştergându-şi din când în când sudoarea, până la garsoniera Brunului.

A bătut în uşă cu pumnul, ținând strâns în celălalt ceasul Pobeda, din colecția proprie, pe care voia, pe care trebuia să aibă cui să-l dăruiască. Niciun răspuns. A găsit cheia de la garsonieră, cheia lui, după ce a căutat-o febril, în întuneric. A deschis uşa. A năvălit înăuntru. Şi-abia când a văzut chipul înfricoşat al celui din pat, care abia se trezise, ridicând spre el, ca şi cum l-ar fi putut apăra, acea marionetă cu care venise din închisoare, Dumitru Bojin a reuşit să-şi ducă mâna spre inimă, încercând să-şi oprească în felul ăsta zvâcnirile.

— Eşti aici, i-a zis, răsuflând cu greu.

— Unde-aş fi putut să fiu? s-a mirat cel din pat, lăsând abia acum păpuşa lângă el, căutând, cu cealaltă mână, să-şi acopere pieptul cu cămaşa de la pijama. Apoi, liniştindu-se: Ai spus c-o să vii mâine. M-am pus să dorm...

Bojin s-a aşezat pe un scaun, dând din cap. A stat aşa câteva clipe, apoi şi-a descleştat pumnul în care avea cadoul, s-a ridicat, a venit către Brun.

— Am uitat să-ți dau asta, i-a zis. Am venit pentru că ar fi trebuit să-ți dau în dar ceasul ăsta, omule. Şi-am uitat. O să ai nevoie de el. De-acum, timpul nu ți-l mai ordonează alții, n-o să-l mai socoteşti după cum vin mesele, după cum se schimbă gardienii. Îți trebuie un ceas de-acum.

Nu i-a mai spus că e un cadou pentru un om special, cum avusese de gând în acel discurs pe care şi-l pregătise încă din seara trecută. Deşi, cu siguranță, avea de-a face cu unul. Cu un om în mintea căruia îi era, şi-a dat seama acum, imposibil să intre. Chiar dacă imaginația lui se străduise s-o facă, rămăsese totuşi doar imaginația lui. Brunul însă n-avea să fugă. N-avea de ce, n-avea unde. Îl despărțeau de orice fel de fugă nu doar prea mult timp, ci şi prea mult spațiu. Douăzeci de ani includ în ei spații şi timpuri pe care nu le poți străbate orbecăind.

Pentru Dumitru Bojin însă, cei douăzeci de ani pierduți ai Brunului erau cuprinşi într-un dosar. Pentru el, respectivele informații creau o hartă, chiar dacă extrem de schematică, pe care mintea lui, transferată pentru scurt timp în cea a fostului deținut, ştia cum s-o folosească. Aşa încât, la capătul acestei zile cu atâtea sentimente greu de definit, s-a strecurat şi unul împovărător. Căci în viața lui începea nu doar o perioadă diferită, nu doar o perioadă cu satisfacții, aşa cum le văzuse până acum, ci şi una foarte grea.

Harta aceea ascunsă în nişte pagini de dosar trebuia ținută departe de Brun.

Capitolul 25

Înainte de-a cădea zăpada – vorbele astea fuseseră repetate de Eliza în ultimele săptămâni ca o condiție esențială în încercarea lor de a părăsi țara. Era obligatoriu să plece din Iaşi înainte de a cădea zăpada. Fulgii deşi, mari, care-i temperau întru câtva spaima Elizei doar pentru că păreau să se topească imediat ce atingeau solul, însoțeau însă acum orbecăiala celor doi. Se străduiseră să urmeze indicațiile puse pe hârtie de vărul ei, Ticu. Dar burnița cu

care veniseră din Timişoara şi pe care-o urâseră cu voce tare în câteva rânduri se răzbuna acum, transformată într-o ninsoare ce dădea ştirea noii ierni. Mult prea devreme. Şi tocmai în noaptea asta, în locul ăsta.

Mai întâi, Nera le fusese ghid. La ieşirea din sat, trecuseră un pod peste râu, apoi îi urmaseră cursul, cu clipocitul apei permanent în stânga. Partea uşoară, clară a drumului. Până la primul cot serios al râului. Acolo, în locul în care-şi schimba cursul, îşi îngropaseră şi documentele. Eliza le pusese într-o pungă, pentru a nu se uda. Nu mai aveau nevoie de ele – şi chiar dac-ar fi avut, chiar dacă s-ar fi întâmplat ceva şi n-ar fi putut trece, era greu de crezut că aveau cum să revină la cotul râului, pentru a şi le recupera. Însă Eliza le împăturise totuşi într-o pungă, smulsese un arbust pitic, iar în locul gol vârâse actele, acoperindu-le apoi din nou cu rădăcina arbustului, în jurul căreia adunase pământ ud, o moviliță.

De-aici trebuiseră, căci aşa le spusese Ticu, aşa-i desenase Elizei pe hârtie, de-aici fuseseră obligați să se despartă de Nera, luând-o drept înainte, fără nicio abatere, o linie dreaptă. Când ai însă de înfruntat noaptea şi ninsoarea, linia dreaptă, atât de uşor de controlat când există repere, se curbează, devine strâmbă, întortocheată, iar ție nu-ți rămâne decât să te mişti ca un pendul ce şi-a pierdut centrul de greutate, într-o încercare disperată de a-l regăsi, de a-ți linişti mişcările haotice, de a te repoziționa pe traseul atât de dorit, singurul posibil.

Rătăciseră mult în căutarea frontierei. Ore întregi. Zorii încă nu dădeau semne, dar miezul nopții, ştiau amândoi asta, trecuse de mult, încă dinainte ca Nera să-i părăsească, să se ducă spre stânga, căutând propria intrare în Iugoslavia, undeva mai jos însă, la mare depărtare, pe-acolo unde, tot Ticu le spusese asta, era mult prea greu de trecut, căci locul era împânzit de grăniceri. Rătăciseră trântindu-se

la pământ odată cu fiecare zgomot pe care-l auzeau, trântindu-se uneori chiar şi la zgomotele mai puţin obişnuite pe care le făcea unul dintre ei. Bezna şi ninsoarea puteau ascunde pericolul oriunde, oricând. Rătăciseră într-atât încât până şi Eliza, cea calmă şi stăpână pe sine, tremura udă şi nervoasă, uneori cu gesturi din care reieşea că exasperarea îi aluneca în disperare. Iar Brunul, de parcă n-ar fi avut nici gânduri, nici împotriviri, tăcea şi se lăsa condus în rătăcirea în care renunţase a se mai gândi la orice alt reper în afara femeii. Nici măcar nu răspundea rarelor ei întrebări şoptite. Ridica din umeri doar, dădea eventual din mână, strâmba din buze; bezna nu lăsa însă vederii Elizei aceste gesturi, muţenia Brunului contribuind la alunecările ei între disperare şi exasperare.

După acest răstimp răstimp, mult mai lung chiar decât drumul făcut până aici, femeia îi puse mâna pe piept, iar Brunul încremeni, aşa cum o mai făcuse înainte de câteva ori. Acum însă Eliza nu se mai înşela, nu era o altă alarmă falsă. În pustietatea asta, abia schiţată de umbrele slabe ale nopţii, se auzeau, încă îndepărtate, voci de bărbaţi. Se ghemuiră într-o clipă după nişte crengi jilave, rămăşiţe vagi ale unui copac de curând tăiat sau poate doborât de vreo furtună, în aşteptarea vocilor care veneau către ei. Şi-apoi, pe când încremenirea lor începuse să devină dureroasă, întunericul prinse formă. Două forme, doi bărbaţi. Grăniceri. Vorbeau despre mâncare, şi-au dat seama de asta, chiar dacă graiul acela bănăţean, moale şi straniu, ţinea departe de ei înţelesurile conversaţiei în totalitatea lor. Îngenuncheaţi, cu coatele şi mâinile întinse în acelaşi noroi care le îngheţa genunchii, Brunul şi Eliza se străduiau să respire odată cu glasurile. Doar în pauzele, prea lungi, dintre vocile celor doi Brunul n-avea după ce alte sunete să-şi ascundă bătăile inimii, primele zbateri cu adevărat furioase ale inimii de când porniseră din Iaşi pe drumul ăsta

pe care-l făcea pentru că trebuia să-l facă, deşi nici măcar el însuşi nu ştia exact de ce.

N-aveau câini grănicerii. N-aveau nici griji, nu păreau a fi în vreun fel atenți la ce se-ntâmplă în jur. Discuția lor curgea aproape veselă, amicală, pentru ei noaptea asta neagră, cu ninsoare, era doar una dintre multele nopți ce-aveau să li se şteargă întru totul din memorie nu din cauza vreunei întâmplări dramatice, ci din pricina lipsei uneia, mai bine zis din pricina lipsei oricărui fel de întâmplare care să-i curme nopții bezna şi s-o facă deosebită. Iar fugarii ascunşi după crengile unui copac doborât nici nu-şi puteau dori altceva decât ca noaptea să rămână banală, complet lipsită de întâmplări pentru cei doi grăniceri.

Nici după ce vocile dispărură complet, în partea opusă celei din care apăruseră, Eliza şi Brunul nu îndrăzniră să se mişte. Abia la câteva minute după ce nicio voce n-a mai răzbătut către ei, o primă şoaptă a Elizei. Granița trebuia să fie în față, asta-i spunea, căci oamenii patrulau, firesc, în paralel cu ea. Trebuiau să avanseze cât mai repede, înainte de întoarcerea patrulei.

Plescăitul încălțămintei prin noroi – țipător, urlător, aşa le părea acum. Eliza se opri, îl opri pe Brun. Se aşeză în genunchi, îi ceru să facă acelaşi lucru. Începu să se târască, urmată de bărbat. Zece, douăzeci, treizeci de metri. Cincizeci poate. Câini în depărtare, undeva în întuneric, spre dreapta. Se trântiră în noroi, lungiți – mai întâi ea, apoi şi el. Trebuiau să-şi continue drumul chiar şi-aşa. Cu noroiul rece intrându-le pe sub haine, pe lângă gât, pe lângă şolduri. Erau obligați să-l continue, căci undeva, în față, la o distanță încă greu de calculat, dar aproape, se înălța gardul. Era de-ajuns să-ți ridici doar un pic capul din noroi pentru a-l vedea. Poate şi pentru că ninsoarea slăbise, îşi subțiase fulgii până la mărimea unor stropi de burniță, poate şi pentru că norii, tot mai goliți, nu mai reuşeau să oprească,

pe la orizonturi, vagi urme din lumina lunii. Sau din lumina unei dimineți prea grăbite.

Câinii lătrau mai aproape acum. Poate erau împreună cu cei doi grăniceri pe care-i văzuseră. Poate că nu trecuseră în patrulare prima dată, ci se duseseră doar să-şi ia câinii, iar patrularea lor abia acum începea. Abia acum, venind direct către ei. Eliza se forță, grăbindu-şi târâşul spre gard. Întunericul îi proteja încă, dar drumul parcă nu se scurta. Se opri, privi spre Brun, apoi se ridică în picioare şi-i întinse mâna.

Se ridică şi Brunul, apucând mâna caldă a femeii. Privi în jur, de astă dată având o cu totul altă perspectivă. Din loc în loc, ninsoarea crease petice albe pe noroi, subțiri, dar largi pe-alocuri. Aveau câteva şi-n față, între ei şi gard.

Începură să alerge spre gard. Nu mai contau plescăiturile, nu mai conta nimic. Doar o fugă în zigzag, ocolind albul zăpezii ce le-ar fi păstrat tiparul urmelor, o fugă până la gardul care, pe măsură ce se apropiau, devenea tot mai înalt, copleşitor chiar, atunci când ajunseră dinaintea lui.

Eliza nu ezită. Timpul nu era de partea lor, li se opunea cu o mai mare forță decât împletitura de sârme ghimpate dinainte. Apucă cele două bagaje pe care le căraseră după ei, pline de noroi, mai grele decât în momentul în care plecaseră cu ele din Iaşi. Le aburcă peste gard, lăsându-le să cadă dincolo. Luă apoi şi plasa din mâinile Brunului, îl scoase de-acolo pe Vasilache şi-l aruncă peste gard – iar păpuşa de lemn se rostogoli în groapa săpată de mâinile oamenilor, ultima piedică la ieşirea din România.

Privindu-l pe Vasilache întins la pământ, cu mâinile desfăcute de-o parte şi de alta, Brunului îi veni brusc să râdă. Iar hohotul înăbuşit care urmă, apărut din imaginea marionetei întinse în groapă, îi curmă toate spaimele adunate până atunci. O groapă dincolo de gard. Ca şi cum

cei care o săpaseră ar fi vrut să transmită un mesaj – asta vă aşteaptă dacă plecaţi, dincolo de ţara voastră e o groapă, atât. O groapă adâncă, în care vă rupeţi picioarele, mâinile, gâtul. Un ultim mesaj – care însă, în loc să-i dea frisoane, Brunului i se păru acum mai degrabă ironic, îl făcu să zâmbească.

Eliza n-avea vreme pentru asemenea gânduri. Îi ceru s-o urmeze, să facă exact aceleaşi lucruri. Acoperind sârmele ghimpate cu plasa în care cu câteva clipe în urmă se aflase Vasilache, începu să se cațăre, iar Brunului i se păru că gardul se înclină puțin. Mai întâi spre el, apoi spre groapa de dincolo. Când femeia îl încălecă, gardul se linişti, rămase țeapăn vreme de câteva secunde. Apoi Eliza sări – nu se rostogoli precum marioneta, nu se-ntinse la pământ. Se ridică imediat, se reapropie de gard şi-i strecură Brunului, printre sârme, plasa. Fruntea abia îi ajungea acum până la genunchii lui, buzele ei rosteau ceva caraghios. Sau poate nu cuvintele erau caraghioase, de altfel, nici măcar nu înțelegea exact ce-i spunea, poate hohotul acela de râs, pe care şi-l înăbuşise cu câteva clipe în urmă, îl făcea să le simtă aşa.

— De ce stai? N-avem timp.

Câinii, din nou. Lătrături distincte acum, la o sută-două de metri. Încă suficient de departe pentru ca Brunului să-i rămână timp să îngenuncheze, dincolo de gard, apropiindu-se astfel de chipul agitat, speriat al Elizei.

Zorii se ridicau din pământ, laolaltă cu aburii.

— Ce faci?

Aproape că-i strigă să sară, nemaicontrolându-şi vocea. Câinii tăcură ca la comandă. Nu se mai auzea nimic acum, în afara respirației ei agitate.

— Ce te-a apucat? Nu mai avem timp...

Nu se întrebase niciodată cum de-o femeie singură, fără copii, o femeie de treizeci şi cinci de ani la vremea aceea, nu

pierdea niciun spectacol de teatru de păpuşi. N-avusese motive să se întrebe asta. Nici măcar după ce directorul o adusese în magazia lui pentru a vedea păpuşile şi-n afara scenei, nici măcar atunci n-avusese vreun motiv să se mire. Nici măcar după ce-l invitase la o cofetărie, arătându-se atât de pasionată de munca lui. Nici măcar după ce, împrietenindu-se de-a lungul verii anului trecut, chestionările ei se răriseră, până la a dispărea întru totul la un moment dat, nici măcar după ce ea refuzase în câteva rânduri, pe motiv de oboseală, să mai vină la spectacole, în toamnă, deşi păruse la început atât de interesată. N-avusese de ce să-şi pună întrebări pe-atunci. Eliza era Eliza, femeia la care îndrăznea să se uite doar din când în când, pe sub sprâncene, la ale cărei vorbe obrajii i se încălzeau brusc, indiferent dacă se aflau afară, în vreo seară friguroasă, ori în căldura apartamentului ei, femeia în faţa căreia propriile cuvinte sufereau, oprindu-se în gâtlej uneori, abia suflate printre buze întredeschise alteori. N-avusese motive să-şi pună pe-atunci întrebări. Nu venise vremea lor. Acum însă, într-un moment în care spaimele i se topiseră, toate, într-un hohot de râs înăbuşit, chiar dacă nimeni altcineva n-ar fi putut înţelege asta în afara lui, venise timpul întrebărilor. Sau măcar al unei întrebări, cea de care mintea nu i se putuse descotorosi nici măcar sub forţa spaimelor pe care le trăise până s-ajungă aici, la gard.

— De când ştiai că mama trăieşte în Italia?

Niciun alt răspuns în afara privirii ei, în care reproşul părea a lăsa loc resemnării.

Se ridică din genunchi, înălţându-se deasupra aburului firav ce ieşea din pământ. După burniţă, după ninsoare, aerul dimineţii, care ar fi trebuit să fie mai rece decât cel al nopţii trecute, îl încălzea acum în valuri. Făcu un pas înapoi, ceea ce readuse în privirea femeii un semn vag de speranţă.

— Vii?

O nouă clătinare fermă a capului îi opri însă orice altă rugăminte.

Eliza mai privi în sus, către el, câteva secunde. După care se întoarse, culese de pe jos cele două plase mai mari, bagajele. Îl zări pe Vasilache, ezită o clipă. Apoi se aplecă şi, strângându-i sforile în jurul trupului, îl luă la subsuoară. Se opri în faţa peretelui celuilalt al gropii, parcă abia atunci văzându-l. Lăsă din nou plasele jos, aruncă doar marioneta dincolo, în afara adânciturii din pământ, şi începu să se caţăre. Alunecă de câteva ori, reuşi în cele din urmă. Nici măcar când ajunse sus, la aceeaşi înălţime cu Brunul, nu se mai întoarse spre el. Luă de jos marioneta murdărită cu cremă de ghete şi cu noroi şi începu să fugă. Iar Brunul rămase nemişcat după gardul de sârmă, privind către femeia care se îndepărta. Se întoarse cu spatele la gard abia atunci când nici măcar zorii nu-l mai lăsară să-i desluşească umbra.

*

Lătratul câinilor nu se mai auzea. Dar oricum nu mai avea niciun motiv să se teamă. Era aici, nu dincolo. N-avea acte, într-adevăr, dar chiar de-ar fi ştiut cum să şi le recupereze, n-ar fi vrut. Erau şi actele Elizei acolo, n-avea nevoie de alte emoţii. Dacă în timp ce le-ar fi dezgropat, presupunând că ar fi recunoscut arbustul de la cotul Nerei, l-ar fi surprins cineva? Grănicerii. Soldaţii. Ar fi aflat şi despre ea. Nu voia asta, în niciun caz nu voia. Eliza îşi dorise întotdeauna să fugă. Acum era departe, merita să fie acolo. Merita şansa de a se îndepărta cât mai mult, neştiută de nimeni. Ea nu mai exista ca Eliza, documentele îi erau ascunse sub rădăcina unui arbust, era doar o femeie oarecare, poate o franţuzoaică, ăsta fusese planul, o franţuzoaică plină de noroi, alergând pe coclaurile

Iugoslaviei. Îi veni din nou să râdă imaginându-şi asta. Aşa şi trebuia să rămână, o franţuzoaică alergând pe coclaurile Iugoslaviei. Până când avea să ajungă dincolo. Şi mai dincolo. În Italia poate. Oriunde. Era deşteaptă, ştia să se descurce. Iar el n-avea nevoie de documente. Urma să le spună cine e. Documentele? Pierdute undeva pe drum. Era neatent, da. Neglijent. Nu vinovat. Urma să recunoască totul, cum luase trenul din Iaşi până-n Bucureşti. Singur. Cum continuase până-n Timişoara. Singur. Reşiţa, alt tren. Naidăş, un autobuz. Singur. Venise să vadă locurile prin care, aşa o spunea dosarul lui, încercase altădată, pe când era mult mai tânăr, pe când încă nu ştia ce vrea cu adevărat de la viaţă, să plece din România. Acum nu intenţionase asta. Acum venise doar ca vizitator. Ca turist. Ar fi fost oare de neînţeles? Tovarăşul Bojin l-ar fi înţeles. De altfel, l-a şi înţeles, în mod sigur.

Privi în jur. Orizontul se colora-n alb-albăstriu, gălbui către răsărit. Habar n-avea încotro s-o ia. Cât trecuse de când acea patrulă îi înspăimântase într-atât? Poate douăzeci de minute, poate-o jumătate de oră. În orice caz, nu mai mult. Nu-şi dădea seama însă prea bine în ce direcţie dispăruseră grănicerii. Se îndepărtase de gard, acum nu-l mai avea în spate, ci în stânga. Ar fi trebuit, în căutarea patrulei, să meargă în dreapta probabil, într-acolo o luaseră ei. Urmase însă, instinctiv, direcţia din care acolo, la gard, i se păruse că a auzit câinii. Abia acum îşi dădu seama că-i auzise din partea cealaltă. Însemna că erau mai multe patrule. Una avea să-l descopere. De ce să fugă, de ce să se ascundă, de ce alte emoţii? Îi putea aştepta aici. Cu spatele la gard, departe de el. Să le fie clar că nu vrea să fugă.

Zări o porţiune ceva mai întinsă de zăpadă în faţă. Un nou zâmbet. Avea să-i aştepte aici. Începu să păşească pe zăpada subţire, care se fleoşcăia imediat sub tălpile lui. De câte treceri e nevoie pentru a crea o cărare de noroi într-un

petec de zăpadă moale, slabă, zăpadă de toamnă târzie, deloc asemănătoare cu zăpada aceea hotărâtă, adevărată, a iernii? De-o singură trecere, dacă era vorba de paşi târâţi. Privi în urmă, văzu nemulţumit cărarea clară, prea clară. Trebuia să-şi ridice picioarele, trebuia să dea contur paşilor. Începu să meargă cu paşi mai mari, prea mari poate, nu era mersul obişnuit. Dar era mai bine aşa, nu ştia cât avea de aşteptat. Unu, doi, trei. Zece. Doişpe. Şaisprezece paşi. Şaptesprezece. Atât, porţiunea cu zăpadă se termina, se îneca în noroi. Se întoarse. Alţi paşi mari, printre urmele lăsate, cu atenţie. Unu, doi, trei... De astă dată nu până la capătul porţiunii, n-avea rost, ci până la locul în care cărarea întreruptă devenea continuă, până la locul în care, la prima trecere, îşi târâse paşii. Şaisprezece paşi până acolo. Greşise. Chiar şi pe-o fâşie atât de mică greşise? Un pas în minus.

Dădu din mână, nemulţumit. Apoi scutură din cap. N-are importanţă până la urmă, îşi zise. Nu numărul paşilor contează. Se întoarse, pentru a treia trecere. Nu auzi câinii înainte de-al zecelea pas. Iar atunci când îi auzi, prea brusc, lătrând asurzitor, îi fu de-ajuns o uşoară întoarcere a capului pentru a-i şi vedea. Se repezeau amândoi spre el, cu un soi de vaier lung, încadrat cumva, ştia asta, deşi nu putea vedea nimic altceva în afara colţilor care se-apropiau, încadrat de urletele unor oameni, ale stăpânilor celor doi câini. Ridică mâinile, le încrucişă deasupra capului, un gest mai degrabă reflex, dar la care-l obligară cuvintele repetate ale Elizei, venite acum spre el dintr-un trecut deloc îndepărtat, din zilele în care-şi pregăteau plecarea. De zeci de ori, îi spusese de zeci de ori să ridice mâinile deasupra capului dacă avea să fie descoperit. Trebuia să fie un gest salvator, aşa îl asigurase Eliza. Nu era însă. Nu acum. Câinii îl trântiră în zăpada amestecată cu noroi, chiar acolo, pe cărarea lui. Începu să se roage de câini, căci oamenii erau

încă prea departe. Nu simțea niciun fel de durere, îl îngrozea însă că-l muşcau, cu siguranță se întâmpla asta. N-aveau botniță, le văzuse colții năvălind către el. Colții aceia care acaparaseră orice altă imagine cu câteva clipe mai devreme şi care acum, fără doar şi poate, se-nfigeau în el, în carnea lui, deşi urla cât îl ținea glasul că e nevinovat, că nu vrea să fugă, e doar un turist, atât, un turist. Când în sfârşit nu mai simți câinii deasupra lui, când în locul lor primi câteva şuturi în burtă, când reuşi să vadă cele două arme ațintite spre el, spre fața lui, începu să tragă aer în piept cu forță, dându-şi abia acum seama că, în timpul atacului câinilor, uitase să respire – urlase doar, atât, urlase încontinuu. Şi-abia după ce-şi regăsi, cât de cât, suflul, auzi şi vocile oamenilor.

— Te-ai rătăcit, prietene, zise unul dintre glasuri, venit de lângă patul puştii care-i atingea cu vârful fruntea.

— Noroc că te-am găsit noi, îl completă celălalt glas, pornit către el de lângă patul puştii ce-i apăsa cu vârful obrazul.

— Nicio mişcare! se auziră apoi ambele glasuri în momentul în care Brunul încercă să-şi îndrepte capul spre ei, pentru a-i vedea mai bine.

— Nicio vorbă! se uniră încă o dată glasurile în momentul în care Brunul, fără a se mai mişca, încercă să le explice motivul pentru care era acolo.

Îl forțară să se ridice, apucându-l de mâini. Unul dintre grăniceri trecu în fața lui, ținând puşca ridicată. Celălalt îi duse mâinile la spate, legându-i-le cu o sfoară. Nu cătuşe, o sfoară. Iar asta îl ajută pe Brun să-şi închipuie că nu e arestat, n-avea cum să fie arestat în felul ăsta, fără cătuşe. Mai ales că nu greşise cu nimic, nu era în niciun fel vinovat. Încercă din nou să le explice celor doi grăniceri situația. Doar două cuvinte ținu însă explicația, atât reuşi să scoată

pe gură înainte de a primi o lovitură în spate, cu patul puştii. Una care-l făcu să îngenuncheze.

Rămăsese aşa o vreme, îngenuncheat. Unul dintre grăniceri, cel care-l legase cu mâinile la spate, se duse către câini, îi linişti cu câteva vorbe prietenoase, iar la sfârşit le puse botnițe. Apoi reveni, îl ridică pe Brun, ajutat şi de celălalt. Începură să-l târască prin zăpada slabă, fleoşcăită, exact pe urmele paşilor pe care apucase să-i facă înainte de atacul câinilor. Încercă să-şi mişte picioarele şi abia atunci simți muşcăturile. Peste tot, pe şolduri, pe glezne. Pe brațele pe care, în timp ce-l cărau, cei doi grăniceri le presau dureros. Nu-i era frică totuşi. Nici acum nu-i era frică. Cu atât mai mult cu cât câinii mergeau acum la pas lângă ei, de parcă întâmplarea din urmă cu câteva minute nu existase, de parcă totul se petrecuse doar în mintea lui. Nu-i era frică, îi era doar, într-un fel, ruşine. Ar fi vrut să păşească, ar fi vrut să nu se lase moale în brațele celor doi. Încercă s-o facă, deşi gleznele îi erau cumva amorțite şi îndurerate în acelaşi timp. Strânse din dinți. Reuşi chiar câțiva paşi, apoi se lăsă iarăşi, epuizat, cărat de ei. Din când în când, simțea nevoia să pună picioarele pe pământ, din când în când strângea din dinți, apoi ceda iarăşi.

N-avu cum să-şi dea seama nici ce distanță parcurseră, nici cât timp trecu până în momentul în care-n față, pe-un deal mic, cu pantă uşoară, îi apăru dinaintea ochilor un post de pază. Îl târâră într-acolo, cu destule eforturi, erau şi ei deja obosiți. Cei doi grăniceri se salutară cu soldatul de sus. Niciun fel de nelămurire din partea aceluia, niciun fel de mirare. Pentru ei, pentru toți trei acum, părea o dimineață oarecare, pe care prezența Brunului n-o schimba în niciun fel. Cei doi care-l căraseră îl sprijiniră la baza postului de pază.

— Nu se poate mişca, zise cel care-l legase. Trebuie doar să fii cu ochii pe el. Noi ne terminăm patrularea şi

trimitem maşina. Nu-l putem căra. Nu pare greu aşa, când îl vezi, dar să-l cari totuşi atâta drum...

De-acolo, de sus, îl auzi pe celălalt.

— N-aş vrea să-mpuşc pe nimeni azi. E-o zi frumoasă, după toată lapovița şi ninsoarea asta. E parcă şi mai cald, nu?

— Pare să fie mai cald, zise de jos colegul celui care-l lovise cu patul puştii în spinare. Nu-ți face griji, n-ai de ce să-l împuşti, n-o să fugă. Are picioarele flenduri.

— Şi-au făcut câinii mei datoria, intră din nou în vorbă, de astă dată cu un soi de mândrie, cel de-al treilea. Hai, zise spre colegul lui. O jumătate de oră cel mult, îşi îndreptă el din nou privirea către cel din postul de observație. Vine maşina, n-are rost să-l cărăm noi.

Grănicerii care-l prinseseră se îndepărtară. Brunul îi urmări cu privirea până când nu mai putu întoarce capul după ei.

— Să ştii că tot te-mpuşc dacă trebuie, îi spuse soldatul din postul de observație. O să fie o zi frumoasă, tu nu vrei să mori, eu nu vreau să te-omor. Dar dacă trebuie, tot te-mpuşc.

— Nu pot să mă mişc, spuse Brunul, apoi se sperie. Aşteptă câteva clipe, după care, pe-o voce coborâtă, adăugă: Am voie să vorbesc?

— Ai voie, veni răspunsul de sus. Numai să nu fugi.

— Nu pot să fug, mai zise o dată Brunul. Nici dac-aş vrea. Dar nu vreau. Sunt nevinovat. N-am încercat să trec granița...

— Degeaba mă convingi pe mine. Treaba mea-i să stau aici, cu puşca asta. Pe mine nu trebuie să mă convingi de nimic. Dar te-au prins la graniță, nu? Nu ştiu ce mai e de zis.

— Am venit doar...

— Mie nu-mi da nicio explicație, doar să nu fugi, atât, pentru că m-ai obliga să fac ceva ce nu vreau să fac. Dar îți spun, ca să ştii. Lasă explicațiile, o să le dai altora, nu mie. Dar n-o să te ajute la nimic. Ani întregi o să tot dai explicații pentru ce-ai făcut... N-am auzit de vreunul care să fi fost prins şi să fi scăpat de asta.

— Eu n-am vrut să fug, zise din nou Brunul.

— Şi-atunci ce făceai aici? Locuieşti prin zonă?

— Nu. În Iaşi, spuse aproape şoptit.

— Unde?

— În Iaşi...

Auzi un fel de râset al celui din postul de observație. Sau poate doar i se păru, poate omul doar răsuflase profund, zgomotos. Poate pufnise. Oricum, aşteptă ca soldatul să continue discuția în vreun fel, dar de sus nu mai veni niciun sunet, nimic. Aşa încât tot Brunul simți nevoia să vorbească. Se gândi că ar fi bine să-i povestească soldatului, a cărui voce o simțise prietenoasă, întreaga sa istorie, ce-şi mai amintea din ea. Fără Eliza, atât. Şi fără Vasilache, căci acum şi el plecase, împreună cu fosta lui iubită. Să-i spună povestea ca şi cum n-ar fi existat niciunul, nici Vasilache, nici Eliza. Să-i spună despre tovarăşul Bojin, despre cum avusese acesta grijă de el atâta vreme, să-i spună apoi că el nu ştiuse să aprecieze asta cum se cuvinte şi că se căia acum. Să-i spună că se lăsase purtat până aici de tot felul de gânduri, dar că, ajuns în fața gardului, a ultimului obstacol, renunțase. Aici, în fața gardului, simțise că n-are încotro să meargă, că până la urmă nu există altă casă decât aceea pe care o ştii. Or, el n-avea de unde să ştie alta, aşa-l îndemnau gândurile să-i spună soldatului, casa lui era singurul loc de pe lume în care ar fi vrut să se afle acum. Aşezat la o masă, cu o sticlă de vin pe ea, cu tovarăşul Bojin pe celălalt scaun. Vru să-i spună, apoi îşi dădu seama că, în afară de gândurile astea,

atât de clare, mai existau o mulțime de alte gânduri, mai puțin clare, dar la fel de importante. O mulțime de gânduri care i-ar fi încurcat cuvintele, l-ar fi făcut să spună extrem de puțin, să fie extrem de neconvingător. Gânduri pentru care o jumătate de oră nu însemna absolut nimic. Pe care ar fi putut, poate, să şi le adune şi-apoi să le povestească în zile, luni, ani.

— Mi-am pierdut memoria, zise Brunul, deşi tocmai se hotărâse să nu mai spună nimic acum, să lase totul pe anii viitori, cei plini de explicații, aşa cum îl avertizase, cu câteva clipe în urmă, chiar soldatul din postul de pază.

Se gândi un moment că soldatul păţise ceva, căci nici de data asta nu primi un răspuns. Încercă să se ridice, însă gleznele şi muşchii de mai sus nu-l ajutau deloc, dimpotrivă, îi trimiteau dureri în tot corpul, îl făceau să ofteze, să tremure, să nu-şi poată reține lacrimile.

— Stai jos, auzi în fine vocea soldatului. Nu vreau să te-mpuşc.

— N-ai de ce să mă-mpuşti, zise Brunul, aşezându-se la loc.

Îşi privi picioarele tremurânde, se forță să-şi liniştească muşchii. Ridică apoi capul, îndoindu-şi gâtul spre spate, către înaltul postului de observație de-al cărui perete stătea sprijinit. Nu-l văzu pe soldat. Deschise gura pentru a mai zice ceva, rămase aşa câteva clipe, apoi îşi reapropie buzele uscate şi coborî privirea. Era mai bine să tacă şi el. Oricât de binevoitor părea, pe soldatul ăsta, căruia nu-i ştia chipul, căci n-apucase să i-l vadă prea bine când fusese adus lângă postul de pază, nici măcar n-avea să-l mai întâlnească vreodată. Aşa că-şi alungă orice intenție de a-i mai vorbi.

Zorii se înstăpâniseră de-acum. Şi anunțau, într-adevăr, o zi caldă.

— Sfârşit —